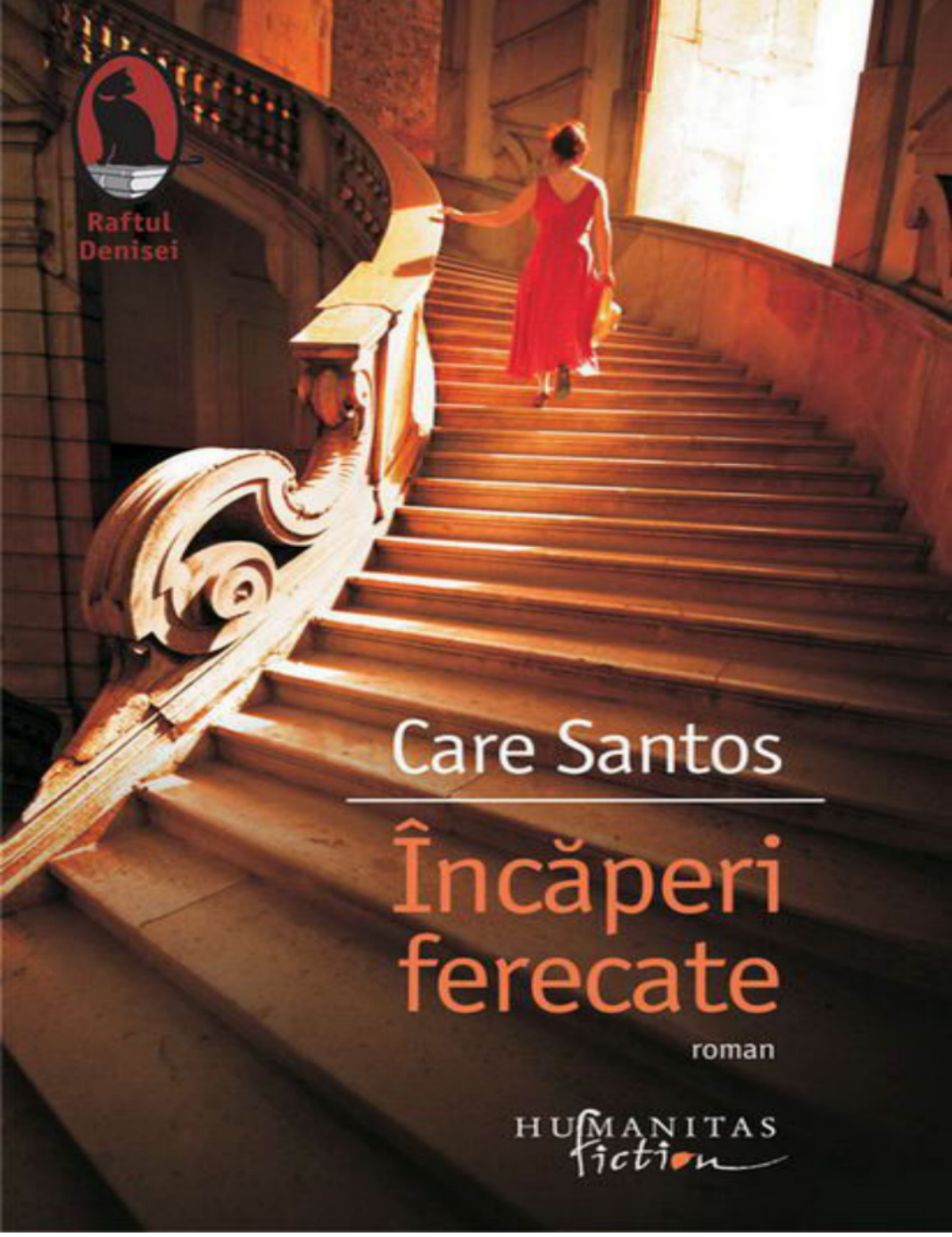
Raftul Denisei
Care Santos
Încăperi ferecate
roman
HUMANITAS fiction

Cuprins

I
II
III
IV
V
VI
VII
VIII
IX
X
XI
XII
XIII
XIV
XV
XVI
XVII
XVIII
XIX
XX
XXI
XXII
XXIII
XXIV
XXV
XXVI
Precizări şi mulţumiri
Dramatis personae

Roman despre memorie și importanța ei în definirea identitară a fiecăruia, *Încăperi ferecate* cuprinde istoria unei familii burgheze catalane de-a lungul a trei generații. Când se întoarce de la Chicago, unde este istoric de artă, în Barcelona natală, Violeta Lax se află în căutarea unor adevăruri despre sine și familia sa. Prin intermediul tablourilor bunicului său, Amadeo Lax, ea pătrunde în cotloanele unei complicate istorii de familie, ce reflectă de fapt evoluția orașului lui Gaudí vreme de două secole. Evenimente (precum incendiul de la magazinele El Siglo) și personaje reale din Barcelona secolelor al XIX-lea și XX (mecena Eusebi Güell, Eduardo Conde, Alfonso XIII) se întretaie cu poveștile fictive care alcătuiesc saga familiei Lax. Treptat, odată fantomele trecutului eliberate, ies la iveală iubiri deznădăjduite (precum cea dintre Amadeo și Teresa, superba lui muză și soție), conflicte fraterne cu finaluri dramatice (precum cel dintre Amadeo și fratele său Juan), dar și imaginea exemplară a autorității paterne pe care o reprezintă Rodolfo Lax sau figura maternă a inteligentei și liberalei Maria del Roser Golorons. Toate aceste fire încurcate trebuie să le deslușească Violeta, pentru a se putea elibera de propriul trecut și a începe o nouă viață.

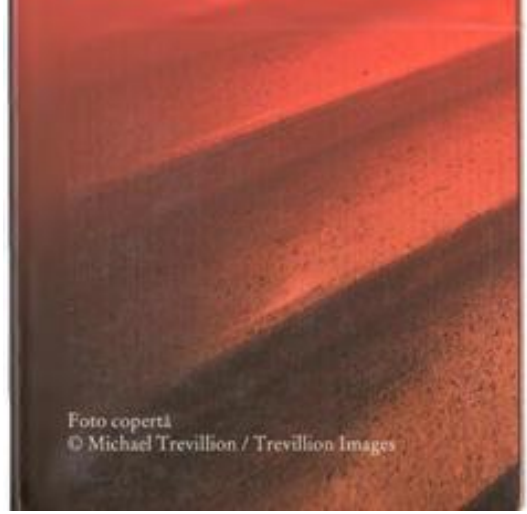

Foto copertă
© Michael Trevillion / Trevillion Images

CARE SANTOS

ÎNCĂPERI FERECATE

Traducere din spaniolă şi note de MARIN MĂLAICU-HONDRARI
Titlul original: *HABITACIONES CERRADAS*, 2011

HUMANITAS FICTION, 2013

Versiune ebook: v1.0, martie 2017

Pentru fiii, nepoţii şi strănepoţii
copiilor mei, care nu vor şti cine am fost

Promite-mi asta:
după ce vei muri
va fi cine să mă cheme şi pe mine.

Emily Dickinson

Timpul: singurul subiect.

Yasmina Reza

***Teresa absentă*, 1936**
Frescă, 300 x 197 cm
În prezent, nu se poate vizita de către publicul larg

Teresa Bruses a fost marea obsesie şi totodată – se zice – marea nenorocire a pictorului Amadeo Lax. Din cele treizeci şi şapte de portrete cu ea, numai o treime datează din timpul celor opt ani cât a durat căsătoria lor. Cel mai neobişnuit dintre ele, considerat capodopera pictorului, a fost această frescă de mari dimensiuni, lucrată în timpul reamenajării unui *patio* din locuinţa lor şi datată 1936 (probabil la începutul verii). Tehnica utilizată a fost cea cunoscută sub denumirea de „al fresco", ce constă în pictarea cu culori diluate pe o suprafaţă de tencuială încă umedă, utilizată de Lax aici pentru prima şi – interesant – ultima dată. Lucrarea ne arată modelul de la brâu în sus, înclinat şi faţa aproape din profil. Priveşte către un punct aflat în afara frescei, cu un aer destul de neliniştit, de dezorientat. Totul este scos în evidenţă de cromatica utilizată – predomină culorile întunecate: albastru, negru, ocru, indigo – şi de tuşele groase, aproape neglijente, s-ar putea spune, cu care au fost pictate unele detalii, cum ar fi părul sau mâinile. E ceva neobişnuit la un pictor meticulos, mereu atent la contur şi la tuşă, care de această dată se apropie de expresionişti, ceva cu totul neobişnuit pentru demersul său artistic. Desigur că s-au scris multe despre stilul acestei opere, pusă de majoritatea criticilor pe seama momentului când a fost concepută: la foarte puţin timp după ce modelul l-a abandonat pe pictor şi a plecat cu un alt bărbat. Din nefericire, fresca nu poate fi văzută de publicul larg, căci se găseşte în interiorul a ceea ce a fost rezidenţa artistului, casă care ar trebui să fie muzeu conform unui proiect care de ani de zile aşteaptă acordul unor instituţii, printre ele numărându-se şi guvernul catalan, căruia Lax i-a donat casa şi opera.

Giuvaiere ale artei catalane,
Editura Pampalluga, Malgrat de Mar, 1987

De la: Silvana Gentile
Data: 8 februarie 2010
Către: Violeta Lax
Subiect: Important

Nu ne cunoaştem. Numele meu este Silvana şi trăiesc cu familia mea la Nesso, un sat de lângă lacul Como, în nordul Italiei. Vă scriu din partea mamei mele, care doreşte să vă trimită o scrisoare. Sunteţi amabilă să ne daţi o adresă poştală?

Aştept răspunsul dumneavoastră şi vă trimit salutări cordiale.

Silvana

Nesso (Italia), 10 februarie 2010

Stimată domnişoară Lax,

O să credeţi că această scrisoare vine de pe altă lume. Iertaţi-mă că nu v-am trimis-o pe calea diabolic de rapidă pusă la îndemâna noastră de aceste maşinării, dar fac parte dintre cei care încă mai cred că rândurile scrise conţin ceva mai mult decât un mesaj: pulsul mâinii care le scrie, umezeala lacrimii ce le însoţeşte şi poate că şi tremurul emoţiei care le justifică. Vă veţi gândi că aceea care vă scrie refuză modernitatea, sau e, aşa cum se spune, de modă veche, şi fără îndoială veţi avea dreptate. De vină o fi acest loc unde m-am născut (şi de unde am plecat de puţine ori), pentru că eu încă mai stărui în greşeala de a crede că lumea e lentă şi liniştită. Şi la vârsta mea, credeţi-mă, prefer să mă mint în continuare. Acestui preambul vreau doar să-i mai adaug mulţumirile mele pentru generozitatea dumneavoastră. Ca o recompensă pentru că aţi dat adresa poştală unei necunoscute, vă mărturisesc că mi-ar fi fost greu să vă spun ce am de spus dacă m-aş fi folosit de acele urâte taste de plastic.

Problema pentru care vă scriu o să vi se pară la început străină de dumneavoastră: mama mea a murit de câteva săptămâni. Sper să am ocazia să vă spun cum era şi cât de mult ţinea la locul acesta, unde a ajuns pe când era o copilă. Absenţa ei ne-a provocat o tristeţe pe care nimic nu o poate îndepărta. Poate numai împlinirea ultimelor ei dorinţe, chiar dacă acestea sunt pentru noi – pentru fiica mea şi pentru mine – la fel de surprinzătoare, presupun, ca şi pentru dumneavoastră.

Chiar dacă la început nu am înţeles de ce, mama mea v-a numit în testamentul ei. Această clauză testamentară nu a fost singurul lucru care ne-a lăsat stupefiaţi. De aceea am avut nevoie – cel puţin eu – de ceva timp pentru a strânge date şi a ne asigura că tot ceea ce la început am luat drept fantezii ale unei persoane sătule de viaţă era de fapt baza istoriei noastre familiale şi – bănuiesc – a dumneavoastră, totodată.

Toate acestea, veţi înţelege, cer câteva ore de conversaţie. Sunt lucruri care trebuie discutate faţă în faţă, însoţite de o mâncare bună şi de un peisaj frumos ca fundal. Iertaţi-mă că sunt zgârcită la vorbă. Nu pot să mă desfăşor într-o scrisoare. Nici măcar într-una adevărată, ca aceasta.

Aşadar, Violeta, această hârtie călătoare înseamnă invitaţia oficială de a ne vizita. Casa noastră e un cuib de linişte cu vedere la unele dintre cele mai idilice locuri din lume. Puteţi să rămâneţi la noi cât vreţi, mult după ce vom rezolva problemele în chestiune. Dacă ce ştiu despre dumneavoastră e corect, atunci fiica mea, Silvana, are aproximativ vârsta dumneavoastră. Ea este cea care se ocupă acum de micul nostru hotel, unde aveţi o cameră rezervată. Trebuie doar să ne spuneţi în ce zi veţi veni, iar noi vă vom aştepta.

Fiţi sigură că veţi fi tratată ca un membru al familiei.

În speranţa că asta se va întâmpla repede, vă salută cu drag, a dumneavoastră,

FIORELLA OTRANTE

De la: Violeta Lax
Data: 1 martie 2010
Către: Arcadio Perez
Subiect: Călătorie în Europa

Dragă Arcadio, în sfârşit m-am hotărât să mă duc în Europa. Asistenta mea, Drina, încearcă să-mi găsească un bilet pentru săptămâna următoare. Spune-mi câte zile crezi că ar fi nevoie să stau, pentru a-mi planifica şederea cât mai bine. Ştii deja, cel mai mult mă interesează să văd fresca reprezentând-o pe Teresa înainte ca lucrarea să fie îndepărtată de pe zidul vechiului *patio*, dar te voi însoţi – în calitate de expert, de moştenitoare sau de amică (ce variantă vei crede că e mai folositoare pentru tine) – la acele reuniuni îngrozitoare pe care le-ai pomenit. Dar, atenţie, te previn că politicienii mă îngreţoşează.

În rest, cred că am să ajung şi în Italia. Mă gândisem să mă duc acolo mai întâi, şi abia apoi să dau o fugă până la Barcelona, dar în această dimineaţă mi-am amintit brusc că lucrările de restaurare sunt pe punctul de a începe şi pentru nimic în lume nu vreau să pierd această ultimă ocazie de a vedea cea mai importantă operă a bunicului meu, chiar acolo unde a fost creată. Mai ales că e vorba de o operă despre care am vorbit, am scris şi pentru care m-am zbătut destul de mult.

În concluzie: aştept veşti.

Te sărut.
Vio

P.S.: Dacă mă inviţi la un vin promit să-ţi povestesc straniile circumstanţe prin care o doamnă misterioasă şi anacronică m-a invitat să o vizitez lângă lacul Como. Jur că nu e o glumă. Şi mă gândesc să mă duc. Daniel zice că sunt nebună. A, Daniel îţi trimite salutări, în ultimul timp e atât de prins cu romanul său, că nu are timp nici măcar pentru familia lui.

De la: Drina Walden
Data: 1 martie 2010
Către: VIOLETA LAX
Subiect: Europa

Ataşez toate informaţiile pe care mi le-ai cerut despre zborurile europene: Chicago–Barcelona şi Barcelona – Orio al Serio (Bergamo, Milano). Am aflat că acest ultim aeroport e cel mai apropiat de lacul Como. Acolo vrei să ajungi, corect? Îmi spui dacă ai de gând să vizitezi şi Milano, sau doar Como. Trebuie să ştiu când şi de unde te întorci.

Ştiu că dispreţuieşti lucrurile de genul ăsta, dar întreb şi eu. Nu în calitate de asistentă, măcar o dată, ci de prietenă. De fapt, ţi-am fost prietenă cu mult înainte de a-ţi deveni secretară.

Of, Violeta, eşti sigură că această călătorie nu e de fapt o fugă? Nu ştiu, te-ai hotărât atât de repede, într-un moment atât de nepotrivit. Nu înţeleg de ce pleci tocmai acum, când Art Institute e gata să deschidă expoziţia TA cu portretiştii?! Iar ceea ce mi-ai scris în e-mail m-a zăpăcit şi mai tare: „Să mă împac cu o parte, care până acum mi-a scăpat, din trecutul meu". Nu-mi dau seama ce poate fi atât de important pentru tine ca să te facă să renunţi la satisfacţia de a rosti discursul de inaugurare a expoziţiei în faţa atâtor oameni influenţi. Ştiu că tu consideri că asta e colateral, că în realitate există mai multe motive pentru a merge în Europa, începând cu fresca Teresei, dar mie încă nu mi-e clar că aşa e.

Poate că sar calul, chiar şi în calitate de prietenă, dar am impresia că toate astea au legătură mai degrabă cu criza de care mi-ai vorbit în acea zi. Munca lui Daniel, neîncrederea ta în relaţia voastră, responsabilităţile faţă de copii… Toate astea vor trece, draga mea. Sau se vor schimba radical. Tuturor ni se întâmplă. E doar o chestiune de timp ca să le vezi altfel. În concluzie: voiam doar să-ţi spun că îmi fac griji pentru tine. Am senzaţia că ţi se întâmplă tot felul de lucruri deodată şi niciunul pe care să-l înţeleg.

Îmi promiţi că o să ai mare grijă de tine? Şi că vei ţine cont de mine, dacă vei avea nevoie, pentru

ceva mai mult decât planificarea agendei?

I

— Într-o bună zi voi spune tot ce îmi amintesc şi atunci morţii se vor răsuci în morminte, i-a şoptit odată Concha dragei sale Aurora.

Viaţa nu i-a dat prea multe ocazii de a vorbi pe îndelete. Poate tocmai de aceea, Concha nu a povestit niciodată nimănui tot ce îşi amintea.

Niciodată nu a povestit, de exemplu, că în acea zi de sâmbătă, din 24 decembrie 1932, doamna María del Roser Golorons, văduva lui Lax, după ce a asistat în biserica Belen la misa de la ora nouă, şi-a petrecut aproape tot restul zilei vizitând Marile Magazine El Siglo. A petrecut mult timp la etajul al doilea, la raionul pentru copii, de unde a cumpărat un trusou pentru primul ei nepot, care urma să se nască în primăvară: scutece din pânză rusească, păturici festonate, cămăşuţe de olandă şi chiar o jumătate de duzină de rochiţe din bumbac cu volănaşe englezeşti (în cazul în care nepotul ar fi fost nepoată). De la raionul cu jucării a ales un căţel săltăreţ, de mare efect, un cal de carton şi o caleaşcă cu caii la trap. Apoi s-a dus la raionul cu împletituri din nuiele pentru a cumpăra un premergător, o căciuliţă împodobită cu ciucuri de lână şi un leagăn cu baldachin, din nuiele, deşi costa de parcă ar fi fost din lemn masiv. Bucuria doamnei de a cumpăra cele necesare pentru copilul primului ei fiu, Amadeo, şi al dragei Teresa, era limpede după cantitatea mare de pachete.

— Copiii din ziua de azi sunt mai complicaţi decât înainte, au nevoie de mai multe lucruri, zicea pentru a justifica nenumăratele cumpărături.

Înainte de a merge mai departe, doamna s-a oprit în faţa unei căsuţe de păpuşi, care costa zece pesetas şi avea două etaje. Concha s-a temut pentru o clipă că vederea căsuţei va aduce în mintea doamnei cele mai negre amintiri despre nefericita de Violeta, dar a auzit-o zicând:

— Acesta va fi cadoul meu de Crăciun pentru fiica ta. Crezi că-i va plăcea?

O tânără îmbrăcată în uniforma neagră, elegantă specifică magazinului le zâmbea din cealaltă parte a tejghelei de lemn.

Concha şi-a apropiat buzele de urechea doamnei María del Roser şi i-a spus cât de discret a putut:

— Eu nu am copii, doamnă. Poate că vă gândiţi la Laia, fiica bucătăresei, Vincenta.

— Exact! Fetiţa aceea frumoasă foc, cu ochişori neastâmpăraţi!

A părut că se entuziasmează, mai apoi însă s-a posomorât brusc.

— Nu. Nu e o idee bună. Cred că pe fetiţa aceea nu o mai interesează căsuţele pentru păpuşi.

— Are abia doisprezece ani – a zis Concha – şi nu a avut niciodată

una. Cred că o va încânta.

— Nu, nu, nu.

Doamna alungă ideea de parcă ar fi stingherit-o şi se îndepărtă, uitând imediat de căsuţa în miniatură.

La raionul cu veselă a vrut ca alegerile să le facă însoţitoarea ei. Acesta era, întru câtva, rolul ei, motivul pentru care se afla ea acolo. În ochii doamnei era un fel de consilier atotştiutor, capabil să-i intuiască toate nevoile, ba chiar să alunge cine ştie ce catastrofe cu ajutorul unor simple cumpărături. De fapt, Teresa, nora şi noua stăpână a casei, insista ca ea, Concha, să nu o lase singură nicio secundă pe soacra ei. Nu numai că o însoţea şi se îngrijea de ea – sănătatea îi era deja zdruncinată – dar mai avea grijă şi ca nu cumva demenţa tot mai avansată a stăpânei să producă neplăceri familiei.

Dinaintea unui vânzător ce îi arăta oale şi tigăi cu aceeaşi mândrie cu care îi arătase mătăsuri şi organdiuri, doamna María del Roser şi-a îngustat privirea şi chemând-o cu un gest pe Concha, i-a zis:

— Alege tu că eşti expertă în domeniu.

Nu se ştie dacă acea ignoranţă era adevărată sau doar simulată, dar Concha bănuise mereu că stăpâna ştia mai multe despre cum să conduci o casă decât a lăsat vreodată să se vadă şi că ignoranţa ei era mai degrabă produsul dezinteresului decât al neştiinţei. Boala sa nu risipise aceste bănuieli.

În acea după-amiază, în vreme ce se uita cu atenţie la o tigaie pe fundul căreia se reflecta o caricatură a chipului ei, a zis:

— Avem nevoie de cel puţin o duzină de tigăi dintr-astea, nu-i aşa, Conchita?

Fără să ştie cum, servitoarea a reuşit să facă în aşa fel încât să cumpere doar două tigăi. Apoi doamna a prins drag de două oale şi de patru cratiţe de diferite mărimi, toate de tuci şi cu smalţ albastru, de cea mai bună calitate. De fapt, nu aveau nevoie de nimic din toate acestea, bucătăria dădea pe dinafară de ustensile, dar doamna María del Roser nu putea concepe să plece din magazin fără să fi cheltuit cel puţin zece pesetas la raionul de bucătărie de la parter.

— Îmi plac mai mult oalele decât bijuteriile, obişnuia să spună surâzând înainte ca mintea să i se întunece.

În acea zi i-a intrat în cap că aveau nevoie urgentă de un serviciu de pahare de cristal ce costa mai mult de o sută de pesetas şi a cerut fără să clipească să-i fie adăugat la lista de cumpărături, chiar înainte să ajungă la raionul de femei ca să i se ia ultimele măsuri pentru un costum de bal pe care-l comandase, la totalul de plată mai adăugându-se o jumătate de duzină de jupe din pânză fină şi două cămăşi cu broderie. María del Roser Golorons era prea îndărătnică pentru a depinde de ceva, fie şi de modă, şi toată viaţa s-a îmbrăcat după propriile criterii, care presupuneau curăţenie, comoditate şi asortarea

culorilor, dar acum, spre sfârşitul vieţii, se încăpăţâna să poarte iarăşi rochii cu crinolină şi fuste cu coadă ce măturau caldarâmul.

— O femeie elegantă nu trebuie să lase să i se vadă altceva decât vârful pantofilor, i-a zis modistei care o privea disperată, căci tocmai îi arătase nişte modele în pas cu moda de la Paris: câteva paltoane cu o singură mânecă, pe care doamna le-a găsit la fel de ciudate ca şi numele lor – „asimetrice". Francezii ăştia nu ştiu ce să mai facă pentru a ne prosti, a mai adăugat, înainte de a trece la alte lucruri.

Concha o urma prin magazinul aglomerat, bucuroasă ca un copil. Din anul în care murise Violeta nu o mai văzuse pe stăpână atât de prinsă cu pregătirile pentru sărbătorile de iarnă. Fără îndoială, naşterea care se apropia avea mult de-a face cu această fericită stare de spirit. Chiar şi atmosfera din casă avea ceva din alte timpuri, de pe când tăcerea încă nu se instalase în ea.

După ce a terminat cu cumpărăturile, doamna María del Roser s-a hotărât să-şi tragă puţin sufletul la cafenea. S-a aşezat cu grijă în fotoliu şi a rugat-o pe Concha să-i aducă din sala de lectură o revistă de modă – „dar să nu fie franţuzească", a precizat –, apoi a cerut un pahar cu apă şi o porţie de crochete. Totodată şi-a manifestat dorinţa de a-l saluta pe proprietar, aşa cum făcea de fiecare dată când trecea pe la cafenea.

— Aşază-te, Conchita, nu mă scoate din sărite, a zis, arătând un scaun de lângă ea.

Pe când savura a doua crochetă, a apărut don Octavio Conde, punctual şi galant ca întotdeauna.

— Familia e bine? a întrebat el, înclinându-se pentru a săruta mâna dragei lui María del Roser.

— Ca să vedeţi ce ţi-e şi cu viaţa asta, a zis ea, tocmai am aflat că servitoarea noastră, Conchita, nu are copii.

— La vârsta mea ar fi mai normal să am nepoţi, glumi servitoarea, care îl ştia pe don Octavio de mic copil.

Apoi, dintr-o răsuflare, şopti la urechea stăpânei:

— E Octavio. Se va mira că îl luaţi cu dumneavoastră.

Octavio zâmbea înţelegător, chiar dacă exista o anume nelinişte sau poate tristeţe în felul în care îşi strângea buzele în timp ce se uita la mama celui mai bun prieten al său.

— Conchita ne-a fost mamă tuturor câte puţin, interveni el. Şi aşa va fi şi pentru cea de-a treia generaţie care se apropie.

— Aşa e, aşa e, răspunse María del Roser, cu privirea pierdută, înainte de a reveni brusc cu picioarele pe pământ. Dar de unde ştii?

Octavio se încordă uşor, un spasm puţin evident pe care numai Concha, cu privirea ei exersată, l-a observat.

— Ştiu pentru că fiul dumneavoastră şi cu mine suntem prieteni încă de la şcoală. Ne-am cunoscut la Sarrià, pensionul iezuiţilor. Se

ştie – şi spunând asta încercă să râdă, dar hohoti forţat – că greutăţile vieţii de internat făuresc prietenii trainice.

— A, da, la pension.

María del Roser rămase pe gânduri şi îşi încrucişă picioarele sub fustă, aşezându-se mai comod în fotoliu.

— Cât îmi mai plăcea să vin duminicile să vă vizitez, zise şi oftă nostalgic.

— Duminicile ne plăceau şi nouă, continuă Octavio, dar cred că din alte motive: în prezenţa membrilor familiei, călugării deveneau şi ei oameni. Cât l-am invidiat pe Amadeo când a scăpat de ei! Întotdeauna a fost cel mai inteligent dintre noi. Şi continuă să fie, desigur.

Din nevoia de a abandona acel subiect spinos, stăpâna schimbă vorba. Nu-i plăcea să discute despre anii în care fiul ei fusese intern la iezuiţi.

— Inteligent, da, murmură María del Roser muşcând dintr-o crochetă, păcat că a devenit atât de nesuferit, nu credeţi? Despre ce vorbeam? A, da. O să vă petreceţi sărbătorile în familie?

— Mă tem că nu, răspunse Octavio frecându-şi mâinile cu gesturi nervoase, neobişnuite la el. Chiar mâine-dimineaţă plec la New York ca să-mi deschid propria afacere.

María del Roser făcu ochii atât de mari, încât pielea de pe frunte i se strânse ca un acordeon. Concha păru şi mai surprinsă.

— New York? Pentru multă vreme? întrebă servitoarea.

— Încă nu ştiu, totul depinde de cum vor merge lucrurile.

Profitând de cursul discuţiei, se scuză brusc:

— A fost o plăcere să vă văd, doamnă. Iertaţi-mă, dar mai am încă multe bagaje de pregătit.

— Sigur, sigur, înţelegem, zise Concha.

María del Roser nu a făcut nicio referire la surprinzătoarele noutăţi pe care tocmai le aflase.

— Salută-i pe părinţii tăi din partea mea, continuă ea, dintr-un vechi reflex, ca o urmare firească la o despărţire. O să-i văd după sărbători când vom veni să cumpărăm leagănul pentru copil. Trebuie să se nască în… Conchita, când trebuie să se nască nepotul meu?

— În mai, doamnă.

— Biata mea noră a pierdut deja o sarcină, ştii? Dar acum, mulţumesc lui Dumnezeu, totul merge bine.

Conchita începu să se simtă stingherită de acele intimităţi. Nici Octavio Conde nu părea în largul său. Dorind să plece cât mai repede, sărută iar mâna doamnei, înclină capul către Conchita şi, înainte de a ieşi din cafenea, îi făcu un semn chelnerului dându-i de înţeles că doamnele erau invitatele sale.

Îndată ce dispăru, dezamăgirea puse stăpânire pe chipul Mariei del Roser.

— Am uitat să-l întrebăm dacă soţia lui se simte mai bine. Ce necioplite suntem!

— Don Octavio e burlac, doamnă. Cred că vă referiţi la maică-sa, Cecilia Gomez del Olmo, zise Conchita, atentă, în timp ce bătrâna doamnă îi dădea dreptate mişcând afirmativ din cap. A murit demult, sărăcuţa.

— Chiar aşa? Şi soţul ei s-a recăsătorit?

— Nu, doamnă. Don Eduardo Conde i-a rămas fidel până ce a murit şi el, dar şi asta s-a petrecut demult.

Doamna María del Roser se încruntă.

— Hai să mergem, Conchita, am început să le încurcăm.

După câţiva paşi, chiar înainte de a ajunge la lift, bătrâna doamnă se opri din nou. Un angajat îmbrăcat cu o livrea stacojie le deschise uşa.

— Cum zici că se va numi nepotul meu, Conchita? Mereu uit, zise bătrâna doamnă în timp ce-şi târa fusta în lift.

— Modesto, doamnă, presupunând că va fi băiat. Dacă va fi fată, nu se ştie, adăugă temătoare.

Teamă de o durere adormită care putea reveni în orice clipă.

— Mi-ar plăcea să o cheme Violeta, zise bătrâna doamnă. Ar trebui să avem o nouă Violeta în familie cât mai repede.

Durerea dormea, îşi dădu seama servitoarea şi se linişti.

— Ce chestie! Vor să-i pună nepotului meu nume de liftier, zise María del Roser, fără să ia seama la liftierul din faţa ei. Şi de ce au ales un nume atât de oribil, când există atâtea nume de sfinţi?

— În onoarea pictorului care a fost maestrul fiului dumneavoastră, doamnă.

Mai purtaseră discuţia asta de nenumărate ori. Dar această repetitivitate nu o afecta pe niciuna.

— A, da, într-adevăr. Fiul meu pictează. Şi cred că nu o face chiar rău.

— Dimpotrivă, doamnă. Are mult succes. E foarte respectat, zise Concha, cu mândrie maternă.

Vorbeau lângă un afiş publicitar care acoperea aproape întregul perete lateral al ascensorului. Afişul reprezenta o doamnă îmbrăcată de gală. Într-un colţ ieşea în evidenţă numele artistului scris cu tuşe groase, negre: Amadeo Lax. Acelaşi afiş prin care cu doisprezece ani în urmă se făcuse publicitate lanţului de magazine era acum folosit drept reclamă pentru clienţi.

— Nu ai avut impresia că Octavio a fost ciudat astăzi? Parcă nu era el, zise brusc María del Roser.

Conchita avusese şi ea aceeaşi impresie. Pusese purtarea lui pe seama emoţiilor călătoriei despre care le vorbise.

— Dacă şi fiul meu s-ar fi implicat la fel de mult în conducerea

fabricilor tatălui şi bunicului său, acum nu am mai fi sărace, zise bătrâna doamnă, înainte de a striga, plină de hotărâre: Noi coborâm aici, tinere! Dă-te la o parte!

Conchita ieşi din lift roşie până în vârful urechilor. Bătrâna doamnă mergea de parcă ar fi ştiut exact încotro, presată de o urgenţă care era doar în mintea ei.

— Dumneavoastră nu sunteţi săracă, doamnă, s-a grăbit să răspundă Concha imediat ce s-a îndepărtat îndeajuns de liftier. Sunteţi doar ceva mai puţin bogată decât înainte.

— Înainte când?

Mai multe riduri paralele şi delicate apărură pe fruntea bătrânei doamne.

— Înainte de criză. Se zice că toată lumea e afectată, nu numai barcelonezii. Unii mai mult, alţii mai puţin, dar de pierdut au pierdut toţi câte ceva.

— Nu, Conchita, nu te lăsa păcălită. Cei cu adevărat bogaţi aproape că nu pierd niciodată. Poate doar aroganţa, căci cu atâţia anarhişti lăsaţi de capul lor e mai bine să te prefaci. Cunoşti vreun anarhist?

— Nu, doamnă, niciunul.

— Foarte bine, nici să nu cunoşti. Anarhiştii îţi intră în casă şi îţi fură covoarele. Apoi, dau foc la tot. Dar mai întâi iau covoarele. Le plac covoarele.

Bătrâna doamnă reveni la realitate.

— Dar ce facem noi aici povestind de parcă nu am avea nimic de făcut? Trebuie să mergem acasă, Conchita. Am cumpărat tot ce era nevoie? Gândeşte-te bine.

— Da, doamnă.

— Sigur nu ne lipseşte nimic? Vreo oală pentru mâncarea de mâine?

— Nu, doamnă. Avem destule oale.

— Eşti sigură?

— Sigură, doamnă.

— Atunci nu ştiu ce mai facem aici.

Cu mersul greoi, dar la fel de elegantă ca întotdeauna, bătrâna doamnă ieşi pe bulevardul Las Ramblas. Julian le aştepta la câţiva metri distanţă, la volanul Citroenului. Văzându-le ieşind, coborî grăbit din maşină, deschise portiera din spate şi o ajută pe doamnă să urce. Apoi făcu acelaşi lucru şi pentru Concha, dar mai puţin entuziast. Amândouă se sprijiniseră de braţul bătrânului şofer cu mai multă greutate decât le-ar fi permis eticheta. Pentru cele două femei care depăşiseră fiecare şaizeci de ani de viaţă nu era uşor să se strecoare în acea maşinărie modernă, cu atât mai puţin când aveau parte de ajutorul unui şofer trecut de şaptezeci de ani, oricât de îndatoritor ar fi fost el.

Bătrâna doamnă îşi găsi până la urmă locul, oftând, Concha făcu şi

ea la fel, apoi se auzi şi oftatul lui Julian, poate mulţumit că îmbarcarea decursese fără probleme şi acum se vedea în sfârşit la volan.

Când motorul începu să huruie, bătrâna doamnă aruncă o ultimă privire spre uşile luminate ale magazinului şi zise:

— Crochetele alea nu mi-au picat bine deloc, Conchita. Mă apasă ceva aici…

Arătă spre stomacul strâns de corset.

— Mergem acasă, Felipe, ordonă ea. Aceasta nu e o oră potrivită pentru ca două doamne decente să bată străzile.

Bătrânul şofer nu se supăra că stăpâna nu-şi amintea numele lui. Se simţea chiar onorat că i se adresa cu numele tatălui său, cel care îşi petrecuse toată viaţa pe scaunul şoferului, servindu-l pe întâiul domn Lax, săritor şi tăcut, aşa cum ar fi trebuit să fie orice servitor adevărat. Îl idolatrizase pe tatăl său şi o făcea şi acum, după moartea lui, aşa că era mulţumit când stăpâna îl trezea la viaţă graţie memoriei ei capricioase.

Pe marchiza de la intrarea principală a magazinului, o familie de marionete anunţa sărbătorile de iarnă. Vitrinele scânteiau. În cea mai mare dintre vitrine, un trenuleţ electric cu vagonaşe pline cu pachete se rotea fără oprire. Strada era un viespar de oameni preocupaţi. În apropiere se auzea o colindă. Oamenii intrau şi ieşeau fără încetare pe marile uşi rotitoare.

Maşina străbătea cel mai popular bulevard din oraş, în direcţia mării. Bătrâna doamnă îşi ţinea ochii întredeschişi. Concha se lăsa purtată de bucuria sărbătorilor, de ultimele raze de soare din acea zi îngheţată, de forfota străzilor. Îi atrase atenţia faţada fastuos ornamentată a Companiei de Tutun din Filipine şi îşi făcu cruce la trecerea prin faţa bisericii Belen, acolo unde fusese chiar în acea zi, la prima oră, îndeplinindu-şi astfel obligaţia anuală ca o bună barceloneză ce era. Zări în depărtare chioşcurile cu flori şi simţi o uşoară nostalgie pentru epoca apusă în care niciun motor nu deranja florile cu duduiturile lui. Cu dragă inimă ar fi coborât să cumpere un buchet de margarete albe, florile favorite ale doamnei María del Roser, dar se grăbeau deja şi nu mai puteau pierde timpul.

În capătul străzii Portaferrissa, maşina viră pe lângă palatul Moja, care avea obloanele deschise, ca şi cum cineva s-ar fi hotărât să aerisească nobilele încăperi. Un trecător observase şi el, la fel cum o făcuse Concha, şi se uita curios la picturile şi medalioanele de pe tavan, oprit în mijlocul trotuarului. Virajul o trezi pe bătrâna doamnă din somnolenţă.

— Ai văzut dacă e pregătit catârul, pentru orice eventualitate? întrebă ea. Nu vreau să mai pierdem timpul.

— Maşinile astea moderne nu mai au nevoie de catâri, doamnă.

Motorul face totul singur.

Maşina fusese un capriciu al domnului Rodolfo. O comandase în Franţa, cu vreo treizeci de ani în urmă, impulsionat de un anunţ unde scria: „Citroen, 14 HP limuzină cu caroserie elegantă”. Niciun spirit în pas cu vremurile nu ar fi rezistat unei asemenea descrieri. A fost unul dintre primele automobile din oraş, înmatriculat al patrulea şi atât de renumit, încât în primele luni de la cumpărare trecătorii se opreau şi aplaudau la trecerea lui.

— Nu te baza pe asta, mai bine uită-te dacă e pregătit catârul, zise bătrâna doamnă, înainte de a adormi profund, cu capul în piept.

Acolo unde înainte fusese Teatrul Coliseum, acum erau afişe cu un film de Harold Lloyd, o proiecţie specială pentru noaptea de Crăciun. Câţiva oameni aşteptau lângă chioşcul de bilete, iar în apropierea lor, câţiva domni discutau aprins. Concha oftă plictisită; pentru atâta entuziasm erau doar două variante: problema catalană sau criza economică. Cum i se păruse că vorbeau în acea dulce şi bogată limbă catalană care e la fel de bună pentru a proclama republici ca şi pentru a vinde pepeni, optă pentru prima variantă.

Au ajuns acasă mult după ora mesei. În alte timpuri, un astfel de comportament al doamnei ar fi fost de neimaginat. Orarul strict, respectat cu stricteţe, fusese întotdeauna angrenajul care asigurase buna funcţionare a casei Lax. Micul dejun era la opt şi un sfert, plimbarea se făcea între doisprezece şi unu şi jumătate, mătăniile la şapte – miercurea cu un sfert de oră mai târziu –, iar apoi se lua cina, fără nicio modificare posibilă. Miercurea doamna ţinea reuniunile în bibliotecă, joia se primeau vizitele şi duminica se duceau cu toţii la misa de la douăsprezece la biserica La Concepcion, iar preotul – părintele Eudaldo – lua apoi masa în casa lor. Şi tot aşa, invariabil, o săptămână după alta, cu rutina întreruptă doar vara, cu ocazia sărbătorilor de iarnă şi în Săptămâna Patimilor.

În acea zi de 24 decembrie 1932, bătrâna doamnă ceru să i se aducă un ceai în camera ei şi se retrase fără să salute pe nimeni. Fiul său, care o aşteptase aşezat la masă – cu spatele drept rezemat de spătarul tapisat a început să mănânce, supărat că i se răcise supa şi, desigur, enervat. Teresa, nora, a încercat să o scuze pe bătrâna doamnă punând comportamentul ei pe seama bolii. De asta, dar nu numai de asta, prânzul celor doi a fost mohorât şi trist. Şi tăcut.

După-amiază, doi angajaţi ai magazinului au adus cumpărăturile ambalate cu grijă. Serviciul de pahare de cristal a fost lăsat într-o vitrină până la noi instrucţiuni. Bucătăria era plină de agitaţia pregătirii mâncărurilor pentru ziua următoare. În schimb, ajunul Crăciunului nu era sărbătorit de familie: sărbătoarea cea mare se celebra în ziua de Crăciun.

Toată seara, doamna María del Roser nu a ieşit din încăperile ei. Era

noapte când a chemat-o pe Antonia să o ajute să se pregătească de culcare. Femeia, angajată în casă numai de patru ani, de când sosise şi Teresa, ieşi de la stăpână cu faţa descompusă de spaimă, zicând că nu o mai văzuse niciodată pe doamnă atât de supărată şi cu pretenţii de neînţeles.

— Un minut dac-o mai ascult şi sigur îmi pierd minţile, a zis Antonia.

Teresa a fost cea care s-a ocupat de toate. Atentă şi adorabilă, o lăsă pe servitoare să plece şi îi luă locul. Intră la soacra ei ca un medic la o urgenţă. După un timp ieşi şi întrebă de Concha. Mâinile şi vocea îi tremurau când îi zise:

— Concha, pentru numele lui Dumnezeu, ştii cumva unde e cheia de la camera Violetei?

— Of, nu, doamnă. S-a făcut pierdută de ani buni, din ziua când…

Îşi întrerupse vorbele, gândindu-se din nou la durerea adormită, pe care niciun cuvânt rostit cu voce tare nu trebuia s-o trezească. Apoi continuă:

— Soacra dumneavoastră le-a folosit ca să închidă uşa pentru totdeauna. De atunci nu am mai văzut cheia.

Aceste cuvinte nu o descurajară pe Teresa.

— Înseamnă că ea a păstrat-o. E convinsă că se află sub patul ei şi tot insistă să o caut. Zice că vrea să o ţină în mână, explică Teresa. Am făcut ce mi-a cerut, am căutat sub pat, dar acolo nu e nimic. Nici măcar un fir de praf.

— Stăpâna o mai ia razna, ştiţi la fel de bine ca şi mine. Şi nu ar trebui să vă aplecaţi atâta, zise Concha arătând cu privirea burta uşor umflată a Teresei.

— E mai mult decât un capriciu, Conchita. Niciodată nu am văzut să-i fie atât de rău. Tocmai mi-a cerut să-l chem pe fiul ei, Juan. Zice că vrea să-l mai vadă o dată înainte să moară. Sunt foarte speriată. Ştii cumva dacă Amadeo s-a întors deja?

Concha negă dând din cap. Îl văzuse pe Amadeo ieşind cu puţin timp înainte, fără şofer, la volanul maşinii Rolls-Royce. Şi nimeni, desigur, nu ştia la ce oră se va întoarce. Aşa era mereu.

— Trebuie să mă ajuţi, Concha.

— Credeţi că stăpâna vrea să intre în odaia Violetei? îndrăzni sa întrebe. Mi se face frică numai dacă mă gândesc. Ar fi prea mult pentru ea. Amintiţi-vă că acolo totul e aşa cum a lăsat ea.

Teresa avea privirea tristă. În ochi îi tremurau două lacrimi albastre. Şi-a dus mâinile la burtă şi s-a îndoit de spate. Era epuizată.

— Trebuie să găsim cheia, zise, dacă vrem să doarmă în noaptea asta. Undeva trebuie să fie.

Teresa a ales câţiva oameni dintre servitori şi le-a cerut să caute micuţa bucată de fier. Încă nu o găsiseră până la nouă şi un sfert, când

stăpânul se întoarse elegant şi serios, ca întotdeauna. Le-a aruncat o privire lipsită de interes şi i-a cerut Conchitei să-i servească cina în biroul său. Apoi se împiedică de prima treaptă, prea joasă, a scării de marmură şi fu gata să cadă înainte de a începe să urce, însă nimeni nu zise nimic. El nici atât.

Aflând că soţul ei se întorsese, Teresa a urcat la el în birou pentru a-i spune ce se petrecea şi a-i cere voie să-l cheme pe fratele lui. După câteva clipe a coborât cu ochii plini de lacrimi. La baza scărilor, Conchita o aştepta agitată.

— A fost de acord să-l chemăm pe Juan?

Teresa dădu din cap că nu.

— Mă temeam că aşa va fi, murmură bătrâna servitoare, dând contrariată din mână.

După o jumătate de oră, tânăra Laia, care se plictisise repede de căutat şi fusese trimisă de mama ei la bucătărie, urca scările de la mansardă ducând o tavă plină de mâncăruri.

Nora a continuat să caute cheia, fără să ţină cont de indiferenţa soţului ei şi descurajarea celorlalţi. Concha a rugat-o de mai multe ori să se culce, promiţându-i că ea va continua să caute cheia, dar nici pe ea nu a ascultat-o.

— Nu ar trebui să vă osteniţi atât, a zis Conchita, uitându-se iar la burta tinerei stăpâne. Nu mi-aş ierta-o dacă vi s-ar întâmpla iar ce vi s-a întâmplat primăvara trecută.

— Nu mi se va întâmpla nimic rău, zâmbi liniştitor Teresa. Sunt deja în luna a patra. Doctorul mi-a spus că totul merge bine.

Trecuse ceva vreme de când Teresa învăţase să-şi facă din tenacitate arma ei cea mai redutabilă.

Cheia fu găsită în sfârşit, în jur de ora unsprezece, într-un scrin din anticamera bătrânei doamne, anticameră ce servea uneori de salon privat. Teresa o scoase de acolo şi i-o duse, triumfătoare, soacrei care o strânse împreună cu mâna ce o ţinea.

— Mai stai puţin, Teresa, îi ceru ea, şi spune-le tuturor să iasă.

Discuţia lor a durat în jur de cincizeci de minute. Când Teresa părăsi încăperile doamnei María del Roser, avea ochii înroşiţi şi faţa foarte palidă. S-a culcat fără să cineze. Ceaiul şi chiflele cu lapte lăsate de Concha pe masa ei din salon erau neatinse în ziua următoare.

Noaptea s-a scurs într-o linişte absolută. Nici măcar paznicul de noapte nu a trecut pe dinaintea marilor porţi ale casei. Poate că a fost acea linişte despre care se zice că anunţă marile furtuni.

În următoarele ore, care erau deja ale Crăciunului din 1932, s-au petrecut trei întâmplări teribile: magazinul El Siglo a ars din temelii, bătrâna doamnă María del Roser a murit în patul ei şi pentru prima dată Amadeo Lax şi-a petrecut o parte din noapte în odaia Laiei, fiica de doisprezece ani a bucătăresei.

LA VANGUARDIA 7
MARŢI, 27 DECEMBRIE 1932

ŞTIRI LOCALE

Ieri-dimineaţă a fost condus pe ultimul drum trupul neînsufleţit al doamnei María del Roser Golorons, văduva industriaşului don Rodolfo Lax, singura moştenitoare a fabricilor de textile cu acelaşi nume, cu sediul în oraşul vecin, Mataro. Toţi cei care au avut parte de prietenia şi respectul acestei virtuoase doamne – sau al familiei ei – şi chiar şi cei ce nu au cunoscut-o personal, dar au auzit atâtea lucruri bune despre ea, au fost prezenţi ieri pentru a-i aduce un ultim omagiu: unii însoţind cortegiul funerar până la groapă, iar alţii contemplând smeriţi trecerea procesiunii şi rugându-se pentru sufletul defunctei.

La zece dimineaţa, în pasajul Domingo, la poarta casei unde avusese loc tragedia, s-a format cortegiul funerar: internii aparţinând de biserica parohială Concepcion cu crucea înălţată; un grup substanţial de reprezentanţi ai institutului Muncitoresc din San Andres cu drapelul lor; un număr destul de mare de angajaţi de la fabricile Lax purtând lumânări aprinse şi având pe braţul drept panglici negre în semn de doliu; corul bisericii Concepcion; patruzeci de băieţi de altar, cu lumânări mari, escortând sicriul purtat pe umeri de angajaţi ai susnumitei firme; clericii precedând sicriul.

Carul funebru tras de şase cai negri bogat împodobiţi a fost urmat de toţi copiii familiei prezenţi în Barcelona şi de cei apropiaţi care, învingându-şi durerea printr-un efort suprem, au ţinut să însoţească pe ultimul drum corpul defunctei. Astfel, însoţiţi de parohul bisericii Concepcion, părintele Eudaldo, mergeau în urma sicriului fiul venerabilei defuncte, marele pictor don Amadeo Lax Golorons, fratele său, iezuitul Juan Lax, şi lângă ei, rupând tradiţia conform căreia femeile trebuie să stea în rândul al doilea la înmormântări, nora defunctei, doamna Teresa Bruses de Lax. Restul cortegiului era format din notabilităţi, printre care medicul familiei, doctorul Gambus, administratorul, domnul Trescents şi alţi prieteni şi membrii ai familiei, formând cu toţii o procesiune de mai bine de o mie de persoane. Printre notabilităţi se afla şi reprezentantul primăriei, domnul consilier Bremon.

E imposibil să-i numim pe toţi cei care au făcut parte din numerosul cortegiu. I-am văzut pe domnii Conde Gomez del Olmo (don Octavio, don Javier, don Dionisio, don Ricardo), Sotolongo, Rosillo, marchiz de Santa Isabel, Boada, Albert Despujol, Bassegoda, Seguf, Plandolit, Samà, Güel y Giro, domnii Morcillo şi doctorul Bach de la Biroul Oficial al Proprietăţii Urbane, preşedintele de la Concepcion, domnul Serracanta, preşedintele Academiei de Litere, domnul Francisco

Carreras Candi, fostul senator Duran y Ventosa şi mulţi, mulţi alţii pentru care ne pare rău că nu îi putem menţiona.

Numele de mai sus sunt consemnate din memorie, aşadar îi rugăm pe cei care nu se vor regăsi pe listă să ne ierte omisiunea involuntară.

În urma procesiunii veneau un faeton de gală aparţinând Casei de Caritate, o maşină de rezervă şi trei maşini încărcate cu coroane, multe dintre ele ca ultim omagiu adus de membrii familiei, de rude şi de prietenele defunctei. Coroana de flori a muncitorilor de la Industrias Lax purta următoarea inscripţie: „Bunei noastre doamne María del Roser, cea care ne-a iubit ca o mamă". Cea mai mare dintre coroane fusese trimisă de Societatea Espírita del Valles şi avea următorul mesaj: „Maestrei şi prietenei noastre, din partea colegilor îndureraţi".

Cortegiul funerar a trecut prin Paseo de Gracia, iar apoi, ţinând partea stângă a străzii Aragon, s-a îndreptat către parohia Inmaculada Concepcion, unde mulţimea s-a rugat solemn, acompaniată de corul bisericesc. Apoi, procesiunea s-a deplasat până la intersecţia Paseo de Gracia cu Gran Via, locul ales pentru a încheia parcursul funebru. Actul solemn, plin de respect şi consideraţie, a durat mult timp. Amândoi fraţii Lax au dat mâna cu participanţii, mulţumindu-le în parte.

Aproximativ trei sute de persoane nu au părăsit cortegiul, ci s-au deplasat în mai mult de o sută de caleşti până la cimitirul de est, unde trupul doamnei María del Roser a fost înmormântat creştineşte în cavoul familiei, alături de cel al nefericitei sale fiice Violeta, moartă în floarea vârstei. Cu această ocazie a fost montată pe cupola cavoului o sculptură în marmură reprezentând un înger care se roagă. S-a ţinut slujba de înmormântare, urmată de un poem scris de noră în memoria defunctei. Cortegiul funerar a fost contemplat, pe întregul parcurs, de foarte mulţi oameni care îşi descopereau capul, emoţionaţi, în timp ce murmurau o rugăciune.

Poate că durerea care s-a abătut asupra familiei Lax a fost atenuată puţin de caracterul sincer, solemn şi generalizat al doliului manifestat ieri de întreaga Barcelonă. Noi, cei care ne bucurăm de prietenia familiei suferim din toată inima împreună cu toţi membrii ei. Această nenorocire a făcut să crească şi mai mult dragostea şi respectul pe care familia Lax au ştiut să le câştige din partea tuturor claselor sociale din Barcelona, de la cea mai aristocratică până la cea mai săracă.

În inimile noastre va rămâne mereu amintirea acelei doamne pe cât de virtuoase, pe atât de nefericite şi oricare bun creştin se va ruga pentru ea.

Odihnească-se în pace, iar familiei îi transmitem încă o dată cele mai sincere condoleanţe.

II

Concha a păstrat mulţi ani articolul din *La Vanguardia* despre înmormântarea stăpânei. Când îl recitea avea impresia că se afla din nou acolo, în mulţimea care aclama, înconjurată de toate acele doamne distinse ce păstrau despre doamna María del Roser amintiri greu de rostit cu voce tare.

Pentru nimic în lume nu ar fi lipsit de la înmormântare. Îi datora totul acelei generoase femei ce îi părăsea pentru totdeauna. A urmat cortegiul funerar şi a plâns fără să se apropie de sicriul fastuos, atât de bine escortat. A rămas departe de sicriu nu doar pentru acel „niciodată" atât de greu de acceptat, ci şi pentru convingerea că bătrâna doamnă ar fi considerat o exagerare toată acea spectaculoasă înmormântare şi nu ar fi fost de acord niciodată cu un asemenea sicriu şi cu ritualul stabilit de alţii. „Până la urmă, noi, femeile, trebuie să cedăm întotdeauna", şi-a zis Concha, amintindu-şi de ideile clare ale Mariei del Roser, care o influenţaseră foarte mult. Când a văzut mulţimea îndepărtându-se de-a lungul străzii Aragon, a simţit că se îndepărtează şi o parte foarte importantă a vieţii ei. Fără bătrâna doamnă nimic nu avea să mai fie cum fusese.

Toată viaţa ei, Concha a păstrat pe noptieră, într-o cutie de tablă, necrologurile apărute în ziare. Cutia avea o serigrafie reprezentând câţiva copii jucându-se şi cândva fusese plină cu biscuiţi. De aceea, vreme îndelungată nostalgia acelor amintiri a fost însoţită de o aromă plăcută de scorţişoară. Pe fundul cutiei, sub tăieturile din ziare, păstra un catalog de la magazinele El Siglo, din iarna 1899–1900. Optzeci de pagini ilustrate cu toate tipurile de produse, de la piese de mobilier până la dantele. Explicaţiile ce însoţeau fiecare imagine – „Cearşafuri de calitate, ţesute cu broderie cusută de mână, ideale pentru patul unei măicuţe, al unei chelneriţe sau pentru paturi matrimoniale" – au ajutat-o să înveţe să citească, la douăzeci de ani, mânată de propria-i tenacitate şi de străduinţele bunei doamne María del Roser. Amintindu-şi de ea, spunea adeseori:

— Când a murit, a fost ca şi cum mi-aş fi pierdut a doua mamă.

Concha Martínez Cruces a fost primită în serviciul casei în martie, 1889, datorită mai vârstnicei sale verişoare ce era camerista unui membru din familia Bassegoda. „Familia Lax caută o doică şi aş putea să te recomand", i-a zis. „Cel puţin să te alegi cu ceva de pe urma nenorocirii tale".

În timpul întrevederii din ziua următoare, Concha abia dacă a scos o vorbă.

— Să nu te porţi ca o ţărancă, a sfătuit-o verişoara ei. Stai cu privirea plecată, nu face zgomote neplăcute şi vorbeşte numai când

eşti întrebată, iar răspunsurile tale să fie urmate întotdeauna de „doamnă” sau „domnule”. Ai înţeles?

Pe atunci, cei din familia Lax încă nu se mutaseră în vila din pasajul Domingo. Locuiau în oraşul vechi, pe o stradă îngustă, seniorială, numită strada Mercaders, pe care noile planuri urbanistice aveau să o scoată de pe hartă. Era un loc mai puţin impozant, dar la fel de copleşitor pentru cineva de condiţie joasă. Doamna María del Roser le-a primit în salonul cu pian, aşezată în profil pe un fotoliu acoperit cu catifea de culoare bordo. Avea gesturi domoale, niciodată studiate şi o anumită distincţie naturală care a uimit-o pe Concha. Femeia aceea nu purta bijuterii şi nici nu făcea paradă de bogăţia ei. Era îmbrăcată cu o eleganţă simplă, mai mult sau mai puţin la limita modei, îşi strângea părul într-un coc pe ceafă şi se purta faţă de oameni cu o amabilitate incredibilă, chiar cu o anume încredere. Desigur, toate acestea nu-i afectau deloc distincţia, care continua să fie evidentă, de parcă ar fi fost vorba despre o trăsătură de caracter în plus. Prima ei întrebare a fost:

— Preferi să ţi se spună Concha sau Conchita?

— Mi-e indiferent.

Verişoara i-a tras un cot.

— Puteţi să îi spuneţi cum preferaţi, doamnă, a adăugat verişoara.

— Atunci, am să-ţi spun Conchita. Bineînţeles, dacă nu te deranjează.

Concha a dat negativ din cap. A primit încă o lovitură de cot.

— Nu o deranjează, doamnă. Cum vă vine dumneavoastră mai bine, a zis verişoara, furioasă.

— Câţi ani ai, Conchita?

— Nouăsprezece ani, doamnă.

I se părea că vocea refuza să i se audă în acel loc, de parcă pereţii plini de cărţi i-ar fi înghiţit sunetul.

— Împlineşte douăzeci peste patru luni, doamnă, a adăugat verişoara.

— De unde eşti?

— Din Estopinán, provincia Huesca.

— Eşti de mult timp aici?

— De douăzeci şi trei de zile, doamnă.

— Şi îţi place Barcelona?

Nu a ştiut ce să spună, dar nici nu a vrut să nu răspundă.

— E foarte mare, a zis.

Doamna a zâmbit. Privirea supărată a verişoarei a făcut-o să adauge:

— N-am apucat să văd mare lucru, doamnă.

— Crezi că ai lapte bun, Conchita?

— Da, doamnă.

— Copilul pe care îl creşti e al tău?

A simţit un nod care îi strângea gâtul. Dacă se punea pe plâns, verişoara ei avea să se supere foarte tare, se gândi ea, aşa că încercă să se stăpânească.

— Nu cresc niciun copil, doamnă.

María del Roser Golorons o privi curioasă. Pentru prima dată s-a bucurat că verişoara ei i-a sărit în ajutor.

— Copilul ei a murit, din păcate, doamnă. De febră.

Doamna s-a mişcat în fotoliu şi s-a încruntat.

— Când?

— De trei zile, a zis verişoara. Ieri l-am îngropat.

Atunci, cu acea doamnă rafinată s-a petrecut un lucru la care Concha nu se aşteptase, ba chiar era stânjenitor: ochii i s-au umplut de lacrimi. A fost surprinsă să vadă că şi doamna plângea la fel ca ea. Până atunci, crezuse că aristocraţii nu făceau astfel de lucruri. Apoi doamna s-a ridicat, s-a apropiat de ea şi i-a luat mâinile ca unei fiice.

— Biata de tine, a murmurat. Şi încă mai ai putere să cauţi de lucru după o asemenea nenorocire?

— Nu am de ales, doamnă.

Amfitrioana a îmbrăţişat-o. Concha a fost atât de surprinsă, că a rămas rigidă ca o piatră. Trecuse mult timp de când nu mai fusese îmbrăţişată de cineva. Din acea îmbrăţişare de lână moale şi parfumată, a auzit-o pe verişoara ei zicând:

— Conchita e foarte bună, doamnă, veţi vedea. Şi copilul ei a fost conceput decent, sub binecuvântarea căsătoriei, dar nefericita de ea şi-a pierdut soţul anul trecut.

A fost picătura care a umplut paharul. Brusc, Concha îşi pierdu stăpânirea de sine şi începu să plângă. S-a oprit din plâns numai când doamna a prins-o de bărbie, i-a şters lacrimile de pe faţă şi i-a zis:

— Poţi să rămâi chiar de astăzi, dacă vrei. Fiul meu are nevoie de cineva ca tine, tânăr, puternic şi cu suflet bun. Vreau să-i salvezi viaţa, pentru că eu nu pot.

— Am să fac tot ce pot, doamnă.

— Iar eu am să fac tot ce pot ca să uiţi că te afli aici pentru că nu ai de ales, aşa cum ai zis.

A urmat o clipă de tăcere, o încrucişare a privirilor, o complicitate mută care a parafat între ele un pact nerostit.

— Stai, vreau să-l cunoşti chiar acum, a zis doamna ieşind în căutarea lui Amadeo, cel care pe atunci avea numai câteva luni de viaţă.

Paşii ei puternici, hotărâţi au răsunat pe hol. Imediat a revenit surâzând, cu Amadeo în braţe şi i-a cerut să-l alăpteze pentru prima dată. Fata l-a luat în braţe pe copil cu aceeaşi grijă cu care şi-l lua pe al ei, s-a aşezat pe un scaun şi şi-a scos sânul drept din rochia uzată.

Bătrâna doamnă şi verişoara – care încă se mai temea ca nu cumva Concha să strice totul – o urmăreau cu mare atenţie.

Amadeo era un copil slăbuţ, cu pielea gălbuie, care, în ciuda poziţiei sociale, i-a inspirat proaspetei doice multă compasiune. Poate pentru că imediat s-a agăţat de sfârcul ei şi a început să sugă cu poftă, cu disperare, exact aşa cum avea să facă totul de-a lungul vieţii sale.

— Fii binecuvântată, Conchita, a zis doamna María del Roser, gata să plângă, iar apoi a adăugat: Dar tu, copilă? Vrei să mănânci ceva?

Nimeni nu ştia, dar trecuseră patru zile de când Concha nu mai mâncase. Era lihnită. Chiar se întreba cum se face că trupul ei atât de hămesit era capabil să hrănească un alt trup. Cu timiditate, a dat din cap că da.

Doamna a chemat servitoarea.

— Să vină Eutimia, te rog, i-a cerut ea.

Eutimia era o femeie de patruzeci de ani, şi se vedeau toţi până la unul, scundă, grasă, ordinară, limbută şi plăcută numai când avea un interes. Faţa ei rotundă şi pielea arsă de soare îi trădau originea ţărănească. Mirosea a fân şi a lavandă. Dădea ordine cu naturaleţea şi siguranţa unui căpitan de vapor. Pe bună dreptate, pentru că rolul ei în casă se asemăna întru câtva cu cel al unui bătrân lup de mare: era guvernantă de mai bine de douăzeci de ani şi ştia tot ce mişcă în casă, până la cele mai mici detalii, mult mai bine decât însăşi bătrâna doamnă. Responsabilităţile ei începeau de la uşa bucătăriei şi se întindeau peste tot ceea ce însemna serviciu în casă; era păstrătoarea cheilor, şefa de personal şi chiar administrator, căci ea era cea care dădea seamă lui don Rodolfo de cheltuielile săptămânale din casă şi cu toţii îşi dăduseră seama că pe ea, şi numai pe ea, stăpânii nu o tutuiau, iar influenţa ei părea că se extinde mult dincolo de responsabilităţile pe care le avea şi pentru care era plătită de trei ori mai mult decât oricare alt servitor.

Eutimia era văduvă. Se spunea că soţul ei fusese mâncat de lupi în satul natal, deşi niciodată nu s-a ştiut dacă era un adevăr sau o răutate scornită de servitori pentru a se distra în nopţile lungi de iarnă. Dacă a fost aşa, s-a întâmplat pe când ea încă trăia aproape de râul Negro, într-un loc numit Sierra de la Culebra{1}, şi simpla lui menţionare îi înspăimânta pe cei mai tineri, inclusiv pe Concha. Se mai spunea că păstra câteva fire din mustaţa soţului mort într-un medalion de la gât, pe care nu şi-l scotea niciodată, nici măcar când dormea. Acele fire de păr păreau să fie pentru ea un fel de talisman şi datorită lor avea acea forţă de fiară sălbatică.

— Eutimia, ţi-o prezint pe Conchita, a zis doamna. E noua doică a micuţului nostru Amadeo. Guvernanta purta un şorţ alb ce părea proaspăt călcat, avea părul castaniu prins în coc şi pe cap o bonetă la fel de imaculată precum restul hainelor. A înclinat uşor capul înspre

nou sosită, gest la care Concha i-a răspuns destul de târziu. Privirea guvernantei i s-a părut, încă de la acea primă întâlnire, acuzatoare.

Doamna i-a dat instrucţiunile pe un ton calm:

— Te rog să te ocupi personal de cina Conchitei. Rosalia să-i ia măsurile pentru uniformă. Şi dă ordin să-i fie pregătită o cameră.

— Da, doamnă, răspunse Eutimia, cu o nouă înclinare a capului. Îmi permit să vă amintesc că singurele camere libere sunt murdare şi pline cu te miri ce.

Doamna nu păru descumpănită.

— În acest caz, pune să fie curăţate. Şi găseşte-i un loc unde să stea între timp.

— În cameră la Carmela, noua servitoare, e un pat liber, zise eficienta guvernantă.

— Bine, să împartă camera, o noapte sau două până când se eliberează alta. Problema e rezolvată!

— Am înţeles, doamnă. Aveţi vreo preferinţă pentru vreuna din cele două încăperi ce urmează a fi curăţate?

— Uf, Eutimia, nu mă bate la cap cu asta, zise doamna. Să aleagă Conchita. Sunt sigură că are propriile-i gusturi. Dar, până atunci, cel mai important e să i se dea de mâncare. Să nu mai pierdem vremea, te rog. Copila asta trebuie să mănânce.

— Da, doamnă. Îi voi cere Juanitei să se grăbească.

Eutimia ieşi energică, aşa cum era de obicei, şi doamna se uită la Concha cu o privire învăluitoare.

— Crezi că te vei simţi bine cu noi? o întrebă.

Concha dădu din cap că da, gata să izbucnească iar în lacrimi.

— Atunci să nu mai batem apa în piuă. Eutimia îţi va explica regulile casei. Rămâi cu noi chiar de acum? Mă rog, ce neatentă sunt, va trebui să-ţi aduci lucrurile, să-ţi iei la revedere de la ai tăi… Iartă-mă, sunt prea nerăbdătoare. Spune-mi când vei fi gata să te muţi. Dar să fie cât mai repede, te rog. Avem mare nevoie de tine aici…

Tot ce avea Concha era pe ea, plus o încărcătură grea de tristeţe şi nenoroc. Nu avea de cine să se despartă şi nici cui să-i spună că va pleca, în afară de verişoara ei, care acum o privea cu un amestec de mândrie şi mirare.

— Pot să rămân chiar din clipa asta, murmură ea.

— Fii binecuvântată!

Doamna era atât de mulţumită, încât entuziasmul ei le tulbura pe cele două fete.

— Imediat voi da dispoziţiile necesare. Tu continuă, alăptează-l, lasă totul în seama mea.

După ce a spus toate astea, a considerat conversaţia încheiată – doar atunci când i s-a părut ei oportun, ca de obicei – şi a ieşit din încăpere.

Concha a fost fericită acolo şi încă din prima zi doamna María del Roser s-a purtat cu ea mult mai bine decât se purtase vreodată viaţa cu ea. Şi nu doar pentru că i-a oferit de mâncare, un acoperiş deasupra capului şi un loc uscat şi cald unde să doarmă, ci şi pentru că noua ei viaţă era atât de departe de tot ceea ce cunoscuse până atunci, încât tot timpul se simţea ca şi cum ar fi trăit una dintre acele poveşti minunate pe care le asculta când era mică. O viaţă ca-n romane, aşa i s-au părut primele săptămâni în casa familiei Lax. Apoi, treptat, s-a obişnuit cu toate, cu familia, cu extravaganţele unora dintre membrii ei şi, desigur, cu nevoile lui Amadeo, pe care l-a iubit ca pe propriul copil, poate şi din nevoia de a face ceva cu acea dragoste maternă imensă rămasă dintr-odată fără obiect.

Mai greu i-a fost să se obişnuiască cu unii locuitori ai casei care păreau nişte spectre. Apăreau dintr-odată în prag, sau la jumătatea holului, fără să facă nici cel mai mic zgomot, şi, ca întruchipaţi din aer, o priveau cu o expresie absentă, pentru ca imediat să dispară din nou, învăluiţi într-o tăcere tristă şi solitară. Şi-a dat seama că erau relicve din alte timpuri, fiinţe în retragere, cărora orice semne de înnoire, cum ar fi servitorii tineri şi copiii, li se păreau tot aşa de neliniştitoare cum erau şi ele pentru oamenii obişnuiţi.

— Fantomele sunt interesate de nou, dar se şi tem de el. De aceea dau ocol leagănelor, dar nu se apropie niciodată de ele, auzise zicându-se în satul ei pe când era doar o fetiţă.

O bătrână scheletică locuia la etajul al doilea într-o încăpere atât de mică încât părea un dulap. Femeia era de o asemenea discreţie în orice făcea şi ieşea atât de rar din camera ei, încât toţi cei din casă uitau de existenţa ei. A murit când Concha abia dacă împlinise câteva luni de când era în serviciul familiei Lax şi a fost îngropată cu o lipsă de ceremonie care a făcut-o să creadă că era vorba de o strămătuşă, sau de o rudă şi mai îndepărtată. Nimeni nu i-a precizat niciodată ce grad de rudenie aveau cei din familie cu bătrâna. În două încăperi despărţite de un perete îşi duceau zilele două mătuşi celibatare care ar fi părut gemene dacă nu ar fi existat între ele o diferenţă de cincisprezece ani. Pe una din ele o chema Roberta, iar celeilalte nu i-a ştiut niciodată numele adevărat, pentru că toată lumea îi zicea Mimí. Dincolo de asemănarea fizionomică, cele două surori erau cât se poate de diferite. Roberta era taciturnă, avea sprâncenele împreunate, vocea gravă şi comportamentul unui general de armată. În schimb, sora mai tânără rămăsese într-un soi de adolescenţă eternă, de un romantism pueril şi îşi petrecea zilele suspinând, uitându-se în zare şi brodând. Dintre cele două surori, numai Mimí a trăit îndeajuns pentru a se muta în noua casă a familiei, unde a ocupat pentru puţin timp o cameră de la etajul trei. S-a stins cu o asemenea discreţie, încât unii s-

au îndoit de dispariţia ei. La mulţi ani după ce a murit, încă se mai puteau auzi în alcovul ei suspine de regret pentru ocaziile pe care le pierduse în viaţă.

Doica încerca să nu se gândească prea mult la toate acele suflete veştejite. Nu îi era prea greu: tinereţea îşi vede de ale ei. Pe atunci, Conchita trăia numai pentru Amadeo, pe care îl considera o recompensă din partea vieţii pentru toate nenorocirile de până atunci. Când s-a născut Juan, s-a oferit să-l crească tot ea, crezând că avea lapte suficient pentru amândoi, însă doamna a refuzat-o politicos: de această dată putea să-l alăpteze chiar ea. Concha a fost mulţumită de cum stăteau lucrurile, căci rolurile s-au inversat pentru o scurtă perioadă, când a iniţiat-o pe stăpână în ceea ce ajunsese să stăpânească foarte bine, adică în tainele creşterii copilului. Aceasta a făcut ca María del Roser Golorons să aprecieze şi mai mult munca depusă de devotata Concha şi între cele două femei au apărut legături pe care niciuna din ele nu le-ar fi bănuit, bazate pe lucruri adevărate, mai presus de bani sau de clasele sociale.

Desigur, existau în casă şi oameni care nu puteau suporta noua stare de lucruri. Eutimia, de exemplu.

— Dă impresia că n-ar avea limbă, dar mie mi se pare o viperă. Să sperăm că în afară de glas nu îi mai lipseşte şi altceva. În casa aceasta nu există loc pentru neruşinaţi.

Eutimia le vorbea servitorilor despre Concha fără să îi pese dacă aceasta era de faţă. O făcea când stăpâna nu o auzea şi când îşi vedea de treburile ei, sau când se aşeza la marea masă din bucătărie, mereu acoperită cu o faţă de masă imaculată şi începea să joace cărţi singură. Concha îi auzea comentariile, desigur, dar niciodată nu a îndrăznit să-i spună nimic. Guvernanta emana o violenţă care îi răpea Conchei orice urmă de curaj. În primele luni petrecute în casa familiei Lax, singurul om care i-a inspirat teamă şi despre care simţea că se poartă urât cu ea a fost Eutimia.

Guvernanta avea dreptate cu privire la tăcerea ei. De când se trezea până la culcare, doica abia dacă deschidea gura. Vorbeau alţii în locul ei, cel puţin aşa credea, iar ea îi asculta încercând să nu piardă niciun detaliu. Nimeni nu îşi dădea seama de asta. Cei mai mulţi dintre locuitorii casei o ignorau complet. Muţenia era singura ei apărare în faţa necunoscutului.

Nu era de mirare că nu o luau în seamă: la urma urmelor, îşi petrecea ziua fără să vadă pe altcineva în afară de Amadeo şi, în câte-o seară, pe stăpână. Munca ei era diferită de a tuturor celorlalţi şi, de asemenea, orele ei de serviciu. Se perinda absolut liberă prin unele zone ale casei unde ceilalţi angajaţi abia dacă puneau piciorul. Mânca mai bine decât ei toţi şi când avea chef. Era tratată preferenţial, aşa cum e firesc pentru un om în mâinile căruia se afla viaţa primului

născut al familiei. Mai târziu avea să afle că alte doici cereau toate aceste privilegii înainte de a fi angajate, dar ei i s-au dat pur şi simplu, ca un cadou pe care nu credea că-l merită şi, chiar dacă întotdeauna a fost conştientă că nimic din toate acelea nu-i aparţinea şi nici nu-i va aparţine vreodată, a ştiut să se bucure de ele.

Eutimia nu suporta ideea că acea mucoasă avea privilegii de care ea nu se bucurase niciodată. Roasă de invidie, i-a zis:

— Tu, viperă, dacă aflu că nu ai lapte, îţi tai sfârcurile cu cuţitul de tocat, să-ţi fie clar.

I-a răspuns cu tăcerea ei dintotdeauna.

Niciodată nu-i trecuse prin cap să înşele pe cineva. Cu atât mai puţin pe stăpână, singura persoană generoasă pe care o cunoscuse după multă vreme. Şi numai gândul de a-i face rău lui Amadeo o umplea de nelinişte.

La început, îşi petrecea timpul într-un soi de sferă plină de linişte. În unele zile putea fi văzută câteva minute în bucătărie la ora prânzului şi poate chiar ceva mai mult după-amiaza, dacă Amadeo nu o solicita. Noaptea cobora scara care ducea la subsol, acolo unde îi fusese repartizată o cameră. Dar nu cobora singură. Şi asta datorită unei hotărâri luate de stăpână, în zorii unei zile când Amadeo a plâns şi a plâns până când mama lui şi-a pierdut răbdarea. María del Roser a ieşit pe uşă în cămaşă de noapte şi a rugat-o pe Concha să se ocupe de copil, că ea simte că va înnebuni. Din acel moment, timp de patru ani, Amadeo a dormit la subsol cu Concha şi cu restul servitorilor.

În timpul zilei, amândoi, doica şi progenitura, îşi petreceau multe ore în ceea ce se numea „camera cu jucării”: o odaie de la ultimul etaj, mai mică decât în mod obişnuit, un spaţiu care în altă epocă ar fi fost salonaşul de primire al unei străbunici a cărei contribuţie la istoria familiei ar fi fost să lase totul tivit cu dantelă sau milieuri. Odaia era însorită iarna şi răcoroasă vara şi gemea de decoraţiuni pompoase ce nu-şi aveau rostul.

Între acele două lumi, cea împopoţonată a salonului şi cea austeră a camerei de serviciu, s-au scurs primii ani din viaţa lui Amadeo, până când familia s-a mutat în noua casă şi María del Roser a hotărât că trebuiau făcute anumite schimbări.

Dar pe atunci Amadeo încă era singur la părinţi, iar Concha se mândrea că într-o singură lună pusese pe el cinci kilograme. Chiar şi ea se mai întremase, părea mai sănătoasă şi începuse să arate ca o femeie de vârsta ei. Îngrijorarea de pe chipul doamnei María del Roser fusese înlocuită cu un zâmbet de fericire.

— Eşti îngerul nostru, Conchita! O binecuvântare a cerului!

Concha nu ţinea cont de răutăţile celorlalţi servitori. Teritoriul ei era odaia de la ultimul etaj, un spaţiu care acţiona ca un balsam asupra rănilor vieţii ei nefericite. Dimineţile, în timp ce îl alăpta pe

Amadeo, Carmela îi aducea o tavă cu micul dejun. Ouă, o chiflă proaspătă, uneori şi puţin jambon, sau brânză, un fruct şi lapte. Prima dată când a văzut toate acele mâncăruri şi a înţeles că erau pentru ea, nu a reuşit să-şi stăpânească plânsul, iar apoi, imediat, s-a simţit caraghioasă: ea, care avusese parte de atâtea neajunsuri, plângea pentru nişte bucate? Într-atât o schimbase viaţa bogătaşilor în numai câteva zile? Deocamdată, nu avea voie să bea cicoare – cafeaua era rezervată stăpânilor – pentru că se zicea că amărăşte laptele, la fel şi ceaiul, sparanghelul, oţetul şi alte alimente. Dar chiar şi fără acele bucate, mesele ei erau de un lux pe care nu-l cunoscuse niciodată.

După micul-dejun, dintre multele costumaşe aflate în dulapul de haine alegea unul pe gustul ei şi pregătea bebeluşul pentru plimbarea zilnică. Doamna María del Roser căpătase repede încredere în alegerile doicii, aşa că nu a intervenit niciodată în acele chestiuni, care pentru Concha reprezentau cele mai fericite momente ale zilei. Apoi se îmbrăca şi ea, atentă la cele mai mici amănunte. Uniforma albastru-închis, şorţul de un alb impecabil, boneta apretată, pantofii lustruiţi şi un medalion de aur cu Fecioara din Montserrat, primit cadou de ziua ei de la stăpână. Astfel îmbrăcată, aşeza copilul în cărucior şi ieşeau la plimbare.

Cu pas de melc, străbătea străzile Riera Alta şi Ferran, salutând alte doici – pe majoritatea le cunoştea deja din vedere – şi zâmbind întruna, bucurându-se de aerul călduţ, mirosind a mare. Ceva mai târziu ieşeau tinerele gata de măritat, unele însoţite de mame, altele de guvernantă sau de preceptor, învăluite în foşnetul de mătase al jupoanelor şi taftalelor. Fie că ieşeau în evidenţă prin simplitate, ori prin ostentaţie, nu se putea să nu găseşti la ele ceva care să-ţi placă. Pe la amiază, doamnele ieşeau din casă în trăsură, însoţite de vizitiu şi de valet, şi puteau fi văzuţi chiar şi unii domni, călare sau – cei mai moderni – pe bicicletă.

Întregul traseu se transforma într-o paradă a galanteriei şi eleganţei, cu scoaterea constantă a pălăriei, cu mutarea mănuşilor din piele rusească dintr-o mână într-alta şi un şir nesfârşit de urări de bine pentru familii. Şi toate acestea într-un loc mai degrabă impropriu, de aceea familiile cele mai de vază se gândeau deja să părăsească zona istorică şi să se stabilească undeva unde să fie mai în elementul lor.

Fetele îşi păstrau zâmbetele pentru ocazii mai bune şi nu puţini erau cei care se întorceau de la plimbare cu sufletul ros de nelinişte. Pentru alţii, cum ar fi fost tinerii din familii bogate în căutare de fete frumoase gata de măritat, orice gest, cât de mic, abia vizibil, era interpretat ca un semn de netăgăduit şi le dădea euforia învingătorilor. Erau şi din cei care se scandalizau când trecea în caleaşcă vreo tânără întreţinută de un tânăr moştenitor, gata să se ia la harţă cu cei ce o criticau, însă frumuseţea femeii, care, după cum

spuneau cu toţii, făcea pereche perfectă cu vulgaritatea ei, îi reducea la tăcere.

Tot acel ritual umplea amiaza cu un fast ce-i ţinea ocupaţi şi pe unii, şi pe alţii, chiar şi pe cei săraci, cu pantalonii legaţi cu sfoară, cu feţele palide de foame sau negre de la praful de cărbune, şi care zi de zi se opreau pe promenadă pentru a-i vedea din apropiere pe cei bogaţi.

Concha trecea cu copilul care acum cântărea unsprezece kilograme, cu medalionul ei de aur şi cu zâmbetul sincer pe buze. Era pentru prima dată când nu-i păsa de trecerea timpului şi se simţea cu adevărat fericită.

Încă de pe atunci, când îl privea pe Amadeo, intuia ce destin îi aşteaptă. Întâmplarea făcuse să aibă onoarea de a fi martorul unei alte vieţi. Şi sfătuitoarea şi cea care se bucura să-i ia vina asupra ei şi, probabil, singura fiinţă capabilă să-l iubească pe fratele cel mare din familia Lax, în ciuda a tot ceea ce făcuse. Concha nu se putea opune acestui fapt. Pentru ea, Amadeo urma să fie mereu copilul ei, şi amândoi ştiau asta. Un copil vulnerabil, furios, strălucitor, mereu diferit de ceilalţi, mereu străin de ei sau făţiş împotriva lor. Întotdeauna neînţeles. Răsfăţat sau inevitabil singur.

În felul său, Amadeo îi mulţumi. Plânse la moartea ei. Dintre toate femeile din viaţa lui, ea a fost singura după care a plâns. Câţiva ani mai înainte, Concha îi servise de model pentru unul dintre primele sale portrete, intitulat *Îngerul copilăriei.* Acel tablou a fost singurul mod prin care i-a arătat cât de mult însemnase pentru el.

Foarte puţină lume a asistat la înmormântarea doicii. Copilul ei dificil, transformat într-un bărbat capricios, se afla departe. Nu a avut parte nici de discursuri, nici de cântece, aşa cum ea visase, nici Amadeo nu fusese prezent pentru a spune vreo vorbă. Totul s-a săvârşit în grabă, aproape clandestin, singura muzică fiind cea a unor explozii îndepărtate. Numai două persoane au însoţit trupul până la groapă: Aurora şi Higinio. Ea avea trista onoare de a fi ultima servitoare a familiei Lax. El, într-un anume fel, salvase totul. Amândoi au plâns şi au suferit cu adevărat.

Această scenă, aproape nebăgată în seamă, a înmormântării Conchitei, a avut loc pe 24 iulie 1941; pe atunci, vremurile noi aproape că spulberaseră în întregime lumea căreia îi aparţinuse cândva familia Lax. Numele lui Amadeo, celebru într-o lume pe care nimic nu o mai impresiona, era tot ce mai rămăsese din acele timpuri. Casa încă exista şi ei încercau să o întreţină, dar peste noapte era cuprinsă de o linişte copleşitoare. Era acea linişte pe care o lasă în urma lor cei absenţi când încă există fiinţe care se gândesc la ei neîncetat.

Timpul trecuse, impasibil, şi mai rău era că nu părea să aibă de

gând să se oprească.

Dar, aşa cum viaţa ne poate lua prin surprindere cu un final neaşteptat, tot aşa, uneori, ne mai oferă o şansă. O renaştere.

Tăcere. Scârţâie o poartă. Cineva trece pragul vechi, priveşte mirat în jur, îndrăzneşte să lase o urmă în vestibul, pe marmura plină de praf.

Taina îl seduce. Înaintează.

Întotdeauna când se întâmplă una ca asta, noi – pietrele şi fantomele – ne emoţionăm.

Îngerul copilăriei, 1905

Ulei pe pânză, 75 x 40 cm
Barcelona, MNAC, Colecţia Amadeo Lax

Concha Martínez Cruces (1870–1941) a intrat în serviciul familiei Lax ca doică a pictorului, pe când acesta avea doar câteva luni. A rămas în serviciul familiei şi a fost pe rând doică, servitoare, doamnă de companie pentru stăpâna María del Roser de Lax – mama artistului – apoi a fost din nou doică şi a avut grijă de singurul copil al pictorului până când a izbucnit Războiul Civil, iar copilul a ajuns în exil, în Franţa. A murit de pneumonie în 1941. A fost o persoană îndrăgită de mai multe generaţii şi mult mai importantă decât lasă să se vadă singurul ei portret.

Este o operă de tinereţe, realizată de Amadeo Lax pe când avea doar cincisprezece ani. E în acelaşi timp unul dintre primele tablouri care are drept subiect familia sa, un subiect ce va căpăta o importanţă covârşitoare în anii următori. Se pot vedea deja tendinţe care vor lua amploare după puţină vreme: luminozitatea, combinată cu succesiunea de culori vii şi cu motivele vegetale din fundal – ies în evidenţă muşcatele şi hortensiile –, atitudinea naturală a modelului şi simplitatea de zi cu zi a întregii scene, care o arată pe femeie servind nişte băuturi în patru pahare delicate de cristal. Titlul se află scris de mână chiar de pictor, pe spatele pânzei.

Ca o curiozitate, curtea interioară din tablou aparţine casei părinteşti a pictorului şi a fost renovată câţiva ani mai târziu, în timpul verii din anul 1936: solul a fost acoperit cu parchet, pereţii au fost decoraţi în stil art deco, iar pe zidul de fundal, plantele şi florile au lăsat loc frescei *Teresa absentă,* lucrare considerată de mulţi drept capodopera artistului.

Amadeo Lax, portretist. (Text din catalogul expoziţiei), Muzeul Thyssen-Bornemisza, Madrid, 2002.

III

Violeta nu vine singură.

O însoţesc doi domni. Primul, foarte tânăr, cu o geacă albastră şi cravată cu dungi, are aerul uşor carnavalesc al tânărului care încă nu s-a obişnuit să se îmbrace ca un adult. El are cheile. Pe durata vizitei, va sta deoparte şi va rupe tăcerea numai pentru a-şi demonstra ingenuitatea.

Celălalt este un bărbat slab, adus de spate, cu părul lung şi cărunt, dar care nu îi trădează deloc cei aproape şaizeci de ani şi cu ochii ascunşi în dosul lentilelor groase ale ochelarilor cu ramă de baga. Se numeşte Arcadio Perez şi pare un om supus unor întâmplări implacabile, chiar dacă e zâmbitor şi energic. Poartă o cămaşă albă, prea mare pentru el, o haină jerpelită de lână, pantaloni de culoare kaki, o curea cu cataramă metalică şi mocasini cu ciucuri. El este singurul dintre cei trei care cunoaşte de mult timp acel loc. Pare mulţumit de rolul său de ghid.

— Mi s-a spus că era un loc halucinant, zice tânărul, privind scrutător de la baza scării de marmură. Dumneavoastră ştiţi pe unde trebuie să o luăm, Arcadio.

Violeta s-a oprit şi ea. Se uită în sus. Dă din cap, nemulţumită. Are o anumită eleganţă în ciuda faptului că e îmbrăcată simplu, aproape neglijent: blugi, bluză galbenă, botine, geacă neagră de piele. Tenul ei palid contrastează cu părul negru, lung până la umeri, uşor dezordonat. Are buzele subţiri, ochii puţin oblici, nasul drept şi pometii proeminenţi. Chipul ei nu are nevoie de machiaj pentru a atrage atenţia. Nu e o frumuseţe, dar emană simpatie, un optimism natural care o face atrăgătoare. Dar ceea ce vede nu îi permite să demonstreze asta.

Gesturile şi simpla ei prezenţă evocă imediat anumiţi strămoşi. Are aerul distins al bunicului său Amadeo, chiar dacă la ea distincţia nu e însoţită şi de mândrie. Expresia feţei, strălucirea ochilor, delicateţea gesturilor şi tenul palid sunt ale Teresei, chiar dacă nimeni nu vrea şi nici nu poate să ştie. Se văd şi urme ale trăsăturilor doamnei María del Roser, iar aparenta ei fragilitate o evocă imediat pe a celeilalte Violeta, înaintaşa sa, nefericita fetiţă moartă pe când avea tot viitorul în faţă. Nu e o simplă vizitatoare, ci o urmaşă a familiei.

E cum nu se poate mai clar că cei trei vizitatori vin din lumi diferite, iar vestibulul ţine loc de un soi de punct de intersecţie.

— Ai grijă, e foarte murdar, o previne Arcadio pe Violeta.

— Cum e posibil? şopteşte ea, uitându-se stupefiată la tot ce e în jur şi continuă să dea din cap nevenindu-i să-şi creadă ochilor.

— Ţi-am spus că totul e lăsat de izbelişte. Păcat de ce-au făcut din

locul ăsta. Sau, mai degrabă, de ce n-au făcut.

Tânărul pare stingherit. Reprezintă însăşi instituţia care e acuzată că a lăsat locul de izbelişte şi, chiar dacă el nici măcar nu venise încă pe lume când praful începuse să se depună în casă, se simte oarecum vinovat, deşi însoţitorii lui nu-l învinovăţesc deloc, desigur. De minute bune au uitat de prezenţa lui.

Fără să atingă prăfuitele motive vegetale ale balustradei, Violeta pune un picior pe prima treaptă.

— Vreau să văd fresca, zice şi începe să urce.

Violeta impune ritmul, unul lent. Vrea să vadă fără grabă, uluită de stadiul de degradare la care a ajuns totul, chiar dacă uluiala ei, fără îndoială, nu are nimic personal, sau aproape nimic. A mai fost aici o singură dată, pe când era foarte mică şi se ţinea de mâna lui Modesto, tatăl ei. Îşi aminteşte uşa imensă şi scara, gravitatea unei servitoare cu ochii în lacrimi, lumina filtrată prin magnificele vitralii de la primul etaj, sicriul solemn dinaintea şemineului sculptat şi în sicriu, ca adormit, bunicul ei, Amadeo, pe care îl cunoscuse atât de puţin.

După treizeci şi şase de ani, Violeta reface acelaşi drum. Uşa, scara, holul cu mozaic pe jos şi tavanul sculptat – detaliile şi dimensiunile reale sunt noi pentru ea şi o impresionează la fel de mult ca prima dată – salonul principal, şemineul impozant, uşile de sticlă ale vechiului *patio*…

Violeta dă târcoale amintirii ei celei mai vechi. Se opreşte cam în acelaşi loc unde fusese expus sicriul lui Amadeo Lax. Se uită consternată în jur.

— Cum trebuie să fi arătat toate astea în vremurile bune, nu-i aşa? zice Arcadio.

Violeta continuă să meargă, fără să spună nimic. Împinge uşa de acces către vechiul *patio*. Geamurile intacte şi-au ascuns strălucirea de odinioară sub un strat gros de praf. Înaintează în *patio* cu privirea fixată pe peretele din fundal, de unde Teresa o întâmpină cu o expresie ambiguă. Fresca străluceşte, în ciuda stadiului ei lamentabil. E încă o operă impresionantă, care îţi taie răsuflarea. Pictată în tonuri întunecate, cu tuşe groase, nervoase, figura feminină domină spaţiul în întregime. Violeta nu-şi amintea să o fi văzut la prima vizită. Se întreabă dacă e posibil ca o asemenea operă să fie văzută de un copil şi să nu lase nicio urmă în sufletul lui. Sau poate că de vină fuseseră împrejurările de atunci: după ultimul omagiu adus bunicului ei, ea şi Modesto părăsiseră casa în grabă. Acum da, nu se poate uita la frescă fără să simtă o emoţie adâncă: la urma urmelor, femeia din imagine a fost bunica ei. O bunică absentă, cum dă de înţeles şi titlul lucrării, necunoscută, la care nu s-a gândit niciodată, despre care nimeni nu a vorbit vreodată, asupra căreia a căzut un văl de uitare mult dorit.

Violeta nu scoate o vorbă. Tăcerea ei vorbeşte pentru ea. Şi

strălucirea din ochii ei, ochi ce au ceva în comun cu cei ai femeii din imaginea pe care o scrutează.

Arcadio o urmează, rămâne în spatele ei şi se uită şi el la Teresa.

— Îmi pare bine că ai putut veni, zice el.

— Nu mi-a fost uşor să mă hotărăsc. Era cât pe ce să renunţ la călătorie. Mâine, la Art Institute va avea loc vernisajul expoziţiei portretiştilor. Ştii bine că m-am zbătut mult pentru această expoziţie. Sunt mulţumită de cum a ieşit, chiar dacă voi pierde felicitările şi onorurile.

Tac amândoi. Ultima dată când au vorbit a fost tot cu privire la expoziţie, unde Amadeo Lax este prezent cu sprijinul Muzeului Naţional de Artă al Cataluniei şi al unui colecţionar privat.

— Deşi, dacă mă gândesc mai bine, prefer să mă aflu aici, zice Violeta surâzând.

Tonul serios al discuţiei dispare odată cu apariţia tânărului funcţionar. Imediat ce trece pragul uşii de sticlă, scoate o exclamaţie de uimire, apoi întreabă cu candoare:

— Asta ce mai e?

Nimeni nu-i răspunde. Violeta stă pe gânduri. Are acea atitudine de respect pe care o inspiră capodoperele.

Tânărul insistă:

— Asta aparţine statului sau familiei?

Întrebarea o întoarce pe Violeta câţiva ani în trecut, atunci când începuseră disputele legate de moştenirea pictorului.

— Din nefericire, aparţine statului, răspunde Arcadio, cel care mereu fusese prea onest pentru a trata cu instituţiile. Sau poate că pur şi simplu îi lipsea îndrăzneala necesară.

Cu toate acestea, se bătuse pentru Lax mai mult decât oricare dintre moştenitorii legitimi. Când Violeta venise în Barcelona, în anii de studenţie, casa era închisă cu şapte lacăte, iar ea avea altele pe cap. Nu o interesau absolut deloc litigiile în care se încâlciseră avocaţii familiei şi cei ai Guvernului Autonom, chiar dacă încă de atunci Arcadio o ţinea la curent cu toate. Când s-a ajuns la singurul acord posibil, ea trăia deja în Statele Unite şi Arcadio rămăsese unicul ei reprezentant în faţa instituţiilor. Din dezinteres ori din comoditate, toţi au căzut de acord că acea soluţie l-ar fi mulţumit pe pictor. Arcadio şi Violeta fuseseră mereu în contact unul cu celălalt, chiar se văzuseră de câteva ori, de fiecare dată în Chicago, întreţinând o prietenie bazată pe admiraţia lor tacită pentru Amadeo Lax.

— În sfârşit, murmură Violeta, bănuiesc că o pictură nu poate rezista la infinit.

În tăcerea care se lasă, tânărul încearcă să găsească o altă întrebare, dar până la urmă nu o mai formulează. Discuţia dintre Arcadio şi Violeta, pe un ton prea intim pentru timiditatea lui, are câştig de

cauză.

— Era ultima ta ocazie, Vio.

— Tocmai de asta îţi mulţumesc că ai insistat. Mi-ar fi părut foarte rău dacă nu aş fi venit.

— Cineva din familie trebuie să fie prezent, chiar dacă numai pentru a le pune beţe în roate.

— E ca şi cum faci parte din familie.

Arcadio a coborât şi mai mult vocea, lăsând să se înţeleagă că ar vorbi mult mai în largul său dacă nu ar fi fost de faţă niciun reprezentant oficial.

Tac cu toţii pentru câteva secunde.

Tânărul profită de ocazie.

— E de Amadeo Lax? întreabă şi arată cu privirea spre frescă.

— Cea mai bună operă a lui, răspunde Arcadio.

— Şi cum de e abandonată aici?

— Asta ar trebui să-i întrebi pe şefii tăi, zice administratorul oftând.

— Oh, pardon, zice tânărul încercând să se apere.

— Privirea ei încă inspiră teamă. E atât de dezolantă… zice Violeta, vorbind de fapt cu sine însăşi.

Pentru ea, bunica ei Teresa nu a fost niciodată mai prezentă decât în aceste clipe.

Arcadio schiţează un surâs.

— Te cred şi eu. Ţi-am spus că prima dată când am călcat în această casă, bunicul tău m-a primit chiar aici? Fotoliul său era acolo – arată un punct din *patio* – cu spatele la zid, iar eu m-am aşezat pe un scaun din apropierea uşii. Pe durata întregii întrevederi am avut impresia că Teresa ne supraveghea.

În general, memoria omenească e scurtă şi inexactă. De această dată, amintirile lui Arcadio erau corecte.

Când fusese pentru prima dată aici, Arcadio Perez era student la Arte Plastice şi avea pretenţii absurde de pictor cubist şi o admiraţie nemăsurată pentru Amadeo Lax. Artistul, care nu mai avea mult de trăit, ajunsese o învălmăşeală de piele străvezie şi oase de sticlă şi deja nu mai ieşea deloc din casă. Ca să poată ajunge la pictor, Arcadio a pretins că vrea să-i ia un interviu pentru o revistă academică şi trebuie să-l fi prins pe Lax într-o zi bună, pentru că l-a primit; surprinzător, dacă ne gândim că la acea vreme – 1972 – pictorul accepta mai puţin ca niciodată orice intruziune în spaţiul său şi nu avea chef să vorbească nici despre artă, nici despre orice altceva. Nu mai picta de mai bine de zece ani.

Arcadio aducea cu sine o cutie de bomboane Casa Foix şi mai multe întrebări pe care a avut curajul să le pună, una după alta, din fotoliul în care stătea cu genunchii lipiţi. Pictorului i s-a părut interesant chestionarul şi a răspuns cu bunăvoinţă, simţind pentru tânărul ziarist

o simpatie spontană. Cauza unui asemenea miracol e la fel de veche precum slăbiciunile sufletului omenesc: nimic nu e mai potrivit pentru a captiva un artist uitat decât un admirator cu inocenţa şi memoria încă intacte. Arcadio dădea imediat impresia de sinceritate, nu vorbea răspicat, iar observaţiile lui nu conţineau nici cea mai mică urmă de rea intenţie, ci numai admiraţie totală şi evidentă. Era un suflet curat.

După interviu, fosta glorie a picturii i-a arătat casa, camerele lipsite de mobilier, întunecate, emanând un aer de uitare şi recluziune. În acele circumstanţe de invidiat, Arcadio a avut privilegiul de a bântui prin cel mai bun muzeu peste care poate da un curios: cel al decăderii unei vieţi omeneşti.

Abia dacă se mai vedeau urme ale vieţilor trecute. Urme vechi de cenuşă în marele şemineu din salon. Încăperile de la etaj păreau cufundate într-un somn al uitării şi lâncezelii şi păreau să ducă dorul femeilor care le locuiseră: María del Roser, întâia Violeta, Teresa, Conchita… De la cei absenţi, în încăperi rămăseseră numai obiecte orfane: o caschetă destrămată care încă mai păstra un ciucure de lână zdrenţuit, o perie cu mânerul rupt, mărgelele unui rozariu ce se rostogoleau pe parchet ca nişte fiinţe vii…

Uşile erau deschise, nu mai aveau nimic de ascuns. Casa părea un mormânt vast şi gol. Numai în *patio* şi la mansardă se mai păstrau urme de viaţă.

Amadeo Lax se sprijinea de braţul tânărului său admirator şi se oprea dinaintea propriilor tablouri expuse peste tot pe pereţi, fără vreo ordine aparentă, şi făcea comentarii pline de mândria creatorului, uimit de propriile realizări plastice, făcând paradă de diverse întâmplări, pândind reacţia impresionabilului său discipol.

— Aţi auzit de Ramon Casas? l-a întrebat pictorul.

— Da, da. Cum să nu?

— L-a încântat acest tablou în ulei. Cred că a încercat să-l imite în unele dintre ultimele sale lucrări, deşi nu-mi amintesc în care. În sfârşit, el a zis că era vorba despre un omagiu, desigur.

S-a oprit şi dinaintea unuia dintre portretele sale de familie.

— Nu ţi se pare că poţi ghici gândurile modelului? Fii sincer.

Arcadio, chiar spunând ceea ce Lax voia să audă, reuşea să fie sincer. Acest dar i-a deschis ultima uşă a redutei pictorului: mansarda. O învălmăşeală de obiecte şi pânze pe care, în afară de Lax, aproape nimeni nu le mai văzuse.

Acolo, Arcadio a admirat unicul şi tulburătorul nud feminin din întreaga colecţie. L-a şocat pur şi simplu prin insolitul tematicii şi prin execuţie rudimentară. Tabloul reprezenta o femeie foarte tânără, stând într-un fotoliu, cu picioarele desfăcute, uitându-se fix la privitor. Vulva – două tuşe de pensulă întunecate – strălucea ca o rană vie. Lucrarea se intitula *Il falso ricordo*{2}.

— Mă gândeam să-i dau foc înainte să mor, îi zise Lax.

— De ce? întrebă discipolul fascinat.

— Pentru că nimănui nu-i pasă.

Îşi continuară drumul.

— Şi v-aţi schimbat hotărârea?

— Mai mult decât atât: l-am vândut. Unui colecţionar particular. Un baron olandez, sau elveţian, ori ungur, nu-mi amintesc exact. Un bărbat adevărat. Mi-a zis că vrea să-l expună în casa lui din Londra. E perfect, pentru că nu vreau să-l văd expus într-un muzeu, iar banii îmi prind de minune.

Arcadio nu mai puse alte întrebări. Adăugă doar:

— Credeam că nu vă interesează nudul. Ca temă, vreau să zic.

Lax nu îi răspunse. Scotea nişte sunete guturale, asemănătoare celor dintr-o ţevărie înfundată.

Renunţară să meargă mai departe şi se întoarseră la portretul Teresei, în vechiul *patio*. Odată aşezaţi iar în cabinet, fiecare la locul său, Lax murmură:

— Singura modalitate de a păstra o femeie este să o pictezi.

Treptat, vizitele lui Arcadio în casa pictorului pe care-l admira au ajuns ceva obişnuit. La început se folosea de câte-o scuză – să-i arate încercările sale de a picta, să-i ceară sfaturi despre pictură, să-i aducă un exemplar din revista unde tocmai se publicase interviul sau, pur şi simplu, pentru a vedea cum o mai duce cu sănătatea – până când nu a mai avut nevoie de alt motiv pentru a bate la uşă decât prietenia care începea să-i lege pe amândoi. Pentru bătrânul Lax, Arcadio însemna însoţitorul perfect. Atent ca o infirmieră la domiciliu, admirator sincer, binevoitor ca un fiu. Şi discret. Nu numai în privinţa a ceea ce vedea, ci şi cu ceea ce rămânea ascuns. Niciodată nu l-a întrebat, de exemplu, despre absenţa oricăror rude. Punea totul pe seama excentricităţii pictorului. Nu-şi băga nasul unde nu îi fierbea oala. În concluzie, reprezenta exact ceea ce Lax avea nevoie pentru a se despărţi de lume crezând că încă mai era cel care încetase de mult să mai fie. De asemenea, îi respecta întru totul deprinderile.

După atâţia ani de singurătate, Lax devenise un om fără orar fix, lăsându-se condus de obiceiurile sale curioase. Unul dintre acestea era să asculte radioul. Se trezea la aceeaşi oră când începea programul lui Carlos Herrera{3} şi îl asculta atent, fără să facă altceva, până la sfârşit. Adeseori, după-amiaza, comenta cu Arcadio spusele invitaţilor din emisiune, de parcă discuţia ar fi avut loc în propria-i casă. Şi, bineînţeles, niciodată nu se îndoia de ceea ce Herrera spunea sau credea. Ba chiar îl cita frecvent – „cum zice Carlos Herrera…” – mai ales când venea vorba de politică, un tărâm pe care se simţea frate cu admiratul său ziarist. Seara alterna somnul cu planurile. Se lăsa pradă nostalgiei numai atunci când vorbea despre artă. Se emoţiona adânc

pomenindu-i pe Modest Urgell{4}, cel pe care îl văzuse doar de câteva ori în toată viaţa, dar întotdeauna îl considerase maestrul său, sau pe Romà Ribera{5} şi Francesc Masriera, pe care continua să-i vadă ca pe nişte monştri sacri, deşi succesul şi popularitatea lor nu se puteau compara cu ale lui.

Lax nu a întârziat să-i propună domnului Perez – aşa îi spunea el – să fie secretarul său personal. Avea încă multe de pus la punct şi simţea că timpul îl prinde din urmă. Luni de zile au lucrat împreună la proiectul unui muzeu la care visa şi care nu avea să se realizeze. Apoi, timpul s-a sfârşit.

La priveghiul artistului, Arcadio şi Modesto şi-au vorbit pentru prima dată. Violeta se ţinea de mâna tatălui ei, dar nu avea cum să-şi amintească asta, pentru că abia împlinise patru ani. Nu-şi aminteşte nici de diversele personalităţi care umpluseră salonul cu şemineu, nici de discursurile care s-au ţinut şi cu atât mai puţin de momentul în care trupul lui Lax a ieşit pe poartă pentru ultima dată. În acele zile, nu mai rămăsese nici urmă din fastul funerar de care avuseseră parte înaintaşii lui. Înmormântarea lui Amadeo a fost una tristă, funcţionărească. Mulţi dintre participanţi s-au aflat acolo numai pentru a apărea în pozele publicate a doua zi în presă. Şuşoteau cu toţii despre te miri ce, fără prea mult respect pentru cel mort şi doar câţiva vorbeau despre testament, un act la fel de extravagant precum tot ce ţinea de pictor. Un om moare aşa cum a trăit: Lax îi lăsase reci pe ai lui, chiar şi după ce a părăsit lumea asta, când s-au aflat ultimele sale dorinţe. Unicului său fiu, Modesto, i-a lăsat ce mai rămăsese din afacerile scăpătate ale familiei şi nişte conturi în bancă aproape goale. Din bunăstarea familiei Lax nu mai rămăsese aproape nimic, iar ceea ce nu căzuse pradă falimentului fusese furat sau pierdut în timpul Războiului Civil. Lui Arcadio i-a revenit o mică sumă de bani. Micuţa Violeta a avut parte de un apartament în plin centru al oraşului.

În privinţa operei sale, Amadeo Lax se hotărâse cu mult timp în urmă: colecţia sa particulară, compusă din tablouri, studii şi eboşe, a fost donată Guvernului Autonom al Cataluniei, împreună cu casa şi cu tot ce se afla în ea, cu condiţia ca acolo să se deschidă un muzeu dedicat lui. Nu a lăsat nimic la voia întâmplării. A inclus în testament o serie de recomandări privind viitorul muzeu, l-a numit pe Arcadio custode şi a donat toţi banii care îi mai rămăseseră Trezoreriei Statului, pentru ca nimic să nu-i pericliteze visul.

Nu s-a gândit cât de uituci sunt politicienii când trebuie să-şi ţină cuvântul dat.

Dar Arcadio s-a dovedit gata să lupte cu toate forţele pentru a duce la îndeplinire testamentul pictorului. Chiar a reuşit să adune câteva mii de semnături care susţineau proiectul de muzeu, dar şi acestea au fost degeaba. De fiecare dată s-a lovit de tot soiul de păcăleli

administrative. Nu a durat mult până când a găsit închise uşile tuturor acelor politicieni care ţinuseră discursuri la înmormântarea pictorului şi a început să ducă o luptă surdă cu ei, să aştepte la nesfârşit pe coridoare, să vorbească la telefon, să reclame şi să le reamintească în van de promisiunile făcute. Oficialităţile au găsit repede scuze pentru amânarea proiectului, au depozitat tablourile în subsolurile altor muzee şi au închis casa, promiţând mereu că vor începe lucrările la muzeu, ceea ce nu s-a întâmplat vreodată. Strategia lor era să nu vină cu un refuz făţiş. Niciodată nu s-au referit la Muzeul Amadeo Lax ca la un proiect nerealist, chiar dacă prin acţiunile lor lăsau să se înţeleagă tocmai asta.

Apoi au scos din mânecă un proiect cu adevărat nebunesc, o Bibliotecă Centrală, pe care l-au tot discutat timp de vreo douăzeci de ani. Deşi, până la urmă, nu s-a dovedit chiar atât de absurd: datorită acelui proiect, cei trei vizitatori se află în acelaşi loc. Iar în curând va sosi o a patra persoană şi va avea multe de făcut.

În prezent, lângă intrarea principală, măcar luceşte o placă aurită. Au instalat-o acolo cu ocazia sărbătoririi centenarului naşterii lui Amadeo Lax, pentru a-i mai îmbuna pe cei ce comentau. Cu ocazia dezvelirii plăcii, s-au curăţat scările şi vestibulul şi s-a dat o petrecere pentru nişte oameni care habar nu aveau ce se petrecuse în acea casă. Lui Arcadio i s-a dat cuvântul în timpul prezentărilor. Nici Modesto şi nici Violeta nu au fost prezenţi.

Placa, încadrată de stema oficială, zice aşa:

ÎN ACEASTĂ CASĂ S-A NĂSCUT ŞI A TRĂIT
PÂNĂ LA SFÂRŞITUL ZILELOR SALE
PICTORUL AMADEO LAX (1889–1974),
ÎNNOITOR AL ARTELOR PLASTICE.
GUVERNUL CATALUNIEI
ÎI PREŢUIEŞTE MEMORIA.

Cât de puţine cuvinte, şi ce locuri comune, pentru a exprima o viaţă întreagă.

Desigur că te poţi întreba dacă merită să mai adaugi ceva. Nu. Ceea ce cu adevărat merită adăugat i-ar îngrozi pe vizitatori.

El Noticiero Universal
Joi, 15 martie 1984

TERESA MAI ABSENTĂ CA ORICÂND

Organizaţia municipală Prietenii Muzeului Lax adună şase mii de semnături pentru a-i cere Guvernului Autonom să-şi ţină promisiunea făcută artistului

Adela Farre

Cu un an înainte de a muri, pictorul Amadeo Lax (Barcelona 1889–1974) s-a întâlnit cu oficialităţile Guvernului Autonom şi în urma acestei întâlniri casa artistului – situată în pasajul Domingo, lângă Paseo de Gracia – şi mare parte din tablourile sale au fost donate în schimbul creării unui muzeu memorial dedicat pictorului. Pentru a susţine şi mai mult acest proiect, artistul a mai dat şi patruzeci de milioane de pesetas, sumă destinată lucrărilor de amenajare a muzeului. În funcţia de custode l-a numit pe Arcadio Perez, asistentul personal al pictorului şi licenţiat în arte, cel căruia îi revenea sarcina de a veghea la buna îndeplinire a cerinţelor artistului.

În ultimii ani, Guvernul Autonom nu a arătat că ar avea o memorie prea bună. Visul lui Lax nu a fost niciodată dus la bun sfârşit. Colecţia – compusă din aproximativ două sute de lucrări, majoritatea în ulei, studii sau eboşe – a fost împărţită între Muzeul Naţional de Artă al Cataluniei (MNAC) şi mai multe muzee din provincie, dar numai o mică parte a colecţiei a fost expusă permanent. Arcadio Perez, sătul de dezinteresul oficialităţilor, s-a hotărât să facă Organizaţia Prietenii Muzeului Amadeo Lax, cu scopul de a menţine vie amintirea acordului dintre pictor şi oficialităţi şi de a nu permite instituţiilor din oraşul nostru să uite de „neîntrerupta nepăsare faţă de cuvântul dat celui care a fost unul dintre cei mai mari reprezentanţi ai culturii noastre în întreaga lume”.

În acest timp, Perez, în numele organizaţiei pe care o reprezintă, a denunţat fără încetare stadiul lamentabil în care se găseşte vechea reşedinţă familială, unde nu s-au realizat niciun fel de lucrări de întreţinere începând din 1974, an în care a murit proprietarul legitim al casei. „E greu de acceptat că reşedinţa a fost folosită pentru diverse banchete instituţionale şi pentru recepţii, adică pentru ceva foarte îndepărtat de ultimele dorinţe ale lui Amadeo Lax. Ca să nu mai pomenim de faptul că în câteva rânduri s-a vorbit de demolarea ei, ceea ce ar fi de-a dreptul o aberaţie şi un act de nepăsare faţă de valorile artistice”.

Reşedinţa familiei Lax, construită în stil modernist, este monument istoric începând cu anul 1980. A fost gândită de arhitectul Josep Lluís

Ayranch, în anul 1899, şi are patru etaje şi pivniţă, ceea ce înseamnă un spaţiu expoziţional de mai bine de trei mii de metri pătraţi. Cel care a construit casa a fost Rodolfo Lax, tatăl pictorului, cunoscut drept unul dintre principalii investitori barcelonezi din ultima parte a secolului al XIX-lea. Tuturor acestor valori inegalabile li se adaugă, conform lui Arcadio Perez, „bogăţia elementelor decorative ale casei, opera aceluiaşi arhitect, între care ocupă un loc aparte scara seniorială decorată cu motive vegetale, şemineul sculptat şi originalul *patio* acoperit, care în 1936 a fost transformat într-o originală încăpere acoperită cu o cupolă de sticlă". Perla coroanei e o pictură murală de mari dimensiuni, situată sub cupolă, pictată de Lax însuşi, poate chiar cu ocazia restaurărilor. Fresca aceasta, considerată de mulţi drept capodopera artistului, poartă titlul *Teresa absentă* şi o reprezintă pe tânăra soţie a artistului, Teresa Bruses – fiica lui don Casimiro Bruses, un bogat industriaş barcelonez, cunoscut pentru afacerile sale din America – într-o atitudine pe care Perez, fără să şovăie, a calificat-o drept „neliniştitoare". Dar şi mai interesantă este povestea pe care fresca ne-o spune în tăcere: disperarea unui bărbat care tocmai şi-a pierdut iubirea vieţii într-o manieră crudă şi dureroasă. Iată ce ne spune cel care a fost secretarul personal al pictorului vreme de cinci ani: „Lax a pictat fresca în timpul zilelor, sau poate chiar orelor ce au urmat plecării Teresei. Se pare că tânăra şi-a abandonat soţul şi copilul şi a fugit cu amantul ei, stabilit de puţin timp la New York, cel mai vârstnic dintre fraţii Conde, proprietarii Marilor Magazine El Siglo. Soţul abandonat, un bărbat exemplar în toate sensurile, şi-a întins cu pensula disperarea pe un zid proaspăt zugrăvit. Rezultatul este una dintre cele mai tulburătoare opere ale picturii spaniole din secolul XX".

E o istorie care i-a fascinat ani de zile pe criticii de artă şi pe alţii care au studiat-o, chiar dacă, din nefericire, lucrarea e încă interzisă accesului marelui public. Acum, odată cu îndepărtarea frescei, pare că povestea va intra pe un nou făgaş. Am putea spune – şi comparaţia e mai degrabă o metaforă – că Teresa, cea din lucrare, e mai absentă ca oricând. Totuşi, Arcadio Perez continuă să fie încrezător. Speră ca acele şase mii de semnături să urgenteze reabilitarea clădirii şi readucerea operei lui Lax la locul ei originar. Demersurilor sale li s-au alăturat cele ale moştenitorilor legitimi – descendenţi direcţi – ai pictorului: fiul său, Modesto Lax, profesor la Universitatea din Avignon şi unica nepoată, Violeta Lax, director la Art Institut din Chicago, care au rămas întotdeauna într-un discret plan secund, deşi Perez ne asigură că menţine cu ei „o mare prietenie de la depărtare".

IV

Să ne întoarcem în vechiul *patio,* acolo unde Violeta, cufundată în sine însăşi, se apropie de zid. Sună un telefon mobil. Tânărul funcţionar răspunde. Schimbă câteva fraze, dă nişte instrucţiuni. Apoi spune:

— E afară. Mă duc să-l caut.

Dispare pe scări în jos, deşteptând praful adormit pe trepte de atâta timp.

— Mă scoate din sărite, şopteşte Arcadio.

Violeta îi dă dreptate dând uşor din cap. Se uită la tabloul cu Teresa cu ochii mijiţi.

— E mai puţin deteriorat decât am crezut.

— Acoperişul făcut de bunicul tău s-a dovedit foarte rezistent. Niciun pic de umezeală, pare incredibil, zice Arcadio surâzând. Era mândru de schimbările făcute. Vorbea întotdeauna despre ele.

— Mie mi-ar fi plăcut să văd mai degrabă *patio*-ul original, cel din tabloul cu Concha. Ţi-l aminteşti?

— Bineînţeles.

Violeta s-a referit la Concha ca şi cum ar fi cunoscut-o. Într-un fel aşa şi e, chiar dacă tot ceea ce ştie despre ea e acel gest imortalizat în portretul ei. Nu are cum să ştie că o dată Concha s-a aflat acolo, chiar în acel *patio* reamenajat. O singură dată, când deja locul se schimbase foarte mult. Atunci, cea care fusese doica familiei, mai degrabă prietenă decât angajată a doamnei María del Roser, îngerul copilăriei, avea deja şaptezeci şi unu de ani. Încă târa odată cu ea fusta lungă ale cărei volane măturau praful de pe jos. Avea părul prins în coc. Era şleampătă şi rotofeie. Îşi acoperea umerii cu un şal subţire. A deschis uşa de sticlă şi a rămas privind din prag. Şi acolo, fără să îndrăznească să mai facă vreun pas înainte, a plâns ca un copil. Mai apoi a închis uşa, şi-a şters lacrimile şi a ieşit.

Tăcerea de acum a Violetei e asemănătoare cu cea a Conchei. Privirea bunicii sale are ceva tulburător şi nu-şi dă seama ce anume.

— Ce s-a întâmplat cu mobilierul? Dar cu cărţile? întreabă brusc.

— Nu mai rămăsese mare lucru încă dinainte de război. Bănuiesc că mobilierul original nu a supravieţuit distrugerilor. Iar ce a mai rămas, cine ştie?… Poate că aceşti netoţi vor arunca totul la gunoi fără să le pese măcar. Poate că ar fi trebuit să mă zbat mai mult, dar m-am săturat să le atrag atenţia asupra lucrurilor de valoare. Ştii că îţi pot scoate peri albi dacă ai de-a face cu ei. Iar despre cărţi nu ştiu nimic. Nu-mi amintesc să fi intrat vreodată în bibliotecă în timpul vizitelor mele, pe când bunicul tău încă trăia.

— Iar ideea de a muta fresca a fost a ta?

— Mărturisesc că da. Unul dintre experţi a avut ideea de a lăsa lucrarea să facă parte din viitoarea sală de lectură. Voiau să păstreze fresca pe zid, dar m-am opus categoric. Le-am spus că singura modalitate de a evita deteriorarea frescei în timpul lucrărilor era să fie mutată într-un alt loc, pe un alt suport. Nici acum nu ştiu cum de au ţinut cont de mine. Cred că i-am prins într-o zi bună.

— Da, măcar viitoarea bibliotecă va păstra ceva din esenţa bunicului meu. Măcar atât au făcut şi ei, deşi se putea mult mai mult.

Arcadio se arată de acord, pare obosit. Războiul de treizeci şi şase de ani dus cu instituţiile i-a stors toată energia. Amadeo Lax nu se înşelase atunci când îl alesese. Un altul ar fi renunţat mult mai repede.

— Îl cunoşti pe restaurator? întreabă Violeta.

Ca şi cum aceste cuvinte i-ar fi chemat pe cei absenţi, chiar în acea clipă în capul scării apare tânărul funcţionar ducând un sel de pânză şi două găleţi. Îl urmează un bărbat, care pare destul de împiedicat, îmbrăcat într-o salopetă albă plină de pete multicolore. Îl salută cu familiaritate pe Arcadio şi strânge mâna Violetei. Apoi se apropie de frescă şi evaluează atent deteriorările. Din când în când, dă câte un verdict destul de sibilinic: „Zona asta e destul de afectată”. Sau, în timp ce îşi trece mâna peste perete: „Aici pare a fi mai neregulat”.

Ceilalţi îl observă în tăcerea specifică oamenilor neînsemnaţi sau ignoranţi (în funcţie de caz).

După un scurt diagnostic, restauratorul se apucă de treabă fără a mai pierde timpul. Cei doi bărbaţi îl ajută să aducă materialele de care are nevoie şi să scoată din pungi lucrurile de care are nevoie. Apoi, restauratorul întreabă de unde poate să ia apă pentru a pregăti mortarul şi funcţionarul se uită la Arcadio aşteptând de la el o soluţie la o problemă pe care, ca pe atâtea altele, nu a prevăzut-o.

— E o fântână jos, zice Arcadio. Dă-mi găleata, o umplu eu.

Nici Violeta şi nici Arcadio nu au chef să supravegheze munca nimănui. Se scuză şi îi lasă să-şi vadă de treabă.

— Am ceva de făcut, zice Violeta.

Singurul care rămâne să asiste e tânărul funcţionar, nu se ştie dacă din obligaţie sau dacă e într-adevăr interesant.

— Astăzi am să termin de dat cu mortar, explică restauratorul. Peste patru zile, dacă s-a uscat bine, putem să o mutăm.

Violeta şi Arcadio coboară scara. Când ajung la uşă, ea îl întreabă dacă restauratorul e bun.

— Am totală încredere în el. Nu-ţi face griji.

— Mă bucur. Au făcut deja destule lucruri de mântuială.

Il falso ricordo, 1962

Ulei pe pânză, 280 x 255
Muzeul Thyssen-Bornemisza, Colecţia permanentă, Madrid

Prima întrebare pe care o suscită această lucrare ţine de titlu. Privitorul se întreabă imediat despre ce falsă amintire e vorba. Modelul? Senzualitatea violentă pe care o vădeşte? Tinereţea? Nu se ştie cine a pozat pentru acest tablou şi nici în ce relaţii a fost cu pictorul. Relevant e faptul că în această lucrare autorul abordează pentru prima şi ultima dată o temă tabu pentru el: nudul feminin; ceea ce face din tablou o adevărată raritate, lucrat de pictor poate pentru sine însuşi sau pentru femeia în chestiune. Al doilea baron de Thyssen l-a cumpărat direct de la artist, în 1972, şi l-a expus în casa lui din Londra. Tabloul a rămas acolo până în 1988, când a trecut în patrimoniul Muzeului Thyssen-Bornemisza din Madrid, instituţie care poartă numele colecţionarului.

În privinţa realizării picturii, se remarcă utilizarea luminii – care scoate în evidenţă figura feminină, amintind de nudurile idealizate ale romanticilor germani – şi forţa expresiei de pe chipul modelului, o imagine vie a dorinţei sexuale. Ca o curiozitate demnă de remarcat e faptul că pictorul şi-a aşezat neruşinatul *ricordo* într-un model de scaun folosit de Velásquez când i-a făcut portretul papei Inocenţiu al X-lea; (poate că prin acest joc meta-artistic a vrut să sublinieze caracterul personajului sau intenţia din privirea lui, ori poate că a vrut să aducă un omagiu maestrului barocului spaniol, cel care îl influenţase atât de mult, sau poate că a dorit să critice indirect clerul: toate aceste speculaţii s-au făcut deja). Unul dintre criticii contemporani a spus că titlul trimite chiar la acel dialog meta-artistic: în amintirile artistului operele clasice au fost întotdeauna reinterpretabile. Nu există, nici nu ar fi posibil, o teorie unică, iar Amadeo Lax, din nefericire, a murit fără să fi explicat intenţiile sale estetice.

Muzeul Thyssen-Bornemisza în cartea de buzunar.
O privire asupra celor mai importante lucrări din colecţia particulară a lui Heini Thyssen, Editura Muzeului, Madrid, 2002

V

Printre cele mai impozante figuri prezente pe străzile oraşului în acei ultimi ani ai secolului al XIX-lea, se numărau şi cele ale familiei de Bruses, care stârneau admiraţie şi invidie. El, don Casimiro, era un industriaş bogat, comercializa ţesături cu imprimeuri şi se ţinea departe de bagatelele sociale. Călătoriile frecvente îi ofereau o scuză perfectă pentru a sta deoparte de freamătul societăţii, iar atunci când putea să rămână acasă, singura lui dorinţă era să stea liniştit cu orice preţ. Se zicea că în fiecare zi îşi dedica trei ore numai cititului presei. Ziarul favorit era, desigur, *El diario de Barcelona,* pentru că înţelegea cel mai bine nevoile întreprinzătorilor din oraş, iar aceştia făceau din lectura sa un exerciţiu profesional executat cu meticulozitate.

Soţia lui, doamna Silvia Bessa de Bruses, era o femeie sobră, de casă, bisericoasă, dedicată operelor de caritate, cu o viaţă petrecută atât de mult în spatele uşilor, încât nu ar fi scăpat pentru nimic în lume orice prilej decent de a ieşi, oferit de obiceiurile vremii. Aşa se face că era o obişnuită a plimbărilor. Avea o reputaţie atât de bună şi plimbările ei erau făcute cu atâta punctualitate, încât atunci când apărea caleaşca ei nu exista domn care să nu încetinească pasul pentru a o saluta, chiar înainte de a întreba de soţul absent.

Doamna de Bruses nu avea mai mult de treizeci de ani, însă obiceiurile atât de precise şi judecata atât de severă o îmbătrâniseră înainte de vreme. Îi chinuia pe servitori, se culca întotdeauna înainte de nouă şi se lăuda că ducea o viaţă retrasă şi liniştită, departe de orice frivolitate. Nu citea altceva în afară de Biblie şi nimeni nu-i ţinea companie în afară de o mătuşă fată bătrână, şi mai acră decât ea, şi copiii cărora nu li se adresa decât pentru a-i certa. Gurile rele spuneau că servitoarele ei ajungeau să se sinucidă şi că una dintre bucătărese, nemaisuportând umilinţele la care era supusă, îşi băgase capul într-o oală cu tocană fierbinte. Nu erau puţini cei care, mergând şi mai departe, îl socoteau printre victimele sale şi pe bietul ei soţ, un domn mic şi bun ca pâinea caldă, căruia, înainte de a se însura cu o astfel de inchizitoare, niciodată nu îi trecuse prin minte să facă negoţ dincolo de ocean. Se spunea că nu afacerile îl ţineau departe de casă, ci spaima că la întoarcere dădea de privirea de gheaţă a soţiei lui. Şi se mai spunea că don Casimiro avea în Cuba o armată de concubine, toate vesele şi cu pieptul la vedere, care miroseau a cafea şi a zahăr de trestie şi îi ofereau tot ceea ce îşi poate dori un bărbat neîmplinit în căsătorie.

Cu toate acestea, rar se întâmpla ca după o întoarcere a soţului să nu apară un nou descendent, iar această garanţie şi constanţă ale perechii de asemenea erau admirate în întreg oraşul. Cu toate aceste

veniri şi plecări, înainte să fie pierdute coloniile din America, familia Bruses a adus pe lume cinci fii, dintre care au supravieţuit trei. După pierderea războiului, ambiţiosul don Casimiro şi-a mutat afacerile pe alte plantaţii, în alte ţări şi a început să facă comerţ maritim cu Statele Unite şi să cumpere lână din Argentina, întorcându-se de fiecare dată să-şi fecundeze, punctual, soţia legitimă, care a mai adus pe lume încă şase odoare, dintre care două nu au apucat primul an de viaţă.

— Biata de ea, are faţa asta acră de la atâtea naşteri, zicea Eutimia, convinsă că aşa e.

Ultimul născut a fost Teresa. A venit pe lume într-o zi nefastă: 10 mai 1907, în aceeaşi zi în care se năştea şi primul copil al tânărului rege al Spaniei, botezat cu o droaie de nume oribile ce se sfârşeau cu cel al tatălui său, Alfonso. Teresa şi micul Bourbon urmau să aibă în comun un destin tragic care îi va marca pe amândoi. Nu puţini monarhi şi-ar fi dat seama de asta, dar în casa familiei Lax monarhia nu provoca mare interes, în afară de cel stârnit printre câţiva servitori.

Viaţa nefericită a lui Alfonso de Bourbon y Battenberg, urmaşul lui Alfonso XIII, e arhicunoscută: suferind de hemofilie, şi-a petrecut în pat mai bine de jumătate din viaţă, suportând tratamente şi dureri îngrozitoare, care până la urmă au ajuns să fie cunoscute de toată lumea. În schimb, nenorocirile Teresei s-au întâmplat cu discreţie. La două zile după ce a adus-o pe lume, mama ei a murit. Don Casimiro se afla, ca de obicei, pe plantaţiile americane şi a primit vestea printr-o scrisoare trimisă de Matilde, mătuşa habotnică şi ursuză în grija căreia rămăseseră copiii. Până când veştile triste au ajuns la el şi s-a întors acasă, trecuseră aproape şase luni şi mătuşa luase în stăpânire casa iubitei sale nepoate, într-atât încât bietul milionar nu a mai putut face nimic. Toată casa mirosea a biserică, sărmanii copii păreau nişte călugări fără vlagă, mătuşa făcea pe sfânta şi servitorii păstrau liniştea de parcă ar fi făcut legământul tăcerii. După nicio săptămână, Don Casimiro, obişnuit cu libertatea mirosind a rom şi cafea şi cu coapsele mulatrelor de douăzeci de ani, nu a mai suportat atmosfera din casă. Mătuşa cea bigotă, cunoscând foarte bine părţile slabe ale nepotului său prin alianţă, a profitat de ocazie şi l-a ameninţat că abandonează casa dacă nu e recompensată după cum merită. Îngrozit de o asemenea perspectivă, milionarul, moale ca de obicei, a cedat ameninţărilor hulpavei bătrâne şi s-a căsătorit cu ea, dar, din ruşine, a ţinut totul secret. Odată făcute actele, şi-a sărutat copiii în ordine cronologică şi s-a îmbarcat pe vaporul *Prinţul de Asturias* cu destinaţia Argentina.

Ar fi trebuit să-şi dea seama că numele vaporului era de rău augur, dar niciunul dintre cei o mie nouă sute de pasageri nu a intuit ce va urma. La mai bine de două săptămâni după ce părăsise portul din Barcelona, pe când se afla aproape de coasta Braziliei, transatlanticul

s-a lovit de un recif şi s-a scufundat în mai puţin de zece minute. Cel puţin aşa au susţinut, în versiuni ce nu coincideau întru totul, cei o sută cincizeci de supravieţuitori. Astfel, cei şapte fraţi Bruses, cu vârste cuprinse între şase luni şi şaisprezece ani, s-au trezit orfani de tată şi de mamă, intraţi pe mâna unei mame vitrege care împlinise şaptezeci şi cinci de toamne.

Infernul bieţilor copii a durat zece ani, exact cât a mai trăit bătrâna. În acei zece ani, cea de-a doua doamnă Bruses a avut destul timp încât să stingă vocaţii, să ruineze căsătorii, să năruiască visuri, să-i dezmoştenească pe unii dintre copiii săi vitregi şi să alunge din casă pe oricine se opunea planurilor sale. Drept urmare, fraţii s-au împrăştiat care pe unde, imediat ce au intrat în posesia moştenirii ce li se cuvenea din partea tatălui. Niciunul nu a continuat afacerile familiei, care încetul cu încetul au fost ruinate. Mătuşa Matilde a pus capac acelei tradiţii, atât de proprie barcelonezilor, a afacerilor începute de către tată, dezvoltate de fii şi ruinate de nepoţi.

Trecuţi printr-o asemenea experienţă nefastă, nu e de mirare că fraţii au trebuit să-şi mascheze bucuria la moartea bătrânei. Preotul a fost nevoit să domolească marea grabă de a o îngropa, explicându-le că Dumnezeu avea nevoie de un anumit timp pentru a primi la El, aşa cum se cuvine, o fiinţă atât de devotată.

Odată îngropată mătuşa cea odioasă, fraţii au mai continuat o vreme să-şi disimuleze bucuria. Dar bârfele au izbucnit când cei doi fraţi mai în vârstă, fără să respecte perioada de doliu, s-au căsătorit cu două fete de familie bună, s-au instalat în vechea casă şi au început să dea petreceri şi să aibă grijă de cei patru minori.

— Rea pildă pentru nişte tineri onorabili, ziceau gurile rele.

Ca după o lungă şi friguroasă iarnă, atmosfera nouă din casă a explodat. Copiii, ahtiaţi după voie bună, au renunţat la stricteţe, şi-au găsit o altă modistă, au mărit personalul de serviciu, au redecorat toate încăperile, au organizat petreceri, concerte, piese de teatru, mese festive şi au pus atâta suflet în abolirea vechilor reguli, încât aproape că au dus de râpă onoarea tinerelor de măritat, printre care se afla şi Teresa. Numele Bruses trezea atât curiozitate, cât şi invidie. Cadillacul familiei, condus de un şofer în livrea, era văzut adeseori la Justin sau Maison Doree, cele mai faimoase restaurante din epocă. A treia născută, cea pe care cu toţii o numeau Tatín, chiar dacă fusese botezată María Auxiliadora, frecventa întâlnirile artiştilor, se îmbrăca cu haine de la Paris, era prietenă intimă cu Alfonso XIII şi nu dădea semne că ar avea de gând să se căsătorească. Contribuţia ei la petreceri a dat o anume distincţie, pentru că a reuşit ca Igor Stravinsky, Carlos Gardel şi mulţi alţi artişti să concerteze în pavilioanele redecorate din grădină şi un public select, format din prieteni aleşi pe sprânceană, printre care se aflau generalul Primo de

Rivera şi însuşi regele, să-i aplaude ascunşi între frunzele de rododendron.

Chiar dacă efemer, membrii familiei au fost protagoniştii unei străluciri de nedepăşit în panorama zilnică a înaltei societăţi, care în acele timpuri se mutase din strada Riera Alta pe noul Paseo de Gracia. În faţa fetelor de măritat ale familiei, în afară de Tatín, tinerii pretendenţi se umpleau de nelinişte numai la gândul că în vinele acelor frumoase domnişoare cu bucle aurite şi piele de porţelan curgea sângele despoticei doamne Silvia, despre care îşi auziseră părinţii vorbind de atâtea ori şi cu atâta oroare. Puţin *in extremis*, încercând să evite scandalul ce lua proporţii din cauza vieţii lor fără căpătâi, cele patru surori mai mici, născute în trista perioadă postcolonială, s-au căsătorit de tinere, iar aceasta a dus la încetarea bârfelor şi zvonurilor înveninate şi le-a oferit o binemeritată libertate fraţilor care le crescură mai mult cu inima decât cu capul.

Trebuie spus că Amadeo nu a cunoscut-o pe Teresa în timpul uneia dintre acele plimbări ale înaltei societăţi şi nici la vreuna dintre petrecerile bine-cunoscute ale familiei. O cunoscuse pe fată cu mult timp înainte, în propria ei casă, cu ocazia unui eveniment pe care toţi aveau să-l numească mai apoi cântecul de lebădă al mamei vitrege, cel puţin în privinţa cheltuielilor. Amadeo a fost surprins când, la începutul anului 1919, i s-a propus să facă portretele tuturor membrilor familiei Bruses. Bătrâna, spaima tuturor, era conştientă de ce înseamnă să contractezi un portretist şi, fidelă sloganului ei „dacă tot faci ceva, fă bine”, a apelat la cel mai cunoscut din oraş, chiar dacă aceeaşi fidelitate faţă de sine însăşi a făcut-o să negocieze până la ultimul bănuţ.

Doamna Matilde a fost prima care a pozat, rotofeie şi albă ca laptele, împodobită cu bijuteriile pe care obişnuia să le poarte la premierele teatrale. Imediat după ce a fost gata portretul, s-a îmbolnăvit grav, a început să moară ca un Dorian Gray virgin şi apostolic. Apoi au pozat fraţii, de la cel mai vârstnic până la cel mai tânăr. Băieţii în jachete, Tatín într-un costum de culoare închisă care părea de doliu, iar Luisa, María şi Silvita în fuste. Ultima a trebuit să îmbrace o fustă albastru-marin de la o soră mai mare, ceea ce a făcut-o să arate mai în vârstă decât era de fapt.

Teresa avea unsprezece ani, dar părea mai tânără. În tabloul lui Lax apare într-o fustă mai scurtă şi i se văd genunchii. În timpul cât a pozat, nu numai pictorul a scrutat-o pe Teresa, ci şi ea pe el. Era fascinată de eleganţa lui, de aerul taciturn şi de vârsta de neînchipuit (pe atunci, Lax se apropia de treizeci de ani) şi i s-a părut că vede în ochii lui o taină ascunsă şi şi-a promis sieşi să nu aibă odihnă până nu o va descoperi.

Când Amadeo Lax a părăsit casa familiei Bruses, a lăsat în urma sa

primul dintre cele treizeci şi şapte de portrete ale Teresei şi pe aceasta bolnavă de iubire pentru el.

Fetiţa Teresa Bruses, 1919

Ulei pe pânză, 180 x 70
Barcelona, MNAC, Colecţia Amadeo Lax

Tabloul aparţine primei perioade din creaţia lui Lax, pe când acesta era portretistul înaltei societăţi din Barcelona. A fost comandat de mama vitregă şi totodată mătuşa modelului şi se crede că atunci a fost pentru prima dată când artistul a văzut-o pe cea care peste nouă ani avea să devină soţia lui. Fireşte, e şi primul tablou dintr-o serie de treizeci şi şapte pe care Amadeo Lax avea să i le facă de-a lungul vieţii.

Ies în evidenţă tonurile calde, culorile luminoase – albastrul hainelor Teresei sau ocrul părului ei blond – combinate cu agresivitatea chipului, pe care artistul a reuşit să surprindă psihologia unei fete neliniştite şi frumoase, interesată de studiu şi lectură, aşa cum reiese şi din cartea cu care pozează mezina familiei Bruses. Aceasta nu va fi singura dată când Lax va face să treacă pe pânză gustul pentru lectură al Teresei. Floarea din păr simbolizează feminitatea, iar pisica din poală trimite la lumea copilăriei de care modelul încă nu se desprinsese cu totul. Merită amintit că atât pisicile, cât şi cărţile vor apărea frecvent alături de principala muză a pictorului în tablourile pe care i le va dedica. Cu trecerea timpului, pictorul a evoluat mult, iar câteva dintre acele tablouri vor ajunge obiecte de studiu.

Amadeo Lax, portretist. (Din catalogul expoziţiei)
Muzeul Thyssen-Bornemisza, Madrid, 2002

VI

Un auz fin ar fi detectat cum pârâiau pânzele de iută pe care restauratorul le lipise cu o soluţie specială pe tabloul Teresei. Se usucă lent, fără să ţină seama de rolul lor, dar în acord cu spaţiul din jur. Timpul nu s-a grăbit niciodată în vechiul *patio* al familiei Lax.

Reabilitarea casei – visul lui Rodolfo, tatăl lui Amadeo – a durat aproape şapte ani de zile, dintre care ultimul a fost marcat de ameninţarea constantă a mutării. Cei care au văzut noua casă spuneau despre ea tot felul de minunăţii. Eutimia fusese acolo de două ori şi le povestea servitorilor că nu părea o casă, ci mai degrabă un palat, cu cele patru etaje, cu ferestrele mari care dădeau la stradă şi cu salonul nobil, atât de bine ornamentat încât nu-i lipsea nimic. Ca să nu mai vorbim de scară, a cărei monumentalitate o făcea să-şi dea ochii peste cap şi să rămână mută, ba mai mult, de fiecare dată când îşi amintea de viţa-de-vie şi de strugurii din marmură, amintirea o făcea să-şi ducă mâna la piept şi să atingă medalionul în care păstra câteva fire din mustaţa soţului ei.

Zona de serviciu, continua Eutimia, era formată din parter şi din subsol, acolo unde se avusese grijă ca nicio încăpere să nu fie prea strâmtă şi toate, „toa-te”, sublinia Eutimia, să aibă un gemuleţ pentru aerisire pe unde, prin cele care dădeau la stradă, se puteau vedea picioarele trecătorilor. Erau două bucătării, spaţioase şi dotate cu aparatură modernă, amândouă aflate la mare distanţă de locul unde se lua masa, pentru ca mirosurile să nu deranjeze. Şemineul era atât de mare, încât ar fi încăput în el două bănci de şase persoane, mobilierul era din fier forjat cu o mulţime de compartimente (toate smălţuite de îţi era mai mare dragul să le vezi) şi două uriaşe lăzi frigorifice de lemn. Exista o cameră numai pentru călcat. Şi încheia cu ce era cel mai incredibil: casa avea trei camere de baie, una dintre ele jos, lângă bucătărie, cu cadă de zinc şi duş în perete. „Numai a noastră”, preciza, pentru ca toată lumea să înţeleagă.

Dar în camerele destinate servitorilor nu se găsea o adevărată noutate după care jinduiau cu toţii: lumina electrică. În casa veche iluminatul încă se făcea cu gaz şi lămpi cu petrol, aşa că puţini îşi puteau imagina cum se poate ca printr-o simplă atingere, cu două degete numai, a unui buton din perete, să se producă o lumină ca din altă lume.

Erau mulţi cei care respingeau electricitatea şi apăreau mereu poveşti înspăimântătoare, cum ar fi că în Italia cine călca pe şinele de tramvai murea pe loc. Erau mulţi care refuzau să treacă pe sub un bec aprins sau chiar mai rău, nici măcar nu intrau într-o încăpere scăldată în lumină electrică. De aceea, în prima noapte petrecută în noua casă,

însăşi doamna María del Roser le-a arătat tuturor avantajele invenţiei. Servitorii, adunaţi cu această ocazie, au scos un „Oooooo” de uimire. Toţi, mai puţin Juanita, bucătăreasa, pe care o scotea din sărite tot ce însemna modernitate.

— Capricii de bogătaşi! bodogănea ea. Dacă Domnul Dumnezeul nostru întinde noaptea peste pământ, de ce să aprindem noi tot felul de lumini?

Înainte de mutare, în vechea casă se instalase un aer de provizorat în care nimic nu mai era la locul lui. Nici măcar curăţenia nu se mai făcea ca altădată, căci servitorii se molipsiseră de spiritul practic al stăpânei care repetase de mii de ori că nu are rost să pierzi niciun minut pentru a curăţa ceva ce urma să fie făcut una cu pământul.

Nu era o metaforă: municipalitatea, acolo unde părerea lui don Rodolfo cântărea greu, hotărâse să facă un bulevard nou din întreg labirintul de străduţe înguste şi întunecate, mărginite de vechi palate şi biserici. Pentru că nu au găsit ceva mai bun, noua stradă a fost botezată, destul de neinspirat, „Bulevardul A”. Proiectul, de proporţii faraonice, includea o şosea rectilinie între mare şi piaţa Urquinaona, traversată perpendicular de două mari străzi. Prima din ele pornea de la strada Princesa, iar a doua, numită pur şi simplu „C”, ducea până la catedrală. Şi asta fără a mai ţine socoteală de multele străzi mai puţin importante, toate noi, care urmau să facă din acea parte a oraşului o zonă cu totul diferită de celelalte. Casa familiei Lax se afla exact pe partea dreaptă a noii şosele, cam unde începea strada „C”, acolo unde astăzi nu există altceva decât trafic şi claxoane. Demolarea ei nu s-a făcut pentru a se înălţa alte edificii în loc, ci pentru un imens pietonal care ducea către catedrală şi a împărţit cartierul în pătrate destul de urâte. Exproprierile au afectat două mii de case şi au generat un val de proteste. Dar nimic din toate astea nu i-a oprit pe responsabilii de proiect.

Rodolfo Lax găsea că totul era foarte logic.

— Oamenii nu se împacă bine cu progresul, zicea. Dacă toţi inventatorii din lumea asta ar fi ţinut cont de protestele concetăţenilor lor, acum încă am mai desena mamuţi pe pereţii grotelor.

Adevărul e că pe el îl încântau toate schimbările. Vorbea emoţionat despre viteza cu care excavatoarele vor rade tot acel „labirint de pietre infecte”. A luat parte la domolirea celor mai încinse spirite protestatare şi a ajutat la mutarea, piatră cu piatră, a unor palate medievale şi a unor mănăstiri, chiar dacă zicea pe la spate:

— Ah, cum îşi mai pierd cumpătul maicile stareţe când e vorba de mănăstirile lor.

Rodolfo Lax Frey era un bărbat roşu în obraji ca un rac, avea o voce răsunătoare şi râdea uşor. Era unul dintre acei oameni pe care jacheta şi pălăria îi fac să pară deghizaţi, de parcă trupul lor ar fi fost modelat

pentru cămaşa şi brâul ţărăneşti, iar picioarele, destinate opincilor, nu reuşesc să se obişnuiască nicicum cu rigizii pantofi de piele. Era singurul copil al unei familii de comercianţi din Vic, lipsit de tragere de inimă pentru afacerea ce i se cuvenea prin tradiţie şi moştenire, dar atât de ambiţios încât, odată rămas orfan, la vârsta de douăzeci şi cinci de ani, a vândut tot ce avea şi s-a mutat la Barcelona, la două mătuşi, fete bătrâne amândouă, ce trăiau îngrozite într-o casă mult prea mare pentru ele, care, în absenţa altor moştenitori, avea să-i revină lui, mai devreme sau mai târziu. Ce mai încoace-ncolo: Rodolfo Lax era un bărbat norocos. Şi-a luat picioarele în spinare şi s-a prezentat impecabil în faţa celor două mătuşi, care l-au îndrăgit pe loc. Restul a venit de la sine.

În acei ani premergători Expoziţiei Universale din 1888, oraşul era cuprins de o dezvoltare urbanistică ideală pentru spiritele inventive gata să-şi încerce norocul şi să pună totul la bătaie. Rodolfo şi-a dat repede seama că existau destui bogătaşi în oraş, dar că mulţi dintre ei erau cam grei de cap. Pentru ca oraşul să prospere era nevoie urgentă de o generaţie nouă şi a făcut tot ce a putut ca să se prezinte pe sine ca fiind soluţia cea mai la îndemână. Totodată, a studiat cu atenţie planurile urbanistice, s-a înfăţişat la câteva petreceri alese şi şi-a cheltuit toţi banii cumpărând parcele în Paseo de Gracia, pe strada Balmes şi chiar şi mai departe, acolo unde pe atunci se aflau numai câmpuri desţelenite. Şi-a impus ideile inovatoare în cadrul reuniunilor influente, i-a convins pe expropriaţi că se sacrificau pentru bunăstarea oraşului, a frecventat locantele unde li se ofereau muncitorilor plăceri neruşinate până când aceştia au început să-l vadă ca pe unul de-al lor, şi-a îmbunătăţit catalana ca să nu fie luat drept ţăran de cei mai catalani dintre catalani, a făcut elogiul monarhiei dar numai pentru că era bine văzută de către prietenii lui, s-a transformat într-un liber-cugetător care asista în fiecare duminică la slujbă, s-a alăturat greviştilor în speranţa de a obţine ceva de la guvernul din Madrid şi a frecventat hotelul madrilen Palace atunci când miniştrii catalani au fost majoritari în guvern. Jovialitatea sa impetuoasă, împreună cu sinceritatea şi evidentul fler de afacerist au prins atât de bine la acea clasă foarte sensibilă când e vorba de beneficii reieşite de pe urma relaţiilor sociale, încât era bogat după numai trei ani de când ajunsese în Barcelona, se bucura deja de o binemeritată faimă de vizionar şi toţi prietenii din cercul său îi cereau sfaturi de fiecare dată când voiau să facă o investiţie.

— Şoseaua Diagonal nu e atât de departe cum pare! Peste câţiva ani, va fi o arteră principală, chiar dacă acum e greu de crezut! susţinea el cu vehemenţă.

Cei care l-au ascultat au văzut cum li s-au înmulţit cu repeziciune banii. Generozitatea cu care împărţea previziuni atât de utile i-a adus,

în puţin timp, o mână de prieteni îndatoritori şi influenţi. Se ştie doar: banii fără număr sunt cel mai bun îngrăşământ pentru relaţiile sincere. Astfel, clarvăzătorul nou-venit s-a transformat într-unul dintre promotorii naşterii unui oraş nou unde visurile idealiştilor şi afacerile pragmaticilor se întreţeseau. Atât unii, cât şi ceilalţi îi ascultau sfatul, înainte sau după ce-l invitau la cină.

Cum lui don Rodolfo nu-i plăcea să piardă timpul, s-a hotărât să profite de petrecerile la care era invitat şi să-şi găsească o soţie. În casa unui prieten sus-pus, a aflat de existenţa unei domnişoare din Mataro, născută într-o familie foarte bună, dar care, în ciuda faptului că primise o educaţie ireproşabilă şi fusese învăţată să brodeze, să gătească dacă e cazul şi să ştie de câtă cenuşă e nevoie pentru albirea rufelor, era mai mereu cu capul în nori. Sau cel puţin aşa credeau părinţii ei, care vedeau consternaţi că fata lor participa la tot soiul de mitinguri scandaloase, la congrese ciudate pline de excentrici, ca să nu spunem nebuni de legat, de unde se întorcea supărată pe tot ce mişcă.

Numele de familie era imediat legat, până şi America şi în Anglia, de ţesăturile catalane: Golorons. Fraţii Golorons, asociaţi în afacerea moştenită de la tatăl lor, au ştiut să-şi vândă produsele atât de bine, încât în scurt timp s-au văzut obligaţi să cumpere mai multe vapoare pentru a putea satisface cererea numeroşilor clienţi din străinătate. Cu toate că dimensiunile afacerii îi obligau să aibă un birou în Barcelona, cei doi afacerişti veniţi din provincie nu suportau viaţa din capitală şi făceau tot posibilul ca să iasă cât mai puţin din reşedinţa familială, care se găsea în centru şi avea un aer veneţian, dar numai pe dinafară, pentru că în interior domnea o austeritate de pustnic. În concluzie, fraţii Golorons se mutau vara la Argentona, unde continuau să-şi vadă de treburi, doar că foloseau mai puţine haine şi se bucurau de mai multă vegetaţie.

Singurele probleme ale acelei familii atât de dedicate afacerilor veneau tocmai de la unica moştenitoare. Era o domnişoară mult prea veselă pentru obiceiurile casei, îi plăcea Barcelona şi profita de cea mai mică ocazie pentru a o vizita şi a se amesteca cu tot soiul de oameni care o influenţau negativ, după părerea tatălui şi a unchiului, punând în pericol tot ceea ce ei şi silitoarea moştenitoare construiseră de-a lungul anilor. Cum se pare că Dumnezeu nu binevoise ca acel caracter întreprinzător, caracteristic băieţilor din familie, să treacă şi la generaţia următoare, singura soluţie de a salva moştenirea era să-i găsească nebunaticei fete un pretendent capabil să administreze întreaga afacere. Mânaţi de acest gând, anoştii fraţi Golorons, însoţiţi de decăzuta soţie a celui de-al doilea, au început să frecventeze petrecerile înaltei societăţi din Barcelona, unde se plictiseau de moarte, însă destinul a vrut ca după puţin timp să-l cunoască pe tânărul cu cel mai promiţător viitor din tot oraşul.

Rodolfo nici măcar nu îndrăznise să viseze că va ajunge moştenitorul unui imperiu textil. Felul său de a fi nu îl făcea capabil de premeditare. Fericita întâlnire s-a datorat mai degrabă altor lucruri. În esenţă, industriaşii din Mataro erau la fel de provinciali precum fostul agricultor din Vic. Îi unea faptul că se opuneau unui mod de viaţă extravagant, chiar dacă fiecare dintre ei găsise instrumente distincte de a i se opune. Familia Golorons trăia retrasă. Lax se arunca în gura lupului. Problema fetei de măritat a fost pusă când a avut loc a doua discuţie dintre industriaşi şi tânărul Lax. Au vorbit pe faţă, fără să ascundă detalii importante, cum ar fi că tânăra era cam aiurită. „Şi mă tem că nici prea de casă nu e", a adăugat mama ei. Prinzând încredere, tatăl şi-a mărturisit convingerea că numai un soţ cu idei foarte ferme va reuşi să o pună la locul cuvenit pe tânăra cea neastâmpărată, după care, coborând mult vocea, i-a spus câtă zestre avea, dar asta, deşi era vorba de o zestre atrăgătoare, nu l-a impresionat deloc pe pretendent. Discuţia a avut loc când a fost deschisă stagiunea din 1888–1889, de la Gran Teatro del Liceo, stagiune marcată de un mic scandal destul de stânjenitor pentru cel în cauză: unii socoteau drept blasfemie faptul că tânărul tenor Francesc Vinas cânta, doar la bisuri, Wagner în catalană, pe care o considerau o necivilizată limbă indigenă. Alţii, în schimb, se bucurau de atare îndrăzneală şi ochii li se umpleau de nişte lacrimi care concurau în strălucire cu briliantele ce atârnau la urechile doamnelor. Fraţii Golorons aveau de rezolvat treburi mai importante decât acele mofturi muzicale şi, la o adică, lor li se părea că Wagner însuşi era un indigen necivilizat. L-au abordat pe don Rodolfo cu o gravitate nibelungă, iar el a promis că le va da un răspuns la următorul concert, ce urma să aibă loc peste patruzeci şi opt de ore şi avea să fie condimentat de aceeaşi polemică.

În acea noapte, în singurătatea patului său prea îngust, a analizat oferta ca şi cum ar fi fost vorba de o nouă afacere. Puse în balanţă părţile bune şi părţile rele ale eventualei căsătorii şi făcu un calcul scris pentru a vedea cam cât timp i-ar lua noile obligaţii de bărbat căsătorit. Asupra presupusei soţii nu a trebuit să facă niciun fel de aprecieri, pentru că atât cât i se spusese despre ea i se păruse fascinant şi aştepta nerăbdător să vină ora când va avea să afle mai multe. E de la sine înţeles că în privinţa femeilor Rodolfo Lax era la fel de avansat ca în orice altceva faţă de timpul în care trăia.

Se hotărî să accepte provocarea. Până la urmă, să se însoare cu o asemenea demoazelă era la fel de riscant ca şi cumpărarea de terenuri la intersecţia străzii Diagonal cu Rambla de Catalunya. Nu fusese niciodată prea interesat de industria textilă, dar posibilitatea de a câştiga foarte mulţi bani i se părea un motiv excelent pentru a-şi schimba interesele, aşa că, în ziua următoare, a scris un bilet în care

cerea o întrevedere şi l-a trimis, printr-un valet pus la patru ace, la reşedinţa veneţiană din La Riera de Mataro a familiei Golorons. Vizita i-a fost acordată peste două zile, dimineaţa, la opt şi jumătate. Niciodată nu a ştiut dacă o oră atât de proletară s-a datorat agendei încărcate sau a fost vorba de o probă la care l-a supus viitorul socru.

Rodolfo Lax a părăsit Barcelona în seara dinaintea întâlnirii, la ora nouă, într-o diligenţă închiriată pentru acea ocazie de la casa Juan Rovira. În El Masnou s-a oprit să mănânce, a dormit câteva ore, iar la trezire s-a spălat cum a putut. Dimineaţa, la opt fără un sfert, a intrat în La Riera, cu casele cuprinse încă de lenevia zorilor, şi s-a bucurat de dangătele clopotelor de la biserica Santa María care chemau la slujba de la opt. Pe uşa diligenţei se putea citi sloganul firmei de închirieri, un mesaj care i se potrivea şi lui: „Devotament şi cumpătare". Purta joben şi plastron. Îşi zisese că o asemenea ocazie merită o cheltuială în exces.

Fraţii Golorons îl aşteptau îmbrăcaţi ca de slujba de la douăsprezece. După o discuţie cu tatăl şi cu unchiul, a fost chemată şi fata, care îi nemulţumi pe toţi, mai puţin pe Lax, prin modul precipitat de a coborî scara şi incapacitatea a-şi stăpâni curiozitatea, până când, din fericire, ajunsă la ultima treaptă, a afişat o atitudine nepăsătoare, destul de neconvingătoare totuşi, dar suficientă cât să calmeze spiritele. În salonul sumbru, plin de mobile şi de tablouri, pretendentul a improvizat cum a putut o declaraţie de dragoste în faţa moştenitoarei care îl privea fără să clipească şi părea gata să izbucnească în râs, în timp ce încerca să-şi dea seama dacă stângăcia lui se manifesta şi în alte chestiuni.

În ciuda acestui posibil neajuns, sau poate tocmai pentru a avea ocazia să verifice cum stăteau lucrurile, acceptă cererea lui, cu toate consecinţele.

În acea zi, familia Golorons a mâncat în salonul de gală, acolo unde porţelanul, cristalul şi tacâmurile de argint, destinate marilor ocazii, s-au întrecut în strălucire. Intimitatea dejunului a făcut loc amintirii unor nenorociri petrecute în familie, mai mult sau mai puţin recente, despre care cei doi fraţi vorbeau cu pasiune, mai ales despre moartea soţiei celui mai tânăr dintre fraţi, survenită cu zece ani în urmă. Nimeni nu a zis din ce cauză. Nefericita absentă continua să aibă la masă un loc pe care nu i-l lua nimeni niciodată, iar în memoria ei, soţul purta o cravată de doliu pe care – după propriile spuse – nu avea de gând să o mai scoată până la moarte. Rodolfo, obişnuit să respecte tabieturile de familie, aproba totul în tăcere, urmărit de privirea zglobie a moştenitoarei. S-au servit patru feluri de mâncare, udate cu şase sticle de vin şi şampanie, atent alese. Servitorii erau miraţi peste poate şi credeau că stăpânii lor, atât de cumpătaţi de obicei, îşi pierduseră averea. Altfel cum să-şi fi explicat acea subită largheţe?

După ce s-au cunoscut mai bine, cei doi tineri nu au putut decât să se bucure de norocul pe care l-au avut, într-o epocă în care căsătoriile nefericite erau la ordinea zilei. Lui Rodolfo i-a căzut cu tronc acea revoluţionară simpatică, neobosită, idealistă, urâtă, insolentă, dar de o bunătate cum nu mai întâlnise până atunci. Se numea María del Roser, dar el i-a zis Rorro, Rorrita, Rorrorita şi alte asemenea nume de alint, care de care mai vibrant. A adorat-o încă de când a văzut-o susţinându-şi cu tărie părerile de la înălţimea unei tribune şi de atunci până în clipa morţii a rămas convins că ea a fost cel mai mare noroc din viaţa lui. Ceea ce, venind din partea moştenitorului de la Manufacturas Golorons şi a fondatorului Industrias Lax, nu era puţin lucru.

Ei i-a plăcut din prima clipă stângăcia lui, sau cel puţin aşa susţinea ea. Din cine ştie ce motive, Rodolfo nu reuşea nicicum să-şi aprecieze exact dimensiunile trupului. Se lovea de uşi, de ferestre, de mobile, se împiedica de scări, iar această stângăcie a lui, cum avea să descopere odată cu trecerea anilor, nu se diminua, dar nici nu se amplifica. De fapt, era ceva ereditar, dar pe atunci nu avea cum să-şi dea seama de asta. Deocamdată, avea din partea lui doar acea declaraţie de dragoste, care, în ciuda faptului că părea scrisă de un grup de acţionari, o făcuse să simtă pentru el o duioşie infinită. Mai apoi, şi-a dat seama că soţul ei era un om modern, vesel, inteligent şi înzestrat cu un soi de al şaselea simţ pentru investiţii pe termen lung. Şi cum modernitatea, distracţia, inteligenţa şi viitorul oricât de îndepărtat făceau obiectul intereselor ei, s-a simţit cea mai norocoasă femeie din lume.

Chiar se poate spune că niciodată nu a existat o pereche mai potrivită.

Dar să ne întoarcem la ziua mutării, fără să ne mai pierdem pe coclaurile memoriei celei răscolitoare, altfel această poveste va fi nesfârşită. În acea dimineaţă de la sfârşitul lui ianuarie, din 1899, familia s-a trezit într-o casă pregătită pentru a fi abandonată. Tot ce era mai important fusese ambalat. Obiectele aflate încă la locul lor erau pândite de riscul de a rămâne acolo. O armată de muncitori, îmbrăcaţi în salopete albastre, au venit încă din zori şi au început să încarce totul în căruţe. Doamna s-a trezit mai devreme decât obişnuia, astfel că la şapte era deja îmbrăcată, parfumată şi dădea ordine. Don Rodolfo se hotărâse să meargă mai devreme la viitoarea locuinţă, împreună cu Eutimia şi o mână de ajutoare pentru a instala ultimele mobile.

În jurul prânzului nu mai era aproape nimeni în vechea casă. Unii, precum Juanita, plecaseră cu ochii în lacrimi. Alţii, copiii de pildă, mai bucuroşi de viitorul ce-i aştepta decât supăraţi pentru ce lăsau în

urmă. Singurul copil îmbufnat era Amadeo, pentru că mama lui nu îl lăsase să ducă el însuşi cutia cu broaştele ţestoase şi o dăduse pe mâna unuia dintre servitori, privându-l astfel pe bietul animal de onoarea de a merge la noua casă în compania familiei.

Felipe aştepta în stradă, cu un aer solemn impus de circumstanţe, urmărit de câţiva curioşi atraşi de forfotă. Doamna a cerut să iasă în linişte şi i-a spus Conchei să urce copiii în caleaşcă. Când a ieşit fiul cel mare, i-a zis:

— Amadeo, vrei să ne faci onoarea de a încuia tu pentru ultima dată?

Propunerea l-a făcut pe Amadeo, pe atunci un copil de zece ani, să uite de desconsiderarea de care avuseseră parte broaştele sale ţestoase. A luat cheia şi, cu un aer de adult, a încuiat de două ori, pentru totdeauna.

Apoi, au urcat amândoi, mamă şi fiu, în caleaşca unde îi aştepta Concha cu Violeta în braţe şi un Juan agitat şi dornic de aventură şi astfel au pornit cu toţii pe drumul care îi ducea către o nouă viaţă. Stăpâna făcea uneori cu mâna unor doamne, iar Concha saluta şi ea servitoarele, dar numai dacă i se păreau simpatice. Arătau ca nişte prinţese părăsindu-şi palatul.

Le-a luat ceva timp să străbată labirintul de străduţe la acea oră de vârf. Au trebuit să aştepte de mai multe ori ca să aibă pe unde să treacă. Au străbătut pentru ultima dată strada Mercaders, dinspre Avellana. Au dat peste tocilar, peste o cireadă de bivoliţe de lapte pregătite de muls (clienţii aşteptau laptele proaspăt în uşă, cu braţele încrucişate, iar doamna le-a spus copiilor că laptele de măgăriţă era foarte bun pentru vindecarea bolilor de stomac), peste o căruţă plină cu pui vii, peste croitorul poreclit Pablo Şchiopul, care stătea în uşa atelierului său, apoi, dinspre strada Bomba, au simţit duhoarea grajdurilor pentru vaci, acolo unde la intrare atârna următorul anunţ: ÎMBRĂCĂM ŞI SPĂLĂM MORŢI.

Au făcut dreapta, îndreptându-se către Piaza del Ángel, pe care o găsiră burduşită de ţăranii care îşi prezentau mărfurile în gura mare. Cumva, au reuşit să ajungă până la panta ce ducea către închisoare şi au virat spre Frenena. Stăpâna, nerăbdătoare să ajungă odată la Paseo de Gracia, nu înceta să murmure:

— Nu mai scăpăm de străduţele astea!

Când în sfârşit au dat în Las Ramblas, cu toţii s-au simţit bucuroşi că lăsaseră în urmă toate acele străduţe condamnate la o moarte sigură.

În susul străzii Rambla de Canaletas se instalase un vânzător de pepeni. Marfa stătea grămadă pe jos, în nisip, şi doamna îi ceru lui Felipe să oprească şi o trimise pe Concha să cumpere câţiva pepeni. Doica alese doi pepeni uriaşi, care sunau ca nişte burţi pline şi se târgui până îi scoase la jumătate de preţ. Ocupaţi cu acele bunătăţuri

suculente, traversară moderna Piaza Catalunya. Se simţeau fericiţi în rolul lor de călători, chiar dacă nu şi Amadeo, sau dacă era, nu lăsa să se vadă. Părea la fel de serios ca întotdeauna, tăcut, atent. Niciodată nu s-a dat în vânt după schimbări, nici măcar când fusese foarte mic, şi deocamdată noua casă însemna pentru el mai mult o necunoscută decât un motiv de bucurie. Fratele său, în schimb, cânta, gata să sărbătorească orice: depăşirea unui tramvai tras de măgari (mijloc de transport în comun care deja se vedea tot mai rar), trecerea pe dinaintea palatului familiei Samà (în interiorul căruia se spunea că încăperile gemeau de un lux oriental), pe lângă marchiza strălucitoare a teatrului Eldorado şi, mai ales, prin faţa hotelului Colon, pe terasa căruia luau micul dejun cei mai importanţi clienţi din oraş. Dinaintea luxoasei clădiri, maică-sa îi atrase atenţia:

— Juanito, dacă eşti bucuros nu înseamnă că trebuie să uiţi de bunele maniere.

I-a zis toate acestea cu severitate în glas, apoi, întorcându-se către Concha, care o ţinea pe Teresa, adormită, în braţe, a adăugat:

— Sper să nu întâlnim niciun cunoscut. Nu am chef să schimb amabilităţi cu doi pepeni la picioare.

Un edificiu anacronic, cu acoperişul plin de turnuleţe ca un castel din poveşti, îi întâmpină la intrarea în Paseo de Gracia. Poate că strada aceea era cea mai mare realizare a bogătaşilor din oraş. Largă precum ambiţiile lor şi opulentă ca visurile lor, îşi expunea privirilor vitrinele strălucitoare. Acolo, industriaşii recent îmbogăţiţi împreună cu aristocraţia dintotdeauna puteau să se împăuneze cu avutul lor. Rezultatul era un bulevard atât de larg şi de aerisit cum nu se mai văzuse vreodată în oraş. La trecerea atelajului familiei Lax, unele doamne se opreau să salute, iar stăpâna le răspundea cu o bucurie sinceră, strângându-şi şalul de catifea pe după umeri. Era foarte frig şi începuse să cadă o lapoviţă pe care copiii au luat-o drept ninsoare. Cu inimile bătându-le de fericire într-un ritm pe care caii păreau să-l însoţească prin trapul lor, ajunseră la pasajul Domingo.

La acea vreme, casa familiei Lax era singurul edificiu terminat de pe întreaga stradă, deşi mai erau şi altele în stadiu destul de avansat. Muncitorii mişunau în voia lor, guralivi şi goi până la brâu. Cei trei fraţi îi priveau înspăimântaţi: oamenii aceia erau prea necioplţi pentru obiceiurile lor de copii crescuţi în puf.

Fuseseră aşteptaţi cu nerăbdare. Când caleaşca pătrunse în curte pe sub arcul de la intrarea destinată caleştilor, stăpâna văzu că întreg personalul de serviciu se aliniase în *patio*, ca o trupă gata de inspecţie. Surâse cu bunăvoinţă, îi şopti doicii să aibă grijă de copii şi de pepeni şi coborî, ajutată de vizitiu, să-i salute până la ultimul pe servitorii săi fideli.

— Fiţi bineveniţi cu toţii în această casă care este şi casa voastră, le-

a zis, înainte ca fiecare dintre ei să se întoarcă la treburile sale.

Înăuntru domnea un aer de provizorat pe care cu toţii încercau să-l alunge. La bucătărie, Eutimia dădea ordine mai multor servitoare prinse cu despachetatul veselei din porţelan, aluminiu şi sticlă. Covoarele au fost întinse fără întârziere, la fel la ferestre draperiile grele, din mătase de Damasc, fiecare inel de prindere îşi găsea suportul, unele mese erau acoperite cu broderii dantelate şi nu puţini dintre ei se întrebau, văzând atâta delicateţe, ce vor face la iarnă ca să nu le îngheţe oasele.

Frigul era într-adevăr o problemă în acele timpuri dominate de şemineuri, vase cu jăratic şi sobe marca Salamandra, din fontă. Măsurile luate împotriva frigului cu mult înainte de venirea iernii nu ţineau numai de a izola cât mai bine pereţii casei, sau a aduna cât mai multe lemne pentru şemineu; paturile se acopereau cu atât de multe pături, încât copiii se plângeau uneori că se sufocă. Se dormea cu căciulă, cu cămaşă de lână şi izmene. Odată în pat, cine nu voia să stea constant învelit până la gât, folosea mănuşi şi vestă. Una dintre cele mai importante îndatoriri de fiecare noapte ale cameristelor era aceea de a umple cu jar vasele pentru încălzit şi de a le pune între aşternuturi cu o jumătate de oră înainte de culcarea stăpânilor. Nu era nimic mai supărător decât jarul stins dintr-un vas pentru încălzitul picioarelor.

Ziua, umblau prin încăperi bine înfofoliţi şi una dintre grijile cele mai mari ale Eutimiei, la cererea expresă a stăpânei, era ca toţi servitorii să aibă haine suficiente. În zilele cele mai friguroase, singura soluţie era refugierea într-un colţ cât mai cald din casă. În această privinţă, se poate spune că servitorii o duceau mai bine decât stăpânii, căci în bucătărie mereu fierbea sau se prăjea câte ceva şi acolo îţi puteai dezmorţi oasele. Bucătăria, alături de şemineu, a fost locul preferat de adunare al servitorilor. Iar vara, se adunau cu toţii în jurul unei mese imense care servea la fel de bine atât pentru liotă, cât şi pentru confidenţe intime.

Pentru a face faţă acelor zile îngheţate, care în Barcelona sunt extrem de puţine într-o iarnă, a fost pusă în bibliotecă o sobă de fontă, marca Tortuga, care mergea cu lemne sau cu cărbuni. Şemineul sculptat din salonul principal era mult prea mare şi se folosea numai în zilele de duminică şi la ocazii speciale, cum ar fi Crăciunul. Cel mai bine se stătea în bibliotecă. Sau, dacă nu, rămânea varianta vaselor cu jar, chiar dacă stăpâna casei le folosea numai când nu avea altceva mai bun în loc.

— Chestiile astea sunt ca şi copiii mici: trebuie să fii mereu cu ochii pe ele, dacă nu, poţi oricând să păţeşti o nenorocire.

Cum mutarea s-a petrecut într-o iarnă nemiloasă, au trebuit să fie luate în calcul până şi cele mai mici detalii legate de noua casă. Toate

hainele de vară, care înveseleau casa imediat ce venea cât de cât căldura, îşi aşteptau rândul în dulapurile de la subsol. Acele haine, în culori luminoase, majoritatea cumpărate de la Paris, aşteptau şi ele să fie îmbrăcate pentru prima dată.

În ultimele luni se luaseră foarte multe decizii. Cea mai complicată dintre toate a fost, fără îndoială, cea legată de locul unde trebuia instalată încă o invenţie care a fost adusă în casă: telefonul. Don Rodolfo credea că acel aparat atât de modern îi va fi util în afaceri. A dat dispoziţie să fie instalat în toate birourile şi fabricile sale, pentru a putea comunica mult mai repede şi mai direct. Dar când a venit momentul alegerii unui loc pentru instalarea telefonului în noua casă, a zis răspicat:

— Nu are ce căuta în biroul meu. Simpla lui prezenţă m-ar împiedica să lucrez.

— Dar îl vei folosi numai tu, comentă doamna.

— Cel mai bine ar fi să-l punem în bibliotecă, zise el.

— Oh, în niciun caz! Nu voi permite ca drăciile tale moderne să-mi contamineze cărţile, a zis ea, fermă, căutând în minte o soluţie pentru a nu-şi supăra soţul. Nu-ţi mai face probleme, şoricelule, ştiu cum să facem. Lăsăm o cameră numai pentru telefon.

Aşa se face că telefonul a avut parte în acea casă de ceva ce multora li se refuza. Au angajat un tâmplar care să amenajeze spaţiul de sub scara monumentală. Un covor făcut la comandă, o măsuţă englezească şi două fotolii Ludovic al XVI-lea au dat nobleţe cămăruţei unde trona telefonul de perete, ceva mai mare de o jumătate de metru, solemn ca un ceas şi ciudat ca un paratrăsnet, dotat cu căşti de lemn îmbrăcate în piele. Iar pentru ca niciun alt locatar al casei, în afara stăpânilor, să nu fie tentaţi să cheltuiască treizeci de cenţi – cât costa în 1899 o convorbire nu mai lungă de treizeci de cuvinte –, cămăruţei i s-a pus o uşă, a cărei cheie don Rodolfo o păstra în buzunarul jiletcii, alături de ceas.

La început, de fiecare dată când venea în vizită cineva de încredere, stăpânii casei făceau, pe lângă prezentarea casei, şi o demonstraţie de funcţionare a telefonului, ceea ce lăsa pe toată lumea mută de uimire.

— Şi chiar îi poţi auzi aici pe cei din Mataro? mai întreba câte o doamnă ilustră, nevenindu-i să creadă.

Uneori, vizitatorii aplaudau entuziasmaţi. Adevărul e că în noua casă totul era foarte modern şi foarte scump. Încă de pe atunci, o atenţie sporită merita scara de marmură, unul dintre acele capricii care puneau câteodată stăpânire pe don Rodolfo, şi pe care nu şi le putea explica. A fost suficient de onest încât să admită că decoraţiunile erau puţin nelalocul lor: toţi acei ciorchini de struguri alternând cu viţa-de-vie, închipuind volute de marmură ce ajungeau până la duşumea, aveau ceva excesiv – iar sculptorul îl atenţionase! –

cu atât mai mult cu cât unul dintre vrejuri era exact la înălţimea primei trepte şi s-a transformat pentru el de la bun început într-o piedică de netrecut. Din prima zi şi până în cea a morţii, nu a fost zi în care Rodolfo să nu se împiedice de acel ornament cel puţin o dată. Şi exact la fel avea să păţească mai târziu şi fiul său, Amadeo, ca şi cum scara ar fi aruncat un blestem asupra neamului Lax.

— Şi dacă am netezi prostia asta de care ne tot împiedicăm? a întrebat María del Roser, practică.

— Rorrita! E o operă de artă! a răbufnit indignat soţul şi i-a promis că o să fie mai atent.

Bineînţeles că a continuat să se împiedice. Deşi, îşi zicea soţia sa, poate că s-ar fi împiedicat oricum, cu sau fără acel păcătos de vrej.

Încetul cu încetul şi în pofida tuturor piedicilor, lucrurile au intrat pe un făgaş normal, iar oamenii s-au obişnuit cu toate acele invenţii. Stăpânul chiar a reuşit, după-amiază, să se retragă în biroul său, să citească presa şi să se concentreze asupra noutăţilor zilei. Mobilierul cel nou părea să se înţeleagă bine cu puţina mobilă veche, adusă de la fosta reşedinţă. Eutimia, cu o siguranţă uluitoare, dădea ordine unde să fie aşezat fiecare obiect. Copiii nu-şi mai reveneau din uimire.

Amadeo a întrebat de broaştele sale.

— Cu siguranţă că Eutimia a avut grijă de ele, dragul meu. Nu-ţi mai face griji pentru acele vietăţi plicticoase.

În mod cu totul neobişnuit, Amadeo nu a protestat la adjectivul folosit de mama lui pentru a-i defini mascotele. Concha s-a aventurat să cerceteze casa, ferindu-se de instalatorii care erau peste tot. Copiii o urmau. Violeta se agăţase de fustele ei, iar Juan de mâna surorii lui. Amadeo venea la câţiva paşi în urmă, privind, destul de indiferent, fiecare colţişor. Scara principală îi amintea doicii de intrarea la un teatru de operă pe care o văzuse doar în reviste. Balustrada scării, în schimb, îi amintea de via din satul ei.

— Mai întâi, căutăm camera noastră, zise Concha. Sunt sigură că o să ne placă.

Copiii au fost impresionaţi când au văzut şifonierul, biroul şi paturile noi. Acestea erau din fier, înalte şi aveau baldachin. Al Violetei era acoperit cu o cuvertură trandafirie. Celelalte două paturi aveau cuverturi de un verde-deschis. În aceeaşi cameră se afla şi patul nou al doicii, cu un baldachin care o făcu să viseze cu ochii deschişi.

— Eu vreau să dorm singur, a zis Amadeo imediat ce a inspectat camera imensă, prin ferestrele căreia soarele intra în voie.

— Unde e calul meu de lemn? întrebă Juan.

— L-am lăsat în cealaltă casă, puiule. Era prea vechi.

Auzind una ca asta, lui Juan îi veni să plângă de ciudă, dar renunţă, sperând ca noua casă să-l facă să uite de jucăria pierdută.

După ce şi-au luat camera în primire, cei trei fraţi, însoţiţi de

Concha, s-au dus să vadă camerele principale. Au străbătut salonul seniorial, privind în toate părţile ca şi cum acele ornamente sublime i-ar fi putut ataca în orice clipă. Apoi au văzut uşa de sticlă multicoloră.

— Uitaţi-vă ce culori frumoase are, şopti Concha. Nu vă vine să le mâncaţi?

Violeta şi-a înăbuşit un râset şmecheresc. Amadeo s-a uitat în altă parte, stingherit de acel comentariu care i se păruse absurd, mult prea infantil pentru el. Concha deschise uşa de la *patio*.

— E un loc minunat pentru vară. Ce ziceţi, mâncăm aici după ce trece frigul?

În *patio* începuseră deja să crească iedera şi trandafirii. Şi mai era şi o fântână mică, în stil rustic. Într-o parte, o uşă misterioasă părea să se afunde în zidul vecinilor. Pardoseala era de ardezie roşcată, iar pereţii erau văruiţi cu alb. Dincolo de ziduri se vedea şantierul unde se înălţau edificiile învecinate.

— Aici nu e nimic, zise Amadeo.

— Deocamdată, dar ştiu că mama voastră vrea să acopere totul cu o prelată şi să cumpere o masă mare şi câteva scaune. Vreţi să o rog să ne lase pe noi să fim primii care le folosesc?

Amadeo ridică din umeri. Ceilalţi doi copii descoperiseră peşti în micuţa fântână şi Amadeo, stăpânindu-şi curiozitatea, s-a apropiat de ei. Acolo, spre surprinderea sa, găsi broaştele ţestoase, lăsate de cineva într-un colţ. Concha a profitat de ocazie şi l-a certat pe Amadeo pentru că o supărase degeaba pe maică-sa, căci, după cum vedea, broaştele lui ajunseseră cu bine.

— Trebuie să înveţi să-ţi ţii firea, mai ales faţă de cei mai mari. Şi n-ar fi rău să fii mai deschis.

Copilul a privit câteva secunde fix în ochii doicii. În ciuda vârstei fragede, privirea lui fixă era tulburătoare. Concha simţi că inima îi bate mai tare, dar nu îl lăsă să câştige. O clipă mai târziu, Amadeo renunţă la luptă.

— Nu vă băgaţi mâinile în apă, copii, e foarte rece, zise doica.

— De ce peştii nu au haine? întrebă Juan încruntându-se.

— Pentru că nu au nevoie, dragul meu. Au sângele rece. Nu simt ca noi.

Explicaţia îl puse pe copil pe gânduri, dar nu pentru mult timp. Mişcările peştilor i se păreau mult mai interesante decât natura lor. Între timp, Amadeo trăgea de uşa din zid. Conchita observă că aceasta era singura din toată casa care părea veche. Tocmai avea de gând să-i spună copilului să o lase în pace, când se auzi un trosnet şi uşa se deschise.

— E o încăpere secretă, zise Amadeo, cu o emoţie neobişnuită scânteindu-i în ochi.

Ceilalţi doi copii veniră să vadă noua şi interesanta descoperire. Au

intrat cu toţii în încăpere. Era destul de mare şi cu pereţii neregulaţi.

— E o magazie, zise Concha după ce se asigură că locul nu prezenta niciun pericol, dar nici nu era demn de interes. Haideţi să mergem, copii, e frig. Haideţi înăuntru.

În salon, câţiva muncitori aduceau nişte fotolii îmbrăcate într-o superbă catifea galbenă.

Dar copiii erau prinşi într-o reuniune secretă, cu capetele foarte apropiate, aţâţaţi de misterul încăperii secrete. Şeful era Amadeo, desigur, şi ţinându-i pe ceilalţi doi pe după umeri, le-a şoptit atât de încet, încât Concha să nu audă:

— Acum punem bazele societăţii secrete a debaralei. Eu sunt preşedintele şi voi directorii de onoare. În fiecare luni după-amiază ne adunăm aici. Nu avem voie să spunem nimănui despre asta, iar cine spune va muri. Înţelegeţi?

Cu feţe speriate, cei doi copii au dat din cap că au înţeles. Amadeo a dat mâna cu ei, extrem de oficial, şi a plecat cu o ţinută de preşedinte recent învestit. Juan s-a întors către Violeta şi a zis:

— Ai înţeles: dacă spunem ceva, se omoară.

Violeta a bătut din palme, mulţumită, fără să înţeleagă ceva, apoi s-a pornit să repete:

— Se omoară! Se omoară!

VII

După patru zile, bărbatul cu salopeta albă plină de pete se întoarce. Odată cu el mai vin Arcadio şi un funcţionar din partea guvernului autonom. Nu e tânărul de prima dată, ci superiorul său imediat. Restauratorul are aceeaşi atitudine: nu pierde timpul. Cel puţin, nu cu vorbe. Verifică dacă pânza cu care a acoperit fresca s-a uscat, se urcă pe scară, dă din cap cu lentoare, apoi zice:

— Se poate muta.

Întreaga operaţiune necesită mâini îndemânatice. Trebuie tras de margini în aşa fel încât odată cu pânza să se desprindă şi un strat de ghips, gros cam de doi centimetri. În acel strat se află Teresa, cea cu privirea tulburătoare. Restauratorul are nevoie de ajutor şi Arcadio se grăbeşte să i-l ofere. Încep să tragă pânza şi o lasă să cadă treptat, ca şi cum ar ajuta un şarpe să-şi schimbe pielea. La sfârşit, fresca aceea care de mai bine de optzeci de ani împodobise zidul e acum un soi de pergament uriaş şi straniu prăbuşit pe duşumeaua întunecată.

Pe zid a rămas urma ştearsă a Teresei. O parte din pigmenţii naturali au pătruns dincolo de cei doi centimetri, astfel că ghipsul care încă rezistă e străbătut de umbre întunecate, iar cine ştie bine lucrarea ce tocmai a fost îndepărtată de acolo încă şi-o poate imagina folosindu-se de acele urme fine: umbra ireală ce dăinuie lucrurilor tangibile. Mai puţin în partea stângă, acolo unde stratul îndepărtat a scos la vedere un altfel de material.

— Ce e asta? întreabă funcţionarul, arătând spre un punct, cam la un metru de la pământ.

Restauratorul se uită atent, îndepărtează câteva bucăţi de ghips, apoi zgârie cu unghia. Cei doi însoţitori nu se simt în apele lor.

— Nu-i a bună, zice restauratorul arcuindu-şi sprâncenele, aici e ceva.

Arcadio se apropie şi se uită şi el atent. Sub stratul de ghips se întrezăreşte o placă de fier.

— Pare să fie o închizătoare, zice restauratorul.

Lipseşte clanţa, chiar dacă mecanismul e la vedere, plin de pete de rugină.

— O uşă? întreabă Arcadio, mijind ochii. Cum poate fi o uşă într-un zid de susţinere?

— Nu, nu, zidul de susţinere se termină aici, zice restauratorul şi arată linia de despărţire. De aici încolo avem altă structură. Ar trebui consultate planurile originale ale casei, dar dacă ăsta a fost un *patio,* atunci cel mai probabil că aici a fost o dependinţă, o magazie sau aşa ceva. Poate chiar a fost renovată. Case precum aceasta aveau de obicei o scară care dădea din *patio* la bucătărie sau în camerele servitorilor.

Însă mă pune pe gânduri faptul că această încăpere a fost ascunsă.

Arcadio se uită la uşă fără să ştie ce să facă. Funcţionarul se hotărăşte:

— Să o deschidem.

— Poate că ar fi bine să o chemăm pe Violeta, zice Arcadio.

— Pe Violeta? De ce? Nu cred că e cazul să o deranjăm pentru asta.

— Totuşi, casa a fost a familiei ei. S-ar putea să o intereseze.

— Domnule Perez, cu toată sinceritatea, chiar nu cred că are rost să o deranjăm pentru atâta lucru. Casa e proprietatea guvernului de mulţi ani, aşa că dumneavoastră şi cu mine putem răspunde de ce se întâmplă aici. Nu vă faceţi probleme: îmi asum întreaga răspundere. Haideţi să deschidem uşa. Lucrările vor începe peste trei zile şi e mai bine să evităm de pe acum orice surpriză.

Arcadio trece sub tăcere ce crede el despre lucrări. Firea lui chibzuită e încă unul dintre motivele pentru care a ajuns ce e; e unul dintre acei oameni suspicioşi faţă de tot felul de fanfaroni. Chiar dacă s-a resemnat deja că nu poţi scăpa de ei. Oftează, răbdător. Restauratorul intervine şi schimbă vorba.

— Tehnic vorbind, nu se poate deschide, zice indicând placa de fier. Nu există clanţă.

Se trânteşte în uşă.

— E încuiată. Ar trebui dărâmată.

— Păi, hai s-o dărâmăm, zice funcţionarul, sigur pe sine. Nu cred că ne va fi foarte greu. Trebuie să fie putredă.

Arcadio strânge din buze. Nu-şi ia ochii de la uşa pe care restauratorul continuă să o cureţe de ghips. Lemnul uşii pare uscat şi extrem de fragil. Chiar şi un copil ar putea-o dărâma fără niciun efort.

Funcţionarul guvernamental se poartă ca un om obişnuit să ia decizii, să urmeze un plan prestabilit, fără să piardă prea mult timp cu ipoteze. Un om al timpului său, care foloseşte de multe ori pe zi cuvântul „operativitate” şi nu se îndoieşte de deciziile sale. Niciodată.

Îl dă la o parte pe restaurator, îşi ia avânt şi izbeşte cu piciorul în bucăţile de scândură cu vopseaua scorojită, care odată au format o uşă. Scândurile cedează cu un pocnet sec, împrăştiind aşchii în jur.

— Trebuiau să-mi folosească la ceva atâţia ani de taekwondo, zice funcţionarul triumfător şi îşi aranjează canadiana.

Duşumeaua întunecată e plină de aşchii uscate. Un miros greu vine dinspre încăpere. Cei trei bărbaţi îndepărtează resturile uşii. Nu e chiar atât de simplu cum pare. E ca şi cum lemnul ar vrea să sublinieze că toate lucrurile se agaţă până la urmă de locul în care se află. După ce termină de îndepărtat resturile şi le aruncă într-un colţ, îşi îndreaptă atenţia către interiorul magaziei, care pare mai degrabă o ascunzătoare, mai strâmtă la intrare şi cu pereţii nu tocmai paraleli. Nu pare să aibă o altă ieşire. Undeva, în capăt, e o grămadă de mături

şi făraşe, dar cei trei bărbaţi nici nu se uită într-acolo. Pe pardoseala mucegăită, ocupând mare parte din suprafaţă, e ceva care le atrage atenţia cu adevărat: scheletul unui om.

Corpul e în întregime uscat. Din fericire nu pot să-i vadă expresia feţei, dar e suficient că văd claia de păr aspru care acoperă o parte a craniului, fâşii de haine şi o pereche de pantofi cu toc, care, cu altă ocazie, ar fi fost numai buni pentru dans.

— Ce naiba! exclamă funcţionarul, dând din mâini de parcă ar fi vrut să alunge acea imagine.

— Poate că ar trebui să o anunţăm pe Violeta Lax, zice Arcadio, cu acelaşi ton neutru de până atunci, reuşind să-şi ascundă satisfacţia.

— Şi poliţia, adaugă restauratorul.

Patrula numărul 19 (Jandarmerie)
Procesul-verbal numărul 19.854

La data 10/03/2010 patrula a primit un telefon de la un bărbat care s-a prezentat Arcadio Perez Iranzo şi ne-a informat că, în urma unor lucrări făcute la un zid, a fost găsit un cadavru mumificat. Patrula s-a îndreptat spre direcţia indicată, adică pasajul Domingo nr. 7, unde se găseşte o clădire declarată patrimoniu cultural şi aflată în subordinea Guvernului Autonom. Acolo i-am găsit pe domnul Arcadio Perez Iranzo (cel care răspunde, prin delegare, de casă), pe doamna Violeta Lax Rahal (expert în arte plastice, rudă cu cei care au construit casa), pe domnul Antonio Moyà Soler (funcţionar al statului la Consiliul Culturii) şi domnul Sergio Uix Massague (restaurator).

După ce am inspectat locul, s-a confirmat prezenţa unui cadavru într-o cavitate a unui zid din vechiul *patio,* situat la parterul imobilului. Martorii susţin că nu au atins nimic din încăperea unde se află cadavrul şi că au dărâmat uşa de la intrare prin metode mecanice (lovituri de picior). Poziţia cadavrului e cu faţa în sus, cu picioarele întinse şi cu braţele de-a lungul corpului. E acoperit cu resturi de haine (culoarea nu se poate preciza), cu picioarele încălţate într-o pereche de papuci sau de pantofi (foarte deterioraţi). Are destul de mult păr pe cap şi un lănţişor de metal (plin de murdărie) de care atârnă un inel tot de metal. La prima vedere, pare o femeie.

În magazie se mai găsesc: două mături, un făraş (cu mâner de lemn), o perie de îndepărtat praful şi hoitul unei pisici (mumificat şi el).

Dintre cei trei martori, numai doi au legătură cu casa. Domnul Sergio Uix se afla aici pentru a restaura o frescă de mari dimensiuni (a cărei îndepărtare a dus la descoperirea uşii). Domnul Antonio Moyà declară că el singur a spart uşa, împins de dorinţa de a afla în ce fel o încăpere neprevăzută va afecta lucrările care vor începe aici în săptămâna următoare. Domnul Arcadio Perez, cel mai familiarizat cu locul, declară că nu a ştiut de existenţa acestei mici încăperi din zid. Acelaşi lucru îl declară şi doamna Violeta Lax, care adaugă că, în afară de astăzi, a mai fost în această casă doar de două ori: o dată acum patru zile şi alta în urmă cu treizeci şi şase de ani. Susţine că este nepoata ultimului proprietar al imobilului, pe numele său Amadeo Lax Golorons, de profesie pictor (artist).

Toţi trei susţin că nu ştiu care ar putea fi identitatea cadavrului. Violeta Lax a adăugat că în niciun caz nu şi-a imaginat că în casa familiei sale va da peste o surpriză atât de neplăcută.

Le-am explicat martorilor ce să facă pentru a nu contamina spaţiul din jurul cadavrului. Apoi am comunicat evenimentul şefului de tură şi s-a trecut la măsurile specifice brigăzii omucideri. Martorii au fost

anunţaţi că în curând va sosi sergentul Paredes. S-a golit vechiul *patio* şi zona s-a încercuit cu bandă.

* Ataşăm un desen care reprezintă cum este amplasată magazia de unelte de la parterul imobilului.

De la: Drina Walden
Data: 11 martie 2010
Către: Violeta Lax
Subiect: La ordinele dumneavoastră!

Dragă Violeta, începeam să mă îngrijorez de-a binelea. Mă bucur să am veşti de la tine, chiar dacă atât de pe scurt. Îţi scriu numărul de telefon al tatălui tău, aşa cum mi-ai cerut. Mama ta mi-a zis că ţi l-a dat cu mai bine de un an în urmă, spunându-ţi că şi-a schimbat numărul şi că trebuie să-l înlocuieşti pe cel vechi. Şi tot mama ta mi-a mai zis că nu o asculţi niciodată şi nici nu-i spui nimic niciodată. M-a rugat să-ţi amintesc adresa ei de e-mail dacă vreodată îţi va veni cheful să-i scrii (ultimele cuvinte le-a accentuat). Dar stai liniştită, am reuşit să o calmez. Părea surprinsă că vrei numărul de telefon al lui Modesto. Bănuiesc că şi ea, la fel ca toate mamele, îşi imaginează că se întâmplă ceva groaznic.

Am văzut la ştiri că în Barcelona a nins incredibil de mult. Eşti bine? A fost chiar atât de îngrozitoare ninsoarea cum au zis? Şi până la urmă ce o să faci, te mai duci la lacul îngheţat pentru a o cunoaşte pe misterioasa italiancă?

Te interesează cronica vernisajului portretiştilor, sau ai citit-o deja în presă?

Hei, mai calcă-ţi şi tu pe inimă şi scrie mai mult de trei rânduri.

Drina

De la: Violeta Lax
Data: 13 martie 2010
Către: Valérie Rahal
Subiect: Semne de viaţă

Bună, mamă.

Bănuiesc că eşti destul de supărată pe mine pentru că nu ţi-am mai dat un semn nici nu mai ştiu de când, dar, te rog, lasă reproşurile pentru când voi reveni, căci acum s-a întâmplat ceva cu adevărat îngrozitor. De asta ţi-am cerut ieri numărul de telefon al tatei. Deja am vorbit cu el. Cred că amândoi am rămas la fel de şocaţi că ne-am auzit unul pe celălalt. L-am sunat pentru că aşa mi s-a cerut de la poliţie. Nu te speria. Fostul tău soţ nu a omorât pe nimeni: trebuie să i se ia o mostră de ADN, şi mie la fel.

O iau încet, chiar dacă nu am mult timp. Am ocupat computerul lui Arcadio (te salută) deşi are căsuţa plină cu e-mailuri la care trebuie să răspundă. Nu o să-ţi vină să crezi, dar zăpada care a căzut în urmă cu două zile a dus la întreruperea electricităţii în mai multe zone şi a lăsat oraşul izolat. Aşa se face că Arcadio mi-a acordat azil politic: apartamentul meu parcă e în Antarctica. Şi al lui, nimic de zis, dar măcar e curat. Toate astea sunt incredibile, ştiu, dar cândva am să-ţi povestesc totul de-a fir a păr. Îmi închipui hohotele de râs ale prietenilor mei din Chicago când au aflat că o biată ninsoare a fost în stare să provoace un asemenea colaps în Barcelona, obişnuiţi cum suntem acolo să ieşim din casă la minus treizeci de grade pentru a îndepărta cu lopata zăpada de la uşă. În sfârşit.

Şi acum revin la vestea din cauza căreia sunt încă în stare de şoc. În urmă cu câteva zile a fost îndepărtată fresca Teresei de pe zidul din *patio.* Teoretic, lucrările de restaurare a casei ar fi trebuit să înceapă mâine. Spun teoretic pentru că a intervenit o schimbare bruscă de planuri. Când restauratorul – de un profesionalism incredibil, într-adevăr – a mutat fresca, a descoperit o uşă într-o parte a zidului. Până la urmă s-a văzut că era vorba de o magazie veche, o încăpere pentru unelte, ceva de genul ăsta. Iar înăuntru au dat

peste o moartă. Mumificată complet, dar îmbrăcată, încălţată şi cu păr. Nu mă aflam acolo când au descoperit-o, dar apoi am ajuns şi eu, odată cu poliţia. Ni s-au luat declaraţii, s-a marcat cu bandă zona, au venit cei de la laboratorul criminalistic, un legist, un procuror şi o cohortă de străini. Ne-au pus întrebări la care niciunul dintre noi nu a putut să răspundă: cine era moarta sau cine a fost ultimul care a intrat în *patio.* Le-am spus că, deşi fac parte din familie şi am tot auzit despre membrii ei. Totuşi nu ştiu prea multe de la sursă. Pentru mine, istoria familiei e un roman cu fantome.

E drept că nu am fost întru totul sinceră, mamă.

E adevărat că nu am nici cea mai mică idee despre cine a fost acea sărmană femeie din magazia de unelte, dar e la fel de adevărat şi că de la prima privire am avut o bănuială cumplită, un fel de presimţire imposibil de explicat, aproape o certitudine. De atunci nu fac altceva decât să-mi tot bat capul, să analizez puţinul pe care-l ştiu despre viaţa bunicilor mei şi să mă acuz că sunt lipsită de inimă. Deşi ce s-ar întâmpla dacă aş şti ce s-a petrecut? Tu ce crezi? Cine e prima persoană care îţi vine în minte?

În timpul declaraţiilor, restauratorul a dat nişte detalii tehnice foarte interesante. A zis că, după părerea lui, fresca a fost lucrată chiar acolo, direct pe zid. Crede că mai întâi a fost întins un strat de ghips care a blocat uşa magaziei, apoi a fost realizată fresca. Ne-a explicat tot procesul tehnic pas cu pas: o astfel de pictură se face de obicei peste stratul de var nestins, cu pigmenţi naturali, compuşi în special din oxizi de fier, care pătrund în perete până când se fac una cu el, ca să zic aşa. Poliţia a întrebat dacă artistul aplică de obicei stratul de ghips. Restauratorul a răspuns că în cazul lui Amadeo Lax acest lucru i se pare puţin probabil, pentru că era un artist prestigios şi nu îl vede pierzând timpul cu ceva ce putea să facă altcineva. Toate astea sunt valabile în circumstanţe normale, bineînţeles. Dar despre circumstanţele în care a pictat-o pe Teresa lui absentă, nimeni nu ştie nimic în realitate. Aşa că lucrurile au rămas

deocamdată în aer.

De fapt, nu chiar, pentru că Amadeo l-a apărat pe Lax, desigur. Nu ar fi fost el dacă nu ar fi continuat să apere memoria bunicului. Le-a spus despre fuga Teresei, despre sacrificiul uriaş şi determinarea arătate de bunicul, care s-a ocupat de tata fără niciun ajutor – nu a menţionat servitorii sau pe Alexia – şi a trebuit să intervin, cu amabilitate, ca să îl fac să tacă, pentru că ascultându-l mi se făcea ruşine. Cum poate admiraţia să fie atât de puternică, şi încă după atâţia ani? A sfârşit prin a cere puţin respect pentru un om integru şi drept, sau ceva de felul ăsta. Nimic nou, până la urmă.

Sergentul m-a întrebat dacă ştiam de bunica Teresa, care era „versiunea mea" (aşa a zis). I-am spus că versiunea mea nu va fi de mare ajutor, pentru că prin forţa lucrurilor era incompletă. I-am spus că aflasem de la tine că bunicul impusese tăcerea totală asupra amintirii soţiei sale, ceea ce atât el, cât şi tatăl meu au făcut. I-am spus că, dacă nu ar fi fost cele treizeci şi şapte de portrete, nici măcar nu am fi ştiut ce a însemnat pentru el acea femeie.

— Aşadar, tablourile sunt singurele dovezi pe care le deţinem? a întrebat sergentul.

— Cred că da, i-am zis. Arta dovedeşte întotdeauna ceva. Cel puţin puterea morţilor asupra viilor. Acesta este rostul artei. Ne permite să păstrăm ceea ce timpul distruge.

Sergentul Paredes mi-a cerut să vorbesc cu tata. Vrea ca noi toţi să încercăm să facem lumină în acest caz, a zis. Nu i-am spus că tata nu e omul cel mai potrivit pentru aşa ceva. Totuşi, cred că nu prea am de ales. Procurorul care se ocupă de caz vrea să ştie şi „versiunea lui".

Aşadar, iată cu ce îmi ocup timpul. Cu toată agitaţia asta, am pierdut avionul de Bergamo, deşi s-ar putea ca aeroportul să fie închis după ninsoarea de ieri, aşa că, după ce lucrurile se vor mai limpezi, voi încerca să-mi văd în continuare de planuri. Deşi am impresia că perioada asta, cu valul de frig care a cuprins Europa, nu e cea mai potrivită pentru a face o vizită pe malul unui lac

aflat în mijlocul Alpilor.

Of, mamă, eu care întotdeauna am fost atât de punctuală…

Fiica ta nerecunoscătoare, care te iubeşte deşi nu ţi-o arată,

Vio

P.S. Nu încerca să mă suni. În privinţa tarifelor, globalizarea încă mai are de lucru. Mi-am lăsat mobilul în casă.

P.S. 1. Îţi sună cunoscut Francesc - sau Francisco-Canals Ambros? Gândeşte-te. E important.

De la: Violeta Lax
Data: 13 martie, 2010
Către: Daniel Clelland
Subiect: N-o să-ţi vină că crezi

Salut, iubire.

Aşa cum ţi-am promis prin telefon azi-dimineaţă, îţi povestesc aici în detaliu despre surpriza pe care ne-a făcut-o vechea casă a familiei. Iartă-mă că până acum am fost atât de laconică, dar mă simt groaznic când sun de la altcineva în altă ţară. Arcadio e foarte amabil, dar cred că habar nu are cât costă să suni în Statele Unite.

Iată concluziile celor de la criminalistică înainte şi după ridicarea cadavrului:

— cadavrul e al unei femei tinere. Adică era tânără atunci când a murit. Vârsta nu se poate spune la o primă vedere, dar probele de laborator o vor indica destul de exact (mi s-a spus că i se va analiza smalţul dinţilor).

— cadavrul a stat acolo destul de mult timp. Cel mai probabil a fost vârât acolo înainte de a se fi răcit. Femeia purta haine de casă (după moda de atunci). S-a mai găsit şi o pisică moartă.

— cadavrul avea la gât un lănţişor ruginit, de care era prins un inel. Poliţia a speculat pe loc că ar putea fi o verighetă şi l-au trimis la laborator. După câteva ore, a venit şi răspunsul: pe interiorul inelului era inscripţionat numele Francisco Canals Ambros. Habar nu am cine ar putea fi. Nici Arcadio nu ştie. Aşteptăm să ne lumineze cei mai în vârstă (eu am întrebat-o pe *mamapedia).*

— defuncta are o urmă pe gât. Legistul a examinat-o cu lupa, dar degeaba.

Ştii ce m-a impresionat cel mai tare din toată faza? Unghiile moartei: lungi şi îngrijite. Şi negre.

După ce au trimis-o la laborator într-un sicriu de plastic, responsabilul de la Serviciile Funebre m-a întrebat cine se va ocupa de înmormântare după ce totul se va termina. N-am ştiut ce să-i răspund. I-am zis să aşteptăm concluziile poliţiei şi apoi o să vedem.

Înmormântarea: e tot ce îmi place mai puţin pe lume.

Plecaseră aproape toţi când sergentul Paredes m-a întrebat dacă aş putea să-i spun câte ceva despre „acea femeie care a dispărut fără urmă". I-am spus că Teresa nu a dispărut, ci că l-a părăsit pe bunicul meu şi a fugit cu un alt bărbat. M-a întrebat dacă existau dovezi despre fuga ei, ceva care să-i confirme prezenţa în altă parte. I-am zis că bunicul meu trebuie să fi ştiut, la vremea aceea, dar niciodată nu a spus nimic nimănui. Iar familia nu a vrut să-i răscolească durerea.

Mi se adresa cu dumneavoastră. Mă făcea să mă simt bătrână. L-am rugat să mă tutuiască.

„Dar tatăl tău? Niciodată nu a simţit nevoia de a o revedea pe mama ta?" m-a întrebat. Am încercat să-i explic ce fel de om e tatăl meu din câte ştiu şi din câte bănuiesc. „Chiar dacă niciodată nu mi-a spus limpede, cred că nu a iertat-o niciodată", i-am zis. „Şi mai cred că nu ar trebui să o mai caute niciodată, spre binele amândurora".

„Dar tu? Nu ai vrut să afli?"

Nu mi-a fost uşor să-i spun adevărul: mi-am petrecut viaţa uitându-mă la Teresa din tablouri, am vorbit despre ea, am ţinut conferinţe, am făcut speculaţii pe seama ei. Ştiu totul despre cum arăta, despre ţinuta ei, strălucirea ochilor din fiecare dintre cele treizeci şi şapte de tablouri. Sunt expertă în această privinţă. Şi, într-un fel, asta mi-era de ajuns. Era un caz închis, o materie de studiu. Nici prin cap nu-mi trecea să merg mai departe.

„Ce crezi, Violeta? Arta are ceva de-a face cu ce s-a întâmplat?"

Mi-am amintit de Goethe (în ce moment!): „Viaţa unui creator e opera lui şi opera lui e viaţa sa".

Am oftat amândoi. Nu prea mai aveam ce să ne spunem. Până când el a pus o ultimă întrebare:

„Totuşi, nici unui membru al familiei nu i-a trecut vreodată prin cap că Teresa ar fi putut fi asasinată?"

VIII

Dincolo de tot ce s-a spus până acum, cel mai important lucru pe care María del Roser Golorons l-a făcut pentru doica fiului ei a fost să o înveţe să citească. Lecţiile, fără a fi făcute cu regularitate, erau ţinute în funcţie de îndatoririle fiecăreia, astfel că uneori se întâmpla să treacă atâta timp de la ultima lecţie, încât niciuna din ele nu-şi mai amintea pe unde rămăseseră. Până la urmă, străduania doicii şi răbdarea stăpânei au contat cu adevărat.

— Prinzi foarte repede, Conchita, o încuraja María del Roser, eşti încăpăţânată ca un animal de povară.

— Bineînţeles, doamnă. Sunt isteaţă.

Interesul tinerei pentru studiu a făcut-o să crească şi mai mult în ochii stăpânei care trăia înconjurată de cărţi şi hârtii. Şi stăpâna a influenţat-o decisiv, în toate privinţele. Înainte de a fi angajată în casă, Conchita trăise convinsă că femeile nu erau bune la altceva decât la bucătărie, la câmp şi în pat (acolo doar pentru a naşte, desigur), fără să fie capabile de o muncă intelectuală.

Stăpâna a fost de-a dreptul indignată când a aflat ce credea doica.

— Ai capul plin de idei învechite, copilă. Noi, femeile, suntem la fel de capabile să facem aceleaşi lucruri pe care le fac bărbaţii, cu condiţia să nu fim atât de tâmpite încât să ne punem singure piedici. Să-ţi intre bine în cap, pentru că de asta te vei lovi adeseori de-a lungul vieţii. Trebuie să studiezi. Numai dacă vei fi o persoană cultă vei avea forţa de a-ţi spune părerea, fără să îndrăznească cineva să-ţi închidă gura.

Punea atâta convingere în explicaţiile sale, încât doica se speria uneori.

— Şi stăpânul ştie că dumneavoastră gândiţi toate astea?

— Bineînţeles că ştie!

— Şi nu se supără pe dumneavoastră?

Stăpâna a izbucnit într-un hohot de râs care a făcut să-i tremure pieptul.

— S-ar supăra dacă aş renunţa brusc la părerile mele diferite de ale sale.

Conchita nu auzise ca vreo doamnă educată să vorbească aşa, şi uneori chiar se temea ca nu cumva stăpâna să-şi fi pierdut minţile, iar alteori era convinsă că se găsea dinaintea unei femei revoluţionare. Capacitatea de a se revolta era direct proporţională cu vederile sale înguste despre lume, aşa cum se obişnuieşte. O femeie care îndrăzneşte să gândească altfel decât soţul ei? Care primeşte vizite în particular şi iese din casă când are chef? Primul lucru la care s-a gândit Concha a fost: „Bietul domn Rodolfo, grea cruce mai are de

purtat”.

În afara reuniunilor din fiecare miercuri, doamna María del Roser ducea o viaţă socială intensă. Ieşea aproape în fiecare după-amiază şi uneori se întorcea după soţul ei. Când se întâmpla aşa, el o aştepta în biroul lui, iar cina se servea – de multe ori după ora stabilită – în salonaşul ei, acolo unde exista un vas pentru jar şi o masă, iar faţa care o acoperea ajungea până la duşumea. Cina se prelungea cu poveştile fiecăruia despre ce făcuse în ziua respectivă şi râsetele lor se auzeau de multe ori chiar şi de pe scară. Apoi, stăpânul rămânea peste noapte în apartamentul ei şi în dimineaţa următoare, cum stăpânii continuau să rămână închişi în dormitor, aveau loc mici schimbări de program, referitor la citirea presei sau la deschiderea ferestrelor. Cameristele, nu doar o dată, uitându-se pe gaura cheii, au fost surprinse să vadă scene pe care nu reuşeau nicicum să le accepte. Şi nici nu era firesc ca o familie binecuvântată cu tot ceea ce presupune bunăstarea, să îşi arate fericirea atât de făţiş. În cele mai multe familii, fiecare din cei doi soţi îşi vede de treburile sale, cu o indiferenţă mascată, până când intervine ceva – de obicei din afara familiei – şi atunci are loc o întâlnire, nefastă, rece, încărcată de reproşuri, întâlnire care mai bine nu s-ar petrece.

În casa familiei Lax, lucrurile se petreceau atât de diferit, încât personalul de serviciu – mai ales femeile – nu pierdea nicio ocazie de a vorbi despre neobişnuitele şi nepotrivitele obiceiuri ale stăpânilor.

— Ce neruşinare! De faţă cu copiii! se scandaliza Eutimia. Dar mai bine asta decât să ştie că mama lor e o necredincioasă.

Arareori îndrăznea cineva să pună întrebări, poate doar câte o servitoare nouă, puţin familiarizată cu lucruri mai ieşite din comun.

— Cum adică e necredincioasă?

— Nu ştii?! Pur şi simplu stăpâna nu crede în Dumnezeu!

O astfel de acuzaţie stârnea la bucătărie un prelung murmur dezaprobator.

— Dar şi mai rău e că îndrăzneşte să o spună deschis, în locuri publice, adăuga Eutimia. Mi s-a spus că nu se fereşte să scrie despre aşa ceva chiar şi în ziare şi că se mândreşte cu asta.

— Dar ne rugăm cu toţii în fiecare seară, zicea câte una.

— Da, dar nu e rozariul impus de Sfânta Biserică. Voi nu v-aţi dat seama că nu se roagă cum s-ar cuveni? Spun nişte rugăciuni de necredincioşi! Şi tare mă tem că, dacă o ţinem tot aşa, vom ajunge direct în infern. Aşa că eu încerc să-mi văd de rugăciunea mea şi să spun ceea ce Dumnezeu ne cere.

Apoi Eutimia, coborându-şi vocea, adăuga ceva şi mai şi:

— Mai ştiu, de la cineva de încredere, că stăpâna a cerut să fie îngropată într-un cimitir nebinecuvântat.

Răsunau alte exclamaţii de uimire.

— Dar don Eudaldo? E un intim al familiei. Nu poate face nimic? întreba cineva referindu-se la preotul de la biserica Concepcion.

— Păi de ce crezi tu că vine în fiecare duminică? Speră să-i întoarcă pe drumul cel bun. Se spune că asta îl costă enorm pe don Rodolfo. E nevoie de multe slujbe pentru a aduce pe calea cea bună o oaie rătăcită.

Apoi camerista făcea pe resemnata, iar guvernanta mima compasiunea.

— Dumnezeu să-i ierte, zicea câte unul, cu voce sugrumată.

Atunci Eutimia, care nu scăpa nicio ocazie de a-i descuraja pe servitori, adăuga:

— Şi să ne ierte şi pe noi toţi pentru că îi slujim.

Relaţia lui Concha cu Dumnezeu a fost întotdeauna destul de clară. Niciodată nu a reuşit să înţeleagă pe deplin de ce o fiinţă care avea faima de a fi bunătatea întruchipată dădea pedepse atât de groaznice. Mai întâi, punea toate acele îndoieli pe seama ignoranţei sale. Credea că nu are dreptul la opinia ei, considerând-o greşită de la bun început. Datorită discuţiilor dintre servitori, până la urmă a îndrăznit să pună întrebări despre acel Dumnezeu din partea căruia avusese numai de suferit. Îşi luă inima în dinţi în timpul unei lecţii, fără nicio discuţie prealabilă, în timp ce-şi simţea bătăile inimii în tâmple.

— Doamnă, iertaţi-mi îndrăzneala – bolborosi ea, înghiţind consoanele –, dar am o mare nelămurire.

Doamna Lax lăsă stiloul pe caiet, îşi încrucişă braţele şi zâmbi.

— Nu aş vrea să vă supăraţi pe mine pentru ceea ce voi zice, adăugă Concha.

— Dacă nu mă întrebi, nu voi şti niciodată.

Concha şopti, ruşinată:

— Ştiţi deja că sunt o ignorantă şi că uneori pot greşi cu…

— Pentru Dumnezeu, Conchita, lasă aluziile şi întreabă odată ce ai de întrebat!

Acel cuvânt necunoscut, „aluzie”, o înspăimântă pentru o clipă, îi suna a ceva teribil, dar reuşi totuşi să continue:

— Aţi putea să-mi spuneţi dacă Dumnezeu există? zise ea dintr-odată.

Doamna María del Roser scoase un oftat, se uită la tavan, privi în gol o clipă.

— Îmi pui o întrebare grea, draga mea, la care mă tem că nu am un răspuns satisfăcător, aşa cum ţi-ai dori tu.

Tăcu un moment pentru a-şi alege cu grijă cuvintele.

— Tot ce pot să îţi spun este că Dumnezeu înseamnă ceva diferit pentru fiecare dintre noi şi că inima ta e locul unde trebuie să-l cauţi.

Într-adevăr, acel răspuns nu o mulţumea deloc pe doică. Nu era obişnuită să tragă propriile-i concluzii, şi cu atât mai puţin privind în

ea însăşi. Văzând că explicaţia o lăsase şi mai confuză, María del Roser adăugă:

— Cu întrebarea asta se întâmplă exact ce se întâmplă cu întrebările specifice femeilor. Nimeni nu te poate ajuta să-ţi găseşti modul personal de a crede sau de a gândi. Tu trebuie să găseşti calea. Trebuie doar să te întrebi ce înseamnă Dumnezeu pentru tine. Ce ai nevoie să fie?

Inima doicii părea gata să-i sară din piept. Să-şi pună întrebări despre Dumnezeu nu era ceva ce în acele timpuri se putea face cu naturaleţe. Cu atât mai puţin când venea vorba despre o tânără de nici douăzeci de ani, care încă nici nu ştia să scrie şi să citească.

— Preotul zice că nu trebuie să ne intre…

— Nu mă interesează ce zice preotul. Greşeşte şi el.

Concha negă dând din cap, apărând un preot care pe zi ce trecea îi devenea tot mai antipatic.

— Nu, nu, nu! Prin el vorbeşte Dumnezeu, zise doica.

— Şi prin tine la fel, Conchita. Dumnezeu e în noi toţi. Toţi suntem creaţia lui. Nu te mai subestima. Valorezi la fel de mult cât preotul.

Doica negă din nou, tot mai speriată. Nu putea accepta acea comparaţie pentru nimic în lume. În sinea ei, începea să le dea dreptate servitorilor şi Eutimiei. Stăpâna nu avea niciun respect pentru cele mai sfinte lucruri.

— Ce înseamnă Dumnezeu pentru tine? insistă María del Roser, cu acelaşi ton calm. Poţi să răspunzi la această întrebare?

— Dumnezeu…

În minte îi veni imaginea trupului inert al copilaşului ei, faţa lui cadaverică ultima dată când îl legănase pe braţe, în vreme ce trupul i se răcea, iar ea încă mai aştepta un miracol precum acelea din vieţile sfinţilor despre care auzise în copilărie. Dar miracolul nu a venit.

— Dumnezeu mi-a făcut mult rău, răspunse ea, cu lacrimi în ochi.

Stăpâna îi întinse, zâmbind, o batistă. Se mulţumi să aştepte, să îi fie alături, fără să-şi ia privirea de la ea. Puţini sunt cei care au curajul de a privi ochii ce reflectă o durere străină lor.

— Nu cred că acesta este Dumnezeul de care ai tu nevoie, zise după ce doica se mai linişti puţin. Cred că Dumnezeu nici nu ne urăşte, nici nu vrea să ne pedepsească. Dimpotrivă: e foarte generos şi ne iubeşte pe toţi în egală măsură, fără să ţină cont depoziţia noastră în societate sau de sexul pe care-l avem. Nu vrea să ne ia ce iubim mai mult, vrea doar să ne aducă aminte că noi, viii, suntem mult mai apropiaţi de morţi decât credem. Nu te consolează gândul că fiul tău nu a dispărut de tot? Că încă trăieşte în adâncul inimii tale?

Impresia acestor cuvinte o făcu pe sărmana doică să înceteze cu plânsul.

— Nu te speria, Conchita. Nu sunt nebună, cum spun unii. Şi nu-ţi

vorbesc despre cine ştie ce fenomene ciudate. Acestea sunt lucruri în care credem noi, liber-cugetătorii, chiar dacă mulţi nu sunt de acord cu noi şi ne tot atacă.

Făcu o pauză, îşi lovi cu palmele genunchii şi continuă:

— Ştii ce o să facem? Am să te invit într-o zi la o întâlnire de-a noastră ca să poţi să-ţi faci tu singură o părere. Trebuie să scapi de frica de a gândi şi să ai ceva mai multă încredere în tine. Iar acum, dacă nu vrei să pierdem toată ora, hai să ne întoarcem la consoane. Se face târziu.

Au trecut câteva săptămâni până când, în timpul unei alte lecţii, stăpâna i-a zis:

— În următoarea marţi, seara, va avea loc o întâlnire spiritistă la teatrul Calvo-Vico. Dacă tu crezi că te-ar putea interesa ce facem noi acolo, atunci îţi dau liber pentru o seară.

Concha nu mai cunoscuse pe nimeni care să-şi fi îndeplinit promisiunile. Şi, bineînţeles, nu călcase niciodată într-un teatru.

— Şi cine o să aibă grijă de copil? întrebă doica, speriată.

Amadeo depindea întru totul de ea şi încă se mai trezea noaptea ca să ceară de mâncare.

— Te vei întoarce la timp, o asigură stăpâna.

— Dar nici măcar nu am haine pentru aşa ceva, adăugă Concha, căutând alte pretexte.

— Eşti foarte frumoasă în uniformă, şi nu vei fi singura care să poarte aşa ceva acolo.

— Participă şi servitori la aceste întâlniri?

— Desigur, dragă. Participă bărbaţi şi femei de toate condiţiile. Nu îţi mai aminteşti ce ţi-am spus despre egalitatea între oameni?

Concha nu reuşea nicicum să priceapă asta: cum putea crede stăpâna că ele două erau egale în ceva? Ea, o biată analfabetă care nu făcuse altceva toată viaţa decât să sufere de foame şi María del Roser, o femeie distinsă, elegantă, respectată de toţi? Cum stăpâna nu a mai găsit nimic de spus care să o facă pe doică să înţeleagă ce vrea să zică, aceasta se mulţumea să nege dând din cap fără încetare.

— Nu contează, Conchita, vino marţi la teatrul Calvo-Vico şi vei descoperi că lucrul cel mai important pentru noi nu este cel care străluceşte cel mai tare.

Mai de voie, mai de nevoie, suferind ca o mamă care pentru prima dată îşi lasă copilul singur, Concha şi-a luat seara liberă, dar numai după ce Amadeo a mâncat şi apoi a adormit mulţumit. Pentru acea ocazie, doica şi-a călcat cea mai bună uniformă şi şi-a lustruit pantofii de duminică. A găsit de cuviinţă să poarte şi medalionul din aur ce o înfăţişa pe Fecioara din Montserrat, astfel încât, dacă cineva ar fi recunoscut-o, să îşi poată da seama că stăpâna ei era de două ori

generoasă. Îl prinse la vedere, pe vesta ţesută de ea însăşi, dintr-o superbă lână albastră pe care o primise cadou de ziua ei de la doamna María del Roser.

Ferchezuiala şi drumul pe jos până la Gran Via au făcut-o să ajungă când discuţiile începuseră deja. A fost impresionată de faţada luminată electric. La intrare mişunau câţiva nehotărâţi. Lângă uşa de la intrarea principală văzu un afiş ce anunţa „Serata spiritistă", iar lângă el se afla reclama la *Senoritas toreras,* despre care auzise vorbindu-se, operă de mare succes în acele zile.

Paşii săi răsunară când traversă holul. Sala principală a teatrului era în întregime din lemn, iar tapiţeria fotoliilor era roşie ca sângele. Teatrul încă nu avea lumină electrică şi lămpile cu gaz, funcţionând la jumătate din capacitate, creau o atmosferă misterioasă. Doica a găsit un loc liber în penultimul rând, aproape de uşa de la intrare. Era înspăimântată ca nu cumva să atragă atenţia sau să deranjeze pe cineva. Odată aşezată, şi-a dat jos şalul de lână şi pălăria, a respirat adânc ca să se liniştească şi abia apoi a reuşit să fie atentă la ce se petrecea în jur.

Pe scenă, o doamnă cu o pălărie elegantă pe cap, vorbea cu o siguranţă uimitoare:

— Credeţi-mă: ideile noastre îşi fac loc tot mai mult. Acum douăzeci de ani nu am fi reuşit să adunăm aici mai mult de douăzeci de oameni. Uitaţi-vă câţi suntem astăzi.

Într-adevăr, sala era plină. Puţinele locuri libere se ocupau treptat. Lângă Concha, un domn asculta cu mare atenţie. Se vedeau destul de mulţi bărbaţi, împrăştiaţi prin sală, dar cu siguranţă erau mai multe femei. Şi printre ele se găseau unele care, la fel ca ea, purtau uniforma de serviciu a unor case respectabile, dar erau prezente şi muncitoare, cu baticurile lor legate sub bărbie şi cu umerii acoperiţi cu şaluri de lână, sau bărbaţi cu şepci cu cozoroc în mână, alături de domni ce-şi ţineau jobenul pe genunchi. Rândurile din faţă erau ocupate de doamnele cele mai elegante, dar lipsite de ostentaţie, şi se vedea că ascultau cu acelaşi interes ca toţi ceilalţi, de parcă într-adevăr diferenţele dintre oameni s-ar fi şters acolo.

După ce aplauzele se stinseră, femeia cu pălărie îl anunţă pe următorul vorbitor: vicontele de Torres-Solanot. Simpla menţionare a numelui său a fost primită cu un ropot de aplauze, iar Concha s-a gândit că trebuia să fie o persoană foarte importantă pentru mişcarea spiritistă. Vicontele era un bărbat vânjos, avea mustaţă cu vârfurile ascuţite şi voce de bariton. A vorbit scurt, limitându-se să salute prezenţa considerabilă şi să declare serata deschisă. Au urmat două cântăreţe care au interpretat două cântece minunate fără ca doica să înţeleagă vreun cuvânt din ele, ceea ce a făcut-o să creadă că erau într-o limbă străină. Cu toate acestea, cântecele au emoţionat-o foarte

tare – până la urmă, muzica e un limbaj înţeles oriunde în lume – şi a trebuit să-şi stăpânească lacrimile. Apoi a fost invitată pe scenă doamna María del Roser, iar Concha a aplaudat până au durut-o palmele. Nu a fost singura care a aplaudat, dar cu siguranţă a aplaudat cel mai mult.

În discursul său, doamna a făcut un scurt istoric al ciudatei ştiinţe care în acea seară îi aduna pe toţi acolo, a zis câte ceva despre materialismul pe care încercau să-l combată prin idei inovatoare, s-a referit la iubirea aproapelui şi la salvarea naţiunilor. A avut mare succes, judecând după aplauzele şi ovaţiile răsunătoare care au însoţit-o când a coborât de pe scenă.

Au urmat un recital de poezie, alte cântece şi totul s-a încheiat cu un discurs, plin de cuvinte de neînţeles pentru Concha, rostit de un domn numit Miguel Vives. Când întreaga asistenţă credea că serata se sfârşise, vicontele a urcat din nou pe scenă, a cerut linişte, cu vocea lui tunătoare, şi a făcut un anunţ surprinzător:

— Dragi prieteni, astăzi v-am pregătit o surpriză cu adevărat specială. Prin bunăvoinţa unuia dintre asociaţii noştri, respectatul domn Eduardo Conde, am avut recent ocazia să cunoaştem un tânăr care, în ciuda vârstei fragede şi a condiţiei umile, demonstrează un inegalabil talent spiritist. Sunt convins că vom auzi vorbindu-se mult despre el, căci are într-adevăr un har aparte, drept care a şi devenit o lumină călăuzitoare pentru noi. În această seară, îl invităm să urce pe această scenă şi să ne vorbească despre însemnătatea pe care ideile noastre o au pentru el. Doamnelor şi domnilor, am onoarea să vi-l prezint pe Francisco Canals Ambros, la prima sa apariţie publică.

Aplauzele l-au însoţit pe tânărul ce avea nu mult peste douăzeci de ani. Era zvelt, avea părul bogat, castaniu, buzele cărnoase, ochii trişti şi faţa roşie. Aspectul său nu se potrivea cu grandilocvenţa cu care fusese prezentat. Purta o jachetă în care înota şi mergea destul de împiedicat.

Dar imediat ce începu să vorbească, toată nesiguranţa îi dispăru. S-a referit mai întâi la spiritism ca morală, ştiinţă şi filosofie şi a explicat că legăturile cu lumea de dincolo şi reîncarnarea sunt lucruri deja demonstrate. A vorbit mult şi a spus o mulţime de lucruri – Concha nu avea cum să le reţină pe toate, mai ales că unele au fost de-a dreptul de neînţeles pentru ea – fără să ezite nici măcar o singură dată sau să se bâlbâie vreo clipă. A ţinut publicul mereu în tensiune, iar când a terminat a primit aplauze şi ovaţii din partea tuturor celor prezenţi. Numai domnul de lângă Concha a rămas impasibil. Dintr-odată şi-a îndreptat privirea către ea şi a întrebat-o:

— V-a plăcut ce a zis tânărul acesta?

— Da, a murmurat doica, tulburată că vorbea cu un străin. Dumneavoastră nu?

— Foarte mult. Dar nu aplaud pentru că nu el este cel care vorbeşte.

— Atunci cine? întrebă ea, nelămurită.

Domnul a înălţat o mână şi a indicat scena, apoi a zis convingător:

— E evident, domnişoară. Prin glasul său vorbeşte un spirit superior desprins de învelişul material.

Apoi, domnul s-a ridicat, i-a făcut doicii o reverenţă, i-a cerut permisiunea de a pleca şi a ieşit înainte ca mulţimea să părăsească sala.

În acea noapte, doica abia a reuşit să adoarmă cu gândul la ceea ce văzuse şi auzise. Dimineaţa, ceva mai liniştită, i-a mulţumit stăpânei de mai multe ori pentru ocazia pe care i-o oferise. Doamna era nerăbdătoare să-i cunoască impresiile. Concha s-a repezit să-i spună atâtea, încât María del Roser a fost silită să intervină:

— Ai nevoie de timp pentru a asimila toate noutăţile, dar important e că ai făcut primul pas. Am să-ţi spun iar când vom organiza o altă întâlnire, ca să poţi să-ţi continui pregătirea. Spiritismul are nevoie de oameni entuziaşti ca tine.

În miercurea următoare, la trei şi jumătate după-amiaza, când au început să sosească invitaţii la întâlnirea săptămânală, câţiva au fost pentru Concha mai familiari decât de obicei: vicontele Torres-Solanot, vorbitoarea cu pălărie, don Miguel Vives şi însuşi tânărul care îi lăsase pe toţi cu gurile căscate. El, spre deosebire de toţi ceilalţi, era prezent în casă pentru prima dată.

De la: Violeta Lax
Data: 15 martie 2010
Către: Valerie Rahal
Subiect: Să recuperăm timpul pierdut

Bună, mamă.

Te avertizez că asta va fi una dintre acele scrisori lungi care îţi plac atât de mult, cum eu nu prea îţi scriu. Niciodată nu mi-a trecut prin cap că acesta ar putea fi un mijloc de comunicare între noi, dar acum că l-am descoperit, că am timp şi că mă aflu la mii de kilometri distanţă, vreau să profit de el. Mai ştiu şi că eşti fericită când îţi povestesc multe lucruri. Şi chiar dacă nu o să-ţi vină să crezi, îmi place să particip şi eu la fericirea ta, aşa puţin cât pot.

Ştii că niciodată nu am vrut să vând apartamentul din Barcelona pe care mi l-a lăsat bunicul. O vreme l-am dat în chirie. Apoi a rămas gol şi l-am ţinut aşa, ca pe un loc unde puteam oricând să mă întorc dacă aş fi vrut, un loc unde să las ca amintirile să se acopere de praf. Întotdeauna am ştiut că voi reveni aici.

În prima noapte a trebuit să-mi înving scârba de a mă întinde în vechiul meu pat. Cum maşina de spălat nu funcţiona – ar fi fost culmea să funcţioneze! – a trebuit să mă mulţumesc să scutur aşternuturile peste balcon. Chiar şi aşa, am dormit îmbrăcată, cu paltonul pe mine. Inconfortul mi-a alungat nostalgia după primele mele ore barceloneze şi m-a făcut să mă întreb dacă într-adevăr patul acela era acelaşi pat de acum douăzeci şi cinci de ani. Dintr-odată, m-am trezit întrebându-mă cum putusem să dorm cu cineva într-un pat atât de strâmt şi nici acum nu ştiu ce s-a deteriorat: patul sau romantismul meu. Da, ştiu că în teorie tu habar n-ai de aventurile mele de atunci, am făcut totul ca să ţi le ascund, dar cred că mereu ai bănuit că în oraşul acesta era ceva – sau cineva – care mă reţinea mai mult decât nişte simple cercetări asupra bunicului meu.

Mi-ar plăcea să-ţi povestesc. Să mă eliberez de dificila condiţie de fiică. Nu ţi-ar plăcea şi ţie să renunţi la condiţia de mamă, fie şi numai pentru

un timp scurt? Mă tem că povestea mea nu e potrivită pentru mame.

Dar să revenim la pat.

L-am aruncat şi mi-am cumpărat altul, dublu. Încă nu am scăpat de nostalgie, ştiam că nu va fi atât de uşor. Încă nu.

În fine, să punem degetul pe rană: ieri a ajuns tata.

Imediat ce m-a văzut, în loc de salut, mi-a zis:

— Arăţi rău, fată, arăţi groaznic.

Aşadar, a rămas acelaşi dintotdeauna.

I-am explicat că nu prea dormisem, dar fără să intru în detalii. Avea un geamantan minuscul. L-am întrebat dacă acela era tot bagajul său.

— Pastilele, câteva haine de schimb şi periuţa de dinţi. Dacă o să mai am nevoie de ceva, voi cumpăra, mi-a răspuns el. Companiile astea low-cost îţi pierd lucrurile, nu am vrut să risc.

M-a mirat să-l văd singur, zicea că are o nouă prietenă.

— Amelie o să sosească joi, mi-a luat-o el înainte. Are nişte treburi de rezolvat, nu avea cum să vină aşa, dintr-odată.

Habar nu am cine e Amelie şi nici nu mai ştiu dacă mi-ai vorbit despre ea vreodată. Bănuiesc că e încă una dintre acele domnişoare efemere, cărora el le spune „secretara mea” şi care dispar după câteva luni, nu crezi?

Ştiu că te interesează, aşa că am să-ţi spun că tata arată mai bine ca niciodată. E sănătos tun şi îngrijit ca întotdeauna. La coborârea din avion, părea un dandy la plimbare: pantofi lustruiţi, dunga pantalonilor vizibilă şi geaca de piele pe umeri. Ştii, genul de haină foarte scumpă, făcută la comandă şi care lui îi vine mereu bine. Şi-a păstrat eleganţa, claia de păr cărunt şi mustaţa foarte neagră, vreau să spun că şi-o vopseşte în continuare. Ştiu că o să ţi se pară ciudat să spun eu asta, dar nu mă miră că te-a îmbrobodit. Dacă şi acum continuă să fie atât de seducător…

Tot ce s-a schimbat la el sunt proporţiile. Trupul nu mai e atât de vânjos şi aminteşte puţin de fructele puse la uscat. Să fi renunţat la gimnastică? În rest, e acelaşi dintotdeauna. E atent

la toate prostiile, nu-i scapă nimic, ia orice în glumă… De exemplu, podeaua din aeroport, ca o oglindă.

— Te îmbată de cap, a zis. Nu se plâng doamnele? Păi ăsta e paradisul voyeurilor!

N-am ce face, mamă: mă distruge înclinaţia lui pentru toate tâmpeniile anecdotice. Recunosc că e ingenios, că ştie să intre pe sub pielea oamenilor, dar cred că e modul lui de a evita o discuţie serioasă, în care mai devreme sau mai târziu se ajunge la lucruri personale, acea zonă care pentru el înseamnă un teren minat. Orice discuţie cu tata, ştii prea bine, nu presupune altceva decât o succesiune de poveşti, una mai amuzantă şi mai incredibilă decât alta, dar atât. Şi când îşi termină repertoriul, cere nota.

L-am întrebat, din respect, dacă vrea să stea la mine acasă. Uitasem că el nu stă niciodată în casa cuiva.

— Mi-am făcut o rezervare la Le Meridien, ca de obicei, a zis el, indiferent. Nu vreau să pierd niciun metru din Las Ramblas.

În acel moment mi-am amintit de tine, mamă. De vorbele spuse de tine, cândva:

— Tatăl tău nu suportă ideea de a fi obligat să se adapteze vieţii cuiva.

Îţi aminteşti când mi le-ai spus? Pun pariu că nu! Hai să-ţi împrospătez memoria. A fost atunci când pentru prima dată mi-ai vorbit serios, fără condescendenţă, ca de la adult la adult. Eram în maşină, dinaintea acelei case pe care tata o închiriase în Hendaya, tu te pregăteai să pleci, iar eu urma să-mi petrec prima vacanţă numai cu el. Cred că a fost modalitatea ta de a mă pregăti pentru ce mă aştepta.

Parcă te văd şi acum. Purtai o bluză roşie şi aveai părul desfăcut.

— Modesto nu a făcut aşa ceva pentru niciun om de pe lumea asta, nici măcar în cei doi ani cât am stat împreună. Pur şi simplu nimeni nu l-a învăţat să trăiască cu o altă persoană. Până să mă cunoască pe mine, a trăit întotdeauna singur. Iar acum, când nu mai sunt cu el, va fi singur pentru totdeauna.

Asta ai spus. Cuvintele tale mi s-au întipărit

definitiv în minte. Poate pentru că atunci mi-am dat seama de ceva ce trecerea timpului avea să-mi confirme. Într-un fel, reîntâlnirea cu Modesto, uşurarea pe care mi-a provocat-o refuzul său de a se instala în casa mea, a fost un semn după atâta timp: sunt la fel ca el. Şi eu voi fi mereu singură, mamă, întotdeauna am fost. Sunt incapabilă să mă adaptez la viaţa în comun. Singura diferenţă faţă de el stă în capacitatea mea de a disimula şi de a suporta. Chiar dacă aşa ceva, ca orice ne obligă la un efort uriaş, nu poate să reziste mult timp într-o bună zi, fiii mei îmi vor reproşa asta, şi o vor face pe bună dreptate.

Mă gândeam la toate astea când tata m-a surprins cu o întrebare tipică lui:

— O să ne pierdem tot timpul cu ei? Cu poliţiştii, vreau să zic.

I-am spus că habar nu aveam.

— Am multe de făcut, a adăugat el.

Am început să mă tem că tata lua vizita în Barcelona ca pe o escapadă de sfârşit de săptămână. Cred că nicio clipă nu şi-a pus problema că situaţia ar putea fi gravă cu adevărat.

L-am însoţit până la hotelul unde a intrat ca în propria-i casă.

— Modesto Lax Bruses, a zis tare, atingând tejgheaua cu palma uşor crispată.

Când angajatul i-a cerut un act pentru a-l înregistra, i-a tăiat-o scurt, autoritar:

— Caută-mă în computer, sunt client fidel.

Îţi imaginezi că nu mă puteam opri să nu zâmbesc. În fond, e ca un copil, cu toate aerele astea de grandoare.

I-au dat o cameră cu vedere la strada Pintor Fortuny.

— Excelent! s-a felicitat el, imediat ce a intrat în cameră şi a tras perdelele de la ferestre. În această noapte voi face cu schimbul cu fantomele casieriţelor de la El Siglo. Se pare că erau foarte frumoase.

Eu şi valetul l-am privit zâmbind. După ce am rămas numai noi doi, mi-a explicat toată povestea, deşi cunoşteam o parte din ea: chiar pe locul acela, s-au înălţat primele supermarketuri din oraş şi din

Spania. Tata susţine – el, atât de interesat de grandoare – că păreau din altă lume. Au fost numite Marile Magazine El Siglo. Au ars în anii ’30. Nu a mai rămas nici temelia. Primăria a trebuit să regândească întreaga zonă. O parte a terenului curăţat de foc a fost utilizată pentru a face o ieşire din strada Pintor Fortuny – o fundătură, până atunci – în Las Ramblas.

— Bănuiesc că te referi la cele ţinute de familia Conde. Bunicul a pictat câteva tablouri cu unii membri ai familiei. *Don Octavio Conde în biroul său de la El Siglo* e un tablou extraordinar, îţi aminteşti? E într-o colecţie particulară, dar am reuşit să fac în aşa fel încât să fie dus zilele astea la Chicago, pentru expoziţia mea cu portretiştii.

— Exact! Mereu uit că mă aflu în faţa unei autorităţi mondiale. Chiar despre acele magazine e vorba, cele conduse de familia Conde.

L-am întrebat dacă muriseră mulţi oameni în incendiu.

— Nimeni, din câte ştiu eu, mi-a zis. Însă a murit un vis colectiv. Era un loc mitic.

L-am întrebat ce avea de gând să facă în acea zi.

— Nimic special. O să mănânc ceva prin zonă. O să fac o *preumramblare.*

A folosit verbul catalan. *Ramblejar.* Ştii deja: e un verb specific Barcelonei şi desemnează plimbatul fără ţintă pe faimoasa stradă Las Ramblas.

L-am întrebat dacă vrea să luăm cina împreună. A părut să accepte mai mult din obligaţie. Tipic pentru tata: nu ne-am văzut de trei ani şi se poartă de parcă ar fi sătul de mine. Mi-am luat o mină serioasă şi i-am spus că trebuie să vorbim, să ne pregătim de discuţia pe care urma să o aibă a doua zi cu poliţia.

— Să pregătim discuţia? E drept că ar fi anumite dezacorduri, glumi el.

I-am vorbit din nou despre descoperirea din spatele frescei cu Teresa. I-am spus că mi-ar plăcea să-i cunosc teoria în această privinţă. S-a eschivat:

— Teorie e un cuvânt prea bombastic. Nu e de mine.

— Bine, părerea ta, sau zi-i cum vrei, am insistat

eu să punem chestiunea pe tapet. Crezi că acea femeie a făcut parte din familie?

Mi-era greu să cred că tata nu îşi pusese toate aceste întrebări. Sau că nu ajunsese la aceeaşi concluzie. Simpla referire la toată întâmplarea părea să-l enerveze.

— Mai încolo, copila mea. Nu mă lua cu astea acum. Lasă-mă să mă bucur de sosire, zise el descălţându-se.

I-am vorbit limpede. I-am spus că oricât se ascunde după deget, mai devreme sau mai târziu tot va trebui să vorbim despre ce s-a întâmplat.

— Mai târziu e mai bine, Violín. Nu cinăm împreună? Atunci să lăsăm discuţia să ne îngreuneze digestia.

Mi-a întors spatele şi s-a închis în camera de baie. Ştii ce înseamnă asta: discuţie încheiată.

Mă cunoşti prea bine. Nu mă pricep să discut. Rămân blocată şi de aici la resemnare nu e decât un pas. Una peste alta, trebuie să recunosc că admir la el această capacitate de detaşare. Întotdeauna mi-am dorit să iau viaţa drept ceva ce nu are prea mare importanţă. Astfel că am făcut şi eu o dată ceea ce el aştepta să fac.

— Bine, tată. Mă duc să mă pregătesc, în această seară voi cina cu un bărbat superb.

După tonul pe care mi-a răspuns mi-am dat seama că se liniştise deja.

— Ce coincidenţă! Şi eu am întâlnire cu o fată deosebită.

M-am oprit puţin din scris pentru a mă gândi cum aş putea să continui, mamă. Nu am vorbit niciodată cu tine despre „perioada” petrecută la tata. Cel puţin nu am vorbit detaliat. Am pus între ghilimele acel cuvânt, pe care nu îl mai suport, pentru că este exact cuvântul folosit atunci de tine: urma să stau o „perioadă” cu tata, în Avignon, până când tu şi Jason aveaţi să deschideţi restaurantul vostru cu specific spaniol, în Philadelphia. Iar „perioada” s-a prelungit la doi ani de zile, timp în care m-am simţit cel mai nefericit om din lume. În acea epocă te-am urât mult şi în toate felurile. Te-am urât pentru că te-ai îndrăgostit de atrăgătorul nostru

profesor particular de engleză, te-am urât pentru că el a răspuns dragostei tale şi te-am urât pentru că ai îndrăznit să te căsătoreşti cu el. Te-am urât pentru că nu m-ai inclus deloc în planurile tale timp de douăzeci şi patru de luni nesfârşite, în timp ce tu te instalai în Statele Unite şi trăiai cu Jason o binemeritată lună de miere. Ştiu că nu am fost o fată cuminte, că la paisprezece ani devenisem insuportabilă, că meritai din plin spaţiul tău şi timpul tău, că mi-a prins bine să învăţ franceză şi să cunosc o altfel de lume… Ca să înţeleg toate astea, am avut nevoie de mai bine de douăzeci de ani. Atunci le vedeam în altă lumină.

În acea vreme aveam paisprezece ani, nu vorbeam bine franceza, mi-era greu să mă adaptez la locuri şi oameni noi, purtam peste tot nostalgia după Barcelona natală, la şcoală aveam ghinion cu băieţii, iar cu fetele era şi mai rău, şi, de parcă nu ar fi fost îndeajuns, locuiam cu un soi de pustnic care mi se adresa doar pentru a-mi spune lucruri ciudate. Aveam nevoie de un tată. Cineva care să mă asculte, să mă suporte şi din când în când să se enerveze pe mine. Nu un anahoret sau, şi mai puţin, un conferenţiar.

Modesto Lax Bruses – omul străin. E adevărat că niciodată nu am fost prea apropiaţi. Singura mea amintire din copilărie cu el e asociată cu moartea bunicului şi bucuria de a petrece sărbătorile de iarnă cu voi doi, în timp ce el rezolva problema actelor.

Pe parcursul celor doi ani am început să-l cunosc. Şi să-l iubesc, chiar dacă întreaga mea copilărie se scursese fără el, aşa cum fără el aveam să-mi petrec restul vieţii. Am înţeles ceea ce mi-ai spus de atâtea ori: „Să-l iubeşti pe tatăl tău înseamnă să înveţi să nu ai nevoie de el”. Iar după ce am ajuns să-l cunosc cât de cât, ţi-am dat din nou dreptate pentru când spuneai: „Cea mai mare problemă a lui Modesto e că viaţa îl plictiseşte”. Acum cred că ştiai foarte bine ce urmăreai când m-ai lăsat la Avignon. Dacă nu ai fi făcut-o, tata şi cu mine niciodată nu ne-am fi dat seama că suntem la fel.

Primul lucru important de care mi-am dat seama a fost că singura rutină care nu-l deprima pe tata era

cititul cărţilor. În lumea universitară se mişca precum peştele în apă, poate pentru că era singurul loc unde inteligenţa şi curiozitatea lui găseau o recompensă imediată. Din când în când, ieşea la suprafaţă în lumea reală ca să mai colecteze chestii rare, anecdote numai bune pentru a-şi impresiona elevii, sau pe cei ce asistau la conferinţele lui, ori prietenii pe care foarte rar îi invita să cineze în casa sa. Mi-am dat seama că îl interesează o singură zonă din realitate: cea care neagă realitatea.

Viaţa noastră comună nu l-a făcut pe tata să-şi schimbe obiceiurile câtuşi de puţin. Ne întâlneam în bibliotecă. Obişnuiam să petrec acolo ore în şir, căutând comori ascunse. Izolarea ca refugiu şi independenţa ca filosofie de viaţă: iată cele mai importante lucruri pe care le-am învăţat de la tata.

Când m-ai sunat pentru a-mi spune că restaurantul merge de minune şi că aveam deja pregătită o cameră numai pentru mine, tata a dat fuga şi mi-a cumpărat bilet pentru săptămâna următoare, împins – cred – de aceeaşi grabă care mă stăpânea şi pe mine: să scăpăm unul de celălalt. Când m-a sărutat pe frunte, lângă portiera taxiului care avea să mă ducă la aeroport, amândoi afişam aceeaşi expresie de uşurare. Ce a urmat ştii deja: mi-a luat mult până să-l mai vizitez, iar când am făcut-o, niciodată nu am rămas mai mult de o noapte. Ştii maxima mea: „La casa părinţilor, numai în vizită”.

De la distanţă însă, Modesto a fost un tată exemplar. Întotdeauna am simţit că se bucura cu adevărat de realizările mele. Îşi amintea adeseori de mine, drept dovadă stă şi faptul că eram şi eu printre destinatarii acelor amuzante cărţi poştale pe care le trimitea multora. Am sute, la fel ca tine. Uneori îmi spun că biografia mea, de la şaisprezece ani până acum, e foarte bine cuprinsă în ele. Cu puţin timp în urmă m-am hotărât să le caut şi să le aranjez. Le-am arhivat, în ordine cronologică. După ce am citit de multe ori ce scria pe revers, chestii care niciodată nu au de-a face cu vreo destinaţie turistică, ci mai degrabă cu una dintre ciudăţeniile care îl încântă atât de mult, m-am decis să le aşez în aşa fel încât să poată fi

citite fără să fie scoase de la locul lor. Scrisul tatei e impecabil ca al unui profesor de caligrafie. Pe câteva dintre ele le-am învăţat pe de rost.

Niciodată nu am avut curajul de a-i spune cât mă bucur că acele cărţi poştale m-au urmat pe jumătate de glob. De exemplu, în cei doi ani cât am stat la Londra. Pe prima scria aşa: „Ne aflăm din nou pe acelaşi continent, dar despărţiţi de o fâşie periculoasă de ocean. O să cred din nou că o faci anume". Mi-a trimis una şi la Barcelona, pe adresa apartamentului moştenit de la bunicul: „O casă nu e a ta până nu primeşti pe adresa ei o scrisoare. Fii bine-venită în noua casă, Violín".

Eram adolescentă când a început să-mi spună aşa: Violín. Mă enerva la culme. Cât de tâmpiţi suntem noi, copiii, uneori.

Nu s-a arătat foarte încântat când i-am spus că intenţionez să studiez opera tatălui său, dar acum aş zice că a fost bucuros. „Ai tot ce-ţi trebuie pentru a te transforma în cel mai mare specialist din lume în opera lui Amadeo Lax. Inclusiv încăpăţânarea şi genele, care sunt acelaşi lucru", mi-a scris pe o carte poştală reprezentând o broască. Era în 1995. Eu eram un spirit independent, iar el un spectator mulţumit. Nu i-a picat bine când l-am anunţat că vreau să mă întorc în Statele Unite. „E păcat că părăseşti acest oraş pe care-l iubeşti atât de mult, dar dacă o faci înseamnă că ai motivele tale", mi-a scris.

Am fugit. Chiar aşa. A fost singurul care şi-a dat seama. Sau singurul care a îndrăznit să mi-o spună.

Apoi, după puţin timp, când i-am scris că mi se oferise o slujbă la Art Institute din Chicago, mi-a trimis o vedere cu o clepsidră şi următorul mesaj: „Morţii au foarte mult timp şi o răbdare fără sfârşit. Bunicul te va aştepta. *Carpe diem*".

După cum se vede, a avut perfectă dreptate. Morţii mă aşteaptă.

Am coborât să mănânc ceva. Uite, promit că nu mai filosofez până la următorul e-mail şi îţi povestesc doar cum a fost la cina cu tata.

M-am gândit că i-ar plăcea să-şi aducă aminte de savoarea bucatelor specifice locului, aşa că am

rezervat o masă la Quo Vadis. Am mers pe jos de la hotelul său, senini şi bucuroşi ca o pereche de îndrăgostiţi.

Odată ajunşi la restaurant, a cercetat meniul, a lăudat produsele naturale, mi-a spus că în ultimul timp cumpără verdeţuri numai de pe internet, a criticat mâncarea proastă consumată de studenţii săi, şi, în treacăt, mâncarea de la universitate, apoi a sfârşit prin a cere o supă de ceapă şi o salată, ca şi cum una l-ar fi dus firesc la cealaltă. L-am ascultat fără să spun nimic, după care am ales legume la grătar şi ouă.

A schimbat vorba. M-a întrebat de copii. A spus că trebuie să fie deja mari. L-am arătat fotografii cu Iago şi Rachel.

Şi-a căutat ochelarii, s-a uitat la poze şi a zis:

— Să fii atentă atunci când acest Iago al tău îşi va întâlni Desdemona.

I-a fost adusă supa de ceapă şi asta l-a făcut să schimbe vorba din nou. De parcă ar fi vrut să aducă un omagiu consumatorilor de supă, mi-a pus una dintre întrebările lui imposibile:

— Aşa-i că nu ştii în care ţară europeană se consumă cea mai multă supă?

Bineînţeles că nu ştiam. Cine să ştie aşa ceva? Cât timp aţi fost căsătoriţi, ai reuşit să-i răspunzi măcar la o singură întrebare?

— Polonia! a zis el, triumfător. Acolo oamenii mănâncă două farfurii de supă pe zi. Şaisprezece la sută din totalul alimentelor consumate de polonezi sunt supe. Şi aşa-i că nu ştii cum se numeşte cea mai cunoscută?

S-a lăsat o tăcere teatrală, întreţesută cu zâmbetul său şmecheresc. Apoi a zis:

— „Tentaţia lui Jackson”. Un nume interesant, nu? Nu numai pentru o supă, ci şi pentru un bar sau pentru o comedie de situaţie… Sau mai bine pentru o dramă expresionistă? La asta trebuie să mă mai gândesc. Reţeta cuprinde cartofi, ceapă prăjită şi scrumbii. Un amestec cât se poate de potrivit! Şi se găteşte la cuptor, ca asta pe care tocmai o mănânc.

Nu m-am dat bătută. I-am amintit că trebuie să vorbim despre ceea ce se întâmplase. Despre cadavru. A oftat adânc, dându-mi de înţeles că prefera să

vorbim despre supe, nu despre morţi.

— În fine, hai să vorbim despre cadavrul mumificat.

L-am întrebat dacă înainte de a-l suna eu a auzit vreodată vorbindu-se despre magazia de unelte. A dat din cap că nu. Apoi l-am întrebat despre mama lui. Inima îmi bătea cu repeziciune. Ştiam că intram pe un teren cu nisipuri mişcătoare.

— Îţi aminteşti ceva despre bunica sau despre momentul în care bunicul a pictat fresca?

Iarăşi a dat din cap că nu.

— Aveai patru ani pe atunci, am adăugat. Ar fi neobişnuit, dar poate că totuşi îţi aminteşti ceva.

— Am impresia că îmi petreceam tot timpul cu Concha. Părinţii mei preferau să stea deoparte, a zis.

Spusele lui m-au încurajat.

— Poţi să-mi spui care e cea mai veche amintire a ta, tată? Vrei să cauţi puţin prin memorie?

A oftat.

— N-am nici cea mai mică idee, draga mea. La cât de dezordonat sunt, cu siguranţă am pierdut-o cu mult timp în urmă. Memoria mea e ca sertarul de jos.

A râs, dar nu era râsul lui.

— Arunci acolo tot ceea ce nu are locul său precis.

— Ar fi util dacă ţi-ai aminti ceva.

— Util pentru cine?

Dacă e să judec după atitudinea lui, părea să nu-l intereseze nimic din toate astea. A dat la o parte farfuria cu supă şi şi-a încrucişat braţele. M-a privit ca şi cum se întreba, liniştit: „Ce mai urmează acum?”

Am revenit la subiect.

— Poliţia vrea să ştie dacă ai fotografii.

— Ce fel de fotografii? Cu Teresa? Ştiu doar una, publicată într-o monografie despre bunicul tău, în colecţia *Gent Nostra.* Îţi aminteşti? Era o colecţie dedicată diverselor personalităţi artistice şi politice catalane. Una dintre numeroasele lor monografii îi este dedicată lui Amadeo Lax. Trebuie să-ţi fi trecut prin mână la un moment dat. Şi mai am eu una, a continuat el, mijind ochii, una în care apar şi eu. Nu ţi-am trimis-o, demult?

Atunci mi-a venit o idee. Mi-am amintit nu doar că la un moment dat cumpărasem din magazinul Sant Antoni acea monografie, dar mi-am amintit şi unde o pusesem.

— La ce le trebuie fotografii cu Teresa? m-a întrebat el.

— Spun că i-ar ajuta la investigaţii.

— Investigaţii?

Zâmbi ironic.

— Chiar se joacă, după atâta timp, de-a hoţii şi vardiştii? Nu au nimic mai bun de făcut sau ce?

L-am întrebat dacă nu vrea să cunoască adevărul.

— Care adevăr?

— Despre femeia moartă.

S-a pornit să bată darabana cu degetele sale îngrijite, a aruncat o privire în jur, a plescăit din limbă, apoi şi-a întors privirea spre mine.

— Pentru ce? Se va schimba ceva?

— Trecutul se poate schimba, am murmurat.

Felul doi ne-a fost adus în mijlocul unei tăceri funebre. Am aşteptat până când chelnerul ne-a umplut paharele cu apă, apoi l-am întrebat pe tata dacă are de gând să mă ajute cu vreo amintire sau doar pierdem timpul.

— Cred că nimănui nu i-a păsat vreodată de ceea ce pot eu sau nu să-mi amintesc. Şi oricum, acum nu mai contează. Trecutul e un cadavru, la fel ca femeia care te interesează atât de mult.

Cu toată împotrivirea lui, am continuat să-i pun întrebări. Tata cunoaşte foarte bine opera bunicului, a studiat-o în profunzime. Articolul său despre simbolistica pisicii în tablourile cu Teresa e considerat pretutindeni unul de referinţă. L-am întrebat dacă are chef să mă ajute măcar să caut vreo pistă în tablouri.

— Ce fel de pistă?

— De orice fel. Tablourile ne pot spune adevărul.

— Arta poate spune orice, a zis el.

A dus o măslină l-a gură, a mestecat-o fără grabă, m-a privit îndelung şi mi-a zis:

— Văd că iei treaba asta foarte în serios.

Am simţit că tot ceea ce ne spusesem aşternea între noi o distanţă stingheritoare. Niciunul din noi nu a reuşit să revină la tonul dezinvolt de la

începutul cinei.

Deja fiecare aveam în faţă câte o cafea decofeinizată când, cu un ultim efort, l-am întrebat ce-ar însemna dacă moarta ar fi chiar mama lui.

A continuat să alinieze pe faţa de masă pliculeţele de zahăr intacte. Era încruntat, cu privirea absentă. Ştii, acea expresie a sa de dezgust profund.

— Violeta, dacă trecutul se poate schimba nu înseamnă că şi trebuie să-l schimbăm, a zis, de parcă ar fi dat un verdict.

A ridicat o mână ca să ceară nota şi a adăugat:

— E foarte târziu. E timpul să mergem să dormim.

Asta spun şi eu acum, mamă. E foarte târziu. Cronicarul îşi ia rămas-bun. Promit să continui tot aşa şi să-ţi povestesc totul de-a fir a păr.

Un sărut pentru tine şi altul pentru Jason.

Vio

P.S. Încă nu am reuşit să mă uit la link-ul pe care mi l-ai trimis în ultimul tău e-mail, dar am să mă uit acum. Chiar ştii ceva despre bărbatul nostru misterios? Sper că acel blog merită efortul, pentru că mor de somn.

Extras de pe blogul *O parcelă în infern*
administrat de Blackboy
Postat în 31 octombrie 2007

Sfântul care nu a fost niciodată

La mormântul lui nu lipsesc niciodată vizitatorii şi cu atât mai puţin florile. Administraţia cimitirului a trebuit să renunţe la şase morminte din jur pentru a face loc numărului mare de omagii, coroane şi ofrande care îi sunt aduse zilnic. Locul său de veci e cel mai vizitat din tot Cementiri de l'Est, cel mai vechi cimitir din Barcelona. La cine mă refer? Daţi-mi voie să vă prezint un personaj interesant…

Numele lui a fost Francesc Canals Ambros. A murit, se zice că de moarte naturală, pe când abia împlinise douăzeci şi doi de ani, pe 27 iulie 1899. Era de origine umilă, la fel ca mulţi dintre cei ce astăzi îl venerează, şi a muncit la miticele Magazine El Siglo, care au marcat o întreagă epocă a oraşului. Se zice că toţi îl cunoşteau ca pe un om bun la suflet şi cu un comportament exemplar, ce se sacrifica adeseori pentru a-i ajuta pe oameni şi chiar putea să ghicească data morţii cuiva doar uitându-se în ochii aceluia. Se pare că şi-a ghicit propria moarte. Chiar dacă despre toate astea nu există alte dovezi în afară de spusele oamenilor.

Mormântul e protejat cu sticlă. Înăuntru există o fotografie care îl arată aşa cum trebuie să fi fost: inocent, copilăros, cu privirea curată şi melancolică. Uneori, fotografia nu se poate vedea pentru că „discipolii" săi obişnuiesc să folosească acel spaţiu ca pe o urnă în care aruncă bileţele cu dorinţele lor cele mai mari. Îngrijitorii fac curăţenie o dată pe lună, însă apar imediat alte bileţele. Se spune că nu există dorinţă pe care să i-o ceri lui Francesc Canals şi să nu-ţi fie îndeplinită: cere-i şi ţi-o va îndeplini. De aceea lumea îl venerează ca pe un sfânt şi mai mult decât numele îi e cunoscută porecla: *El Santet,* sfinţişorul, în catalană.

Profit de vizita la mormânt pentru a citi câteva dintre inscripţiile mai vizibile. Ştiu că nu e prea frumos ce fac, dar nu pot rezista tentaţiei. Sunt de toate felurile, unele cu adevărat emoţionante: „Îmi doresc ca fiul meu să meargă din nou", „Nu mai vreau să mă întorc în închisoare", „Vreau să o uit pe María". Altele nu sunt chiar atât de deosebite: „Ajută-mă să-mi rezolv problemele", „Vindecă-mi piciorul", „Bani", „Noroc şi sănătate". Şi mai sunt unele cu adevărat stupide: „Să văd Moncayo înainte să mor", „Un porcuşor de Guineea", „Să câştig Premiul Nobel". Analizând caligrafia încerc să ghicesc ce fel de om e cel care şi-a lăsat dorinţa în urna improvizată. Fac câteva poze. O femeie se apropie cu un buchet de flori. Mă dau la o parte. Lasă buchetul de flori printre celelalte buchete, se roagă câteva secunde,

apoi se îndepărtează. Îndrăznesc să o întreb dacă vizitează pentru prima dată mormântul miraculosului personaj şi cu ce scop. Răspunsul ei m-a lăsat mască:

— Vin în fiecare luni ca să-i mulţumesc pentru ceea ce a făcut şi continuă să facă pentru mine.

Nu-mi spune mai multe şi nici eu nu insist. Impresionat, mă mulţumesc să o urmăresc cum se îndepărtează. De pe un monument funerar din apropiere, o pisică o priveşte cu nepăsare.

Înainte să plec, schimb câteva cuvinte cu administratorul cimitirului. Îmi spune că veneraţia oamenilor pentru El Santet e veche.

— Lucrez aici din 1979. Lumea venea la el încă de pe-atunci. Sute de oameni veneau în fiecare săptămână să-i ceară împlinirea dorinţelor şi să aducă ofrande pentru Santet de Poblenou, cum i se zice, după numele cartierului, de parcă cineva ar vrea să li-l ia. Am citit pe undeva că acest obicei a apărut imediat după moartea lui, când câţiva colegi de muncă au venit la mormântul său şi l-au rugat să le împlinească dorinţele. Probabil se gândeau că, dacă a fost atât de bun în timpul vieţii, trebuie să fie la fel şi după moarte. Dorinţele lor s-au îndeplinit şi s-a iscat zvonul că Francesc Canals face minuni. Şi aşa a rămas, până în ziua de azi. Minunile nu se sfârşesc. Şi nici dorinţele.

Îl întreb dacă a apelat vreodată la puterile sfântului.

— Uneori. Dar nu pot să vă spun ce i-am cerut.

— Dar puteţi să-mi spuneţi dacă s-au împlinit?

Dă din cap cu mare seriozitate.

— Da, mi-a îndeplinit dorinţele, deşi ce i-am cerut nu a fost deloc simplu.

Am noroc că omul are chef de vorbă şi astăzi nu e prea ocupat. Conversaţia cu el mă încântă. Îmi vorbeşte despre o credinţă interesantă.

— Nu ştiu dacă ai observat, dar e o săpătură care străbate piatra funerară dintr-o parte în cealaltă. Lumea zice că dacă te uiţi prin ea cu atenţie se vede o lumină foarte albă de cealaltă parte. Adică vezi dincolo, pe tărâmul morţilor. N-am îndrăznit să mă uit, dar cred că aşa e. Am cunoscut oameni a căror viaţă s-a schimbat total după ce au văzut acea lumină. Nu puţini sunt cei care cred că băiatul ăsta ar trebui sanctificat. Sunt destui sfinţi mult mai puţin… cum să zic… îndatoritori. El nu dezamăgeşte niciodată. Nu se zice că pentru a sanctifica pe cineva trebuie să fi făcut cinci minuni? Păi băiatul ăsta le-a făcut demult! Să fim serioşi! Cu siguranţă a făcut cu miile deja! Problema e că în ţara asta totul merge anapoda. Preoţii nu vor sfinţi săraci. Îi doare undeva că eşti un sfânt pe pământ şi că toată lumea te venerează. De ce să se gândească şi la noi, muritorii de rând? Nu-şi dau seama de nimic. O spun tuturor, ca să fie clar o dată pentru

totdeauna: băiatul ăsta e un sfânt, un sfânt potrivit mulţimii, socialist, bun pentru toţi şi independent! Şi aşa a fost de când s-a născut şi cât a fost viu a demonstrat-o încontinuu, căci ştii cum se zice: prin faptele lor îi veţi cunoaşte. Păi, da. Ce naiba mai aşteaptă pentru a-l ridica în slăvi şi a-l sanctifica oficial? Nu-şi dau seama că de acolo, de sus, ne-ar ajuta şi mai mult decât o face acum? Nu-şi dau seama că merită o coroană de aur, un altar într-o biserică, o zi în calendar şi să fie numit drept patron spiritual al tuturor muncitorilor din toate supermarketurile de pe pământ?

IX

Joi, 9 aprilie, 1925, Tatín Bruses, însoţită de sora mai mică, a mers în vizită, împotriva obiceiurilor sale, la María del Roser Golorons.

— Vei înţelege, draga mea, că nu puteam discuta această problemă decât faţă în faţă, a zis şi s-a lăsat să cadă în fotoliul tapiţat cu catifea galbenă, învăluită într-un nor de parfum de trandafiri, cu picioarele încrucişate cu eleganţă, cu mâinile şi urechile împodobite cu nişte rubine care ar fi stârnit multe invidii, după care a zâmbit destul de chinuit.

Pe lângă preţiozitatea lui Tatín, prezenţa discretă a însoţitoarei sale iese în evidenţă. Aceasta e Teresa, cea mai mică dintre cei şapte copii rămaşi de pe urma lui Bruses. Ţine să producă o bună impresie, dar privirea îi rătăceşte prin încăpere, cum ar fi făcut şi ea, poate, dacă nu ar avea obligaţia să păstreze bunele maniere. Văduva lui Lax ştia de Teresa dintr-un tablou pe care fiul ei, Amadeo, i-l făcuse cu ani în urmă, dar e surprinsă când vede că s-a transformat într-o tânără cu o expresie uşor tristă, dar de o frumuseţe tulburătoare.

Cele două surori seamănă destul de mult. Acelaşi păr de aur, seninul ochilor – chiar dacă ochii Teresei sunt mai mari şi de un albastru mai intens –, delicateţea pometilor şi a bărbiei. Totuşi, dincolo de aceste trăsături comune, sunt destul de diferite. Tatín are un trup lipsit de forme, compact, gâtul gros şi mâinile şi picioarele prea mari. Teresa dimpotrivă. Are un trup zvelt şi frumos şi un aer de zână nefericită care o face irezistibilă. Văzându-le una lângă cealaltă, Tatín pare o versiune nereuşită a aceleiaşi opere, ca şi cum sculptorul şi-ar fi făcut mâna cu ea, pentru ca apoi să-şi dea măsura talentului la Teresa.

— După cum vezi, Tessita, zice Tatín Bruses, în obişnuitul ei stil colocvial pe care îl foloseşte la reuniuni, doamna Lax înţelege cum stau lucrurile şi ne va ajuta.

Sora mai mică nu prea pare bucuroasă. Tăcută, continuă să se uite cu atenţie în jur. Pe buze i-a răsărit un zâmbet pierdut. Arată ca o floare în aşteptarea primăverii.

Întâlnirea are loc la acea oră a după-amiezii când soarele aureşte totul în jur şi învăluie lucrurile cu o fină senzualitate. Pentru ca atmosfera să fie cu adevărat splendidă, văduva lui Lax a cerut ca draperiile să fie deschise exact cât trebuie şi şi-a aşezat musafirii în profil faţă de ferestrele mari. Focul din şemineu s-a stins, de la gramofon se aude *Tannhäuser* de Wagner şi muzica desăvârşeşte atmosfera romantică.

Alegerea muzicii a fost una dintre cele mai grele decizii din întreaga după-amiază, odată ce un valet a adus un bilet scris de Tatín însăşi, prin care-şi anunţa vizita pentru a discuta nişte probleme „foarte

delicate”. În toiul pregătirilor pentru vizită, văduvei lui Lax i s-a părut că în salon sunt prea multe milieuri şi a cerut să fie scoase, în timp ce Conchita enumera discografia disponibilă, fără ca stăpânei să i se pară potrivit ceva din tot ce aveau. Nici *Ave Maria* de Schubert („prea sobru la ora asta”), nici Carlitos Gardel cu *Pobre mi madre querida* („cântecele astea moderne sunt atât de triste”), nici *El relicario* de Meller („în niciun caz, toate interpretele sunt brunete, iar ea e blondă ca aurul; să nu creadă cumva că am făcut-o înadins şi să se supere”), nici *La santa espina* („Dumnezeule! Aruncă-l, să nu-l mai văd! Se poate să nu mai fi ascultat muzică de atâta timp?”). Când Concha a dat peste *Tannhäuser,* stăpâna s-a mai liniştit, zicând că „Wagner e bun oricând”.

O altă decizie complicată a fost ce aperitive să pregătească. Ştiau cu toţii că Tatín Bruses nu era genul de femeie care să piardă vremea prin casele altora. Când ieşea din casă, învăluită în parfumul ei de trandafiri, o făcea pentru a cuceri lumea. Şi toată lumea ştia că reuşise de multe ori. Mai mult, pentru această vizită alesese o oră critică: şase după-amiaza. Adică prea devreme pentru un aperitiv şi prea târziu pentru un ceai cu biscuiţi. Dar să nu îi ofere nimic ar fi fost o mojicie de neiertat, îşi zicea María del Roser. Cafeaua i se părea la fel de vulgară precum lichiorul, să dea comandă de prăjituri era prea târziu şi deloc original, dar ceva trebuia să facă: timpul trecea vertiginos şi ea avea nevoie de o soluţie. Până când i se plânse Vincentei, iar aceasta o linişti scurt: „Lăsaţi asta pe seama mea”.

Acum, discuţia se terminase, la fel ca şi gustările, iar cele două doamne şi-au atins fiecare scopul: Tatín acela de a găsi remediul pentru răul de care suferea sora ei, iar María del Roser de a o surprinde cu ceva deosebit pe dificila ei musafiră. Când discuţia începe să lâncezească, ajunge Amadeo. Văduva lui Lax aude cum se împiedică de vrejul de marmură al scării şi zice cu mândrie:

— E fiul meu.

Teresa prinde viaţă, stăpânindu-şi cu greu emoţiile. Tatín se uită la ea cu reproş, privirea sa pare să-i spună: „Înţeleg că te-ai îndrăgostit ca proasta, dar măcar poartă-te ca o doamnă”.

Tocmai de asta se află acolo. Problemele foarte delicate la care mereu surprinzătoarea Tatín Bruses a făcut aluzie în bileţel s-au dovedit a fi mult mai delicate decât s-ar fi aşteptat.

— Detest să evit problemele atunci când nu e cazul, doamnă, a zis Tatín imediat după ce s-au salutat, şi, din câte ştiu despre dumneavoastră, presimt că vă pot vorbi deschis. E ceva timp de când sora mea simte pentru fiul dumneavoastră, Amadeo, o iubire care e ca o boală şi asta o face să fie tot timpul tristă şi insuportabilă. M-am hotărât să vin la dumneavoastră gândindu-mă că împreună vom reuşi poate să facem ceva pentru a-i alina suferinţele. Şi profit de ocazie

pentru a vă invita, pe dumneavoastră şi pe Amadeo, la petrecerea pe care o vom da peste o lună, cu ocazia majoratului Teresei, petrecere care mă tem că va semăna mai degrabă a înmormântare dacă sărbătorita nu va fi mai binedispusă.

Nici María del Roser nu a bătut câmpii. Le-a spus deschis celor două surori că fiul ei detestă reuniunile şi că niciodată nu se duce la petreceri de majorat sau la orice alte întâlniri care presupun mai mult de zece persoane. Pentru a mai îndulci lucrurile, a adăugat:

— Se dedică în întregime talentului său. Petrecerile de genul ăsta i se par simple distracţii.

— Aşa şi trebuie să fie, a fost de acord Tatín.

Dar Teresa a fost gata să izbucnească în plâns acolo, pe loc. Nu a făcut-o pentru că exact atunci a sosit Conchita, cu un cărucior zăngănitor de argint.

— A, gustările, a zis stăpâna.

Pe tava strălucitoare luceau trei boluri de porţelan. Păreau de supă, dar înăuntrul lor tremura un lichid alb, acoperit pe alocuri cu câteva umbre castanii. Emanau un miros dulce, delicios. Doamnele au mirosit, fără să spună nimic. Deocamdată.

— Îmi place foarte mult scorţişoara, a zis Tatín, entuziasmată, imediat după ce Concha i-a dat bolul şi linguriţa.

— Bucătăreasa noastră inventează mereu câte ceva, a precizat María del Roser.

Surpriza a fost şi mai mare când au dat peste orez.

— Îţi vine să înmoi bucăţele de pâine.

— Cred că pentru asta ar trebui să fie cald, a zis văduva lui Lax.

Singura care nu şi-a spus părerea a fost Teresa, dar nici liniştea, nici tristeţea, nici măcar iubirea nu au făcut-o să nu mănânce chiar mai mult decât o cereau bunele maniere.

— Pentru Dumnezeu, Teresa, mai lasă şi pentru servitori, a atenţionat-o sora ei mai mare.

Fata a roşit. Momentul acela delicat a încurajat-o pe Tatín să insiste:

— Revenind la problema noastră… Credeţi că există vreo posibilitate ca Amadeo să renunţe pentru câteva ore la obligaţiile sale artistice? Familia noastră ar fi onorată de prezenţa lui. Vă rog să mă credeţi că îl admirăm încă de când am avut ocazia de a-i poza, la dorinţa mătuşii noastre, Matilde.

— Odihnească-se-n ceruri, a şoptit María del Roser, aproape fără să-şi dea seama.

— Da, da! Şi să ne aştepte acolo încă mulţi ani de acum înainte, a adăugat Tatín, de parcă ar fi luat-o gura pe dinainte. În sfârşit, doamna mea, vă asigur că petrecerea va fi plăcută. Am contractat o orchestră din Sabadell care va interpreta patru fantezii de Wagner, deloc zgomotoase. Văd – a continuat arătând spre gramofon – că în

această privinţă avem aceleaşi gusturi. Şi vă promit că vom face tot posibilul ca să vă simţiţi ca la dumneavoastră acasă.

María del Roser s-a văzut obligată să-i dea ceva speranţe musafirei.

— Bine. Voi face tot ce pot. Dar nu vă promit…

— Bineînţeles că nu! a zis Tatín dând din cap. Nu vreau să vă oblig la nimic. Oricum, am îndrăznit deja prea mult.

Când Concha a strâns vesela, stăpâna ei a fost mulţumită, având certitudinea că gustarea fusese un succes.

— Cum se numeşte reţeta bucătăresei dumneavoastră, doamnă Lax?

Doamna a cerut cu privirea ajutorul fidelei sale Concha.

— Vincenta îi spune orez cu lapte, a zis doica.

— Ce original! Orez în lapte! Cum i-o fi trecut prin cap?

Mândră, María del Roser se lăsă dusă de acele cuvinte care îi mângâiau orgoliul. După miraculosul desert, chiar şi biata Teresa prinsese culoare în obraji.

Atunci a sosit Amadeo, la o oră surprinzătoare pentru toată lumea şi de necrezut în urmă cu un an. Dar vârsta, sau poate succesul, îl făceau să fie tot mai de casă. Ar fi fost o gravă impoliteţe să-şi vadă de treburile sale. De obicei, dacă nu dă peste vreun servitor, anunţă prin intermediul cameristei că a sosit şi se refugiază în atelierul său de la mansardă. Dar astăzi este joi, zi de vizită şi două doamne conversează în salon cu mama lui. Se abate de la drumul său. Câţiva metri şi câteva minute. Aşa crede, cel puţin. Numai că acolo este Teresa. Frumoasă ca o apariţie funestă. Melancolică precum protagonista unei drame. Gata să împlinească optsprezece ani. Îmbrăcată în pas cu moda: o fustă ce-i coboară până la jumătatea pulpelor, o pălărie în formă de caschetă împodobită cu o floare, câteva şuviţe blonde scăpate din cocul de la ceafă şi ochii mai albaştri decât şi-i amintea.

Văzând-o, Amadeo simte dorinţa de a o duce undeva unde nimeni să nu îi deranjeze.

Văzându-l, Teresa simte că nu mai are aer.

În salon pluteşte o mireasmă dulce care dă momentului o savoare de delicatese.

— Bună, fiule, zice María del Roser, în timp ce Amadeo o sărută pe obraz. Tocmai vorbeam despre tine cu domnişoarele Bruses.

Amadeo se înclină pentru a săruta mâna lui Tatín. Când face la fel şi cu Teresa, aceasta deschide ochii foarte mult, ca şi cum s-ar afla dinaintea unei miraj.

— Tatín a avut amabilitatea de a ne invita la majoratul Teresei. Ţi-o aminteşti, bănuiesc. Luna viitoare împlineşte optsprezece ani.

— Majoratul, deja?

Amadeo se uită din nou la fată.

— Cât de repede trece timpul! Pare că ieri v-am pictat cu genunchii goi. Deşi trebuie să recunosc că anii au avut grijă să îmbunătăţească

modelul.

Teresa roşeşte. Amadeo profită ca să adauge:

— Va fi o onoare pentru mine să vă invit la dans în ziua majoratului. Dacă o să-mi permită paznicul dumneavoastră, desigur.

Amadeo observă cu satisfacţie efectul vorbelor sale. Tânăra simte că inima îi sare din piept. Sora mai mare se ridică, gata să plece, convinsă că vizita a avut un final minunat. Penele de la pălăria sa rivalizează în înălţime şi ostentaţie cu braţele candelabrului.

María del Roser rămâne gânditoare, se încruntă. Când a fost atât de categorică în privinţa adversităţii fiului ei faţă de petreceri, nu a ţinut cont de un detaliu fundamental: tinerele îl înnebunesc pe Amadeo.

Pictorul salută înclinându-şi capul, murmură o scuză şi dispare pe scări.

Mirajul dispare odată cu el.

De la: Violeta Lax
Data: 20 martie 2010
Către: Valerie Rahal
Subiect: Două fotografii

Dragă mamă: ai dreptate.

Sunt mai bună de la distanţă. Toate aceste mesaje sunt cea mai bună dovadă.

Te rog, nu-ţi bate capul prea tare. Sunt bine. Tonul „plin de emfază" (expresia îţi aparţine) al mesajelor mele se datorează faptului că am mai îmbătrânit şi devin pompoasă. Nu mă lua prea în serios, bine? Sunt cicălitoare, ştiu, deja mi-a zis-o Daniel.

Cât despre misterul sentimental al trecutului meu barcelonez, nu e cine ştie ce. Îţi voi povesti, promit, când voi fi din nou în faţa computerului meu imediat ce voi avea ceva timp. Deocamdată, continui să stau ca un parazit în casa lui Arcadio.

Îţi scriu pentru că am găsit fotografia despre care mi-a vorbit tata în acea zi. Şi am găsit şi altele. Cu mult timp în urmă, am depozitat o cutie cu cărţi şi hârtii de tot felul într-o debara, la un loc cu alte câteva lucruri de care nu voiam să se atingă chiriaşii din apartament. Nu-ţi mai scriu despre straturile de praf pe care a trebuit să le îndepărtez pentru a ajunge la ele. Nici nu-ţi poţi imagina cât de emoţionată am fost când am deschis cutia. Am stat ore în şir şi am admirat fiecare obiect în parte. Mai ales cele două fotografii care sunt cu adevărat impresionante. Am să ţi le ataşez cât de repede voi putea ca să le ai la îndemână.

Care a fost adevărata poveste dintre Amadeo şi Teresa, mamă? Există cineva în familie care să fi fost interesat de asta? Să presupunem că e adevărat că s-au cunoscut când el a pictat-o. Atunci ea avea doisprezece ani. Dar ce s-a întâmplat mai apoi? Cum s-au cunoscut? Cum a fost ziua nunţii? Cum trăiau împreună? Pe ce se baza relaţia lor?

Cele două fotografii sunt singurele răspunsuri la toate aceste întrebări.

Prima e din monografia de care mi-a amintit tata când am luat cina. A fost publicată în colecţia Gent Nostra. Fotografia apare la pagina doisprezece,

însoţită de o notă: „Amadeo Lax şi soţia lui, în unica fotografie de studio care s-a găsit”.

E o poză de nuntă, în tonuri gri. Teresa e aşezată pe un taburet, în spatele ei, în picioare, stă bunicul. Mâna lui e sprijinită de umărul ei. Pare un gest tandru, în ciuda solemnităţii momentului. Teresa răspunde gestului său, tot cu palma dreaptă, şi astfel verighetele amândurora ies în evidenţă. Ea îşi ţine mâna stângă în poala fustei de mătase care ajunge până la pământ. Are o bluză cu mâneci lungi, cu un decolteu sobru. Poartă o pălărie de tul, la mare modă în anii douăzeci, de care este prins şalul de mireasă. Stă înclinată uşor în faţă, ca şi cum ar fi nerăbdătoare să se termine odată cu fotografiatul pentru a începe să petreacă şi surâde cu sinceritate copilărească. Pare foarte tânără, deşi avea deja douăzeci şi unu de ani. E minunată.

În schimb, expresia bunicului e una de mare seninătate. Şi are de ce: s-a însurat foarte bine, cu o tânără frumoasă şi de familie bună. Căsătoria lor a fost susţinută de toţi, inclusiv de el însuşi. Rictusul de pe buzele sale e semnul efortului de a-şi reprima zâmbetul. Pesemne că se distra pe seama eforturilor făcute de tânăra lui soţie, căreia fotograful poate că îi reproşa lipsa de seriozitate şi impetuozitate. Are o ţinută distinsă: jachetă neagră, vestă, ceas de aur de buzunar, plastron de mătase şi joben. Totul indică clasa privilegiată căreia îi aparţine, inclusiv mănuşile din piele rusească, ţinute în mâna stângă. E imaginea unui bărbat încă tânăr şi atrăgător. Cu siguranţă că şi Teresa urma să fie invidiată pentru un asemenea soţ. Dar cea mai mare expresivitate o are privirea lui, fixată asupra obiectivului, iluminată de strălucirea inconfundabilă a fericirii.

Cea de-a doua fotografie mi-a trimis-o tata în urmă cu câţiva ani şi, din câte ştiu, nu mai există nicio copie. Vreau să spun că nu a fost publicată niciodată. Poate de aceea, atât eu, cât şi el, am uitat de ea. A fost făcută în acelaşi studio, patru ani mai târziu. Amadeo Lax apare îmbrăcat cu eleganţa lui obişnuită. Cum moda masculină evoluează lent, s-ar zice că în tot acel timp scurs nu şi-a schimbat niciodată hainele. Acelaşi ceas de aur

ieşind în evidenţă pe vestă. Pălăria odihneşte lângă el, pe o măsuţă. Totuşi, de data aceasta buzele lui chiar au un rictus antipatic. A mai pus pe el câteva kilograme de când a pozat ultima dată acolo. S-ar putea spune că nu mai simte nevoia de a face pe placul nimănui. Nici măcar celor care pozează alături de el.

În faţa lui, Teresa e aşezată pe un scaun. E de o eleganţă sofisticată: fustă până la glezne, bluză brodată şi pantofi cu toc. Poartă părul într-un coc nu prea strâns. Nu mai e tinerica zvăpăiată şi nerăbdătoare din fotografia de nuntă. Are douăzeci şi cinci de ani – suntem în 1932 – dar pare o femeie de patruzeci de ani. E slabă, are cearcăne şi pare foarte obosită. Poate că încă nu şi-a revenit după naştere. În braţe ţine bebeluşul de numai câteva săptămâni – tata, în haine de botez căruia îi zâmbeşte cu multă dragoste. Numai acest zâmbet şters aminteşte de femeia din cealaltă fotografie. Fericirea, de această dată, nu a mai ajuns până la posteritate.

Această imagine a Teresei este cea mai crudă dintre toate din câte cunosc eu. Tata nou-născut. Bunicul jucându-şi rolul de tată respectabil. Şi ea – o mare necunoscută.

Ce ciudat! Ani de zile am făcut în aşa fel încât aceste fotografii să nu fie reproduse în nicio biografie de-a bunicului. Am făcut-o din respect pentru memoria lui, pentru vechea lui durere, dar şi pentru tata, căruia nu e nevoie să-i vorbeşti despre mama sa pentru a observa cât de mult îl doare că a crescut fără ea, cât de împins la extrem e reproşul său că l-a abandonat.

Istoria picturii, artei, literaturii e doldora de persoane nesuferite, pline de talent. Oameni care umplu manualele, dar au fost un adevărat blestem pentru cei ce au avut nenorocul de a trăi în preajma lor. Poate că şi bunicul a fost unul dintre ei, deşi după atâta timp de la rictusul său de superioritate nu se mai poate şti cu adevărat. Posteritatea face ca umbrele să se adâncească şi chipurile să se şteargă. Pe de altă parte, poate că generaţiile viitoare nu vor mai găsi nimic de admirat.

Ani de zile am făcut tot ce am putut pentru ca

Teresa reală să fie ştearsă din memoria familiei şi am fost convinsă că era bine ceea ce făceam. Pentru mine, Teresa nu însemna altceva decât un motiv artistic, o inspiraţie norocoasă, precum toate acele doamne din înalta societate care datorită bunicului şi-au menţinut farmecul şi faima, nepăsătoare la trecerea anilor.

Acum e altceva. Acum simt că privirea Teresei îmi reproşează că am fost atât de credulă. Simt că bunica mă întreabă de ce nu am îndrăznit niciodată să merg mai departe. Spre adevăratul înţeles al expresiei ei când se uită la bebeluş.

Cred că ar trebui să ne uităm cu mai multă atenţie la aceste fotografii, mamă. Conţin un adevăr ce poate schimba totul.

Noapte bună,

Violeta

P.S. Era să uit! Ieri am trecut pe la cimitirul Poble Nou ca să verific dacă e aşa cum scrie pe acel blog pe care mi l-ai trimis. Mormântul lui Francesc Canals Ambros e un loc incredibil. Exact aşa cum se spune în articol. Să nu râzi, dar nu m-am putut stăpâni să nu-i cer o dorinţă sfinţişorului. Am scris-o pe o bucăţică de hârtie şi am aruncat-o în adâncitura aceea. Dacă se împlineşte, am să-ţi spun.

X

Pentru vechiul *patio* începe o viaţă nouă. Se aud voci pe scară. Apar şapte personaje: Arcadio Perez, funcţionarul tinerel, sergentul Paredes, un ajutor în uniformă, Violeta Lax, o tinerică cu accent franţuzesc, pe nume Amelie, prezentată drept „secretara tatălui meu” şi Modesto Lax, a cărui prezenţă reuşeşte să acapareze toată atenţia încă dinainte de a deschide gura.

— Mai bine „asistentă”, te rog, zice Amadeo, referindu-se la tânără.

Dacă ar fi actori, atitudinile lor diferite ar putea fi puse pe seama rolului pe care fiecare dintre ei e obligat să-l joace. Modesto îi şopteşte ceva lui Amelie. Violeta şi Arcadio par destul de neliniştiţi, parcă ar aştepta cu nerăbdare să se întâmple odată ce trebuie să se întâmple. Bărbaţii în uniformă îşi dau aere, fiecare în funcţie de grad. Imediat ce trece pragul uşii de sticlă, funcţionarul îşi caută în buzunar telefonul mobil. Răspunde:

— Sunt la o întâlnire, te sun mai târziu.

Face o faţă contrariată, apoi ceea ce i se spune la telefon îl mai luminează.

— Bineînţeles, vedem meciul la mine. Adu ce vrei.

Închide, încercând să dea impresia că a rezolvat o chestiune importantă. Modesto ridică din sprâncene.

— Ah, Barcelona. Uitasem că aceasta este adevărata religie în oraş.

Contemplă totul cu aerul absent al celui care vrea să păstreze distanţa, ca şi cum s-ar teme că praful îi va distruge aspectul său impecabil. Sau poate că nu se teme de praf, ci de trecut. Conform stilului său de a se apăra, întreabă:

— Aşa-i că nu ştiţi de unde vin culorile Barcelonei?

Pe faţa Violetei apar semnele iritării. Paredes aşteaptă amuzat. Arcadio face ochii mari, admirativ şi murmură:

— Îmi plac anecdotele lui. Sunt foarte amuzante.

Modesto, încurajat de comentariu, continuă:

— Nu ştiţi?! Păi, nu sunteţi cine ştie ce mari fani ai Barcelonei! Culorile sunt ale stemei din Tesino, un canton italian din Elveţia, aproape de Winterthur: jumătate albastru, jumătate roşu. De acolo se trăgea un domn cu un nume atât de complicat, încât, când s-a stabilit la noi, şi-a luat numele de Joan Gamper, ca să fie mai uşor pentru localnici. El a fost fondatorul clubului. Înainte, a jucat vârf de atac la Basel, o echipă elveţiană care şi ea are echipament roşu şi albastru. S-a sinucis din pricina datoriilor, sărmanul.

— De unde ştii toate poveştile astea? întreabă funcţionarul. Pari o enciclopedie.

Modesto râde, caută privirea lui Amelie, care se uită la el cu

admiraţie. E genul acela de admiraţie care la femei sfârşeşte întotdeauna prin a se transforma în dragoste.

— Asta e ceva *vox populi,* nu am niciun merit. În rest, ştiţi doar: cine caută găseşte, zice Modesto.

Paredes, considerând că preambulul a fost suficient, trece la treabă. Îl invită pe Modesto să treacă pe sub cordonul ce marchează locul şi să intre în magazia de unelte. Modesto refuză cu un gest elegant, dar scrutează încăperea de la distanţă.

— Habar nu am avut că acolo era o magazie.

Toată povestea îl plictiseşte groaznic pe Modesto, aşa cum reiese din cordialitatea lui indiferentă.

— Totuşi, apare în planurile originale, zice sergentul.

— Interesant, murmură Modesto, pe acelaşi ton cu care ar fi spus cât e ceasul.

— Bine. Haideţi să mergem acolo, domnilor.

Sergentul ridică vocea, în timp ce scoate dintr-o mapă câteva hârtii.

— Vă mulţumesc că aţi venit. Dată fiind importanţa a ceea ce am să vă spun, m-am gândit că e mai potrivit să fim faţă în faţă. În plus, ţineam mult ca domnul Lax să vadă cu ochii lui locul unde a fost găsit cadavrul. În circumstanţele date, memoria lui e sursa cea mai veche de care dispunem.

— Atunci e o investigaţie condamnată la eşec, glumeşte Modesto.

— Vreau să vă mai spun şi câteva noutăţi, continuă Paredes, uitându-se peste hârtii. Să începem cu faptele: pisica găsită lângă cadavru. Era moartă deja când a fost pusă acolo. Se pare că încă era un pui bine hrănit şi răspundea la numele Dickens. Cel puţin aşa apare pe plăcuţa prinsă de zgarda de la gât. Ce ziceţi?

— E un nume potrivit pentru o pisică. Mai ştiu una care se numea Tolstoi, zice Modesto.

Sergentul Paredes nici măcar nu zâmbeşte. Vrea să termine odată. Continuă:

— Mai e şi verigheta pe care moarta o purta la gât, prinsă de un lănţişor. Am aflat cine a fost Francesc Canals Ambros. Cu siguranţă n-o să vă vină să credeţi ce am să vă povestesc.

Arcadio şi Violeta schimbă o privire însoţită de un zâmbet complice. „Cam mult le-a luat", par să-şi zică. Sergentul le dă tot soiul de informaţii despre sfinţişor, Modesto ascultă cu atenţie, îl interesează astfel de poveşti.

— Aşadar, e demonstrat că face minuni? întreabă el.

— Aşa se zice, răspunde Paredes. Există multe informaţii pe internet. Am făcut câteva investigaţii şi am aflat câte ceva în plus. Locuia pe strada Valencia, la numărul 344 şi era enoriaşul parohiei Concepcion. Cu siguranţă că în arhivele parohiale au fost informaţii despre el şi familia lui, dar acestea au fost distruse în timpul

Războiului Civil. Era burlac. În dreptul profesiei, în arhivele cimitirului apare „lucrător în comerţ” (nu am reuşit să aflăm unde muncea). A fost înhumat în 28 iulie 1899, în nişa funerară cu numărul 1.682, din sectorul 1, zona 3 din Cementiri de l’Est. În acea nişă, situată pe rândul al şaselea, din 1876 până în 1924 au mai fost înhumate cinci persoane, doi copii şi trei adulţi. Am numele lor, dacă vă interesează. În septembrie 1908, rămăşiţele sale au fost mutate în nişa numărul 138, din zona 4, sectorul 1, unde se găsesc şi acum. Motivul pentru care a fost făcută mutarea nu e specificat, dar e mai mult ca sigur că trebuie să aibă legătură cu minunile făcute de el. E destul de incomod să aduci ofrande cuiva ale cărui rămăşiţe se găsesc în rândul al şaselea. Părinţii lui au fost înhumaţi în aceeaşi nişă, ani buni mai târziu. Se numeau Francisco şi Antonia. După mutare, noua nişă a fost scutită de impozite pe vecie şi s-a transformat într-un soi de sanctuar de pelerinaj apocrif. E impresionant. Aţi fost acolo?

Cei prezenţi dau din cap că nu. Violeta tace.

— Până acum, singura legătură pe care am reuşit să o fac între tânărul acesta şi familia voastră e că atât el, cât şi familia ţineau de aceeaşi parohie.

— Mai e una, adaugă Violeta, surprinzându-i aproape pe toţi. Marile Magazine El Siglo. Familia mea a avut legături strânse cu proprietarul acestora, familia Conde. În 1927, bunicul meu i-a făcut portretul unui membru al familiei, don Octavio Conde, cu care era şi prieten. Tabloul se află acum la Chicago, într-o expoziţie organizată de muzeul la care lucrez.

Sergentul se încruntă.

— Serios? De fapt, e o legătură destul de neclară. Acest tânăr, sfinţişorul, a murit în 1899, înainte ca victima care ne interesează să se fi născut măcar. Nu cred că are rost să continuăm investigaţiile în această direcţie şi nici nu cred că are sens să scormonim mai mult.

— Absolut de acord, zice Modesto, gata să considere chestiunea încheiată.

Dar Paredes nu terminase.

— Avem rezultatele de la proba cu ADN şi sunt concludente.

Se întoarce către funcţionarul care e iar ocupat cu telefonul.

— Iertaţi-mă, dar v-ar deranja să ne lăsaţi puţin singuri? Aceasta e o problemă care îi priveşte strict pe membrii familiei.

Arcadio dă să iasă şi el, dar Violeta îl retine.

— Tu eşti ca şi din familie, zice ea.

Arcadio aşteaptă să vadă ce are de zis Modesto, iar acesta aprobă dând din cap. Rămâne şi Amelie. După ce uşa de sticlă se închide în urma funcţionarului, Paredes continuă:

— După cum veţi vedea, gradul de asemănare între ADN-ul domnului Lax şi cel al defunctei este unul extrem de ridicat. Pe scurt:

cei de la laborator sunt convinşi că această femeie a fost mama dumneavoastră, domnule Lax.

Confirmarea a ceea ce Violeta deja bănuise cade ca o piatră de mormânt. Modesto priveşte gânditor la Paredes. Îl întreabă dacă poate să vadă hârtiile şi se uită atent peste ele timp de câteva minute. I-ar plăcea să găsească în ele ceva care să dezmintă ceea ce tocmai auzise. I le dă Violetei, care respiră tot mai repede.

— Mă temeam de asta! şopteşte citind ceea ce Paredes le spusese. Ce oroare!

Paredes încearcă să controleze situaţia şi adaugă:

— În privinţa cada… – Paredes se corectează repede – defunctei, cercetările au adus date foarte clare. Era o femeie de aproximativ 1,60 m înălţime, de rasă albă şi în momentul morţii avea în jur de treizeci de ani. Era îmbrăcată cu ceva ce pare a fi o cămaşă de noapte de satin, poate chiar şi un capot (printre rămăşiţe s-au găsit catarame şi nasturi îmbrăcaţi în mătase) şi purta pantofi. Credem că moartea a survenit vara, între 1935 şi 1940, ceea ce coincide cu perioada când a fost pictată fresca şi cu dispariţia Teresei. Dacă e ea într-adevăr şi bazându-ne şi pe ceea ce ne-aţi spus dumneavoastră, se poate să fi murit în 1936, la vârsta de douăzeci şi nouă de ani (şi datele chiar se potrivesc). Cauza morţii a fost confirmată: strangularea. Înhumarea s-a făcut post-mortem, când abia intrase în faza *rigor mortis.* Trupul nu a fost găsit niciodată, la asta contribuind şi fresca pictată ce acoperea intrarea, deşi e posibil să mai fi fost şi alte cauze. În privinţa autorului crimei, mă tem că nu putem să spunem nimic sigur. Nu ştim cine locuia pe atunci în casă, nici cine ar fi putut să facă aşa ceva, chiar dacă mă tem că nu ar mai avea nicio relevanţă, pentru că crima s-a prescris de ani de zile. Teresa Bruses nu a moştenit mai nimic din partea familiei, ceea ce elimină posibilitatea unui mobil financiar al crimei. Ne rămâne marele mobil clasic în astfel de crime şi el se potriveşte şi cu *modus operandi:* crima pasională. Dar după atâta timp e imposibil să mai stabilim exact, şi cu atât mai puţin să găsim suspectul. Tot ceea ce v-am spus puteţi regăsi în rapoartele de la laborator şi în cel al entomologului legist. Veţi vedea că am acţionat cu maximă discreţie. Şi, credeţi-mă, sfârşi sergentul uitându-se pe rând la Modesto şi la Violeta, chiar îmi pare rău.

Violeta citeşte rapoartele, impresionată: „indicatori genetici”, „localizare cromozomială”, „genele alele transmisibile”…

— Şi asta ce e? întreabă Violeta, indicând o pagină.

— E raportul unde sunt detaliate circumstanţele care au făcut ca trupul să nu se descompună, o lămureşte Paredes. Veţi vedea că umiditatea relativă din interiorul încăperii a fost de 5%.

— Aţi spus că a fost ucisă vara, intervine Arcadio, care ascultase până atunci cu buzele strânse. Cum se poate şti asta?

— E o descoperire făcută de entomologul legist, bazată pe anumiţi paraziţi care se pare că apar din hematoame numai vara. Nu ai întotdeauna norocul de a-i găsi.

Violeta citeşte, cu o voce pierită, pasaje care ilustrează ceea ce tocmai spusese sergentul:

— „Ţesuturi foarte uscate care conţin parazitul *Megaselia Scalaris* şi dermestide".

— Exact. *Megaselia Scalaris.* Asta este.

Sergentul adună hârtiile şi le îndeasă în mapă.

— Am să cer să vi se facă o copie, zice. Îmi imaginez că aţi vrea să le păstraţi.

— Adevărul e că nu mă văd citind aceste rapoarte înainte de a dormi, zice Modesto. Mai e şi altceva?

— Din păcate, nu. Mai rămâne doar ca defuncta să fie înmormântată imediat ce judecătoarea va autoriza asta, zice Paredes. Investigaţia noastră ia sfârşit aici. Legal, cazul va fi închis în curând. Îmi pare rău că nu am putut să fac mai mult.

— Aţi făcut mai mult decât era nevoie, vă asigur, adaugă Modesto, fără intenţia de a fi cordial, însă Paredes îi mulţumeşte printr-un zâmbet.

— Judecătoarea o să vă cheme pentru ultimele formalităţi. Apoi veţi putea face înmormântarea şi întoarce la viaţa de zi cu zi. Dacă nu vă deranjează, mi-ar plăcea să asist.

Nimeni nu spune nimic, apoi Modesto reacţionează:

— Ah, desigur că puteţi asista. Veniţi, dacă vreţi.

Ridică o mână în aer şi întreabă tranşant:

— Spuneţi-mi, sergent, asta e tot sau a mai rămas vreun detaliu interesant pe care ar trebui să-l cunoaştem?

— Din partea mea, asta este tot. Dar cred că domnul funcţionar are ceva să vă comunice.

Tânărul funcţionar devine neliniştit, cineva l-a anunţat că poate reveni.

— Cordonul care marchează locul va fi îndepărtat chiar astăzi, îi anunţă Paredes. Apoi veţi putea să sărbătoriţi.

Funcţionarul răsuflă uşurat, dar totodată pare şi stingherit. Motivul se datorează expresiei unora dintre cei prezenţi.

— Să sărbătorim? întreabă Arcadio.

— Mă rog, nu aş zice chiar aşa, spune tânărul funcţionar. De fapt, e vorba despre o inaugurare a lucrărilor, ceva simbolic. Ni s-a părut o idee bună, o modalitate de a reda oraşului edificiul.

Violeta îşi încreţeşte fruntea.

— Se apropie alegerile? întreabă Arcadio.

Funcţionarul încă nu are suficientă experienţă pentru a rezolva cu diplomaţie o situaţie atât de tensionată. S-ar zice că dimpotrivă. Pe

măsură ce vorbeşte, dă şi mai tare cu bâta în baltă. Cum ar fi atunci când zice:

— Mă bucur că s-a sfârşit partea urâtă a acestei poveşti. Vreau să vă rog ceva. Guvernul autonom crede că e mai bine să nu se facă publică toată povestea. Pentru viitorii beneficiari ai acestui spaţiu nu ar fi prea atrăgător să ştie că citesc într-un loc unde s-a comis un asasinat, înţelegeţi? Cred că nu s-ar mai putea concentra la ce au de făcut.

Modesto e de acord.

— Desigur, desigur. Când citeşti, nu trebuie să fii distras.

— Am adus un document ca să-l semnaţi. E un contract între patru părţi. Dumneavoastră (se uită la Modesto şi la Violeta), în calitate de moştenitori ai defunctei. Arcadio Perez, în calitate de responsabil şi legatar al testamentului artistului, ale cărui drepturi sunt în vigoare. Şi noi, ca moştenitori şi administratori ai patrimoniului lui Amadeo Lax. Toţi semnatarii se obligă să păstreze tăcerea asupra găsirii rămăşiţelor pământeşti şi a urmărilor acestei găsiri şi să nu publice pe acest subiect niciun articol, carte sau comentariu timp de douăzeci şi cinci de ani, începând cu acest moment.

Tânărul funcţionar face din servietă o măsuţă. Modesto nici măcar nu citeşte. Scoate un stilou de argint din buzunarul interior al hainei de catifea şi semnează unde îi indică tânărul. După care zice:

— Gata.

Violeta şi Arcadio citesc contractul cu atenţie. Ca pentru a-i încuraja, funcţionarul adaugă:

— Nu putem risca să ne scape din mâini toată această poveste. Urmează să facem aici o investiţie importantă şi cred din toată inima că discreţia ar fi în favoarea noastră a tuturor.

Violeta şopteşte:

— A tuturor, mai puţin a Teresei.

— Hai să mergem, draga mea, intervine Modesto, să nu mai pierdem timpul. Dacă mai continui aşa, o să pierzi avionul.

Violeta e de acord. Nu-i place cum decurg lucrurile şi atitudinea ei spune asta. Chiar dacă, în sinea ei, înţelege de ce contractul îl mulţumeşte atât de mult pe Modesto: îi oferă mai mult decât un acord bine făcut. Îi dă posibilitatea să lase trecutul la locul lui. Într-un colţ, fără să deranjeze. Îşi dă seama că se află în minoritate, ba mai mult, nici măcar nu poate fi sigură că lucrurile ar trebui să fie tratate altfel. Sfârşeşte prin a semna unde i se arată şi se grăbeşte să-şi ia la revedere.

— Scuzaţi-mă, zice ea, dar trebuie să ajung la aeroport. Avionul meu decolează peste două ore.

Îi sărută pe obraji pe Arcadio şi pe tatăl ei, strânge mâna lui Paredes, îi zâmbeşte Ameliei şi înclină capul către ceilalţi doi. Înainte de a ieşi, îi zice lui Arcadio:

— Am să-ţi scriu.

Odată actele semnate şi conversaţiile stinse, ies pe rând, iar Modesto şi Amelie sunt ultimii care părăsesc locul. Se mai uită o dată la pardoseala murdară, la vechea magazie de unelte, la urmele de pe zid şi la cupola care acoperă fostul *patio*.

— E un loc potrivit pentru o sală de lectură, zice Modesto. Îndeamnă la linişte.

Ea e de acord, cum altfel.

— Te simţi bine? îl întreabă, aranjându-i eşarfa verde, perfect asortată cu pantalonii.

El o ia de mână şi îi zice:

— Nu chiar. Nu-mi place când trebuie să mă prefac.

Amelie îl priveşte cu tandreţe.

— Of, *cherie,* mai e puţin. O să-i spunem când se va întoarce din Italia. Astăzi nu era un moment potrivit.

Amelie se uită înspre salonul cu şemineu, şi cum acolo deja nu mai e nimeni, îşi ia o expresie de fată îndrăzneaţă şi îl sărută scurt pe Modesto. Apoi îi dă drumul mâinii şi iese în faţa lui, cu mersul sigur pe care orice asistentă trebuie să-l aibă.

Acum se pierd şi vocile lor de-a lungul răsunătorului hol. Să ascultăm cu atenţie. Ne amuză să facem asta. Se apropie de baza scării. Se apropie momentul ce reînnoadă tradiţia familiei.

Acum, chiar acolo. Picior nătâng. Râsul nervos. Tăcerea finală.

Modesto s-a împiedicat de vrejul de marmură.

Portretul lui don Octavio Coride
în biroul său de la El Siglo, 1927

Ulei pe pânză, 102 x 45
Barcelona, colecţie particulară
Împrumut special

Amadeo Lax l-a pictat o singură dată pe cel pe care l-a considerat ani de zile cel mai bun prieten al său. Octavio Conde a fost primul născut al fondatorului marilor magazine El Siglo, iar între 1927 şi 1932 a ajuns să fie şeful consiliului director în cadrul firmei. Născut, ca şi Lax, în 1899, a fost coleg cu el la şcoala-pension iezuită din Sarrià, locul unde au legat o strânsă prietenie. De-a lungul vieţii urmau să aibă un destin împlinit, fiecare în meseria sa, colaborând de nenumărate ori. Portretul, expus publicului pentru prima dată, e o dovadă sobră a puterii economice deţinute de familia Conde. Octavio Conde e îmbrăcat cu o jachetă, stă ţeapăn în spatele biroului său, împodobit cu obiecte ce transmit un mesaj simbolic: creanga de măslin – hărnicia; carafa cu apă – puritatea, clarviziunea; cartea – cunoaşterea; balanţa – onestitatea comerciantului. Tabloul, de o verticalitate accentuată, reflectă interesul lui Lax pentru realismul epocii, regăsit şi în grija şi atenţia faţă de natural, realizat prin tuşe lungi şi aerisite. Pe Octavio Conde şi Amadeo Lax i-a legat o strânsă prietenie până în 1932, anul în care Octavio a părăsit oraşul şi s-a stabilit în Statele Unite împreună cu Teresa Bruses, soţia prietenului său. Din acel moment, viaţa lui a căpătat o discreţie firească. Aşa cum era de aşteptat, întâmplarea a dus la ruperea prieteniei dintre Lax şi Conde, cel pe care nimeni nu l-a mai întâlnit niciodată.

Lax a realizat afişe publicitare pentru magazinele El Siglo începând din 1919 până în 1932 şi le-a făcut portretul copiilor prietenului său – Eduardo Conde şi Cecilia Gomez de Olmo – şi altor membri ai familiei fondatoare a vastului imperiu comercial, precum don Ricardo Gomez. Toate aceste tablouri, împreună cu cel care ne interesează acum, au fost expuse, începând cu 1915, în sala de şedinţe a societăţii şi cele mai multe dintre ele şi-au găsit nemeritatul sfârşit în incendiul care a distrus magazinele în noaptea de Crăciun din 1932. Portretul lui Octavio s-a păstrat pentru că înainte de incendiu cu câteva zile a fost împrumutat pentru o expoziţie monografică deschisă în 12 decembrie, 1932, la sala Pares. În acele zile, toate afişele publicitare făcute de Lax pentru Marile Magazine El Siglo au fost expuse în propria sală de expoziţii a instituţiei, afişe care au dispărut şi ele în urma incendiului.

Portretişti spanioli ai secolului XX
(din Catalogul expoziţiei)

Chicago Art Institute, Statele Unite, 2010

XI

În încăperile casei Lax, de la demisol până la etajele superioare, s-a dus vestea surprinzătoare că petrecăreaţa Vicenta şi blajinul Julián au dormit împreună.

— Lipiţi, ca apa şi uleiul, ce mai încolo-ncoace, bombănea Eutimia.

Vicenta Serrano a intrat în rândul servitorilor casei în 1910, vai de capul ei, dar cu bune recomandări, pentru a o înlocui pe Juanita, cea care murise brusc, în somn, la vârsta de şaptezeci de ani. Îndatoririle ei nu erau uşoare: cei trei copii ai stăpânilor crescuseră datorită bucatelor gătite de Juanita, aceleaşi după care tânjeau toţi din casă şi, de parcă atât nu ar fi fost suficient, văduvul fostei bucătărese îşi petrecea ziua aşezat la masa din bucătărie, uitându-se la flăcări cu ochii în lacrimi şi cu buzele tremurânde.

Dar Vicenta avea douăzeci şi patru de ani, era de la ţară, cam necioplită, însă isteaţă şi mai harnică decât oricine. Avea câţiva aşi în mânecă, precum reţeta de orez cu lapte, învăţată de la mama sa, şi care i-a dat gata pe bogaţii catalani, sau înţelepciunea ei ancestrală, care o făcea să fie convinsă că simplitatea şi adevărul pot cuceri lumea.

Era evident ce văzuse Julián la ea. Vicenta avea ochi negri, sprâncene groase şi un păr lung şi ondulat care-i ajungea până la talie. Înfăţişarea ei te ducea cu gândul la un animal sălbatic. Mai era şi dezinvoltă, râdea tot timpul şi când credea că nu o aude nimeni, fredona cântecele în bucătărie:

Melcu-şi duce casa greu,
Nu mai pot de dorul tău…

Dar tuturor li se părea greu de înţeles cum reuşise Julián – cel care era tare de cap, molâu şi abia deschidea gura – să o cucerească. Până atunci, cu toţii îl crezuseră sărac cu duhul şi trândav, pentru că aproape niciodată nu îl auzeai vorbind şi când nu avea ceva de făcut dormea. Se poate spune că dorinţa, ori iubirea, sau visul de a avea o femeie numai pentru el, când deja nu mai era atât de tânăr, a făcut minuni. În orice caz, caracterul pretendentului a influenţat decisiv rezultatul final: opt ani de zile a tot cochetat Vicenta şi a folosit un întreg repertoriu de cântecele până când Julián s-a hotărât. Nu a devenit mai vorbăreţ, dar datorită farmecelor feminine atinse mult întinerit vârsta de cincizeci de ani. Ea nu a renunţat la cântecele, doar că acum nu se mai ascundea. Julián se aşeza la masa din bucătărie şi o aplauda, în timp ce ea trebăluia, cântând aluziv:

Afurisiţii de pureci rău mă pişcă-n turmă
Degeaba-i caut, că nu le dau de urmă.
Pielea de pe mine toată mă mănâncă
Nu ştiţi problema cât e de adâncă.

Uneori, li se alătura octogenarul Felipe, care înflorise de când aflase că fiul lui îşi pierduse fecioria.

Cum Vicenta şi Julián nu erau căsătoriţi şi nici nu aveau de gând să se cunune, Laia Montull Serrano – născută sâmbătă, 23 octombrie 1920, într-o zi blândă, cu briza bătând uşor dinspre marea liniştită, sub un cer înnorat în zori şi senin seara – a fost considerată copil din flori, ceea ce în acele vremuri era ca şi cum nu ai fi existat.

Imediat după naştere, pentru a binecuvânta venirea ei pe lume, doamna María del Roser i-a făcut cadou un medalion de aur cu Fecioara de la Montserrat. În absenţa altor copii în casă, Laia a fost nevoită să se joace mai mult singură, sub privirile îngăduitoare ale adulţilor. A moştenit câteva jucării de lux, uzate sau de-a dreptul stricate, de care nu îi mai păsa nimănui şi nu a fost seară de Crăciun în care doamna María del Roser să nu îşi amintească de ea şi să-i cumpere un ursuleţ de pluş sau vreo păpuşă, pentru care fetiţa îi mulţumea, destul de neconvingător, în ziua următoare, ţinându-se de mâna mamei, făcând o reverenţă şi sărutând obrazul stăpânei. Aceste ceremonii anuale de mulţumire erau singurele dăţi când fetiţa călca în apartamentele de la etaj. De fiecare dată când ajungea acolo deschidea larg ochii, uluită de tot ceea ce vedea în jur, iar când se întorcea la demisol, în cămăruţa cu ferestruica prin care se vedeau numai picioarele trecătorilor, visa să locuiască la etaj.

În primii ani de viaţă, Laia a locuit împreună cu mama ei. Apoi a împărţit o cameră cu Rosalía, iar când aceasta a plecat, s-a trezit stăpână peste o încăpere cu două paturi şi un dulap. În alte timpuri, nu ar fi durat mult până când o altă cameristă ar fi ocupat patul rămas liber, dar după război situaţia se schimbase mult şi întreg oraşul părea amorţit. Noul stăpân Lax nu avea nevoie de atâţia servitori. Din nefericire, Violeta murise, Juan nu avea să se mai întoarcă, iar stăpânul folosea doar mansarda şi cabinetul, iar singura care trăia mai mult sau mai puţin la fel ca întotdeauna – deşi tot mai înstrăinată – era doamna María del Roser, ce nu se mai despărţea de Conchita. La primul şi la al doilea etaj era plin de încăperi ferecate. Spaţiul ajunsese să fie prea mare.

Prezentul prelungea destinul fast de care avea parte Laia. Casa, departe de agitaţia de la începutul secolului, era acum mult mai liniştită. În primii ani ai vieţii nimeni nu a pus-o să facă ceva, a crescut fără nicio obligaţie, făcând numai ceea ce îi plăcea. Trăia practic la bucătărie, alături de mama sa, deşi uneori mai dădea câte o

raită prin garaj, acolo unde, când stăpânii nu erau acasă, tatăl ei îi dădea voie să urce în automobile. Maşina sa favorită era La Cuadra, ce părea o jucărie uriaşă, cu banchetele sale îmbrăcate în piele şi spiţele vopsite în roşu. Maşina Rolls-Royce i se părea mult prea sobră, potrivită pentru călătorii de afaceri. În interiorul maşinii grupului Hispano Suiza fetiţa făcea pe marea doamnă, inspirându-se de la Teresa, noua şi frumoasa stăpână Lax. Îşi închipuia că şi ei îi trimite cineva cadouri numai pentru a-i oferi capriciul de a le refuza. Sau mai bine: visa să fie logodnica unui domn – foarte bogat, desigur şi căsătorit – asemenea acelei femei pe care, într-o noapte când nu avea somn, o găsise adormită pe bancheta din spate.

— Cine e? l-a întrebat pe tatăl său.

Julián, aşezat la volan, gata de plecare, s-a supărat pe ea. De aceea Laia s-a gândit că femeia adormită era cineva important. De aceea, precum şi pentru că a fost trimisă urgent în camera ei.

— Unde o duci? a insistat ea. E beată?

— Asta nu e treaba ta, i-a zis tatăl său înainte de a închide uşa camerei.

Odată cu venirea noii doamne Lax, casa a mai prins viaţă. S-a reluat obiceiul de a lua masa în familie, după-amiezile se servea ceai cu biscuiţi în salonul doamnelor, biblioteca a redevenit unul dintre locurile cele mai umblate şi chiar a apărut şi o nouă servitoare, Antonia, o cameristă cu faţa ciupită de vărsat de vânt, fosta doică a Teresei. I s-a dat camera ce aparţinuse Eutimiei, pentru că numai cineva care nu o cunoscuse pe guvernantă ar fi îndrăznit să profaneze acel loc fără teama de a se întâlni cu fantoma ei.

Din ordinul Teresei, Laia a fost pusă la treabă. Împlinise unsprezece ani când a fost trimisă să dea o mână de ajutor la călcatul rufelor. I se dădeau munci uşoare, iar mama sa a învăţat-o tainele bucătăriei, luând-o pe lângă ea ca ajutor de bucătar. Printre obligaţiile sale era şi aceea de a servi bucatele din carne când familia lua masa. Rosalía i-a croit o uniformă albastru-marin, cu bonetă şi şorţ şi aşa a început Laia să se prezinte dinaintea stăpânilor, purtând tăvile pline de rulouri, de fripturi sau de peşte. Se apropia, îndatoritoare, şi trecea pe la fiecare ca să-şi ia porţia în ordinea cuvenită: mai întâi doamna cea mai în vârstă, apoi doamnele căsătorite, apoi fetele, iar la urmă domnii, începând tot aşa, cu cel mai în vârstă. I se părea un joc. Dacă nu aveau invitaţi, atunci prima servită era doamna María del Roser şi Laia se abţinea cu greu să nu râdă la câte spunea stăpâna, deşi mama sa îi atrăsese atenţia că venerabila stăpână suferea de o boală cumplită. Într-o zi a văzut cum stăpâna, profitând de faptul că nimeni nu îi dădea atenţie în acel moment, şi-a pus două linguri de orez în poală, după care i-a făcut cu ochiul. Altă dată, în timp ce-i servea felul întâi Teresei, a văzut-o ascunzând, una după alta, şase linguri de argint în

mânecă. De atunci, înainte de a începe să verifice tacâmurile de argint, Concha verifica mai întâi încăperile doamnei María del Roser, pentru orice eventualitate.

Numai domnul Lax, cu seriozitatea lui, îi impunea respect. Când ajungea la el, se ruga să nu scape tava sau să-i tremure picioarele. Strângea tava doldora de rulouri de parcă ar fi fost un colac de salvare. La început, Amadeo nu o băga în seamă. Laia nici măcar nu era sigură că o vedea, până într-o zi când l-a auzit întrebând în spatele ei:

— Şi mucoasa asta cine mai e?

— Fiica lui Julián şi a Vicentei, zise Teresa. E deja destul de mare ca să facă şi ea ceva.

— E minunat când bucătăresele fac copii cu şoferii, interveni María del Roser, ingenuă, referindu-se la odraslele lui Julián, Felipe şi Juanita, cei care fuseseră şoferi sau bucătari ai casei.

Invizibilitatea Laiei a ţinut puţin. În curând uniforma îi rămase scurtă. Într-un singur an crescuse mai mult de zece centimetri şi trupul i se transformase cu totul.

Amadeo o privea acum de fiecare dată când se apropia cu tava. Îşi încrucişa braţele şi o ruga să-l servească, iar în timpul acesta o măsura de sus până jos.

Scena care a urmat a fost o continuare funestă.

Într-o dimineaţă, foarte devreme, Laia a auzit pe cineva coborând scara. S-a gândit că o fi Concha care caută, ca de atâtea ori, vreun medicament pentru durerile ei de stomac. Sau pentru stăpână, care e supărată încă de cu seară. Dar nu, acei paşi sunau altfel.

A văzut o dâră de lumină pe sub uşa ei. A auzit mâna apăsând clanţa. În lumina firavă, l-a văzut pe domnul Lax, îmbrăcat în halatul de catifea, purtând un sfeşnic şi nu a înţeles ce se întâmplă. S-a acoperit cu pătura. S-a prefăcut că doarme. Spre surpriza ei, stăpânul închide uşa cu grijă, aproape fără zgomot, apoi se întoarce spre ea. Se apropie. Inima îi bate cu putere. Respiră zgomotos.

— Nu mă păcăli, ştiu că nu dormi, şopteşte domnul Lax.

Lasă sfeşnicul pe podea şi se aşază lângă ea, pe marginea patului. Întinde o mână, încet, îi caută trupul. Îşi lasă mâna pe pântecul ei. Apoi mai jos. Fata deschide ochii.

— Bravo, eşti cuminte, zice el, zâmbindu-i.

E pentru prima dată când îl vede zâmbind pe domnul Lax. Şi e tot pentru prima dată când i se adresează fără să fie la masă.

— Dacă nu ţipi, am să-ţi fac un cadou, şopteşte el.

Este atât de speriată, încât a uitat să mai respire. Şi el la fel, se gândeşte fata, auzindu-l respirând tot mai greu.

— Vrei un cadou? insistă el.

Dă din cap că da. El îndepărtează pătura. Două mâini calde se abat

asupra coapselor ei, îi dau jos pantalonii. I se face frig. Şi ruşine.

Domnul Lax îşi dezleagă cordonul. Se apropie. Are o privire ciudată, de parcă s-ar simţi rău. Se lasă peste ea, cât e de mare. E greu şi neplăcut. Singurul lucru plăcut e atingerea catifelei pe picioarele ei.

Brusc, Laia simte ceva îngrozitor care o rupe pe dinăuntru. Doare. Cât pe ce să ţipe (cât pe ce să-şi piardă cadoul). O palmă îi apasă gura. Tremură, dar nu de frig. El gâfâie tot mai tare. Apoi geme, respiră adânc, se ridică. Îşi aranjează halatul.

— Gândeşte-te ce-ţi doreşti, îi zice, ridicând sfeşnicul. Să-mi spui mâine-noapte, când voi reveni.

Iese fără să facă zgomot. Se duce mulţumit, gândindu-se că în sfârşit a avut parte de ceva bun în acea zi groaznică. De data aceasta nu dă peste vrejul de marmură.

Laia nu mai poate adormi. Rămâne cu ochii pe uşă, gândindu-se că poate stăpânul va reveni.

De acum încolo, aşa vor fi zorii fiecărei zile. Până când se va obişnui.

De la: Violeta Lax
Data: 20 martie, 2010
Către: Arcadio Perez
Subiect: De la lacul Como

Mi-am cumpărat un laptop. Aveam nevoie de el şi ţineam neapărat să-ţi scriu. Odată cu acest mesaj, îi fac inaugurarea. Trebuie să-mi pun puţină ordine în gânduri. Dacă îmi va scăpa ceva din tot ceea ce mi se întâmplă, voi sfârşi prin a crede că nu e adevărat. Pe de altă parte, nu cred că voi găsi un loc mai potrivit pentru mesaje lungi şi anacronice, oricât de mult aş călători.

Sunt la Nesso, un sătuc de pe malul lacului Como, la trei sferturi de oră de navigat de la Varenna. De acolo există legături bune cu trenul pentru Milano şi Bergamo, iar de la gară faci câţiva paşi şi ajungi la debarcader. Zeci de bărci traversează lacul în toate direcţiile. Sunt bărci de toate tipurile: lente, rapide, semi-rapide, unele de lungă distanţă, altele te duc doar de pe un mal pe celălalt. Totul este minunat, cu condiţia să nu încerci să le înţelegi orarul.

Gazdele mele deţin singurul hotel din Nesso, o clădire micuţă, cu zece camere, situată pur şi simplu pe apă. Are debarcader propriu şi sprijină un pod roman. Se numeşte Villa Eulalia şi nu e nici pe departe unul dintre palatele luxoase care se văd pe aici, mai degrabă pare un capriciu rezonabil al unor bogătaşi care vor să treacă neobservaţi. Trebuie să recunosc că, dacă intenţia celor care au construit casa a fost să se ascundă de lume, atunci au ales locul perfect.

Actuala proprietară a hotelului e Silvana, mamă a doi gemeni de şase ani, iar soţul ei, Aldo, e medicul satului. Mai au şi alte mici afaceri prin împrejurimi. Închiriază bărci cu motor, organizează excursii şi alte chestii de genul ăsta, totul bazat pe locurile de aici. Pe timpul iernii, când turiştii sunt foarte rari, se bucură de o lungă perioadă de linişte. Dimineţile îşi duc copiii la o şcoală din Como - singura localitate din zonă care merită numele de oraş pentru că are semafoare, centre comerciale şi toată lumea se grăbeşte. Uneori

profită de drumul la oraş pentru a face cumpărături sau ca să mănânce la vreun restaurant şi atunci se întorc după-amiază, după ce îşi iau copiii de la şcoală. Sau, dacă au venit direct acasă, dă unul o fugă, în vreme ce celălalt pregăteşte cina, uitându-se la suprafaţa lacului. Pe scurt, duc o viaţă atât de idilică, încât mă roade invidia.

Când am ajuns, Silvana m-a aşteptat la gară. E o femeie încântătoare. Aşa mi se păruse şi cu o seară înainte, când mi-am anunţat sosirea, iar ea s-a oferit să mă ia de la Milano. Am refuzat, bineînţeles. Şi bine am făcut: călătoria cu trenul de-a lungul lacului a fost minunată.

Silvana e cu un an mai tânără decât mine, dar arată de parcă nu ar avea mai mult de treizeci şi cinci de ani, ori chiar mai puţin. Poate datorită felului neobişnuit de a se îmbrăca, sau liniştii care o însoţeşte tot timpul. Am urcat maşina pe feribot. Am ajuns la Belaggio şi de acolo pe şosea până la Nesso (cred că e suficient numai să auzi toate aceste nume pentru a-ţi crea o imagine). „Ai noroc de vreme bună. În perioada aceasta sunt destul de multe zile noroase", mi-a zis. Pe drum am vorbit despre coincidenţa că amândouă avem gemeni. I-am arătat pozele cu Iago şi Rachel, iar ea fotografii cu băieţii ei, şi amândouă am fost de acord că avem nişte copii minunaţi.

Am remarcat cât de bine vorbeşte spaniolă, cu un uşor accent italian. I-am şi spus. Iată ce mi-a răspuns: „Bineînţeles, doar spaniola e limba mea. Cu mama, şi mai ales cu bunica, niciodată nu am vorbit în altă limbă".

Mi-am mai dat seama că singurul bărbat din viaţa ei părea să fie Aldo. Cel puţin singurul despre care era dispusă să vorbească cu o necunoscută. Pe drum, mi-a povestit cum l-a cunoscut, într-un an când el şi câţiva prieteni de-ai lui au ajuns la Como ca să facă schi nautic. Aldo tocmai se despărţise de prietena lui şi amicii săi încercau să-l facă să uite. Nici nu bănuiau cât de repede avea să se consoleze şi cât de decisivă urmă să fie pentru el acea vară. În anul următor, proaspăt licenţiat, s-a stabilit la Nesso.

„Toţi prietenii lui se întreabă cum de nu duce

dorul oraşului, dar pentru a afla răspunsul e nevoie să petreci aici ceva mai mult timp decât o vacanţă de vară", mi-a zis Silvana râzând.

În casă ne-a întâmpinat o aromă delicioasă de mâncare proaspătă.

„Mama mea face pe bucătăreasa şi nu vrea nicidecum să renunţe. O să înţelegi chiar astăzi de ce nu insist să se retragă", a glumit ea.

Pardoseala din antreu e de ardezie cu motive geometrice. Mai există o oglindă, un covor şi un scrin. E ca şi cum ai intra în propria ta casă.

„Intră, cred că e mama la bucătărie", mi-a zis Silvana, deschizând o uşă în dreapta.

Restaurantul e mic, are vreo şase mese, foarte intim. Ferestrele dau spre lac şi spre debarcader. Mai e un şemineu deasupra căruia atârnă un tablou cu o femeie. M-aş fi uitat mai bine la el, chiar şi numai din defect profesional, dar tocmai atunci a apărut mama Silvanei.

„Ce bucurie să vă avem aici, Violeta", a zis Fiorella Otrante, sărutându-mă cu mai multă efuziune decât mă aşteptam.

Am observat imediat cât de mult seamănă cele două, chiar şi în faptul de a nu-şi arăta vârsta. Mai târziu aveam să aflu că Fiorella are mai bine de şaptezeci de ani şi te asigur că încă este foarte frumoasă. „Şi acum nu sunt în cele mai bune momente ale mele", a răspuns ea complimentului meu.

Făcea aluzie la dispariţia mamei sale. I-am prezentat condoleanţele mele şi am rugat-o să mă tutuiască. Mă simţeam ca un personaj dintr-o piesă de teatru de Oscar Wilde.

La cină am mâncat păstrăv umplut, o mâncare tipică zonei. Fiorella a gătit special pentru mine. Apoi am povestit până când am auzit nişte clopote bătând miezul nopţii.

Mi s-a părut ciudat că nu se arăta niciunul dintre copii.

„Astăzi au rămas la Milano, cu cealaltă bunică", a zis Silvana.

În timp ce fiica pregătea o cafea, mama ei a pus problema pe tapet.

„Vrei să vorbim acum despre chestiunea despre care ţi-am scris în scrisoare sau mai bine o lăsăm pe

mâine-dimineaţă?”

I-am răspuns cu sinceritate.

„Adevărul e că mor de curiozitate.”

„Atunci, dă-mi te rog nişte hârtii din primul sertar al dulapului. Şi ochelarii, dacă eşti bună.”

Fiorella a adunat cu grijă firimiturile de pâine, a aşezat documentele pe masă, şi-a pus ochelarii, apoi a mijit ochii de parcă ar fi vrut să-şi fixeze privirea pe ceva anume, dar a renunţat. Şi-a luat ochelarii de la ochi şi s-a uitat lung la mine.

„Înainte de toate, vreau să ştii că atât eu, cât şi fiica mea suntem gata să îndeplinim până în cele mai mici detalii ultimele dispoziţii ale mamei mele. Avem încredere că ne vei ajuta să facem asta.”

Nu ştiam la ce se referă, dar am dat din cap că da. Şi-a pus ochelarii şi a continuat:

„Testamentul mamei ne-a adus câteva surprize destul de ciudate. La un loc cu dispoziţiile pe care le ştiam deja, privitoare la hotel şi la conturile bancare, notarul ne-a mai spus şi despre un act adiţional, supus unor condiţii. Nu am auzit vorbindu-se de aşa ceva niciodată. Ne-a dat o scrisoare de la mama şi o legătură de chei. Pe o plăcuţă prinsă de breloc apărea o adresă neobişnuită, un anume kilometru de pe Via Borgonuovo, şoseaua care uneşte Nesso cu satul vecin, Cavagnola. E o zonă sălbatică, plină de promontorii, pustie. Ne-a mirat foarte tare, nu numai pentru geografia locului, ci mai ales pentru că niciodată nu ne spusese că am deţine acolo vreo proprietate. Imediat ce am ieşit de la notar, ne-am hotărât să mergem să vedem locul. Am găsit o cabană de piatră, ascunsă de vegetaţie, lipită de promontoriu. Cândva trebuie să fi fost o mănăstire abandonată pe care cineva a reamenajat-o, pe când astfel de lucruri încă se puteau face fără avizul autorităţilor. Dacă nu ai nimic împotrivă, ne-ar plăcea să te ducem acolo mâine-dimineaţă. Până atunci, aş vrea să arunci o privire peste testament, la dispoziţiile despre care ţi-am vorbit”.

Fără îndoială, gazda mea se dovedea un maestru al suspansului. Testamentul era ceea ce mă aşteptam să fie: o învălmăşeală de termeni juridici, în italiană; numai că era semnat cu un nume care mi-a

atras atenţia: Eulalia Montull Serrano.

Îţi imaginezi cât de agitată am dormit în acea noapte.

Dimineaţa m-au dus la cabană. Cine a ridicat-o acolo, a vrut să uite de lume, e limpede. Acoperişul fusese reparat, ceea ce le-a surprins şi pe ele, căci demonstra faptul că mama ei avusese grijă ca acea cabană să fie păstrată în bune condiţii, chiar dacă nu i-ar fi călcat niciodată pragul.

„Pregăteşte-te de o surpriză", m-a avertizat Silvana când am pătruns în sanctuar.

Să nu-ţi închipui că exagerez spunând „sanctuar". Am intrat în atelierul unui pictor. Avea un aer ireal, dar numai pentru că totul era la locul lui: pensulele în cutii, şevaletele adunate, pânzele pe categorii. Dacă nu ar fi fost mirosul şi praful gros, ai fi putut crede că tocmai urma să sosească cineva. Lângă un perete am dat peste o grămadă acoperită cu un cearşaf. L-am îndepărtat şi sub el am găsit zeci de pânze. Treizeci şi două, mai precis. Erau grupate cu atenţie, după mărime, separate cu ziare.

„Cred că mama le-a aranjat. Şi bănuiesc că tot ea a acoperit şi pânzele; ca să le protejeze sau ca să nu le vadă, cine ştie."

Mi-au arătat un tablou. Primul care le-a venit la îndemână. Era un nud feminin. Am recunoscut imediat stilul. Tehnica, detaliile, conturul, pregătirea obsesivă a tabloului (prea multă pânză, prinsă cu prea multe capse). Încă dinainte de a vedea semnătura, deja îmi pusesem nenumărate întrebări.

Ai ghicit? Sunt tablouri pictate de bunicul meu. Autentice. Şi toate sunt nuduri feminine.

„Mama mea a fost modelul", mi-a spus Fiorella. „Când le vei vedea pe toate, ai să înţelegi de ce le ţinea ascunse."

„Şi atelierul acesta?" am întrebat.

„E locul unde a pictat bunicul tău câtă vreme a stat aici", mi-a zis Fiorella.

M-am încruntat.

„Dar… Nu cred că Amadeo Lax a stat aici. Niciun biograf nu a pomenit vreodată de aşa ceva."

„Ai dovada chiar sub ochii tăi", a zis Fiorella arătând în jur. „Biografii se pot înşela."

„Stai cât vrei, Violeta”, interveni Silvana. „Ţi-am spus deja că poţi să rămâi în casă cât vrei. Poate vei dori să studiezi mai bine tablourile pentru a fi sigură că sunt autentice.”

Am dat din cap că da, dar numai pentru a câştiga timp. Mintea mea o luase razna. În privinţa autenticităţii tablourilor, te asigur că nu e nicio îndoială. E limpede. Când le vei vedea, vei înţelege ce vreau să spun.

Ca aperitiv, îţi dau câteva date: e vorba de treizeci şi două de nuduri. Treizeci şi două! E incredibil! Unul dintre ele e identic cu *Il falso ricordo,* dar mult mai bun. Vreau să spun că tabloul celălalt pare o palidă copie a acestuia şi că acesta este, fără îndoială, originalul. Fapt confirmat şi din datarea lui. Căci, după cum îţi poţi închipui, aceste tablouri sunt datate şi intitulate, cu mare atenţie, aşa cum sunt toate tablourile lui Lax.

Ultimele două zile le-am petrecut analizând pe rând nudurile şi am scris un inventar. Cred că le va fi util celor de la MNAC. Ţi-l ataşez pentru ca tu să-l dai mai departe unde trebuie, celor care pot lua decizii în acest caz, iar dacă ţi se pare în regulă, după ce lucrurile vor fi făcute cum trebuie, să informăm şi presa. Silvana şi Fiorella sunt de acord. Când vei afla condiţiile stabilite de defunctă prin testament vei ţipa de bucurie (şi vei simţi nevoia de a spune în gura mare): a donat cele treizeci şi două de tablouri Muzeului Naţional al Cataluniei, da, dar cu trei condiţii. Prima condiţie este să fie expuse împreună cu restul operei lui Lax, într-o sală aparte din zona principală. A lăsat foarte clar să se înţeleagă că nu vrea ca tablourile să fie expuse printre alte tablouri ale altor artişti, dar nici să fie îndepărtate de colecţiile cele mai importante. A doua condiţie este ca eu să fiu curatorul expoziţiei care le va reuni. Iar a treia este ca totul să se realizeze în decurs de trei ani de la moartea sa. Dacă vor trece trei ani fără ca Guvernul Autonom să fi făcut ceea ce trebuia, lucrările vor intra automat în patrimoniul Muzeului Prado. Şi mă numeşte pe mine legatar testamentar, pentru a fi sigură că testamentul va fi respectat. Nu-i aşa că pare un vis?

Un vis sau o glumă, ştiu. Până la urmă este exact ceea ce tu urmăreşti de atâta timp. Ceea ce îşi dorea şi bunicul.

În încheiere, vreau să-ţi mai spun că acest loc mă ajută să înţeleg mai bine tot ceea ce s-a întâmplat în aceste ultime zile. Am fost atât de confuză, încât nici măcar n-am reuşit să trag concluziile cele mai evidente.

Noaptea trecută, după ce am privit tablourile ore în şir, i-am spus Silvanei:

„Nu mă surprinde că bunicul meu s-a hotărât să petreacă un timp aici, ca invitat al bunicii tale. Şi mie îmi vine să rămân aici pentru totdeauna. După cum vezi, istoria se repetă."

Silvana m-a privit cu o uşoară suspiciune.

„Invitat? Nu, nu, Violeta. E mult mai complicat decât atât. A fost iubirea vieţii ei. Amadeo Lax e şi bunicul meu."

Inventarul celor 32 de lucrări inedite de Amadeo Lax donate de doamna Eulalia Montull Serrano conducerii Muzeului de Artă al Cataluniei (MNAC)

Alcătuit de Violeta Lax, doctor în istoria artei
(specializată în pictura modernistă şi novecentistă{6}),
director la Art Institute din Chicago.
Nesso, Como, Italia, 26 martie 2010

Descrierea generală a donaţiei

Este vorba despre 32 de picturi în ulei pe pânză, realizate la maturitate de către pictorul Amadeo Lax (Barcelona, 1889–1974). Toate au date cuprinse între 1935 şi 1940, primului an corespunzându-i 47% dintre lucrări (14 tablouri), iar restul după cum urmează: 6 tablouri în 1936; 2 în 1937; 4 în 1938; 3 în 1939 şi 3 în 1940. Tematica e comună: nudul feminin. În 29 dintre tablouri modelul este acelaşi, în celelalte 3 nu se poate şti cu exactitate pentru că sunt detalii anatomice.

Toate lucrările sunt semnate, datate de Amadeo Lax şi poartă titlul pe dosul pânzei, aşa cum obişnuia artistul. Ramele prezintă caracteristici comune celor utilizate de autor, inclusiv minuţiozitatea în fixarea pânzei la colţuri (un detaliu care uşurează identificarea şi autentificarea lucrărilor).

Am numerotat tablourile respectând ordinea în care au fost sprijinite de peretele din atelier. Ordonarea lor s-a făcut după criteriul dimensiunilor, cel mai mare tablou fiind cel mai apropiat de perete.

Aspecte importante:

Inegalabila lor valoare artistică este dată şi de faptul că este abordată o tematică practic inedită în cadrul operei lui Amadeo Lax. Cu o singură excepţie – *Il falso ricordo,* o lucrare din 1962, achiziţionată de baronul Heini Thyssen, care acum face parte din colecţia permanentă a Muzeului Thyssen-Bornemisza din Madrid – pictorul nu a fost interesat, spunând că-l plictiseşte, de nudul feminin.

Valoarea estimativă a întregii donaţii este de 15 milioane de euro.

Descrierea lucrărilor (rezumat)

Nr. 1. *Frig,* 200 x 170 cm, ulei pe pânză, 1939

Este cel mai mare tablou din colecţie. Reprezintă o scenă de interior. Figura feminină este aşezată în jumătatea stângă a tabloului. E o femeie tânără, frumoasă, goală, aşezată pe un scaun acoperit cu o

husă albă, are mâinile întinse spre foc, capul întors spre privitor, iar părul lung, des şi negru îi cade pe spate. Privirea vie şi gravitatea expresiei reuşesc să atragă atenţia privitorului. În partea dreaptă ies în evidenţă focul din şemineu, o frântură dintr-o oglindă şi câteva frunze.

Nr. 11. *Dacă pereţii ar vorbi,* 170 x 140 cm, ulei pe pânză, 1936

Modelul este culcat pe o parte pe o canapea, lângă o fereastră prin care se vede lacul Como. Femeia are părul prins şi e îmbrăcată într-un costum de inspiraţie populară, cu fusta ridicată până la talie, lăsând să se vadă chiloţii coborâţi pe coapse şi părul pubian des. Atitudinea de abandon a femeii, mâinile sale relaxate şi picioarele desfăcute accentuează încărcătura erotică a compoziţiei. Ca o curiozitate, şi adăugând un plus la cele spuse mai sus, centrul geometric al tabloului este ocupat chiar de pubisul modelului. Şi merită să spunem din nou cât de neobişnuite sunt un astfel de subiect şi realizarea lui în cadrul operei lui Amadeo Lax.

Nr. 17. *La nuda verità*{7} *(Adevărul despuiat),* 165 x 94 cm, ulei pe pânză, 1940

Tabloul o reprezintă pe femeie aşezată pe un jilţ, complet dezbrăcată, cu picioarele desfăcute, expusă ochilor privitorului. Pubisul este din nou centrul atenţiei şi al tabloului. În acest tablou, părul pubian nu mai apare, iar vulva – realizată din tuşe groase de roşu şi alb – e de un realism uluitor. Remarcăm că e vorba despre o versiune mult mai bună – cu siguranţă anterioară – a lucrării *Il falso ricordo* (datată 1962), care în prezent face parte din colecţia muzeului Thyssen-Bornemisza. Până când cele două tablouri vor fi analizate aşa cum trebuie, putem spune că *La nuda verità e* lucrată mai meticulos, cu tuşe mai fine şi o gamă cromatică superioară.

Nr. 20. *Siesta,* 150 x 150 cm, ulei pe pânză, 1936

Acelaşi model feminin, adormit. Dintre cutele cearşafului iese capul – negrul părului răsfirat pe pernă contrastează cu albul aşternutului – şi un sân al cărui sfârc – iarăşi – ocupă centrul tabloului. Erotismul este dat tocmai de acest detaliu, altfel lucrarea ar fi fost absolut ingenuă.

Nr. 26. *Rana deschisă,* 120 x 93 cm, ulei pe pânză, 1935

Pictorul reia clasica temă a „spinului". Modelul stă pe o stâncă lângă apele liniştite ale lacului şi îşi scoate un spin din piciorul stâng, îşi sprijină glezna piciorului stâng pe genunchiul piciorului drept, într-aşa fel încât prin deschizătura picioarelor goale se poate vedea zona pubiană. Se remarcă încă o dată realismul şi meticulozitatea anatomică cu care artistul a desenat vulva, arătată accidental, într-aşa

fel încât artistul şi privitorul capătă rolul de *voyeur*.

Nr. 29. 70 x 70 cm, ulei pe pânză, 1935

Unul dintre cele trei detalii anatomice ale colecţiei. Reprezintă o mână sprijinindu-se pe un sân. E imposibil de stabilit dacă este vorba despre acelaşi model feminin, chiar dacă totul indică a fi aşa. Tuşele groase lasă pânza neacoperită pe alocuri. Se poate să fie vorba de un studiu.

Notă: Lista completă a fost trimisă conducerii MNAC pentru o primă valorizare. Prezentul rezumat a fost realizat cu intenţia de a fi înaintat presei şi de a face astfel cunoscute dispoziţiile testamentare. La cerere, se pot obţine fotografii cu respectivele tablouri. Pentru mai multe informaţii, vă rugăm să intraţi în legătură cu Arcadio Perez.

XII

La 10 martie 1908, María del Roser Golorons s-a hotărât să renunţe la interdicţia autoimpusă de a deschide cutia de bijuterii franţuzească din aur şi sticlă ce-i aparţinuse bunicii sale. A încuiat mai întâi uşa, apoi a dus cutia în salonaş, a pus-o pe masă, a învârtit cheiţa şi a ridicat capacul. Conţinutul cutiei a adus-o în pragul plânsului. S-a simţit vinovată de o trădare inexistentă, care a făcut-o să-şi amintească de copilărie, atunci când deschidea pe furiş sipetul cu bijuterii şi încerca cercei, coliere şi brăţări. Se temea de broşele care o înţepau cu picioruşele lor filigranate. Pe atunci nu-şi dădea seama că mama ei nu prea avea ocazia de a purta acele minunăţii, pentru că nu era altceva decât o serioasă fiică de croitoreasă, închisă mereu în casă, şi îi plăcea să-şi imagineze luxul acelei străbunici rotofeie care supravieţuise războaielor carliste fără să-şi dea vreodată jos bijuteriile şi că într-o bună zi va deveni şi ea o astfel de doamnă impunătoare şi doldora de pietre preţioase.

Acum, când bijuteriile îi aparţineau şi peste trei luni avea să termine perioada de doliu ţinută după mama ei, nu se mai simţea deloc aşa. În timp ce frumuseţea bijuteriilor îi făcea inima să bată mai repede, îi părea rău că nu mai exista şi celălalt motiv de emoţie, acela de a şti că în orice clipă stăpâna de drept a bijuteriilor s-ar putea întoarce şi ar găsi-o din nou cu urechile supraîncărcate de pietre preţioase, trecând peste porunca ei expresă şi închipuindu-se fiind ceea ce nicio femeie din casă nu-şi permisese vreodată să fie.

— Va veni şi momentul să le porţi, atunci când eu nu voi mai fi, i-a zis odată maică-sa, punând bijuteriile la locul lor, dar mai întâi va trebui să le meriţi.

María del Roser le scoase pe rând din cutie şi le înşiră pe un prosop curat. Trebuia să le aleagă pe cele ce aveau să strălucească în acea noapte anume, prima în care va ieşi din nou, după ritualurile epuizante ale morţii, atunci când bijuteriile se vor obişnui cu pielea ei, şi nu cu cea a mamei, a bunicii ori a străbunicii ei. Se gândi că nu le merita, că nu se respecta regula impusă de mama ei şi în fiecare dintre bijuterii văzu nu un capriciu sofisticat şi luxos, ci o părticică din maică-sa. I se pusese un nod în gât şi atunci auzi apropiindu-se sforăitul unui motor, care se opri exact în dreptul casei sale, apoi o hărmălaie de nedescris începu în stradă, îndepărtă puţin perdeaua pentru a vedea ce se întâmplă. Şi îl văzu pe însuşi regele Alfonso XIII coborând din Hispano Suiza, maşina lui Rodolfo, ajutat de doi domni ce i se păreau cunoscuţi şi urcând cu greu cele câteva trepte de la intrarea în casă. Se gândi că servitorii nu vor îndrăzni să dea faţă cu regele şi lăsă bijuteriile baltă, fără să le mai pună în cutia

franţuzească. Îşi verifică ţinuta în oglindă, închise salonaşul cu cheia şi coborî scările fără să se împiedice, pentru a-l primi cum se cuvine pe ilustrul oaspete.

Îl găsi pe rege prăbuşit într-unul dintre fotoliile îmbrăcate în catifea galbenă, cu capul dat pe spate, sprijinit pe o pernă, în timp ce câţiva bărbaţi din suită se chinuiau să-i scoată cizmele. Purta o uniformă ce părea destul de incomodă, supraîncărcată cu decoraţii. Soldaţii din garda regelui, în uniformă de gală, păreau o turmă de oi rămasă fără păstor. Cei ce-l însoţeau, membri ai celor mai bune familii din oraş, printre care se vedeau şi tineri de aceeaşi vârstă cu gazda, simţeau cum îi ia tremuratul numai gândindu-se la ceea ce s-ar putea întâmpla. Servitoarele stăteau buluc pe scară, urmărind cu sufletul la gură ce se întâmpla în faţa şemineului şi gata să dea o mână de ajutor dacă era cazul. Şi chiar a fost: domnul Maura a cerut un evantai pentru a răcori obrajii regelui, iar Conchita s-a grăbit să ia din scrin evantaiul împletit din răchită cu care obişnuia să le facă vânt copiilor şi l-a pus în mâinile prim-ministrului.

— I s-a făcut rău, bietul de el, a şoptit Rodolfo la urechea soţiei lui, imediat ce aceasta a apărut printre toate acele suflete dezorientate de problema regelui. Nu mă miră, la ce program a avut. Nu a avut timp nici să meargă la baie.

A fost trimisă o maşină pentru a-l aduce pe doctorul Gambus, care a venit plin de solicitudine. Regele deja îşi mişcase capul şi părea să delireze în şoaptă. Buzele i se mişcau ca şi cum ar fi rostit o rugăciune. Medicul l-a privit atent, grijuliu, de parcă s-ar fi temut să-l întrerupă, cu o expresie gravă. La fel ca toţi cei prezenţi, credea şi el că regele avea o vârstă la care asemenea leşinuri nu erau explicabile. În acel an, 1908, regele abia împlinise douăzeci şi doi de ani. Trăiţi la maximum, asta e drept.

În timp ce regele îşi venea treptat în fire şi doctorul Gambus umplea salonul cu mirosurile trusei sale medicale, María del Roser i-a invitat pe toţi să iasă în *patio* şi a dat dispoziţii să se servească un aperitiv.

— Puteau şi ei să ne anunţe, boscorodea Eutimia, aş fi făcut casa lună şi aş fi pavoazat-o cum se cuvine.

Îndreptându-se către camera sa pentru a-şi schimba pantofii cei noi, cumpăraţi pentru acea ocazie, cu alţii mai vechi, care să nu-i tortureze picioarele, Rodolfo găsi câteva momente pentru a-i spune soţiei sale ce se petrecuse în cursul dimineţii. María del Roser a încercat să se opună, dar Rodolfo era hotărât.

— Dacă nu-mi schimb pantofii, voi sfârşi prin a susţine Republica, a zis aşezându-se pentru a se descălţa, pe când María del Roser ardea de nerăbdare să audă ce se petrecuse. Cred că bietul rege suferă de un guturai serios. Mi-am dat seama de asta imediat ce l-am văzut coborând din tren, fix la nouă şi cinci minute, în Paseo de Gracia.

Înainte de a urca în maşină, ne-a şi întrebat dacă vreunul dintre noi nu are o batistă şi până să ajungă la Las Ramblas folosise deja două sau trei. Prins de atare gripă şi însoţit de consilieri, de cardinal, de şeful statului-major şi de episcop, silit să asculte toate glumele stupide, nu i-a fost deloc uşor. La biserica Marced a ajuns atât de palid, încât nu te puteai uita la el cum se chinuia să reziste sub paliu, apoi la *Te deum*. Totuşi, se părea că slujba îi prinsese cât de cât bine, şi după ce a sărutat mâna Fecioarei, arăta mai întremat. Dar a fost numai o impresie. Încet, el murdărind batiste şi noi căutând altele să-i dăm, ne-am îndreptat către intersecţia străzii Reina Regente cu Consulado, pentru a continua programul zilei. Acolo, la numărul 71 de pe strada Ancha, se află proprietatea marchizului de Monistrol, adică locul ales pentru a începe demolarea. Nu-ţi poţi imagina, Rorrita, câte scaune şi steaguri şi flamuri şi gărzi de corp încap în acea porţiune de stradă. A fost imposibil de numărat. Şi cum de la un asemenea moment nu putea lipsi o muzică adecvată, se aflau acolo, morţi de emoţie şi îmbrăcaţi în cele mai bune uniforme, muzicanţii din cel puţin patru fanfare municipale, inclusiv cei de la Talleres Salesianos şi din regimentul de infanterie Alcántara, de-ţi era mai mare dragul să-i vezi. Şi ca totul să fie pus la punct până la cel mai mic detaliu, cineva se îngrijise ca la tribuna regală să fie agăţate ghivece cu flori, dar, cum el strănuta încontinuu, s-a dat ordin să fie luate degrabă, temându-se că plantele i-au provocat o alergie. Ah, Rorro, ţi-ar fi plăcut să-l vezi acolo, demn şi trufaş, ca şi cum s-ar fi aflat în balconul palatului. S-a putut vedea şi un steag pe care era scris Cerdà{8}, cred că era acolo pentru a păstra formalităţile şi a da bine la Madrid, pentru că altfel se ştie că nimeni nu l-a ajutat niciodată cu nimic, doar dacă nu cumva criticile şi ofensele au ajuns monedă de schimb, ceea ce nu ar fi de mirare venind din partea unor asemenea politruci. Când au început discursurile, nu mai rămăsese niciun scaun care să nu fie ocupat de o persoană sus-pusă. S-a nimerit să stau în rândul al treilea, având drept unică panoramă ceafa directorului de la banca Hispano Colonial, mândru de nu-şi mai încăpea în piele ca socru mare (şi el e cel ce trebuie să plătească nunta, bineînţeles). Destul de congestionat părea şi deputatul Puig i Cadafalch, dar amândoi ştim că nu din spirit de sacrificiu pentru rege, ci mai degrabă pentru că încerca din răsputeri să găsească nişte răspunsuri potrivite pentru a doua zi când avea să fie acuzat în consiliul municipal că e regalist şi antibarcelonez. Cambo, în schimb, stătea atât de liniştit, ca şi cum dacă Maura, acoliţii lui şi însuşi regele se aflau acolo, nu mai avea nevoie nici măcar de soţie. Discursul lui Sanllehy a fost lipsit de substanţă şi prea lung, la fel ca al primarului, şi doar faptul că s-a referit la consilierul Bastardas a mai înviorat puţin atmosfera, căci numai comentariile la absenţa unora a stârnit murmure şi a mai oprit asistenţa din căscat. Mai ajungea câte

unul cu capul în traistă şi întreba unde e Bastardas, dacă e răcit şi el. „Nici vorbă, doar că Bastardas ar fi vrut ca întreaga ceremonie să aibă loc marţi”, i-a răspuns unul, încântat că are motiv să vorbească în gura mare. „Or fi având ceva împotriva zilei de miercuri.” „Nu, doar că marţi nici Maura şi nici regele nu puteau să vină.” Aş putea jura că în timpul discursurilor l-am văzut pe marchizul de Comillas, şi nu numai pe el, dând dezaprobator din cap. Aplauzele l-au salvat de la oprobriu, căci şi-a revenit şi a fost gata să strige, odată cu toţi ceilalţi, în catalana lui perfectă: „*Visca el Rei!”*{9} Şi dacă tot veni vorba de forţele conservatoare, trebuie să-ţi spun că Maura ne-a lăsat pe toţi cu gura căscată prin discursul său ce părea de intrare în Academia Regală, bombastic şi plin de înfloriturI: „La fel ca un copac plin de sevă care dă vlăstare noi şi puternice pentru a face flori frumoase şi multe, tot aşa Barcelona, acest oraş plin de viaţă, are nevoie de o reformă, înlocuind străduţele înguste ale vechiului oraş cu bulevarde noi şi bla bla bla”. Ne-a lăsat pe toţi buimaci, gândindu-ne la înflorire, în vreme ce Maura şi oficialităţile, cu regele în faţă, se îndreptau deja către numărul 71. Acolo i-a întâmpinat un subaltern cu târnăcopul în mână. Nu era un târnăcop obişnuit, nu te speria, ci unul din argint şi aur, conceput special pentru această ocazie, cu coada din salcâm. O adevărată piesă de muzeu, ce mai, deşi va fi greu de spus în ce muzeu să o expună. Sanllehy a luat târnăcopul şi plin de solemnitate, de parcă i-ar fi dat ceva în grijă, i l-a întins regelui. Şi îţi vine să crezi că regele l-a apucat foarte firesc şi chiar cu profesionalism, de parcă toată viaţa nu ar fi făcut altceva decât să demoleze oraşe? „Şi ce se întâmplă dacă piatra nu cade?” a întrebat unul dintre aceia care niciodată nu au încredere în aptitudinile casei de Bourbon. Comillas i-a explicat (habar nu am de unde ştia): „Imposibil, domnule, staţi liniştit. Piatra a fost dislocată şi se mişcă mai tare decât măseaua unui moş”. Au fost şi comentarii răutăcioase, de pildă: „Asta e ce voiam eu să văd: regele la spart piatră”. În sfârşit, piatra s-a desprins fără emoţii, cum era de aşteptat şi toată lumea a aplaudat, iar regele a cerut o altă batistă. După fotografiile pentru presă şi saluturile de rigoare, alaiul s-a pornit din nou şi, conform programului, urmau audienţa, masa şi recepţia la locul stabilit, adică la Cartierul General. Dar când a urcat în maşină, bietul Alfonso era palid şi transpirat. Cineva l-a întrebat dacă se simte bine, dacă vrea să schimbe programul, dar el s-a mulţumit să spună: „Nu, nu, continuăm. Ce urmează? Masa?” Când a aflat că şase sute de industriaşi îl aşteptau pentru a-i prezenta cele mai noi realizări, a închis ochii, şi-a şters sudoarea cu mâneca uniformei de amiral şi a zis: „Atunci, aşa rămâne”. Dar chiar nu s-a mai putut continua cu programul. Ajuns la Cartierul General, regele nu mai deschidea ochii şi nici nu mai răspundea la zgâlţâielile venite din partea apropiaţilor săi. Cineva a întrebat în glumă dacă nu cumva Bastardas a fost cel

care a organizat acel maraton. S-a vorbit de otrăvire, de un alt atentat şi alte şi alte exagerări de felul acesta. Comentau cu toţii şi păreau mai preocupaţi de întârzierea la program decât de sănătatea celui ce leşinase şi, cum nimeni nu părea să aibă nicio idee clară, am dat ordin să fie adus imediat în casa noastră şi toţi au fost de acord. Mă gândeam că aşa, cu un drum, o să-mi schimb şi pantofii. Şi nu te supăra pe mine, Rorrita, dar ştiu prea bine că nu ai suporta un soţ şchiop.

Rorro zâmbea, mulţumită de cronica lui Rodolfo, plină de detalii care o făcuseră să se simtă de parcă ar fi fost acolo. Îl privi cu drag.

— Ca de obicei, ai procedat foarte bine, dragul meu.

Rodolfo, încălţat acum cu vechile lui cizme, suspină uşurat.

— Ştiam că mă vei înţelege. Iar acum hai să coborâm, aud agitaţie la parter şi nu vreau să spună cineva că gazdele se ascund.

Agitaţia se datora sosirii cardinalului, însoţit de alaiul său, de doi sau trei episcopi şi un protopop, care după ce au lăudat scurt iscusinţa medicului Gambus, s-au dus direct la locul unde se serveau aperitivele, de parcă ar fi cunoscut drumul. Şi-au dat seama că în acea casă se mânca foarte bine şi că se vorbea numai despre recepţia de gală prevăzută pentru acea seară, la teatrul Liceo. Şi amândouă constatările i-au făcut să fie mulţumiţi.

— Cred că recepţia nu ar trebui suspendată. Maiestatea sa nu poate să dezamăgească atâta lume pentru un simplu guturai, a zis excelenţa sa, Laguarda, care nu era numai episcop, ci şi expert în mecanismul relaţiilor de putere.

Cardinalul şi însoţitorii săi, cu gurile pline, au fost de acord, dându-i dreptate excelenţei sale.

Întâmplarea i-a dat aripi Eutimiei, care a trăit pentru ultima dată momente cu adevărat memorabile. Împlinise deja şaizeci şi trei de ani, dar faptul că s-a aflat la comandă timp de câteva ore i-a redat tinereţea şi s-a putut vedea pe ea cât de mult s-a bucurat dând ordine să se pună la rece mai multă şampanie, să se pregătească mai multe tartine, să fie aduse mai multe mezeluri. Iar la finalul zilei, într-adevăr a obţinut ceea ce ei i s-a părut o recompensă binemeritată pentru toţi anii de serviciu, atunci când Alfonso XIII, simţindu-se mai bine, zâmbind uşor, i-a spus că totul fusese delicios. Eutimia a simţit că îi sare inima din piept şi s-a grăbit să ducă mâna la medalionul unde păstra câteva fire din mustaţa soţului ei, pentru ca astfel să se bucure şi el de acel moment nemaipomenit. Faptul că îl pusese pe picioare pe regele Spaniei a făcut-o să fie fericită pentru tot restul zilelor ei.

— Ce trist e un *vernissage* la care asistă numai bărbaţi, chiar dacă unii au panaş şi pieptul plin de decoraţii, şopti Concha la urechea Juanitei, uitându-se la domnii în uniformă adunaţi în *patio*. Dacă am fi ştiut, am fi arborat drapelul.

María del Roser i-ar fi dat dreptate. Şi ea tânjea după drapel şi după costumele de gală ce aveau să strălucească în toată splendoarea lor în acea seară, la teatrul Liceo. Se hotărâse să asiste pentru Rodolfo, care detesta conversaţiile de convenienţă şi nu mai ştia ce să zică imediat după ce se pronunţau formalităţile de rigoare. María del Roser ştia cât de penibile pot fi tăcerile care apar în mijlocul unui grup, mai ales cele care derivă din nerozia celor prezenţi, aşa încât s-a decis să-l însoţească pentru a salva aparenţele şi a vorbi iar ca o moară stricată, cum făcea de obicei.

Alegerea hainelor era să o scoată din minţi pe croitoreasă. „Nu vreau nimic cu negru pentru că îl întristează pe Rodolfo. Şi alb cu atât mai puţin, îl lăsăm pentru fetele de măritat. După treizeci şi cinci de ani, rozul e echivoc. Iar verdele şi turcoazul, precum cretonul şi mătasea nu mi se potrivesc, pur şi simplu. Şi nu vreau să văd până peste douăzeci de ani vreo urmă din oribilele marouri. Ce ziceţi?” Croitoreasa era supărată. Ca o ultimă soluţie, aşează pe masă o mostră din cea mai fină mătase, recent primită de la Paris şi, orgolioasă ca unul care arată o carte câştigătoare, zise: „Aveţi nevoie de mov, doamnă”. María del Roser Golorons găsi că într-adevăr aşa era. Acea culoare solemnă îmbina ultima modă cu rânceda solemnitate ecleziastică. Ceru ca trena şi despicătura rochiei să fie mai scurte decât de obicei şi se încăpăţână ca mânecile să fie bufante mai jos de cot. Ca de fiecare dată când lua o hotărâre, nu mai aveai cum să i-o schimbi.

Grija faţă de recepţia de la teatrul Liceo nu avea legătură numai cu starea de sănătate a regelui.

— Se ştie unde va fi aşezat? întrebă marchizul de Robert.

— Pentru Dumnezeu, nu vorbi despre rege de parcă ar fi o vază, îl repezi domnul Milà i Pi, asociatul clubului privat al teatrului Liceo. Bineînţeles că se ştie. Marchizii de Julià şi de Sotohermoso şi-au pus la dispoziţie lojele oficialităţilor. Adică pentru Maura, pentru rege şi suită.

Marchizul de Julià, care tocmai trecea pe acolo, urmărind o servitoare ce purta o tavă cu cârnaţi de Vic, interveni prompt:

— Dacă aceşti fanfaroni cârcotaşi nu ar fi îndepărtat loja bunicii regelui, acum nu ar mai fi fost nevoie să i se facă loc.

— Aşa este, numai că Isabela II, dacă ar fi vrut ca nepoţii ei să meargă la teatru, ar fi trebuit să ajute la reconstrucţia lui, aşa cum a fost rugată după incendiu. Foarte urât din partea ei, zise Milà i Pi.

Rodolfo era întru totul de acord, ştiind că toţi concetăţenii săi, cel puţin cei cu care avea el afaceri, erau capabili să ierte multe, mai puţin faptul că cineva nu-şi plătea partea.

— Şi care e programul concertului? a vrut să ştie tânărul Albert Despujol, înghiţind o stridie. Sper că Wagner şi numai Wagner.

— Nu, domnule, interveni María del Roser, programul include şi Grieg, şi Paul Gilson. Poate că regele nu e atât de „wagnerian” ca noi.

— Ce prostie! De ce nu ar fi? zise Camilo Fabra.

— Sunt şi din cei care nu-i suportă muzica, ba chiar îi dedică rime satirice, spuse don Emilio de la Cuadra. Ştiţi la ce mă refer: „La Wagner, vrednic teuton / plictiseala cântă-n orice ton”.

— Prostii! repetă Fabra, indignat. Orice om educat îl adoră pe Wagner. Cine a compus acele versuri merită să rămână surd.

Unii au gândit că această apărare a germanului era destul de ciudată din partea unui om care se asociase recent cu un englez pentru a-şi extinde comerţul cu bumbac în întreaga lume, dar n-au zis nimic, căci ştiau cu toţii că opera şi bumbacul merg pe căi diferite.

Din casă au venit veşti bune. Regele deschisese ochii. Servitoarele, moarte de ruşine, îi dădeau o gustare. Totuşi, medicul recomanda ca deocamdată să fie lăsat singur. Veştile bune îi mai liniştiră.

Albert Despujol renunţă pentru moment la stridii şi îi întrebă pe amfitrioni de fiul lor, Amadeo, cu care era de aceeaşi vârstă. Soţii Lax au fost surprinşi să-l audă vorbind afectat în castiliană şi nu şi-au putut da seama dacă o făcea din respect pentru cei din jur sau ca să-şi dea aere de aristocrat.

— E plecat într-o călătorie, îl informă Rodolfo. Nu ştim dacă se află la Paris sau în Italia.

María del Roser adăugă:

— L-am lăsat să facă o călătorie de studii pentru a-şi completa formaţia artistică. E plecat de doi ani.

— Cât noroc au unii, zise Despujol. Eu, de pildă, nu mă pot duce nicăieri, prins cum sunt cu logodnica mea şi cu munca. Socrul meu speră ca trecerea afacerii sale în mâinile mele să mă facă mai responsabil, demn de o asemenea moştenire. Vă mărturisesc că şi eu sper acelaşi lucru. Mă voi căsători la sfârşitul anului. Ştiţi dacă fiul dumneavoastră se va întoarce până atunci? L-aş ruga să-mi facă cinstea de a fi el unul dintre cavalerii de onoare.

Atitudinea tânărului Albert Despujol, împreună cu obiceiurile sale rafinate şi cu ambiţia care i se ghicea în tot ceea ce făcea, îl transformaseră într-unul dintre tinerii cei mai râvniţi de către fetele de măritat din înalta societate. Până la urmă se logodise cu o fată din familia Muntadas, în acord cu aşteptările familiei şi ale lui însuşi.

— Îi voi scrie, zise María del Roser. Sunt sigură că se va întoarce bucuros pentru o ocazie atât de specială. Ştiţi deja că fiul meu vă stimează foarte mult.

María del Roser îşi juca rolul de gazdă bună, desigur, dar în realitate nu ştia dacă nu cumva Amadeo îl detesta pe Despujol, cum făcea cu aproape toată lumea.

Printre tinerii care se aflau în acel moment în *patio* şi care-l

însoţiseră pe rege în periplul său prin oraş, se afla şi Octavio Conde Gomez del Olmo. Când soţii Lax, făcând impecabil oficiile de gazdă, ajunseră lângă el, acesta tocmai întreba grupul din jurul său:

— Ştiţi că fiii lui don Eusebio Güell sunt doi eroi?

Apoi spuse povestea care circula în acele zile prin oraş. Protagoniştii ei erau cei doi fii ai industriaşului.

— S-a întâmplat săptămâna aceasta la fabrica Santa Coloma din Cervello. Un muncitor de paisprezece ani a căzut într-o cuvă de vopsea. Acidul i-a ars ambele picioare şi medicii au zis că singurul mod de a evita amputarea era un transplant de piele. Era nevoie de douăzeci de voluntari şi fiecare trebuia să doneze o bucăţică de piele de douăzeci de centimetri de lungă şi şapte de lată. Primul voluntar a fost preotul coloniei de muncitori, un adevărat sfânt, numit Cobarrubias. Au urmat cei doi fraţi Güell, Santiago şi Claudio, apoi directorul şi directorul-adjunct ai fabricii. Şi nu a fost un gest de ochii lumii, pentru că a doua zi într-adevăr li s-a luat de pe coaste bucăţica de piele necesară.

— Chiar de asta avem nevoie! De eroi aristocraţi, se repezi primarul Sanllehy, strălucind de bucurie. Dacă Llimona le face o statuie din piatră de Montjuïc, îmi iau angajamentul să expun opera în Piaza Cataluña.

— Păi, ar da mult mai bine decât toţi acei palmieri piperniciţi puşi de dumneata, don Domingo, zise Salvador de Samà, care, nu numai că era bogat, marchiz, deputat şi fost primar, dar mai şi aspira la un nou mandat de primar. Dar să fii cu ochii pe artist ca nu cumva să te trezeşti că-i sculptează pe cei doi tineri în pielea goală, că atunci nu văd cine ar mai expune monumentul în văzul tuturor.

Salvador de Samà era neîntrecut în a se împăuna dinaintea lui Rodolfo, de fiecare dată când reuşea să dea o replică mai repede decât el. S-ar fi zis că amândoi trăiau numai pentru a şi-o lua înainte unul altuia, pentru ca apoi să-şi amintească la nesfârşit momentele când unul îl întrecuse pe celălalt. Pentru ambiţiosul Lax, spinul pe care Samà i-l înfipsese cel mai adânc a fost când a cumpărat toate acele terenuri ce păreau la capătul lumii şi apoi le-a vândut lui Eusebio Güell la un preţ exorbitant, pentru ca protejatul său, acel Gaudí care nu ştia să traseze o linie dreaptă, să le utilizeze pentru ororile sale arhitecturale.

— Lăsaţi totul pe seama lui don Salvador şi vom avea Piaza Cataluña plină de obeliscuri, glumi Rodolfo.

María del Roser se apropiase de Octavio Conde. Acest tânăr era singurul dintre toţi cei prezenţi care se putea mândri cu prietenia lui Amadeo. Şi singurul care primea veşti de la el din când în când. María del Roser i se adresă imediat ce se văzu singură cu el.

— Octavio, ai putea să-i scrii lui Amadeo şi să-l întrebi, te rog, dacă

se gândeşte să se întoarcă repede? Nu ne place să-l ştim atât de izolat de lume şi de obligaţiile sale. Mai devreme sau mai târziu va trebui să se ocupe de ceea ce îi aparţine şi în oraşul acesta absenţele prea lungi se plătesc cu vârf şi îndesat.

— Bineînţeles, doamnă Lax, am să-l întreb bucuros. Dar trebuie să vă spun că fiul dumneavoastră nu o să ţină cont de mine. Nici de mine, nici de nimeni altcineva în afară de propria lui voinţă.

— Am citit că mai nou sunteţi acuzaţi că aţi fi lerrouxişti{10}, interveni Rodolfo, mereu mai interesat de ce spuneau ziarele decât de problemele familiale.

— Mai bine tăceţi! Tatăl meu e complet bulversat de asta, dar zice că acum cu atât mai mult nu va învăţa catalană. Degeaba îi spun că până la urmă catalana e un dialect plăcut auzului şi chiar pare potrivit pentru ceva mai mult decât a vinde boi, cum încearcă să demonstreze şi nenumăraţii poeţi şi dramaturgi ce au răsărit mai nou. Dar tatăl meu e convins în continuare că în Barcelona, pentru a fi un cetăţean adevărat, trebuie să fii împotriva cuiva sau a ceva. Ştiţi cât e de îndărătnic.

María del Roser zâmbea cu bunăvoinţă ascultându-l pe fiul amicului ei. Exact în acele zile, încăpăţânarea lui don Eduardo Conde a adus mari beneficii grupului spiritist din care amândoi făceau parte.

— Tatăl tău e un om mare şi mulţi ştiu şi recunosc asta, zise María del Roser.

Se referea la mutarea rămăşiţelor pământeşti ale lui Francisco Canals Ambros, o faptă în care don Eduardo pusese mult suflet. Mulţumită lui, tânărul, despre care se zicea că făcuse mii de miracole, odihnea în sfârşit într-un loc unde i se puteau aduce ofrande. Se gândea să-i spună toate astea lui Octavio, despre care bănuia că nu prea era la curent cu astfel de merite ale tatălui său, dar eticheta, care îşi făcea loc imediat ce apăreau chestiuni mai sensibile, o împiedică să aducă vorba despre aşa ceva.

— Că tot veni vorba de naţionalişti catalani, interveni Claudio Lopez, al doilea marchiz de Comillas, proprietarul băncii Hispano Colonial, poreclit „Marele cerşetor al Imperiului” pentru actele sale de caritate, vreau să vă spun că am auzit că regele va rămâne în Barcelona pentru a asista la spectacolul de la Palau de la Musica. Luaţi exemplu, domnilor! Aceasta e adevărata solidaritate catalană, nu cea a politicienilor.

— Mda, eu aş zice că mai degrabă îl interesează să pătrundă în vizuina inamicului, nu credeţi? întrebă domnul Plandolit, proprietarul de la Banco de Barcelona.

Marchizii erau de acord. Această reuniune neaşteptată îi făcea pe toţi să fie mai puţin încrâncenaţi şi mai deschişi confidenţelor.

— Se ştie că regelui îi place Barcelona mai mult decât Madridul,

zise Lopez.

— Şi asta oare nu o fi pentru că noi, barcelonezii, îi suntem mai dragi decât toţi acei aristocraţi din Madrid care par scoşi dintr-un tablou de Velásquez? întrebă un alt bancher renumit, domnul Estruch.

— Eu aş zice că mai degrabă îi plac barcelonezele, se amuză Rodolfo.

— Aveţi dreptate, spuse Plandolit. Victoria Eugenia îi dă prea multă libertate. Regele e prea tânăr şi ea prea englezoaică pentru ca toată povestea să nu se sfârşească prost.

Chiar în acele momente se alătură grupului don Ramon Bassegoda, un octogenar bărbos şi fumător împătimit.

— Care-i treaba, tinerilor? zise el înainte de a-şi înclina capul în faţa Mariei del Roser. Sunteţi bine cu toţii?

Octavio îi răspunse dând aprobator din cap.

— Cum se mai simte tatăl dumneavoastră, conte? Şi-a revenit după pierderea minunatei doamne Cecilia?

Octavio răspunse din nou cu acelaşi gest, dar mai scurt, pentru că nu voia să vorbească despre moartea accidentală a mamei lui, survenită în urma exploziei unei sticle cu benzină, care i-a incendiat rochia. Din fericire presa a trecut sub tăcere cauza morţii şi întregul oraş a fost alături de familia îndoliată. Discreţia a făcut nenorocirea mai suportabilă.

— Dar dumneavoastră, Rodolfo, cum vă merge? Am aflat că în afară de demolarea oraşelor vă mai ocupaţi şi cu translatarea, piatră cu piatră, a mănăstirilor de călugăriţe.

Rodolfo se uită în sus ca şi cum ar fi zis: „Mie-mi spui!" Se referea la călugăriţele de la mănăstirea Santa María din Montesíon, pe cât de capricioase, pe atât de amatoare de strămutări dificile.

Bassegoda îşi îndreptă arătătorul către gazdă şi zise, coborând puţin tonul vocii:

— Chiar aşa, don Rodolfo, nu aţi putea să-mi faceţi rost de un portal sau de o coloană din astea de care sunt acum pline bisericile? Mi-ar plăcea să-i fac un asemenea cadou soţiei mele cu ocazia nunţii de aur. Am auzit că, datorită dumneavoastră, o anume baroneasă a cumpărat, ieftin ca braga, portalul unei mănăstiri pe care îl ţine expus în grădină alături de patrusprezece coloane cu care n-au mai ştiut ce să facă măicuţele de la Junqueras. N-au mai ştiut ce să facă e un fel de a spune, pentru că le-au transformat în aur, dar nu-mi pasă mie de asta, pentru că am cu ce să plătesc. Mi se pare minunat acest obicei atât de modern de a reduce o mănăstire la scara lui Cerdà. Şi Dumnezeu va trebui să se facă pătrăţele pentru a fi în pas cu timpurile. Pentru a fi sincer, nu mă aşteptam la mare lucru de la cineva care vrea să instaleze private peste tot. Credeţi că de dejecţii subterane are nevoie acest oraş? Ce tâmpenie! Desigur, am ştiut că Plandiura, cel care face

afaceri cu zahăr, cumpără obiecte bisericeşti întruna şi de peste tot. Mi-ar fi bun şi un mic altar, până la urmă, cu condiţia să nu fie plin de diavoli şi să se asorteze cu grădina. Ce ziceţi?

Cum Rodolfo nu zise nimic, Bassegoda continuă:

— Ah, vă mai aduceţi aminte, don Rodolfo, când am ajuns la Barcelona? Ce vremuri! Oraşul avea porţi de intrare care se închideau în fiecare noapte şi erau păzite de soldaţi. De fiecare dată când strigam „Jos zidurile", se găsea câte un aristocrat decrepit să se uite la noi de parcă am fi vrut să-i luăm averea. Voi, tinerii, habar nu aveţi câte am făcut noi! Ce se face acum e departe de ce-am făcut noi atunci, aşa cum iernile nu mai sunt ce erau. Dacă tot se zice că progresul afectează vremea, atunci nici măcar apa nu mai îngheaţă ca înainte! Spuneţi-mi, domnilor, sunteţi prosperi? Aveţi cât de cât câştiguri? Vă gândiţi să vă căsătoriţi? Pentru că fără bani şi fără femeie nu se poate face nimic bun în viaţă, să nu uitaţi asta niciodată.

Odată spuse toate astea, Ramon Bassegoda, membru fondator al societăţii Constructora catalana S.A., ruinat în timpul crizei pieţei imobiliare din 1886 şi apoi înălţat iar, din propria-i cenuşă, pentru a deveni impresar de teatru, se îndepărtă încet, cu un pas impus de cei optzeci şi patru de ani ai săi.

Uşa care da în *patio* se deschise şi chipul prelung al regelui Alfonso XIII se profilă pe sticla multicoloră. Toate conversaţiile încetară brusc. Membrii gărzii regale au abandonat în grabă tartinele şi crochetele şi s-au aliniat în formaţie. Bancherii au lăsat glumele pentru altă ocazie. Cardinalul urmat de suita personală s-a închinat în pripă. Ofiţerii au luat poziţia de drepţi şi industriaşii s-au simţit la adăpost. Într-adevăr, regele arăta mult mai bine. Mai puţin nasul său, roşu ca un ardei. María del Roser Golorons a făcut o reverenţă.

— Doamnă Lax, vă mulţumesc foarte mult pentru ospitalitate, zise regele, cu un zâmbet subţire, luând mâinile amfitrioanei, şi vă promit că voi găsi o modalitate de a vă întoarce gestul.

Câţiva dintre cei prezenţi au văzut în spusele regelui promisiunea unui titlu nobiliar. Până la urmă, regele era tot atât de amator să împartă astfel de titluri cum erau şi burghezii îmbogăţiţi să le primească.

— Recompensa mea e faptul că vă simţiţi mai bine, maiestate, zise María del Roser, lăsând privirea în jos.

Profitând de momentele de bucurie, stăpâna a trimis după Violeta şi a aliniat servitorii. Fetiţa, moartă de ruşine, se prezentă în faţa regelui cu aerul acela al ei de pasăre căzută din cuib. Regele o sărută pe obraji şi o întrebă câţi ani are.

— Aproape zece, răspunse ea.

— O să ia guturaiul, murmură pentru sine Conchita.

Maura propuse un toast, iar pentru asta a fost nevoie de încă două

cutii de şampanie Veuve Cliqot, ceea ce a înfuriat-o pe Eutimia.

— Omul ăsta nu-şi dă seama că aici nu e Parlamentul, nici nu scoatem băutura din fântână, cum face el cu legile, bombăni guvernanta.

După toast, regele şi-a exprimat dorinţa de a continua programul. Cum gustarea de la casa Lax îl lăsase îndestulat, s-a hotărât să se renunţe la masă şi să se treacă direct la întâlnirea cu oficialităţile. Se întoarseră cu toţii la maşinile lor, în ordinea protocolului şi fără alte incidente, în timp ce Violeta cânta la pianul din salon Marşul Regal. Ultimii care au părăsit casa au fost don Rodolfo, cardinalul, Antonio Maura şi apoi maiestatea sa, regele. Doamna María del Roser îi urmărea de la ferestrele de sus, mândră că şoricelul ei era într-o companie atât de selectă. A mai avut loc o scurtă amânare, pentru ca regele să fie salutat de servitorii aliniaţi la intrare, cu Eutimia în frunte. Scurta pauză a fost suficientă pentru a salva pielea celor şase valeţi care-l însoţeau pe rege, îmbrăcaţi de gală – cu peruci albe, tricornuri cu pene, veston roşu, pantaloni trei sferturi şi jambiere albe şi care se lăsaseră cuceriţi de farmecele Vicentei, ce le oferise propriul ei *vernissage,* încântată de câtă prestanţă dădeau bucătăriei uniformele lor. Când regele coborî în sfârşit treptele şi puse piciorul pe caldarâmul din pasajul Domingo, era un om nou, iar valeţii se aflau la posturile lor. Apoi au urcat cu toţii în maşini şi s-au îndepărtat, lăsând în urma lor o casă dată peste cap, dar la fel de liniştită cum o găsiseră.

În acea noapte, după ce la teatrul Liceo totul decursese conform aşteptărilor şi în vreme ce Rodolfo sforăia ca o locomotivă veche, un mănunchi de gânduri neliniştitoare nu o lăsau să doarmă pe María del Roser. Nu se gândea numai la privilegiul neaşteptat pe care ziua ce trecuse i-l oferise, şi pentru care se simţea norocoasă de-a dreptul: se mai gândea şi la tânărul Albert Despujol sau la dragul ei Octavio Conde, la naturaleţea cu care se purtau în societate şi familiaritatea cu care i se adresau regelui, şi cât de departe de toate astea se afla fiul ei, pe care ar fi vrut să-l vadă la fel de integrat în societate şi de natural ca prietenii săi. Nu suporta ideea că Amadeo era incapabil de a se purta asemenea lor. Şi nu putea evita să se simtă vinovată pentru asta. „Ar fi trebuit să am grijă de el de la o vârstă mai fragedă, să nu-l las atât timp pe mâinile Conchitei, să nu accept ca Rodolfo să intervină atât de decisiv atunci când au început problemele”, îşi zicea ea, cu ochii deschişi, în întuneric.

Mânată de această convingere, pe care culpabilitatea o înteţea, s-a ridicat din pat, s-a dus bâjbâind la birou, a aprins lampa, a luat hârtia de scrisori şi i-a scris lui Amadeo despre nunta lui Josep Albert Despujol cu fata din familia Muntadas şi dorinţa acestuia de a-i fi cavaler de onoare. Scrise adresa hotelului din Roma despre care Amadeo îi spusese că e locul unde ar putea fi găsit cel mai adesea şi

lăsă scrisoarea pregătită pentru a fi pusă la poştă încă de dimineaţă. Se întoarse în pat, cu mintea la fel de încărcată de acele gânduri inoportune.

După trei săptămâni primi prin poştă răspunsul lui Amadeo:

„Dragă mamă, deocamdată nu am de gând să mă întorc. Când mă voi hotărî, am să te anunţ. Te rog să trimiţi din partea mea un cadou domnului Despujol, împreună cu urările mele de fericire şi speranţa că va avea moştenitori în curând. Fiul tău, care te iubeşte, Amadeo".

Doamna María del Roser nu se simţi deloc mai bine după primirea scrisorii. Din fericire, veni vara, anotimpul care o făcea să fie mai liniştită. Briza mării şi distanţa de toate problemele din oraş o ajutară să se obişnuiască cu ideea că fiul ei nu dădea nicio importanţă chestiunilor care pe ea nu o lăsau să doarmă. Se hotărî să-i prelungească şederea în străinătate, să-l lase o vreme de capul lui. Până la urmă, asta era mai puţin dificil decât să-şi tot facă probleme.

Şederea lui Amadeo în străinătate s-a prelungit cu douăsprezece luni şi ar mai fi durat dacă nu ar fi intervenit ceva ce avea să-i schimbe toate planurile. Ani buni mai târziu, moştenitorul familiei Lax avea să considere acel moment drept sfârşitul abrupt al copilăriei sale.

La 30 iulie 1909, tânărul pictor primi o telegramă: „Tatăl tău a murit. Întoarce-te imediat".

Luni, 1 martie 2010
El Cultural

IMPROVIZAŢIE DUPĂ TREIZECI ŞI ŞASE DE ANI

Nuria Azancot

După o poveste încâlcită, iniţiată odată cu deschiderea testamentului pictorului Amadeo Lax, în 1974, în sfârşit, Guvernul Autonom al Cataluniei s-a decis să dea în folosinţă casa artistului, donată de acesta Guvernului pentru a fi folosită drept muzeu. Dar cum nebănuite sunt căile instituţiilor, după treizeci şi şase de ani de aşteptare, ieri s-a dat presei un comunicat despre proiectul arhitectural – condus de Ricard Selvas – al unei biblioteci care va purta numele pictorului şi va fi inaugurată, după cum susţin responsabilii de proiect, în anul 2013, lucrările de reamenajare urmând să dureze aproximativ cincisprezece luni. Conform proiectului, noua structură va avea o suprafaţă de trei mii de metri pătraţi şi va deţine un patrimoniu de carte specializată pe artă contemporană, unic în oraş, cu peste o sută de mii de cărţi. Vor mai exista şi o videotecă, o fonotecă şi o mică sală de expoziţii. Expoziţia inaugurală va fi dedicată, cum era şi firesc, lui Amadeo Lax. Prezentarea proiectului în faţa presei i-a revenit chiar arhitectului Ricard Selvas, care, atunci când a fost întrebat cum îşi explică absenţa autorităţilor din sală, a zis, glumind: „Politicienii au lucruri mult mai importante de făcut”. Păcat că nici măcar acum, în preajma alegerilor, politicienii nu susţin prin prezenţa lor acest proiect care a aşteptat mai bine de patru decenii pentru a vedea lumina zilei. Şi când în sfârşit există proiectul, ne dăm seama ca e incredibil de improvizat şi cu totul altceva decât trebuia să fie.

XIII

Iată ce nu apare în presă: dimineaţa devreme, arhitectul responsabil de proiect, Ricard Selvas, intră în casa lui Amadeo Lax. E la fel de imperturbabil ca o maşină de compactat. Comparaţia nu e chiar atât de îndrăzneaţă, dacă ne gândim că prima misiune a oamenilor săi este să dărâme pereţii care stau în calea proiectului viitoarei biblioteci. Toţi acei pereţi, nepăsători la trecerea timpului, au acum zilele numărate.

Arhitectul explorează locul cu un spray cu vopsea în mână. Face o cruce roşie pe pereţii care urmează să fie demolaţi. Mai târziu se va retrage în birou ca să nu-şi umple costumul de praf. Dar nu a ţinut cont de un inconvenient. După a doua zi de muncă, primeşte un telefon de la şeful de echipă.

— Am găsit o uşă la etaj, după un perete. Vreţi să o vedeţi sau o dăm jos?

Arhitectul e un om responsabil şi curios. Vrea să vadă despre ce e vorba. Ajunge înainte de prânz. Muncitorii au plecat să mănânce. Şeful de echipă îl conduce la etaj. Prin breşa făcută într-un perete lateral, se vede o uşă dublă. Din cauza demolării, o parte e spartă, iar cealaltă parte e găurită, dar vopseaua de un roz stins încă se mai poate vedea. La fel şi clanţa, care a rezistat.

— Ciudat, zice şeful de echipă. E încuiată.

Selva cercetează atent locul. Împinge bucăţile de lemn pentru a le îndepărta. De cealaltă parte a uşii e un întuneric misterios.

— Am citit despre altare şi capele zidite, dar de ce să zideşti o încăpere?

— Ar trebui să anunţăm pe cineva? întreabă şeful de echipă.

Arhitectul s-a gândit deja la asta. Există două posibilităţi. Prima ar fi să-l anunţe pe Arcadio Perez, să-l lase să-şi bage nasul, iar apoi să se resemneze cu amânarea lucrărilor, după ce că abia au început. A doua ar fi să se prefacă şi să susţină că nu e nimic nefiresc. Sau mai bine: să se poarte de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat. Oricum, odată daţi pereţii jos, nimeni nu va mai recunoaşte vechile locuri.

— Dărâm-o, pe răspunderea mea, zice arhitectul.

Selvas e un om ocupat. Are o întâlnire la ora trei, aproape de locul unde se află acum, a venit pentru că îi era în drum, dar acum trebuie să plece. Nu trec nici trei sferturi de oră, iar şeful de echipă îl sună din nou.

— Sunt într-o şedinţă, omule.

— Vă sun în legătură cu încăperea zidită, domnule. Are pat şi de toate. E plină de chestii vechi. Cred că ar trebui să le vadă cineva, nu cumva să fie ceva de valoare.

— Bine, am să mă ocup eu, deocamdată lasă totul aşa cum e.

— Perfect. Oricum, băieţii nu prea îndrăzneau să intre acolo, le e frică.

— Doar nu e mormântul lui Tutankamon. Spune-le că sunt majori de acum.

— Adevărul e că prea mari nu sunt şi majoritatea nu mă înţeleg când le vorbesc. Sunt români şi marocani. Două popoare foarte superstiţioase, văd morţi peste tot, şefule.

Gândindu-se la morţi şi la mama ei de viaţă, Selvas îl sună pe Arcadio Perez. Şi el ajunge foarte repede, chiar dacă nu se aştepta să mai calce pe acolo până la terminarea lucrărilor, pentru că nu voia să vadă casa o ruină. Îl însoţeşte Violeta.

Şeful de echipă îi conduce la încăperea descoperită. Duşumeaua e plină de moloz. Bucăţile din uşa vopsită în roz sunt sprijinite de un perete. Gaura din zid pare o trecere către altă dimensiune. Intră amândoi, se uită cu nesaţ în jur.

E un pat din fier, cu o cuvertură şi o pernă uzate, iar deasupra patului atârnă o imagine cu Imaculata Fecioară. Pe pat zace o păpuşă din porţelan cu hăinuţe de tul. Mobilierul e completat de un scaun, un dulap dreptunghiular, cu o oglindă mare şi o comodă cu patru sertare. Pe comodă, mai multe obiecte par să fi fost recent abandonate: ustensile de scris aranjate pe un suport din bronz, o vază, o carte de rugăciuni, o cutie veche de tinichea, un rozariu, o pereche de mănuşi, o agrafă de păr… Violeta ia agrafa. E un mic dreptunghi din sidef şi perle, foarte asemănător cu acela care apare în minunatul portret al Violetei, stând plictisită la pian. Un obiect ce-şi conţine propria imortalitate.

Deschide dulapul. Într-o parte, atârnă mai multe haine. În cealaltă parte, mai multe pălării se ivesc de pe rafturi. Jos sunt papuci. Şase perechi. Femeieşti.

— Şi comoda e plină de haine, zice Arcadio arătând un sertar pe care tocmai l-a deschis.

Violeta caută printre lucrurile de pe comodă. Probează mănuşile care îi vin perfect pe mâinile sale mici. Cartea de rugăciuni are cotorul aurit. Cealaltă carte e un roman: *Spirit,* de Teophile Gautier. Cartea a fost editată în 1861 şi poartă însemnele librăriei Alfonso Durán, din Madrid. Pe pagina de gardă are un ex-libris în stil modernist reprezentând o carte închisă pe care sunt aşezate o carafa de apă, o crenguţă de măslin şi o balanţă, totul întreţesut cu iniţialele O.C.G.O. Violeta răsfoieşte cartea. Unele pasaje sunt subliniate. Se opreşte la cel de la pagina 86: „Începând din acel moment, toate femeile pe care le cunoscuse i s-au şters din minte”.

Dintre pagini cade un plic cu colţurile uzate. Numele expeditorului nu-i spune nimic: Montserrat Espelleta. Destinatarul este Teresa

Bruses, dar nu apare nicio adresă. Din plicul ce a fost desfăcut cu grijă, Violeta scoate trei pagini pline cu un scris îngrijit, rotund, care îi aminteşte de caligrafia călugăriţelor de la şcoala ei. Antetul spune: „Stimată doamnă”. Scrisoarea e prea lungă pentru a fi citită pe loc. O pune la loc în plic şi continuă să caute printre lucruri.

Cutia de tinichea e serigrafiată cu ilustraţii infantile şi poartă marca unei vechi fabrici de biscuiţi, scrisă cu litere moderniste. E plină de tăieturi din ziare şi de hârtii vechi. Se uită la cutie cu dezolarea celui care ştie că, oricât şi-ar bate capul, nu va înţelege atâtea mistere.

Văzut dinspre prezent, trecutul are un aspect de puzzle căruia îi lipsesc piese.

— Puteţi să lucraţi la celelalte etaje până când o să ducem undeva toate astea? întreabă Arcadio.

Selvas, binevoitor, e de acord.

— Numai să o faceţi cât mai repede.

***Violeta s-a săturat să aştepte,* 1913**
Ulei pe pânză, 95 x 41 cm
Barcelona, MNAC

Singurul portret cunoscut al Violetei Lax Golorons, sora pictorului, e poate cel mai delicat din întreaga operă a artistului. Tânăra, îmbrăcată cu rochie lungă, e aşezată la pian, în profil, cu capul sprijinit într-o mână, în vreme ce, cu cealaltă mână, atinge fără chef clapele pianului. Perlele de pe agrafa din părul modelului, împreună cu imaginea care se vede pe peretele din fundal – pare a fi un plan al oraşului Barcelona au făcut ca acest tablou să fi fost considerat un omagiu adus lui Vermeer. S-a vorbit mult despre expresivitatea chipului, strălucirea din ochii ei, clipa surprinsă cu mare forţă, sensibilitatea întregii scene şi interesul pentru detalii, atât de familiare în portretele realizate de Lax. Ies în evidenţă siguranţa compoziţiei, tuşele lungi şi curate, precum şi modul original de a trata spaţiul, simplificând planurile. Gama cromatică se bazează pe albul vaporos al rochiei şi pe tonurile maronii ale pianului – fabricat de Cassado y Moreu, în 1902, din mahon cubanez cu intarsii, uşor de recunoscut – şi iese în evidenţă pata de culoare dată de trandafirul albastru pe care modelul îl poartă la piept. În limbajul victorian al florilor, un limbaj de care Lax s-a folosit adeseori, trandafirul albastru înseamnă imposibilul. În cazul de faţă, simbolul trimite la boala surorii lui, care a murit când abia împlinise şaisprezece ani, la un an după ce a pozat pentru acest tablou.

Portretişti spanioli ai secolului XX
(din Catalogul expoziţiei)
Chicago Art Institute, Chicago, Statele Unite, 2010

XIV

María del Roser Golorons avea motivele ei pentru a crede că nu îşi crescuse bine copiii. De fapt, nimănui, nu numai ei, nu-i trecea pe atunci prin cap să-şi piardă timpul având grijă de mucoşi. Pentru aşa ceva exista personalul de serviciu, care îi costa destul. Copiii nu făceau altceva decât să strice petrecerile şi să îngreuneze conversaţiile, aşa că era mai bine să fie ţinuţi deoparte, până când aveau să ştie să se comporte ca nişte oameni adevăraţi.

Aşa se face că în primii ani, fiii bogătaşilor duceau o viaţă dublă, ce le permitea să cunoască atât aromele intense de la bucătărie, cât şi luxul oriental din budoarul matern, ani în care fericirea lor depindea de nişte activităţi care i-ar fi făcut pe părinţi să roşească de ruşine, de pildă când ţineau de coadă şoareci prinşi în lemnărie sau gustau din tocăniţa servitorilor. La fel ca toţi copiii, şi cei ai bogătaşilor veneau pe lume dotaţi cu acel talent natural şi trecător care le permitea să deosebească lucrurile cu adevărat importante de cele care nu meritau prea multă atenţie.

În această privinţă, Amadeo a fost un copil ca toţi ceilalţi. În primii patru ani de viaţă a dormit la demisol, în camera Conchitei, aşa cum hotărâse maică-sa atunci când coborâse scara exasperată, în cămaşă de noapte. După venirea pe lume a lui Juan, a fost nevoie de doică mai aproape de etajele superioare, aşa că s-a hotărât mutarea lor în camera de joacă, acolo unde obiceiurile dobândite la demisol au continuat fără să fie interzise de cineva. De teritoriul copiilor nu răspundea nimeni, în afară de doică. Conchita făcea regulile cu iscusinţă, iar atunci când scăpa frâiele din mâini, nimeni nu-şi dădea seama.

Într-o dimineaţă, pe durata acelei ore atât de pline dintre micul dejun şi ieşirea la plimbare, Concha a bătut la uşa stăpânei. Rămăsese mai puţin de o săptămână până când familia avea să se mute în noua casă.

— A, tu eşti, zise María del Roser, uitându-se la doică peste ochelari, în timp ce scria. Ce e?

— Vreau să vă spun ceva înainte să vedeţi chiar dumneavoastră sau să aflaţi de la altcineva, zise Concha.

Auzind-o vorbind atât de solemn, María del Roser se opri din scris.

— Ce s-a întâmplat?

— Astă-noapte Amadeo s-a lovit la cap. Nimic grav, doar o zgârietură.

— Cum aşa?

Doica oftă.

— Cei doi fraţi s-au certat între ei. I-am pedepsit pe amândoi.

Amadeo s-a băgat în pat foarte supărat. Atâta s-a foit, că până la urmă a căzut din pat şi s-a lovit la frunte.

María del Roser îşi scoase ochelarii şi strânse din buze.

— De ce s-au certat?

— Din gelozie. Amândoi îşi doreau să doarmă cu mine în pat.

Stăpâna se gândi câteva clipe.

— Cred că ai făcut bine, Conchita, mulţumesc că mi-ai spus.

Doica nu părea tocmai împăcată. Ezita lângă uşă.

— Oricum, acest gen de certuri vor înceta curând. Amadeo are deja aproape zece ani şi am hotărât să-l dăm la şcoala-pension a călugărilor iezuiţi din Sarrià. Începând cu cincisprezece septembrie, ne luăm la revedere de la el până în vara următoare. Iezuiţii sunt foarte stricţi în ceea ce priveşte regulamentul intern şi nu îi lasă pe elevi să iasă nici măcar cu ocazia celor mai cunoscute sărbători. Pe lângă asta, în noua casă va avea camera lui, aşa cum e şi firesc pentru un băieţandru ca el.

Vestea căzu asupra doicii ca o găleată cu apă rece. Nu reuşi să răspundă.

— Cam atât, Conchita. Acum poţi să pleci, trebuie să termin un articol.

Doica închise uşa şi rămase pe hol, privindu-şi palmele, absorbită în întregime de gânduri. Amadeo, fiul ei, copilaşul ei drag, se va duce să înveţe la un pension. Se mai gândise la posibilitatea aceasta, în urmă cu ceva timp, până când au început să vină în casă toţi acei profesori mohorâţi şi uscăţivi care puteau să predea la fel de bine desenul ca şi latina, cu aceeaşi nepăsare, şi atunci a fost convinsă că stăpânii se hotărâseră să le dea copiilor o educaţie privată, după vechiul obicei. Aşa că acum vestea o luase cu totul pe nepregătite.

Cu inima bătându-i nebuneşte, se întoarse în camera copiilor. Acolo aştepta Amadeo, întins pe pat, cu ochii la uşă, ca un condamnat care îşi trăieşte ultimele ore. Violeta şi Juan luau micul dejun ajutaţi de Carmela.

— M-aţi spus? o întrebă pe doică, imediat ce dădu cu ochii de ea.

Conchita închise încet uşa. Negă dând din cap. Copilul îi sări în braţe cu atâta putere, încât era gata să o dărâme. Ea îşi îngropă faţa în părul bogat şi negru al micuţului, inspiră adânc şi aproape că o podidi plânsul. Copilul ei, Amadeo al ei, Pito al ei. Nu-şi putea scoate din minte vorbele Mariei del Roser şi gândul la ce va urma. Când copilul se va întoarce, deja va fi obişnuit să trăiască fără ea, să se poarte ca bărbatul care va fi cândva.

Îşi învinse emoţia pentru a-l certa, aşa cum cerea situaţia:

— Am minţit pentru tine, aşa cum m-ai rugat, dar dacă nu îţi ţii promisiunea, atunci am să-i spun totul mamei tale, ai înţeles?

— Cum să nu, Conchita. Eşti cea mai bună! Te iubesc atât de mult!

Amadeo se ţinea de mijlocul ei şi o strângea de simţea că se sufocă. Forţa lui nu mai era aceea a copilaşului a cărui grijă i-o purtase.

— Acum du-te şi mănâncă. Se răceşte laptele.

Amadeo o mai sărută de câteva ori, apoi li se alătură fratelui şi surorii sale. Ca de atâtea ori, Conchita s-a bucurat de dovezile de dragoste ale lui Amadeo, dar totodată se întreba dacă erau fireşti pentru un copil ajuns la vârsta lui. Juan avea doar şase ani şi nu se mai comporta aşa. Fireşte că fiecare om are felul său de a fi şi nevoile sale, manifestate încă din fragedă pruncie, îşi zicea doica, în câmp ce gândurile îi zburau iar. Pensionul. Iezuiţii din Sarrià. Septembrie. O cameră numai pentru el.

Nici măcar nu îndrăzni să-i spună lui Amadeo. Cearta din dimineaţa trecută era unul dintre motive. Juan se trezise brusc, speriat de un coşmar şi urcase la ea în pat. Îndepărtând aşternutul, îşi dădu seama că Amadeo era deja acolo, lipit de trupul doicii, dormind liniştit.

— Mi-e frică. Lasă-mă să dorm cu tine, a rugat-o Juan.

Amadeo s-a mişcat. Ca prin somn, i-a zis fratelui său să plece, pentru că acela era locul lui.

— Ai stat destul aici. Acum e rândul meu. Mi-e frică, a zis Juan.

Doica i-a dat dreptate micuţului Juan. A încercat să-i explice lui Amadeo, dar acesta nu voia să înţeleagă. Atunci Conchita l-a lăsat în patul ei şi s-a mutat în patul lui Juan, cu micuţul în braţe, dar Amadeo nu a vrut să accepte aşa ceva. Începu să plângă, strigându-i disperat să se întoarcă la el, asigurând-o că şi lui îi era foarte teamă.

— Dacă nu vii chiar acum, am să mor, zicea furios.

S-a ridicat, a încercat să o îndepărteze pe Concha de lângă fratele lui, dar cum ea a rămas fermă, el s-a întors în pat, bombănind plin de nervi şi a început să se izbească cu fruntea de căpătâiul patului. O dată, de două ori, de trei ori, de patru ori, până când doica, alarmată, s-a ridicat şi l-a oprit. Amadeo se rănise la frunte. Concha a trebuit să-i abandoneze pe Juan şi pe micuţa Violeta – care dormea în leagănul ei nepăsătoare la tot ce se întâmpla în jur – şi s-a dus să aducă apă şi săpun pentru a spăla rana lui Amadeo. Restul nopţii şi l-a petrecut alături de el, aşezată pe covor, legănându-l ca pe un bebeluş şi întrebându-l în şoaptă:

— De ce ai făcut asta, copile? De ce-mi faci asta?

Amadeo căpătase obiceiul de a face doar ce-l tăia capul. S-a văzut din prima noapte, după ce a fost adus în leagăn în camera doicii, în acele vremuri când ei îi plăcea să adoarmă uitându-se la faţa lui liniştită şi mângâindu-i obrajii. Când copilul îi prindea un deget, doica închidea ochii şi se simţea foarte norocoasă.

— Porţi un nume prea serios pentru cât de mic eşti, i-a zis Concha odată. Am să-ţi zic Drăgălaşul. Pentru că asta şi eşti, cel mai drăgălaş din lume.

Într-o noapte, copilul ei drăgălaş – să tot fi avut pe atunci vreo cincisprezece luni – a stabilit o nouă regulă. S-a trezit la trei noaptea, s-a uitat la doică şi, fără să stea prea mult pe gânduri, a urcat în pat şi s-a cuibărit lângă ea. Concha a simţit o căldură plăcută, ca de animal şi, pe jumătate adormită, a reuşit să spună doar atât:

— Drăgălaşule, întoarce-te în leagănul tău.

Degeaba. Amadeo, aşa cum avea să facă de atâtea ori mai târziu, tocmai pusese stăpânire pe un alt pat şi pe un alt trup, de parcă acestea ar fi fost proprietatea lui.

— Drăgălaşule… murmura doica, neputincioasă.

— Vleau aici, a zis el, închizând ochii şi vorbind stâlcit, aşa cum doicii îi plăcea nespus.

Concha a renunţat să-i mai spună micuţului că ar trebui să doarmă în leagănul său. Se bucura prea tare de iubirea lui necondiţionată, de îmbrăţişarea blândă, de faptul că îi arăta făţiş câtă nevoie avea de ea. Nu i se mai întâmplase niciodată aşa ceva. Cu nimeni.

Când s-au mutat în camera de sus, obiceiul de a dormi cu ea a continuat, deşi nu în fiecare noapte. Amadeo îşi părăsea patul după bunul-plac şi se aşeza lângă ea. Când a mai crescut şi patul a devenit strâmt, doica dormea iepureşte, de teamă ca nu cumva micuţul să cadă din pat. Dar, chiar şi aşa, merita. Acum Amadeo o îmbrăţişa mai tare şi îi spunea la ureche cât de mult ţine la ea. Adeseori plângea de ţi se rupea inima, cu sughiţuri, dar ea reuşea să-l liniştească vorbindu-i şi mângâindu-l. Întotdeauna reuşea să-l calmeze. Pe atunci, doica era singurul remediu pentru îndepărtarea tristeţii şi nonconformismului, dobândite, se pare, de Amadeo la naştere.

După vestea cu şcoala iezuită, Concha a plâns în fiecare noapte, o săptămână întreagă. Aştepta până ce adormea Amadeo, apoi lăsa lacrimile să curgă. Degeaba îşi spunea că un copil de condiţia lui trebuie să studieze, că se bucurase de el mai mult decât se aşteptase şi că venise vremea să-l lase să devină ceea ce părinţii aşteptau de la el. Nu făcea altceva decât să-şi spună că se sfârşise cea mai frumoasă perioadă din viaţa ei. În gând, se certa pe sine fără încetare: „Proastă ce eşti, proasto, proasto…”

În noua casă, ieşirile lui Amadeo s-au transformat în ceva mai îngrijorător. Totul a plecat – sau poate că a fost doar un element în plus – de la camera lui. Era o încăpere frumoasă, deloc infantilă, cu o fereastră ce dădea în *patio* şi cu o mulţime de obiecte pe care el nu şi le dorea. Dimpotrivă, noua lui viaţă de băieţandru i-a periclitat singura pasiune adevărată: desenul. Până atunci, toţi văzuseră cu ochi buni interesul său pentru a mâzgăli, cu creioanele lui colorate, caiet după caiet. Era capabil să-şi petreacă ore în şir desenând şi consumând cantităţi de hârtie incredibile. María del Roser ajunsese să facă glume pe seama lui:

— Iar vrei hârtie, fiule? Consumi mai multă hârtie decât toţi contabilii tatălui tău la un loc. O să ne duci la faliment.

Însă acum se părea că înclinaţia lui spre desen nu mai era văzută cu ochi buni, căci mama sa îi ceruse doicii să aibă grijă ca Amadeo să „nu-şi piardă timpul desenând tot felul de marionete” şi să-l îndrepte spre cititul cărţilor, îndeletnicire care i se părea mai benefică. Concha, ca de fiecare dată, încerca să pună în practică instrucţiunile primite, dar când se întâmpla să aibă nevoie de un motiv aparte pentru a-l face pe Amadeo să zâmbească, îi şoptea la ureche:

— Căutăm o foaie de hârtie şi îmi faci unul din desenele tale atât de frumoase?

Cu asta nu dădea greş niciodată. Copilul îi aducea desenul, mândru ca un Da Vinci, şi o întreba:

— Îl păstrezi pentru totdeauna în cutia ta de biscuiţi?

Concha îi zicea că da, însă mai apoi, cu durere în suflet, rupea hârtia şi arunca bucăţelele la gunoi de teamă ca nu cumva stăpâna să descopere că îl îndemna să deseneze. Totuşi, a păstrat câteva desene. Primul făcut o emoţiona cel mai mult: un băţ în loc de trup, o sferă plină de mâzgălituri în loc de cap, două mâini uriaşe cu degete ca nişte cârnaţi şi un zâmbet larg care depăşea ovalul feţei. La numai patru ani, Amadeo ştiuse să surprindă fericirea ei când erau împreună. Cu lacrimi în ochi, doica i-a zis:

— Îl voi păstra pentru totdeauna în cutia mea de biscuiţi.

— Până când vei fi bătrână?

— Până când voi fi foarte bătrână.

— Şi o să mă mai iubeşti atunci?

— Da, sufleţelule. Te voi iubi şi atunci.

Dar toate astea se petrecuseră cu mult timp înainte de mutarea în casă nouă. Acum lucrurile stăteau altfel.

Prima noapte în noua casă a adus cu sine şi primul dezastru. Amadeo a străbătut în fugă holul, desculţ şi îngheţat de frig, şi a intrat în camera doicii. L-a găsit pe Juan dormind din nou în patul doicii. Amadeo a avut iar unul dintre accesele sale de furie, şi doica, temându-se să nu se mai întâmple ca altă dată, l-a luat lângă ea şi a dormit cu amândoi copilaşii, de data asta într-un pat ceva mai încăpător, e drept. Dimineaţa, a stat de vorbă cu Amadeo. A încercat să-l facă să înţeleagă că trebuia să se comporte altfel.

— Acum eşti mare, Tito, zise ea, alintându-l. Peste foarte puţin timp îţi va fi ruşine să mai vii în patul meu. Nu mai ai nevoie de doică şi ăsta e un mare noroc pentru tine, nu-ţi dai seama? Vei putea face lucruri pe care le fac oamenii mari. Tot ceea ce vrei.

A spus toate acestea cu inima strânsă. Tulburat, Amadeo dădea din cap că înţelege.

— Acum ţii mai mult la Juan? a întrebat-o cu glasul frânt.

Conchita l-a luat în braţe şi l-a strâns la piept.

— Of, copile, nu mă pune să-ţi răspund la întrebarea asta.

Apropierea vacanţei de vară aducea o mare vânzoleală şi o la fel de mare fericire. Primul semn de vacanţă era venirea cizmarului, însoţit de un ucenic cu un sac uriaş. Copiii, în ordinea strictă a vârstei, se aşezau pe rând în salon şi încercau răbdători modelele de sezon, pe care ucenicul le scotea din sac pentru ei. După plecarea cizmarului, întreaga familie avea încălţări potrivite pentru excursiile care se apropiau, pentru plimbările cu barca şi de pe plajă.

Urma pălărierul. Venea garnisit cu pălării de pai italieneşti, răcoroase şi vaporoase, potrivite lunilor de căldură. Pentru domni – categorie în care intrau şi Amadeo, şi Juan –, pălăriile aveau boruri largi, pentru a le proteja ochii de soare. Pălăriile doamnelor erau împodobite cu panglici, flori sau pene. Şi odată ce fiecare ţeastă îşi găsea acoperământul potrivit, începea mutarea. Mai întâi plecau servitorii. Trebuiau să aranjeze casa pentru sosirea stăpânilor. Numai Vicenta rămânea în oraş până în ultimul moment, dar trimitea înainte o cameristă pe care o instruia în prealabil cum să pregătească bucătăria pentru lunile de vară.

Copiii, însoţiţi de Concha, călătoreau cu maşina familiei, condusă de Felipe, cel care, în acele câteva zile, nu-şi mai vedea capul de atâtea drumuri dus-întors. Călătoria dura în jur de cinci ore, cu popasurile de rigoare, iar sosirea la Caldes d'Estrach se transforma într-o adevărată sărbătoare. În Paseo de Los Ingleses, întâlneau mereu feţe cunoscute şi se salutau în trecere, iar vederea mării atât de apropiate făcea ca inimile să le bată cu putere. O cină îmbelşugată îi aştepta gata pregătită şi încăperile lor miroseau a sare şi a rufe curate. Cei care plecau ultimii din Barcelona aveau grijă să lase toate mobilele acoperite cu husele albe croite după dimensiune. Mai puţin patul şi biroul stăpânului, desigur, pentru că pe atunci capul familiei nu obişnuia să-şi petreacă vara împreună cu familia.

În Caldes, familia Lax profita din plin de vară. Copiii dormeau în picioarele goale şi făceau mult sport, rudele veneau în vizită pentru câteva săptămâni, stăpâna citea şi scria aşezată sub pinul din grădină, contemplând la răstimpuri cerul, vecinii dădeau petreceri în grădinile proprii şi, când trecea şi el pe acolo, don Rodolfo îi scandaliza pe localnici, căci ieşea la plimbare numai în halat şi papuci de casă, în vreme ce Felipe, îmbrăcat în livrea, îl urma cu maşina. În general, zilele treceau fără ca vreunul să se uite la ceas sau să-şi facă griji pentru ceva.

O întâmplare gravă a tulburat liniştea într-una din acele seri de vară liniştite. Rumoarea valurilor invita la siestă. Soţii Lax îşi beau cafeaua în hamace, prelungind un prânz luat în compania industriaşului Emilio de la Cuadra, vechi prieten al familiei. Linguriţele zăngăneau

în ceştile de porţelan, iar oaspetele mărturisea aproape în şoaptă cât de uimit era de ultimul eşec al firmei sale, un insucces din care nu ştia cum să mai iasă.

— Nu merge, Rodolfo! Îţi dai seama? Atâţia ani de cercetare şi eforturi şi maşinăria se mişcă mai puţin decât o stâncă. Dar nu ăsta e lucrul cel mai rău. Mai grav e că şefii hotelului Colon vor să le livrez în octombrie două autobuze de lux ca să-şi ia cu ele clienţii de la gară. Dacă nu le vor plăcea perdeluţele şi scaunele îmbrăcate în catifea…

Don Rodolfo asculta, atent şi mohorât, problemele fabricantului de automobile. Păsările ciripeau în copaci, nepăsătoare. Marea se ducea şi venea. De cealaltă parte a grădinii, Concha supraveghea primii paşi, atât de nesiguri, ai Violetei, şi cei doi fraţi Lax se jucau unul dintre jocurile lor preferate: să doboare ananaşi cu piatra.

Cum avea cu patru ani mai mult decât fratele său, Amadeo era avantajat, chiar dacă nu era agil şi nici prea îndemânatic. În schimb, Juan era isteţ, rapid şi hotărât. Nu era greu să-ţi dai seama că era doar o chestiune de timp până când avea să-l întreacă pe fratele său mai mare.

În acea seară, ca de fiecare dată, Amadeo a ales ţinta: un ananas uriaş. Juan, pentru prima dată, a fost primul care a nimerit ţinta. A aruncat cu boltă, precis, a lovit în plin şi ananasul a căzut. Când Juan se duce să-l ia de jos, plin de bucurie, Amadeo zice:

— Eu l-am nimerit, minte el şi o cută îi apare între sprâncene.

Se încaieră. Juan e mai puternic decât se aştepta Amadeo şi faptul acesta îl ia prin surprindere.

— Ce vrei să spui? E al meu, dă-mi-l! strigă Juan.

Amadeo nu are de gând să-l lase să câştige.

— Tu niciodată n-ai avut ţintă.

— Am mai multă decât tine. Eşti un trişor!

Doica o ia pe Violeta în braţe şi ajunge lângă cei doi exact în momentul în care Amadeo aruncă ananasul şi se îndreaptă spre casă plângând. Juan se lasă în iarbă, cu ananasul în mâini.

— E un tâmpit. Ananasul e al meu, bombăne el.

— Nu mai vorbi aşa despre fratele tău, zice doica, întrebându-se dacă să meargă după Amadeo sau să-l lase să se calmeze singur.

Înainte ca doica să se decidă, Amadeo se întoarce, stacojiu de furie. Ţine ceva în mână şi se uită sfidător la fratele său, ca şi cum orice altceva ar fi dispărut de pe lume. Se apropie cu paşi mari, hotărâţi. Atitudinea lui are ceva groaznic, dar doica nu reuşeşte să-şi dea seama ce anume.

Amadeo ajunge lângă ei, se opreşte brusc şi arată ce ţine în mână: un mic pistol cu patul sidefat. Pare de jucărie, dar e cât se poate de real. A fost al mamei lui Rodolfo, cea care în alte vremuri îl purta sub fustă pentru a se apăra, în eventualitatea că ar fi fost atacată. Din

acelaşi motiv, Rodolfo ţine pistolul într-un sertar, la intrare. Amadeo îşi duce arma la tâmplă şi ţipă din toate puterile:

— Dă-mi ananasul sau mă omor aici, pe loc!

Doica îşi înăbuşă un ţipăt. Încearcă să-i ia pistolul. Amadeo se opune.

— Lasă-mă! strigă el, înnebunit.

Concha renunţă. O strânge în braţe pe Violeta. Îl ia de mână pe Juan.

— Dă-mi ananasul, îi cere ea fratelui mai mic.

— Dar e al meu, eu l-am doborât, protestează Juan.

— Dă-mi-l şi nu mai comenta, Juan. Fă ce-ţi spun.

Inima doicii a luat-o razna. Nu ştie ce să facă, dar încearcă să stăpânesc situaţia. Juan îi dă ananasul. Ea i-l oferă lui Amadeo.

— Ţi-l dau în schimbul pistolului, îi zice, cu o voce tremurătoare.

— Nu vreau. Pistolul e al tatălui meu.

— Tocmai de asta se va înfuria dacă află că l-ai luat.

— Dă-mi-l sau trag! insistă Amadeo, cu degetul pe trăgaci.

Doica aruncă ananasul între copaci. Îl ia în braţe pe Juan, apoi şi pe Violeta. Privirea lui Amadeo e atât de înspăimântătoare, încât tot ce-i trece prin cap e să-i protejeze pe micuţi.

Se aude un foc de armă şi păsările zboară care-ncotro. Amadeo o ia la goană către plajă. Cei doi copii încep să plângă. Doica la fel. Când María del Roser, Rodolfo şi Emilio ajung în locul de unde s-a auzit focul de armă, găsesc trei fiinţe înspăimântate – fiecare în felul ei – şi pe jos pistolul Smith&Wesson, calibru 32, alături de un ananas spulberat.

După teribilul incident, descris de Concha cu lux de amănunte, Rodolfo Lax s-a hotărât să se implice direct în educaţia lui Amadeo. L-a pedepsit să stea două zile la mansardă, mâncând numai ce le poruncea tatăl său servitorilor să-i ducă. Când s-a întors în oraş, a decis să-l ia cu el şi să-l pună la treabă timp de trei săptămâni la fabrica lui don Emilio, care nu numai că s-a oferit să-l ajute, dar i-a mai dat şi sfaturi despre cum poţi să-i ţii în frâu pe copiii răzgâiaţi. Decizia a fost primită cu lacrimi în ochi de către doică şi María del Roser. Însă Amadeo a primit vestea fără să clipească. Numai Concha ştia cât de greu îi era copilului să-şi păstreze acea atitudine mândră.

Amadeo a plecat cu capul în jos, fără să se uite la nimeni, după o despărţire scurtă, supravegheată de tatăl său. Nu a mai îmbrăţişat-o pe doică: Rodolfo îi interzisese categoric astfel de slăbiciuni de copil prost-crescut. S-a mulţumit să o privească în ochi, plin de seriozitate, şi a zis:

— La revedere, Conchita. Ne vedem în vacanţă, anul viitor.

„În vacanţă, anul viitor”, repetă ea în gând. Cu vocea sugrumată, zise:

— La revedere, Tito. Să nu dormi dezvelit.

Deşi Don Emilio de la Cuadra era din Sueca, un sat de lângă Valencia, călătorise mult la viaţa lui. Din una dintre călătoriile sale la Paris s-a întors convins că electricitatea va învinge toate greutăţile din lumea asta. Pentru el, electricitatea însemna ce însemna spiritismul pentru María del Roser: singura energie capabilă să transforme lucrurile. În plus, amândoi aveau în comun dorinţa ca lucrurile să se schimbe cât mai repede şi să prindă şi ei acea schimbare. În încercarea de a-şi pune şi el la bătaie firul de nisip pe drumul progresului, Emilio de la Cuadra a renunţat la tot, s-a instalat în acea Barcelonă a marilor schimbări şi a pus bazele unei fabrici de automobile electrice la întretăierea străzilor San Juan şi Diputacion. Ar fi preferat să fabrice motoare cu explozie, dar un catalan, Bonet pe numele său, i-o luase înainte. Aşa că rămăsese la electricitate, dar asta însemna şi multe bătăi de cap şi probleme de nerezolvat. Rodolfo era cel care îi asculta păsurile şi încerca să-l sfătuiască.

— Ce-ai zice dacă aş găsi un asociat străin? Am auzit de un tânăr elveţian, el ar putea fi salvarea mea…

Cea mai mare schimbare din viaţa lui Amadeo Lax a început în aceeaşi săptămână. Munca la fabrica lui don Emilio îl făcea să se simtă cel mai nefericit om din lume. Mai erau şi alţi copii de vârsta lui, tot ucenici, dar simţea că nu avea nimic în comun cu ei. Erau tari ca nişte animale de povară, umblau cu unghiile murdare şi îi aruncau priviri pline de neîncredere. Tot ceea ce a învăţat la fabrică a fost să stea departe de ei şi să fie încă şi mai rezervat, şi mai tăcut.

După ce s-a scurs acea perioadă insuportabilă, a intrat la şcoala-pension. Tatăl său l-a lăsat la poarta şcolii, luni, la opt dimineaţa, şi s-a despărţit de el bătându-l cu palma pe spate şi zicându-i:

— Sper că iezuiţii vor găsi o cale de a face din tine un om adevărat, fiule.

— Da, tată.

Pe atunci nu se putea spune că pensionul Sarrià se afla în partea de sus a oraşului. În anul 1900, când Amadeo Lax a devenit elev al iezuiţilor, pensionul era o clădire nouă, ridicată departe de forfota oraşului: într-un sat vecin, în munţi, înconjurat de păduri, vii şi grădini de zarzavaturi şi flori. Elevii erau purtătorii unor nume ilustre, căci familiile cele mai bune îşi trimiteau copiii acolo, deşi Amadeo nu a reuşit niciodată să priceapă de ce tocmai acolo. În afara sfârşitului de săptămână, când se îmbrăcau în uniformă şi aveau voie să fie vizitaţi de părinţi, restul timpului şi-l petreceau îmbrăcaţi într-o rasă de culoare maro, care iarna nu era suficient de groasă pentru a-i proteja de frigul ce invada încăperile spartane. Hrana era insuficientă, călugării erau ursuzi, iar învăţătura – singura cu adevărat de calitate –

se baza pe nişte principii străvechi: umilirea elevului şi puterea absolută a profesorului. La toate acestea se adăuga retragerea din lume impusă de călugări. Din septembrie până aproape de sfârşitul lui iunie, elevii aparţineau în exclusivitate pensionului şi nu aveau permisiunea de a se întoarce la casele lor, sub niciun pretext, nici măcar cu ocazia unor sărbători oficiale, de ziua de naştere sau în caz de boală. Dacă se îmbolnăveau, copiii erau trataţi la infirmeria colegiului. Nu e de mirare că unii ajunseseră să numească pensionul „castelul te duci şi nu mai vii".

Totuşi erau şi elevi care se adaptau condiţiilor dure, ba chiar unii găseau că era destul de plăcut. Amadeo, hipersensibil, rezista cu greu. Nopţile tremura şi plângea ascuns sub pături. Bătăile clopotului răsunător care anunţau, încă dinainte de a se face ziuă, ora de trezire, îl găseau de multe ori treaz şi speriat. În biserică, pe durata rugăciunilor, frigul i se părea şi mai pătrunzător. În *patio* se sprijinea cu spatele de zid şi urmărea cum alţi copii se jucau cu mingea. În refectoriu, mânca fără să-şi ridice privirea din farfurie, uitându-se la semnele degerăturilor de pe mâini – alţii le aveau şi pe picioare, sau pe urechi –, apoi se întorcea în capelă, în sala de curs, în *patio* şi iar în refectoriu, la capelă… şi tot aşa, vreme de nouă luni ce nu se mai sfârşeau. Suporta totul, zi de zi, cu un stoicism eroic, reprimându-şi nevoia de a plânge, incapabil de a lua legătura cu laicii care îi ajutau pe călugări la anumite lecţii şi care reprezentau faţa cea mai umană a instituţiei. Încă de pe atunci, Amadeo nu suporta să-şi mai arate slăbiciunile. Decât să ceară ajutor, mai degrabă prefera să moară. Astfel că îşi petrecea zilele aşteptând momentul când avea să se petreacă ceea ce tatăl său prevăzuse: transformarea lui, în sfârşit, într-un om matur. Un bărbat căruia să nu-i pese deloc de tot ceea ce pătimea acolo şi să nu aştepte cu groază o nouă zi şi nici să nu-i fie dor de casă. Un bărbat ale cărui slăbiciuni să nu fie nimeni în stare să le bănuiască.

În ciuda tuturor inconvenientelor, notele sale au fost bune. Nu a strălucit la matematică şi nici la gramatica franceză, dar a fost foarte bun la latină şi i-a cucerit pe iezuiţi prin sensibilitatea sa artistică. Tatăl său începea să creadă că se cuminţise, că iezuiţii, aşa cum sperase, găsiseră un mod de a-l da pe brazdă. Continua să fie un tânăr tăcut şi ursuz, dar nimeni nu se putea plânge de el. Până când fratele său i se alătură la pension şi demonstră curând că avea să fie unul dintre cei mai buni elevi.

Juan Lax Golorons nu numai că era tot ceea ce se aştepta de la el – adică frumos, educat, curat, silitor şi inteligent –, dar mai şi deborda de dorinţa de a învăţa. A ajuns foarte repede să stăpânească o latină perfectă, aşa încât putea să converseze cu părintele Eudaldo, iar interesul său pentru clasici îl făcu să fie expert în Cicero şi Virgiliu

încă înainte de vârsta pubertăţii. Acolo şi-a descoperit pasiunea pentru teatru, a strălucit la geometrie, a recitat la sărbătoarea de sfârşit de an şcolar, a fost recompensat cu mai multe premii şi chiar a avut privilegiul de a bate clopotul în refectoriu. Şi dacă în privinţa învăţăturii a strălucit pur şi simplu, în ceea ce priveşte comportamentul l-a eclipsat total pe fratele său, fiind un copil deosebit de simpatic şi nespus de vesel. Avea în faţă un viitor în care îşi puneau mari speranţe atât el, cât şi călugării iezuiţi.

Amadeo nu înţelegea cum reuşea fratele său în toate şi murea de invidie.

Să ne oprim asupra unei ierni din 1905. Jarul scapără în şemineul familiei Lax. Lumina slabă a unui bec electric, care acum nu mai impresionează pe nimeni, licăreşte într-un colţ. Ploaia loveşte în sticla multicoloră, pe care întunericul a făcut-o plumburie. Stăpâna casei, îmbrăcată în negru, cu rozariul de aur în mână, e aşezată la locul ei, lângă şemineu. Alături de ea, Violeta, în vârstă de şase ani, murmură ceva de neînţeles.

E ora obişnuită pentru rugăciunea rozariului. Soneria de la intrare întrerupe rugăciunea. Stăpâna îşi strânge buzele şi întregul ei chip exprimă nemulţumirea. Porunceşte, pe un ton care se confundă cu litania:

— Du-te şi deschide, Conchita, şi oricine ar fi, spune-i să aştepte.

În timp ce doica iese din salon, rugăciunea e reluată:

— *…Sancta Maria mater Dei, ora pro nobis peccatoribus, nunc et in hora mortis nostrae*{11}.

Concha străbate holul, coboară scara de marmură, traversează antreul, întredeschide vizeta, temătoare. De cealaltă parte a uşii stă Amadeo. Are paisprezece ani. Bărbatul în care se transformă treptat devorează trăsăturile copilului la care ea ţinuse atât de mult. Cu atât mai mult în această seară, când a sosit îmbrăcat într-o uniformă albastru-marin, zdrenţuită, şi cu cămaşa scoasă din pantaloni. E ud leoarcă de la ploaie, se clatină, are faţa rănită şi sânge la colţurile gurii. Tremură de frig.

Când Concha îi deschide, în casă intră un vânt rece, ca o piază rea.

— Tito! Ce e cu tine? întreabă Concha foarte speriată.

— Nimic, zice el trecând pragul, zgârcit la vorbă, aşa cum va fi tot restul vieţii. Nu s-a întâmplat nimic, Conchita. Am luat o hotărâre. Tata e acasă?

— Astăzi tatăl tău se va întoarce târziu. Cred că e la o şedinţă municipală.

Pare că Amadeo răsuflă uşurat. O mică neatenţie când începe să urce scara, sau stângăcia moştenită, îl face să se împiedice de vrejul de marmură.

— Naiba să-l ia pe cel care a pus aici bucata asta de marmură, zice,

începând să urce.

Nu are de gând să salute pe nimeni. Se duce direct în camera lui. În urmă vine Concha, neliniştită. În capul scărilor, Amadeo se întoarce şi îi spune îngerului său păzitor:

— Spune-i mamei că nu am de gând să mă mai întorc vreodată la pension. Şi te rog, Concha, să nu mă mai faci de ruşine chemându-mă cu numele acela stupid.

De la: Valerie Rahal
Data: 22 martie 2010
Către: Violeta Lax
Subiect: Mrejele memoriei

Dragă Violeta,

Continui să-mi fac griji. Oricât m-ai asigura tu că nebunia ce te-a cuprins nu are nimic de-a face cu ce gândesc eu că e, tot nu te pot crede. Ştiu că mai devreme sau mai târziu vei face o nebunie de care mă tem. Printre altele, şi de asta te-ai dus la Barcelona, nu? Ca să rezolvi ce rămăsese acolo în aer, zici tu, deşi eu nu am habar de aşa ceva. Iar faptul că ai îngropat-o pe bunica ta după mai bine de şaptezeci de ani nu ţi se pare cea mai mare nebunie?

Din câte mi-ai spus în ultimul e-mail, cel mai mult mi-a atras atenţia acea cutie de biscuiţi, plină de tăieturi din ziare, care a aparţinut doicii. Aş da orice ca să o pot ţine în mâini. E atât de emoţionant când timpul din urmă vine brusc peste tine! Desenele ar fi putut fi făcute de oricare dintre copiii casei: de Violeta, de Juan sau de bunicul tău. Mă gândesc că ar putea aparţine chiar tatălui tău. Dacă îmi amintesc bine, a apucat să o cunoască pe doică. Deşi, dacă nu sunt semnate, nu avem de unde şti cine le-a făcut. Un mister în plus. Dacă vei aduce acea relicvă acasă (presupunând că te mai întorci acasă, desigur), mi-ar plăcea să mă uit prin ea, la cărţile poştale, la tăieturile din ziare, la fotografii şi la tot ce mai conţine. Mă interesează mai ales acel articol din revista de spiritism unde se menţionează că Teresa a luat parte la întâlnirea dedicată soacrei sale, înainte de Războiul Civil. Nu vreau să greşesc, dar cred că asta e o faţă nouă a ei, nu? De María del Roser ştiam, dar de Teresa nu.

Toate astea mă fac să mă gândesc la câte lucruri neaşteptate zac în hemerotecile din lumea întreagă. Te-ai gândit vreodată la asta? Sunt convinsă că da. Mă sperie oarecum gândul că nu mai ştim nimic din secretele familiei de acum două generaţii, presupunând că am ştiut vreodată. Dacă într-o bună

zi ar ieşi la lumină toate secretele familiale, istoria s-ar scrie altfel.

În privinţa gândurilor pe care ţi le faci vizavi de testamentul Eulaliei Montull, n-aş putea zice că nu sunt de înţeles. Şi pe mine m-a luat prin surprindere. M-am întrebat şi eu cum poate cineva să dispară pentru nouă ani, iar apoi să apară ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic. Dacă ceea ce ţi-au spus acele femei e adevărat - şi nu văd de ce nu ar fi - bunicul tău a ajuns la lac în vara lui 1936 şi a plecat de acolo la sfârşitul celui de-al Doilea Război Mondial, în 1945. Cred că trebuie să ţinem cont de posibilitatea că războiul l-a obligat să stea acolo mai mult decât ar fi vrut. Asemeni lui Arcadio, şi eu înclin să cred că şederea lui a fost mai degrabă pragmatică decât romantică, în schimb, nu văd peste tot, aşa cum vede el, conspiraţii pentru a-i terfeli numele sau alte prostii asemănătoare. Săracul Arcadio s-a dedicat într-atât vieţii lui Amadeo Lax, încât nu mai poate vedea lucrurile cu detaşare. Nu înţelege că la acest nivel, onoarea bunicului tău nu mai interesează pe nimeni.

Altceva chiar nu mă mai surprinde. Draga mea, cred că pentru a dispărea din lume nu e nevoie de nimic altceva decât de a-ţi dori asta. Însă mă intrigă motivele pentru care acea Eulalia a vrut ca tot ce ţine de testament să fie atât de clar, inclusiv condiţiile puse. Mi se pare admirabil să mori urzind asemenea strategii. E ca şi cum ai lăsa o enigmă pentru posteritate.

Dar să vorbim despre ceea ce îmi ceri, adică despre fascinantul tău tată şi despre legăturile lui cu istoria familiei. Legăturile sunt puţine, îţi dai seama. Oricât ar părea de incredibil, niciodată nu mi-a vorbit despre reîntâlnire. Avea doisprezece ani când şi-a revăzut tatăl, iar mai apoi e imposibil să nu-şi fi amintit dacă ar mai fi fost vreo întâlnire. Pur şi simplu nu vrea să vorbească despre aşa ceva. Şi eu cred că trebuie să respectăm - să respecţi - tăcerea lui, pentru că are cu siguranţă motive să tacă. Cu mult timp în urmă, am învăţat ceva despre el: întotdeauna are motivele lui, chiar dacă le ascunde sub acea mască atât de enervantă a

indiferenţei.

Toţi bărbaţii din familia ta au fost convinşi dintotdeauna că au lucruri mari de făcut. Gospodăria e prea mult pentru ei. Am impresia că din acest punct de vedere Modesto e la fel ca tatăl său şi ca bunicul său. Toţi au sfârşit prin a fugi, a pleca în căutarea destinului, fie că acesta a însemnat un imperiu în construcţii, sau să pictezi tablouri, sau să devii cel mai mare specialist din perioada sa în Brecht. Aşa că nu mi se pare deloc ciudat că bunicul tău s-a dus să picteze nuduri în Italia, după ce şi-a trimis fiul la Avignon cu verişoara lui, Alexia. A avut foarte mult noroc cu ea şi cu soţul ei, care au ţinut la tatăl tău de parcă ar fi fost copilul lor, de care nu au avut parte. E drept că şi Modesto a ţinut la ei, şi nu degeaba. Alexia mi-a spus odată că, atâta timp cât Modesto a stat la ei, Amadeo le-a trimis o generoasă rentă anuală şi că, mulţumită acelor bani, ei au putut trăi fără grija zilei de mâine şi au putut să-i îndeplinească lui Modesto toate capriciile. Însă bunicul tău nu le-a zis niciodată când avea de gând să se întoarcă, deşi ştiau cu toţii că mai devreme sau mai târziu avea să se întâmple şi asta.

Şi lucrurile s-au petrecut astfel: s-a auzit zgomotul unui motor pe drumul din apropierea casei, apoi o portieră trântită, o maşină ce se îndepărta, după care l-au văzut apropiindu-se pe potecă, cu sacoul pe umeri şi cu pălăria în mână. Era cald, dar bunicul tău avea acelaşi aspect elegant, care era semnul de distincţie al casei. Le-a zis că a venit după Modesto, ca să-l ducă la Barcelona, dar tatăl tău a refuzat să plece. A făcut o scenă nepotrivită pentru adolescentul care era deja. Amadeo a reuşit să-l liniştească şi s-au închis împreună în salonul casei. Au discutat îndelung. Când au ieşit, amândoi se puseseră de acord ca Modesto să rămână unde era, dacă verişoara lui, Alexia, nu avea nimic împotrivă. Le-a promis că nu va înceta să trimită renta anuală, ba mai mult, că va trimite şi mai mulţi bani imediat ce va putea. Întotdeauna şi-a respectat cuvântul. În acea zi a rămas la prânz, apoi a plecat imediat. Nu a mai trecut niciodată pe acolo, iar pe tatăl tău l-a mai văzut doar de două ori înainte ca eu să intru

în viaţa lui. Trebuie să recunoaştem că relaţia lor nu a fost cea mai obişnuită dintre un tată şi un fiu, dar ei au ales-o. Şi astfel, amândoi, ca întotdeauna, au obţinut ce şi-a dorit fiecare din ei.

Despre Amadeo Lax, socrul meu absent, păstrez câteva amintiri tot mai şterse. L-am cunoscut în Barcelona, când tatăl tău m-a dus la vila sa. Vizita a părut să fie marcată de un protocol exagerat. Cu toţii eram tensionaţi şi stingheriţi. Nu aveam despre ce să vorbim. În casă domnea o atmosferă care te îndemna să pleci de acolo cât mai repede. M-am speriat când am aflat că Amadeo locuia singur în acea căsoaie murdară şi fără niciun Dumnezeu, unde totul părea uitat, inclusiv el. Şi totuşi am fost plăcut surprinsă să constat că acel tată absent şi egoist despre care auzisem atâtea se purta cu mine ca un domn adevărat, forţându-se să mă amuze şi să poarte cu mine un dialog cât de cât firesc. M-am simţit bine în compania lui şi vizita mi s-a părut scurtă până la urmă. Când l-am revăzut, se afla într-un sicriu şi eu divorţasem de mult de fiul său.

M-aş bucura dacă toate astea ar fi un motiv ca să nu-i mai judeci cu atâta intransigenţă pe antecesorii tăi. Fiecare dintre noi a dat cu bâta în baltă cel puţin o dată, în situaţii dificile. Toţi am părăsit pe cineva când avea cea mai mare nevoie de noi. Nu-ţi mai bate capul cu toate astea şi nici pe al tatălui tău.

Jason îţi trimite îmbrăţişări.
Te iubesc,
MAMA

P.S. Nu am uitat că mi-ai promis o poveste.

Caietul Moleskine al Violetei Lax
Martie 2010

Tablourile comportă un mare risc pentru privitor: te îndeamnă să-ţi imaginezi tot felul de poveşti. Poate că demoazela culcată care priveşte lumea cu ochii ei candizi a fost de fapt o femeie rece şi necruţătoare care le-a făcut viaţa un iad tuturor celor din jurul ei. Sau că soţii ce se ţin romantic de mână în timp ce pozează inocenţi şi relaxaţi, sub un lămâi învăluit în lumina verii, cu fiii lor tolăniţi în iarba fragedă, au fost de fapt, în viaţa adevărată, doi necunoscuţi unul pentru celălalt, care abia reuşeau să se întâlnească acasă suficient de mult pentru ca tabloul să poată fi terminat şi, desigur, erau nepăsători faţă de copiii lor, care au fost crescuţi de servitori şi bucătărese, în vreme ce soţii lâncezeau în hoteluri din staţiuni balneare, fiecare într-o altă ţară.

E nevoie de prudenţă în faţa portretelor. Trebuie să-ţi spui: „Sunt de acord cu surpriza şi, odată cu ea, cu mistificarea". Se întâmplă ca în romane: minciuna face parte din regulile jocului. Chiar dacă adevărul iese întotdeauna la iveală. Şi adevărul e singurul lucru care merită să fie spus despre ce am fost în viaţă, chiar dacă asta înseamnă doar o privire, un gest elegant sau frumuseţea efemeră a unei şuviţe rebele. Sau o poveste nebunească pe care urmaşii să şi-o spună printre râsete şi lacrimi.

Da, arta e mistificare. Dar, atunci când nu mai e mistificare, exprimă singurul adevăr care contează.

De la: Violeta Lax
Data: 23 martie 2010
Către: Valerie Rahal
Subiect: Ultima zi cu Teresa

Bună, mamă. Astăzi am stat toată ziua cu Teresa. Mi-am petrecut dimineaţa la MNAC. O să ţi se pară o prostie, dar chiar aveam nevoie să o văd. În tablouri, desigur. Uitasem cât de mult mă indignez de fiecare dată când ajung la zona de artă modernă din Muzeul nostru Naţional. Sunt cu toţii acolo: Josep Amat, Antoni Clave, Hermen Anglada Camarasa, Moderst Urgell… şi tablourile lor înstrăinate din acel Muzeu de Artă Modernă din La Ciudadela, unde mi-am petrecut atâţia ani. Şi între ele, puse bezmetic, se află tablourile bunicului. Nimic mai departe de ceea ce şi-a dorit el, dar, şi mai rău, nimic mai departe de ceea ce merită cu adevărat opera sa. Am căutat tablourile cu Teresa. Hainele, posturile, evoluţia modelului de-a lungul anilor, pisicile…

Ţi-ai dat seama că, într-un anumit fel, moartea Teresei a imitat tablourile cu ea? Nu a lipsit niciun detaliu.

Astăzi, zâmbetul de pe faţa ei mi s-a părut mai enigmatic ca oricând. Ochii ei – şi mai expresivi. Gesturile ei – o prefigurare a ceea ce o aştepta. Cred că am privit-o mereu cu o răceală excesivă. Am văzut numai ceea ce am vrut să văd. Am rămas la suprafaţă.

Înmormântarea Teresei a fost stranie şi tristă. Cum altfel? Am fost numai Paredes, Arcadio şi eu. Tata a plătit locul şi s-a scuzat cu o glumă, după cum îi e obiceiul: „La cimitir, nici mort. Eu vreau să fiu incinerat, iar apoi să-mi împrăştiaţi cenuşa peste lojile de la Teatrul Odeon din Paris”. Placa funerară i s-a părut o cheltuială inutilă. Oricum nu am fi putut grava pe ea numele bunicii fără să încălcăm acordul semnat cu Guvernul Autonom. Am cumpărat şase trandafiri şi i-am lăsat pe mormântul fără nume.

Îndepărtându-mă, mă simţeam ca şi cum Teresa m-ar fi urmărit cu privirea.

Acum vreau să-ţi scriu despre obiectele pe care

le-am găsit în camera Violetei. Apartamentul meu pare un anticariat! Hainele sunt destul de jerpelite şi pline de praf, dar încântătoare. Nu par să fi aparţinut unei tinere de şaisprezece ani. Judecând după ele, cred că Violeta a fost scundă. Încălţămintea e ca pentru păpuşi. Avea piciorul mai mic decât al meu!

Ţi-am spus că pe comodă am găsit un roman. Se intitulează *Spirit* şi e o ediţie frumoasă, din secolul al XIX-lea, pe când numele se spaniolizau – Teofilo Gautier, sau Guillermo Shakespeare, ori Carlos Dickens, în fine, un oribil obicei al unor nepricepuţi. Traducătorul, într-o prefaţă deplorabilă, atrage atenţia cititorului să nu se lase sedus de imoralitatea ideilor romancierului. Pentru un cititor din prezent nu e altceva decât o poveste cu fantome, destul de înzorzonată, în care un celibatar cu multă experienţă se îndrăgosteşte de o apariţie transparentă care îi bântuie salonul casei şi îl obsedează într-atât, încât reuşeşte să plece cu ea. Adică moare, dar moartea lui e atât de romantică şi stilată, încât îţi vine să-l urmezi. Aşa se explică precauţiile prefaţatorului, care mai face şi tot ce poate pentru a spune că toţi cei ce cred în fantome reprezintă un pericol pentru societate.

Partea interesantă în toată treaba asta este că romanul ilustrează un curent de gândire foarte răspândit în Europa şi Statele Unite, începând cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea şi care a avut ecouri şi în Spania: spiritismul. Nu te gândi la un medium folosindu-se de o masă *ouija*[12]. Adepţii spiritismului din acea vreme erau oameni culţi, care nu excludeau credinţa catolică în Dumnezeu, ci mai degrabă o reinventau şi credeau în libertatea spiritului, în egalitatea tuturor oamenilor şi în capacitatea sufletului de a depăşi limitele trupului, inclusiv linia dintre viaţă şi moarte. Cereau libertate pentru credinţa lor şi militau pentru votul universal, aşa că mai mereu erau la cuţite cu autorităţile. Pe scurt, un grup de progresişti care îi scandaliza pe oamenii din acele timpuri.

Se adunau în societăţi, de multe ori secrete, şi

desfăşurau tot soiul de activităţi, unde se amestecau muzica şi poezia cu vindecarea miraculoasă, cu invocarea spiritelor şi luarea legăturii cu lumea de dincolo. Sperau ca într-o bună zi să schimbe lumea prin forţa ideilor lor, chiar dacă cea mai mare parte a lumii îi considera nişte superstiţioşi subversivi. Până la urmă, lumea i-a anihilat. Păcat!

Ştii deja că străbunica mea aparţinea unei astfel de societăţi. Acum ştim şi că Violeta i-a urmat exemplul. Ceea ce mă face să cred că s-ar putea ca romanul găsit la ea să nu-i fi aparţinut, să-l fi primit. Putem spune, cel puţin, că începea să fie interesată de acea lume. Şi mai e şi acel *ex libris.* Cum de nu mi-am dat imediat seama? Simbolistica lui e evidentă. Sau aşa ar trebui să fie, pentru cineva care studiază aprofundat opera lui Amadeo Lax. Pe *ex libris* apar o carte, o carafă cu apă, o creangă de măslin şi o balanţă (ceea ce înseamnă: hărnicie, prudenţă, înţelepciune şi onestitate). Exact aceleaşi simboluri care apar într-un tablou mai puţin cunoscut al bunicului, expus pentru prima dată publicului chiar în aceste zile, în cadrul expoziţiei mele: tabloul lui Octavio Conde Gomez del Olmo. Adică O.C.G.O., literele care însoţesc desenul de pe *ex libris.* Cartea era a lui.

Bun. Ieri, până târziu, am citit cartea. De-a lungul celor trei sute de pagini, am întâlnit multe fraze subliniate cu cerneală neagră. Am observat ceva interesant: în toate fragmentele subliniate apar şi câteva litere marcate cu un punct aproape invizibil, mai ales pentru un cititor grăbit. Am început să notez una câte una literele marcate, ca să văd dacă la sfârşit ar fi dus la un înţeles. Şi-am avut parte de o adevărată surpriză.

Îţi scriu frazele ca să faci şi tu jocul. Nu trebuie să fii un geniu ca să-ţi dai seama că toate frazele se referă la suferinţele din dragoste şi că unele par să conţină un mesaj direct. Literele subliniate corespund celor marcate cu un punct.

> „Începând din acel moment, toate femeile pe care le cunoscuse s-au şters din mintea lui” (pag. 86)

„Îşi dădu seama că fără ea va fi nefericit pentru tot restul zilelor” (pag. 92)

„Întreabă-mă, dragostea mea, până unde aş fi capabil să te urmez. Ce sens are o viaţă nefericită?” (pag. 151)

„Toată lumea s-a uitat la mine, mai puţin singura fiinţă după atenţia căreia tânjeam. Iubirea mea neîmpărtăşită rămâne” (pag. 162)

„Viaţa, trecătoare, nu se întoarce, ca o clepsidră. Firul de nisip căzut nu mai urcă niciodată” (pag. 167)

„Spinii ascuţiţi ai geloziei se adânceau tot mai mult în inima sa răvăşită” (pag. 230)

Iată rezultatul jocului: u-r-m-e-a-z-ă-m-ă-p-â-n-ă-l-a-c-a-p-â-t. Urmează-mă până la capăt.

Ei, ce zici? Cine crezi că putea fi destinatara unui asemenea mesaj? Dar autorul mesajului? Să fie cumva cel care apare în tabloul despre care tocmai ţi-am vorbit?

Şi mai e un lucru. Numerele paginilor. La fel, unele sunt marcate printr-un punct negru.

Eşti pregătită?

92-151-162-167-230

Adică: 2-51-2-7-30. Ţi se pare că nu are niciun înţeles? Poate zici că sunt nebună, dar eu cred că are unul: 25, 12, 7 şi 30.

Ce s-a întâmplat în 25 decembrie, la 7 şi jumătate? Dar mai întâi: în ce an? Iată o întrebare cu adevărat dificilă.

Totuşi, în cutia cu tăieturi din ziare, am găsit un posibil răspuns. Marile Magazine El Siglo au ars în 1932, în ziua de Crăciun. Conform ziarelor, incendiul a început cu puţin înainte de ora zece dimineaţa. Se pare că Octavio Conde nu se afla acolo, pentru că exact în acea zi trecuse întreaga afacere în grija fratelui său, iar el se pregătea să plece în Statele Unite pentru a-şi începe propria afacere.

Şi dacă dispreţul cuiva foarte important pentru el l-a făcut să aleagă acea cale de a fugi?

Şi asta nu e totul. Mai rămâne o întrebare care

îmi tot umblă prin minte. De ce nimeni nu s-a întrebat niciodată unde se afla Teresa, ce se întâmplase cu ea? Nu e ciudat că nimeni nu a căutat-o? Sau poate că o fi căutat-o.

Am prea multă imaginaţie?

Găsesc pentru că într-adevăr există ceva de găsit, sau doar pentru că vreau să găsesc?

Te iubesc.

Vio

XV

În 17 iunie 1899, tânărul Francisco Canals Ambros a fost invitat pentru prima dată să participe la una dintre reuniunile care aveau loc în fiecare miercuri în casa familiei Lax.

Obişnuiţii casei au ajuns, ca de obicei, la trei şi jumătate fix şi au fost conduşi la etaj, unde canapeaua din bibliotecă fusese înlocuită de o masă ovală, acoperită cu obişnuita faţă de masă neagră. În jurul mesei, fiecare avea locul său rezervat, pe care-l ocupa fără întârziere, ca şi cum ar fi participat la o întâlnire de afaceri. Până când aveau să sosească şi întârziaţii, s-a servit un ceai cu biscuiţi. Servitoarele ştiau că, odată ce va ajunge şi ultimul invitat, uşile se vor închide şi nu vor mai fi deschise pentru nimic în lume până după câteva ore. Orice problemă ivită între trei şi jumătate şi şapte seara trebuia să aştepte. Stăpâna casei era atât de fermă în această privinţă, încât servitoarele nici măcar nu îndrăzneau să se apropie de uşă pentru a spiona, aşa cum făceau cu alte ocazii. La sfârşit, invitaţii coborau scara cu feţe preocupate, iar în bibliotecă rămâneau un miros puternic de ceară arsă şi mai multe ceşti de cafea răsturnate pe covor.

Aşadar, să mergem în bibliotecă. Participanţii îşi ocupă locurile. Invitatul de onoare stă în capul mesei, emoţionat că se găseşte într-o asemenea casă. Privirea lui neliniştită trece peste rafturile pline de cărţi. Uşile se închid. María del Roser îi serveşte cu ceai pe cei prezenţi. Ştie prea bine ce preferă fiecare. Mai puţin tânărul, invitatul-surpriză din această după-amiază.

— Puţin ceai, sau preferaţi altceva, domnule Canals? întreabă amfitrioana.

Francisco Canals îşi simte gura uscată.

— Un pahar cu apă, vă rog, dacă se poate.

— Şi nu numai atât, zice María del Roser şi împinge carafa din sticlă de Murano, apoi se aşază pe acelaşi scaun pe care stă de atâta timp la astfel de întruniri.

Sunetul linguriţelor lovind uşor în ceşti încetează exact în momentul în care Miguel Vives începe să vorbească.

— Astăzi avem printre noi un spirit cultivat, posesor al unei mari capacităţi mediumnice, zice el, uitându-se la tânăr cu mândrie paternă. Deja fiecare dintre noi a avut norocul să-l vadă măcar o dată, cu ocazia întrunirilor noastre, dar astăzi vom putea să-i admirăm abilităţile în particular. Vreţi să ne spuneţi ceva înainte să începeţi, domnule Canals?

Prins la înghesuială, tânărul se face şi mai stacojiu. Deşi încearcă din răsputeri să se uite în ochii celorlalţi, până la urmă rămâne cu privire pe carafa de apă.

— Îi mulţumesc foarte mult domnului Eduardo Conde pentru tot ceea ce face pentru mine, murmură tânărul.

— Prostii, exclamă acesta, oricare altul în locul meu ar face la fel.

Francisco Canals ridică din sprâncene ca şi cum s-ar îndoi de spusele susţinătorului său. Ceilalţi observă curioşi cum ies în evidenţă prin contrast sfiala tânărului şi abilitatea lui Conde. Acesta se simte obligat să dea câteva explicaţii.

— Domnul Canals lucrează de doi ani în magazinul meu, la raionul cu articole de doliu, zice, şi spusele sale trezesc un interes imediat. E un angajat îndrăgit de clienţi şi de colegii lui, ei fiind cei care mi-au atras atenţia asupra capacităţilor sale. Deşi tânărul nostru e o fiinţă extraordinar de modestă, dându-şi arareori importanţă, totuşi, ţinând cont de tot ce auzeam despre el, mi-am dat seama că trebuie să fie vorba despre cineva cu nişte calităţi spirituale deosebite. Aşa că l-am chemat în biroul meu şi l-am întrebat direct dacă e adevărat ce se zvonea. Am fost surprins să văd cât de firesc vorbea tânărul meu angajat despre harul său imens şi cât de dispus era să-l împartă cu alte persoane, aşa cum numai oamenii cu adevărat generoşi ştiu să facă. Ce a urmat după, ştiţi deja cu toţii. La ultima noastră întâlnire l-am rugat să ne explice ce înseamnă spiritismul pentru el şi, de asemenea, să fie astăzi alături de noi, la această reuniune dinainte de vacanţa de vară, fiind convins că aportul său ne va îmbogăţi pe toţi.

Cuvintele lui Conde stârnesc multe aşteptări în rândul celor prezenţi.

— Numai un liber-cugetător ca dumneavoastră ar putea fi capabil să îşi admire atât de mult un angajat, zice o doamnă.

Conde zâmbeşte, apoi răspunde:

— În opinia mea, cu toţii suntem egali.

— Ceea ce şi demonstraţi, don Eduardo. Nu degeaba angajaţii dumneavoastră se laudă că au salarii bune şi că vegheaţi asupra sănătăţii şi siguranţei lor. Ba mai mult, le daţi şi concedii. Plătite! Aşa ceva numai un liberal poate să facă.

— Bun, bun, zice stingherit Eduardo Conde, nu ne aflăm aici pentru a vorbi despre magazinele şi angajaţii mei, ci pentru a vedea şi a asculta pe acest tânăr genial, care în această seară ne va arăta una dintre faţetele uluitorului său talent: scriitura automatică.

Emoţia pune stăpânire pe cei prezenţi.

— Puteţi să faceţi aşa ceva? întreabă María del Roser înfiorându-se.

— Şi mult mai mult! răspunde Conde. Domnul Canals trăieşte un soi de comunicare continuă cu lumea cealaltă. Pentru el, a vorbi cu morţii este ceva cât se poate de natural. Sunteţi pregătit?

— Mai aveţi puţină apă? întreabă tânărul protagonist al întâlnirii.

— Câtă vreţi, zice María del Roser umplându-i paharul. Beţi fără grijă, simţiţi-vă ca acasă.

Francisco Canals ia câteva înghiţituri, lasă paharul pe masă şi închide ochii. Îi deschide din nou şi începe să vorbească plin de siguranţă, aşa cum făcuse şi atunci când urcase pe scena teatrului Calvo-Vico.

— Morţii sunt invizibili, dar nu absenţi.

Cu toţii rămân tulburaţi de convingerea cu care a rostit acele cuvinte. Acum pare o altă persoană, ca şi cum adevărul păstrat în sufletul său i-ar insufla putere.

Conde face un semn şi María del Roser se ridică şi închide obloanele de la ferestruică. Încăperea ar fi învăluită într-un întuneric gros dacă nu ar fi cele douăsprezece lumânări care ard la fiecare întâlnire. Francisco Canals scoate din buzunar o bandă neagră şi i-o întinde lui Eduardo Conde. Toţi observă că îi tremură mâinile. Eduardo se ridică, îl leagă la ochi cu panglica pe medium şi se întoarce la locul său. María del Roser pune în dreptul tânărului un toc, o călimară cu cerneală şi câteva foi de hârtie. Acum totul este pregătit. Tăcerea amplifică zgomotul respiraţiilor accelerate. Nimeni nu îndrăzneşte să mişte nici măcar un deget. Toate privirile se concentrează la tânărul medium.

Francisco Canals apucă tocul cu o mână tremurătoare. Toţi observă că e stângaci. Înmoaie tocul în cerneală. Acum, o pată ca o lună neagră împodobeşte pagina. Nemişcat, aşteaptă câteva clipe. Cu toţii sunt absorbiţi de gesturile lui. Mâna începe să-i tremure mai tare. Tocul atinge hârtia. Trage câteva linii strâmbe, ca un copil care mâzgăleşte. Un spasm violent îl face să-şi aşeze mâna la jumătatea paginii şi literele încep să apară însoţite de un scârţâit puternic.

„Când mă voi culca în mormânt, nu voi spune, ca atâţia alţii: mi-am încheiat munca”, scrie el dintr-o suflare.

Tocul se odihneşte în vreme ce este înmuiat în cerneală. Continuă:

„Mormântul nu e un drum înfundat şi munca mea va începe din nou mâine-dimineaţă”.

O nouă pauză. Cu cerneală proaspătă, mâna continuă:

„Nu vă gândiţi la ce putrezeşte. Nu numai viii proiectează umbre. Scrutaţi bezna şi veţi vedea cum străluceşte lumina morţilor”.

Convulsiile mâinii încetează. Mediumul scoate un oftat. Aşteaptă câteva minute pentru ca mesajul să continue, dar nu se întâmplă nimic. Doar tremurul mâinii stângi. Până la urmă, lasă tocul şi şopteşte cu un fir de voce şi cu obrajii în flăcări:

— Cred că asta a fost tot.

Domnul Conde ia foaia scrisă şi citeşte cu voce tare întregul mesaj. La sfârşit, exclamă, cu o expresie de om mulţumit:

— Interesant, tinere! O declaraţie de intenţii completă. Ştii cine ţi-a dictat-o?

— Ştiu doar că e un spirit superior, răspunde tânărul.

— Asta e sigur. Dar mai ştii şi altceva ce ne-ar putea fi de folos?

— Nu se resemnează să fie mort. Nu-i place. Poate că a murit de curând.

— Ştiţi cumva dacă ar putea fi francez? V-a vorbit în această limbă? îl întreabă o doamnă mai în vârstă.

— Spiritele nu se folosesc de o limbă anume, răspunde tânărul, din nou foarte sigur pe el. Ele se exprimă într-un limbaj universal.

— Ah, da, desigur.

— Sunt impresionată, domnule Canals, mărturiseşte María del Roser. Chiar aveţi un dar uriaş.

Tânărul roşeşte, revenind astfel la ceea ce pare a fi starea lui naturală.

— Şi încă nu ai văzut nimic, dragă prietenă. Domnul Canals mai posedă un talent, graţie căruia l-am cunoscut, capabil să ne tulbure până în cele mai ascunse cotloane ale minţii.

— Adevărat? Şi despre ce talent este vorba?

Tăcerea subliniază aşteptarea înfrigurată.

— Poate să ghicească dintr-o singură privire cât timp mai are cineva de trăit.

Efectele răspunsului sunt diferite. Mai întâi, priviri întoarse în altă parte. Puţini par dispuşi să li se reveleze o intimitate care îi înspăimântă în primul rând pe ei înşişi. Apoi urmează exclamaţiile.

— Şi poate să-i spună orişicui? întreabă amfitrioana.

Se aude firul de voce al tânărului:

— Da, doamnă. Inclusiv mie însumi.

— Vreţi să spuneţi că ştiţi data când veţi muri?

— O ştiu de mult, doamnă, răspunde tânărul.

Nimeni nu îndrăzneşte să rostească întrebarea care e pe buzele tuturor. Francisco Canals le-o ia înainte:

— Nu mi-a mai rămas mult.

Stupoarea e generală.

— Dar dumneavoastră sunteţi în floarea vârstei! strigă cineva indignat, de parcă tânărul ar fi fost vinovat.

— Moartea nu e mai departe de dumneavoastră decât de mine, doamnă, murmură tânărul, tocmai pentru că nu respectă nicio logică.

— Dar din ce cauză? Puteţi să ştiţi şi asta? intervine unul dintre bărbaţi.

— Nu. Doar data.

— Dacă aţi şti cauza, poate aţi reuşi s-o evitaţi.

— Nu văd niciun motiv pentru a încerca s-o evit.

— Motiv? Moartea însăşi nu e un motiv suficient?

Tânărul bea apă. Ca lucrurile să fie clare, adaugă:

— Nu mă tem de moarte.

— Dar vă vom revedea? întreabă aceeaşi doamnă în vârstă care

vorbise mai înainte.

— Desigur. Voi fi aproape de dumneavoastră. După plecarea mea din această lume, voi fi mult mai aproape decât sunt acum.

Eduardo citeşte iarăşi textul scris pe foaie şi zice:

— Poate că spiritul care a intrat în legătură cu dumneavoastră vrea să ne transmită ceva ce nu-i dă pace.

— Poate, murmură tânărul medium şi îşi trece palma peste frunte pentru a-şi îndepărta câteva broboane de sudoare.

Văzând că oaspetele ei dă semne de oboseală, María del Roser intervine. Se ridică, se îndreaptă către rafturile destinate clasicilor greci şi ia o cutie în care până nu demult se aflau cele trei volume de *Teatru. Opere complete* de Aristofan. Cu o solemnitate de amfitrioană, se duce la tânăr şi îi dă cutia.

— Un cadou neînsemnat, domnule Canals, din partea Clubului de Miercuri, drept dovadă a recunoştinţei noastre.

Cei doisprezece invitaţi se întorc la ceştile de ceai, mulţumiţi că se pot relaxa, în vreme ce tânărul deschide cutia. Înăuntru găseşte o cutiuţă sidefie care conţine o verighetă de aur pe o perniţă de catifea roşie. Ochii tânărului Canals scânteiază de surpriză.

— Numele dumneavoastră e gravat pe interior, îi spune María del Roser.

— E mult prea mult. Nu trebuia… Eu niciodată…

Tânărul încearcă să găsească vorbele potrivite şi cei prezenţi se mulţumesc cu atât. Îşi pune verigheta pe degetul inelar.

— Nu trebuia să vă deranjaţi, adaugă tânărul.

Toţi îi evită privirea.

— Nu a fost niciun deranj. Nu înseamnă nimic altceva decât un mic cadou, în speranţa că nu ne veţi uita şi că veţi reveni la noi într-o altă zi.

Francisco Canals nu răspunde. Îşi ia rămas-bun cu o curtoazie extremă, exersată în oglinzile de la raionul său cu articole pentru doliu.

Pe scară, invitaţii se întâlnesc cu Concha, care urcă spre camera copiilor, cu Violeta în braţe, fetiţa ce avea pe atunci ceva mai mult de un an. Toţi se opresc să o admire. Îi vorbesc cu acele vorbe ridicole pe care adulţii le folosesc de obicei în faţa copiilor. La urmă, Francisco Canals Ambros aşteaptă să iasă.

Tăcut, trece pe lângă ele când au coborât deja cu toţii. Atitudinea lui rămâne neobservată de nimeni, în afară de doică. Tânărul se uită la Violeta şi de pe faţă i se şterge brusc acel aer liniştit care-l caracterizează. Îşi strânge buzele, pleacă privirea, coboară repede treptele.

Conchita ar fi vrut să-i spună cât de mult îi plăcuse reprezentaţia lui de la teatrul Calvo-Vico, dar nu a avut ocazia. Tânărul a dispărut,

mânat de graba cuiva care a văzut ceva ce nu ar fi vrut să vadă.

De la: Violeta Lax
Data: 24 martie 2010
Către: Valerie Rahal
Subiect: Dacă te interesează atât de mult…

Trebuie să-ţi mărturisesc, mamă, că nu cunoşteam această latură a ta. Zici că ţi-am rămas datoare cu o poveste? Mă umple de satisfacţie gândul că am reuşit să te intrig. Şi mă bucur că nu am să-ţi înşel aşteptările pe care ţi le-am creat. Dacă nu va fi aşa, ai tot dreptul să te superi pe povestitor.

Totul a început în 19 decembrie 1993, la Paris, unde am cunoscut pe cineva care s-a dovedit fundamental pentru viaţa mea. S-a petrecut din întâmplare, aşa cum se petrec lucrurile cu adevărat importante. Atunci nu am făcut altceva decât să schimbăm fraze civilizate care ne-au folosit doar pentru a ne da seama că aveam interese comune: ne mişcăm şi noi, pe vârfuri, prin lumea artei. Domeniul meu era pictura. Al său era muzica. Începea să-şi facă drum ca muzician. Mai şi compunea. Voia să-şi facă o trupă şi să înregistreze un disc. Ne-am reîntâlnit la sfârşitul aceluiaşi an, în timpul unei escapade pe care am făcut-o la Barcelona împreună cu prietenele de la facultate. Am făcut dragoste. Era pentru prima dată. Au urmat doi ani de tăcere, timp în care m-am mulţumit să-i urmăresc de la distanţă realizările. Numele începea să-i fie cunoscut, nu doar în Franţa, ci şi în Spania. Brusc, o melodie de-a sa a fost aleasă imnul nu mai ştiu cărui eveniment sportiv şi aşa a ajuns la celebritate. Melodia aceea se auzea încontinuu. Dădea concerte peste tot şi m-am hotărât să merg la cel din Paris. Incognito, să zicem, dar în primul rând. Imediat ce a început să cânte, m-a văzut de pe scenă. La sfârşitul concertului, una dintre gorilele sale a venit la mine şi mi-a spus că cineva vrea să mă vadă. M-a rugat să mă duc la cabină. Ştii prea bine: aşa merg lucrurile în lumea rockului. M-am dus, bineînţeles.

Adevărul este că pe atunci prezenţa sa mă subjuga, exercita asupra mea o atracţie atât de mare, încât mi se făcea teamă. Simţeam că nu m-aş fi putut opune la nimic din tot ce mi-ar fi propus. Era o senzaţie

extraordinară, dar apăsătoare în acelaşi timp. Siguranţa de care dădea dovadă, farmecul şi modul său de a acţiona fără să stea pe gânduri îmi ştergeau orice urmă de voinţă proprie. Da, bănuiesc că asta este una dintre cele mai clasice definiţii ale iubirii, o înstrăinare de tine însăţi, dar pe atunci încă nu mă obişnuisem cu aşa ceva. Şi mă îndoiesc că m-am obişnuit vreodată.

Reîntâlnirea noastră a fost minunată. Mi-a spus că se gândise la mine tot timpul. Eu nu i-am spus nimic din toate astea. Eram speriată de sentimentele mele şi preferam să nu le recunosc. Cu toate astea, după numai câteva luni, când mi-a propus să ne instalăm în Barcelona, nu m-am gândit de două ori. Mai întâi, în locuinţe separate. Apoi i-am cerut să se mute la mine. A interpretat gestul meu drept sfârşitul îndoielilor şi spaimelor mele şi cred că în mare măsură aşa a şi fost. Singura etapă din relaţia noastră când am putut să mă dăruiesc total, fără complexe, sau prejudecăţi, sau cu jumătate de măsură. I-am aparţinut, în întregime. Şi a meritat. Fără nicio îndoială, a fost cea mai bună relaţie pe care am avut-o cu cineva. Ştiu că e groaznic să spun aşa ceva, şi că mă gândesc inevitabil la Daniel, la ceea ce înseamnă el pentru mine, la cât de importantă este pentru mine relaţia noastră, însă ştiu că aşa a fost şi ar fi absurd acum să nu recunosc.

A durat doi ani. În tot acel timp, am început să mă învârt în lumea galeriştilor şi universitarilor. Am publicat câte ceva. Au început să vină ofertele de muncă. Şi, dintr-odată, m-am hotărât să mă dedic carierei mele. M-am ascuns după motivele mele dintotdeauna şi am început să neglijez relaţia noastră. Nu mai voiam să mă însoţească la întâlniri publice. O dată m-a întrebat dacă mă ruşinam de prezenţa sa. N-am ştiut ce să-i răspund. Mi-am dat seama că începeam să-i fac un rău de nevindecat. Şi că, dintr-un motiv pe care nu mi-l puteam explica, acela era doar începutul.

Mi s-a oferit un post la Art Institute şi nu aveam prea mult timp de gândire. Ştiam că acel post era incompatibil cu viaţa noastră în comun şi, totuşi, am acceptat. A încercat să mă convingă să rămân, dar

cuvintele sale au avut efectul contrar: brusc, tot ceea ce-mi doream era să termin cu acea etapă a vieţii mele. În realitate, postul de la Chicago a fost pretextul perfect pentru a fugi. Nici măcar nu ne-am despărţit faţă în faţă. Am profitat că plecase în turneu, mi-am făcut bagajul şi i-am lăsat, pe noptieră, un bilet plin de fraze bombastice prin care îi mulţumeam pentru tot ceea ce mă învăţase şi îi doream mult noroc.

Am plecat cu inima distrusă, dar nu m-am uitat înapoi nici măcar o singură dată. Simţeam că fuga era singura modalitate de a merge mai departe. Ceva atavic.

La Chicago, mi-am învins nostalgia şi, încetul cu încetul, am început să uit viaţa mea anterioară. Mi-am promis să nu mă întorc la Barcelona până când nu mă voi fi eliberat de amintirile acelei iubiri şi, într-o oarecare măsură, am devenit o altă persoană. Una care să reprezinte imaginea pe care îmi doream să o aibă ceilalţi despre mine. Am renunţat la o parte esenţială din mine. Partea proastă e că nici măcar nu mi-am dat seama. Apoi a apărut Daniel. Cireaşa de pe tort. Şi au trecut mai bine de cincisprezece ani. Timpul înaintează mai repede decât uitarea.

De puţin timp, am aflat din presă că vechea mea dragoste din tinereţe suferă de cancer. Nu a ţinut cont de boală o vreme, dar de data asta situaţia e gravă. Mai întâi a anunţat că-şi anulează turneul. Apoi a scos un disc nou, o compilaţie de demo-uri şi piese inedite, compuse cu ani în urmă, needitate până acum din motive personale, după cum asigură în interviurile din presă. Pe acest album există o piesă intitulată *Adio, Violeta.* Această melodie m-a făcut să mă hotărăsc. Deşi e mult prea târziu, cred că merită o explicaţie. Sau să-i ofer ocazia de a mă insulta în faţă. Cum îmi spuneai încă de când eram mică: „Niciodată nu e prea târziu pentru a face ceea ce trebuie făcut”.

De asta am venit în Spania.

Deşi acum, când mă aflu aici, mă împiedic iar de laşitatea mea. Ştiu în care spital se află, am numărul de telefon al agentului său, dar continui să mă agăţ de orice motiv pentru a amâna întâlnirea.

Sunt paralizată de spaimă.

Acum ştii totul. Am căzut la pace.

Sărută-l pe Jason din partea mea,

Fiica ta iubitoare:

Violín

XVI

Moartea lui Rodolfo Lax i-a luat pe toţi prin surprindere, inclusiv pe el însuşi.

În 27 iulie 1909, industriaşul s-a trezit înainte de a se face dimineaţă, preocupat atât de ceea ce ştia că se va petrece, cât şi de teama faţă de ceea ce urma să se întâmple. Ca în fiecare vară, casa era pustie, iar el, singurul oaspete al mai multor încăperi populate doar de spectrele învelite în cearşafuri ale unor mobile ce îşi dormeau somnul anual. Numai biroul său şi dormitorul rămâneau deschise. În acele săptămâni de lâncezeală, cu călduri insuportabile, nici nu era nevoie de mai multe camere, căci el nu avea nevoie de nimic altceva decât de cafeaua de dimineaţă, de liniştea lecturii şi de planurile de viitor, făcute cu bucurie, pentru a mai scăpa de singurătate de-a lungul zilei. Obişnuia să iasă pe la zece, după ce citea presa. Trecea pe la vreuna dintre fabricile sale, rezolva problemele mai importante, lua câteva decizii de care mai apoi se simţea mândru şi revenea acasă numai după ce mânca de seară la restaurantul Colon, unde rămânea până târziu, printre alţi singuratici ca el, bărbaţi fericiţi, lipsiţi temporar de grija familiei.

— Aceasta e singura perioadă din an când vorbim de doamne fără să ne gândim la a noastră, obişnuia Lax să zică printre râsete.

În acea dimineaţă de marţi, oraşul zăcea cufundat într-o linişte falsă, vinovată. Cu o zi înainte, pe stradă avuseseră loc mai multe altercaţii îngrijorătoare, despre care nimeni nu prea ştia ce să spună. O mână de femei iniţiaseră un protest contra deciziei guvernului de a le trimite bărbaţii la război în Maroc. „E războiul bogaţilor în care murim numai noi, săracii”, ziceau, iar Lax credea că aveau dreptate. Şi el considera că planurile guvernului erau o prostie şi o mare nedreptate, dar lenea îl împiedica să acţioneze în acest sens. Pentru toate acele lupte idealiste o avea pe soţia lui, cea care ascundea un suflet rebel înăuntrul minunatului ei corset. Apoi a urmat greva iniţiată de muncitorii nemulţumiţi. Brusc, străzile s-au umplut de baricade, magazinele au fost închise, răzvrătiţii gata de război şi o parte a armatei alături de ei. Când au început să dea foc bisericilor, mănăstirilor şi colegiilor clericale, Rodolfo s-a speriat că totul se va duce de râpă. Răzmeriţa i se părea mai potrivită unui roman din secolul anterior decât vremurilor în care trăia, animate de oameni cu judecată şi moderni. Judecata, cu siguranţă, nu era punctul forte al acelor revoluţionari pe care, deşi se declarau pacifişti, numai armata era în stare să-i potolească. La doar câteva ore, Rodolfo putea înţelege motivele lor, dar nu şi modul de aplicare. Lucrurile, era convins de asta, se rezolvau mult mai bine la masă decât pe baricade. Totul se

poate negocia. A demonstrat-o chiar el când a evitat o grevă generală în propria casă, încheind noi contracte de muncă. Desigur că pentru guvernul condus de Maura era mai eficient să trimită trupe decât să găsească o cale de dialog. Iar rezerviştii aveau prea multe interese ascunse pentru a accepta o discuţie.

Cu o zi în urmă, la fel ca în toate fabricile din oraş, nici în cele ale lui Lax nu muncise nimeni. Pichetele organizate de Solidaritatea Muncitorească nu au avut mult de lucru pentru a impune greva: nemulţumirea se generalizase şi, în unele cazuri, se extinsese şi asupra patronilor.

După-amiază, Lax l-a primit pe Trescents, care voia să ştie ce măsuri să ia împotriva greviştilor.

— Niciuna. Au şi-aşa destule bătăi de cap.

— Niciuna? Vă rog să vă gândiţi mai bine, domnule. Dacă nu le arătaţi cine e şeful, vor sfârşi prin a vă alunga din propria casă.

— Le-am arătat destul cine conduce, Trescents. Gândeşte-te: sunt unul dintre cei care pot plăti pentru a evita ca odraslele lor să plece la război. Ei, în schimb, nu pot face nimic. Majoritatea sunt căsătoriţi şi au copii. Stai liniştit, Trescents. Pune-te în locul lor. Şi lasă-mă pe mine să discut cu ei, zise Lax, convins că între el şi muncitori se crease un respect reciproc.

— Nu vă bazaţi pe asta, don Rodolfo. Aveţi mulţi angajaţi. Nu vă cunosc chiar toţi, şi nici nu sunt toţi curaţi ca lacrima. Unii dintre ei iau în serios moda asta a luptelor muncitoreşti. Au ajuns să vorbească despre sindicat! Dar ce sindicat le va oferi condiţii mai bune decât le oferiţi dumneavoastră în fabrici?

— Lasă-i în pace, Trescents, zise Rodolfo, poate pentru că nu vedea cu ochi răi sindicatele sau poate pentru că era convins, în adâncul său, că toate acele mişcări de stânga nu vor duce nicăieri. N-au decât să organizeze câte reuniuni vor. Dumneavoastră nu aţi face la fel?

Jurisconsultul Tomás Trescents aparţinea acelor tineri reacţionari a căror viaţă era dictată de dreptul canonic şi de liturghia creştină. Li se făcea pielea de găină numai la gândul că ar putea fi comparat cu astfel de hoarde populare. Lax nu se pierdea cu firea. De fapt, nici nu-şi pusese problema cu seriozitate, până când prietenul său, De la Cuadra, apăru la cina de la Colon, transfigurat, spunând că şi să fi vrut, nu ar fi găsit un moment mai potrivit pentru a da o raită prin oraş şi a vedea cum mai stau lucrurile. Printre alte dezastre, pe poarta unei fabrici ţinând de industria Lax, văzuse o pancartă pe care scria: „Sângele acestei familii va curge până la ultima picătură”.

Acele cuvinte nu l-au lăsat pe Rodolfo să doarmă. La lumina lămpii, cu mult înainte de zori, încercă să ghicească încotro se îndreptau lucrurile. Dintr-o parte a oraşului veneau din când în când zgomote de împuşcături. S-a ridicat preocupat, foarte devreme, s-a îmbrăcat în

pripă şi a aşteptat, ca în fiecare dimineaţă, să sosească ziarele la care era abonat. Între timp, a răsfoit *La Vanguardia* de luni, neavând altă ediţie la îndemână. Şi-a notat pe o bucată de hârtie: „De văzut ce e cu noua invenţie a lui Edison: casele de beton”. I-a sărit în ochi o imagine cu un gramofon despre care îi tot vorbise Rorro, a luat o carte de vizită cu numele său şi a scris: „Vă rog să-mi trimiteţi cât mai repede un gramofon, marca Victor, de cea mai bună calitate, împreună cu o cutie de ace şi o duzină de discuri (la alegerea dumneavoastră). Voi achita totul la primire. Alătur biletul care trebuie să însoţească darul. Adresa este cea de pe verso. Cu mulţumiri, Rodolfo Lax”. A scris pe un plic numele magazinului: „Casa Corrons, Rambla de los Estudios, numărul 11” şi l-a lăsat gata de expediere.

A mai aşteptat puţin, neliniştit, să vină ştirile zilei. Dar, în loc de ziare, a intrat Felipe, cu o scrisoare într-o mână şi o ceaşcă de cafea în cealaltă.

— Un fecior negru ca tăciunele v-a lăsat asta, a zis şoferul, punând biletul pe masă.

Rămas din nou singur, Rodolfo a citit biletul, tot mai încruntat. Apoi a scos un mârâit de indignare, a clătinat din cap, a dat cafeaua pe gât şi a zis:

— Pierdem nordul.

A coborât scara în grabă, l-a găsit pe Felipe în *patio* şi i-a cerut să pregătească imediat maşina de plecare.

— Ai grijă să ajungă unde trebuie, te rog, i-a spus întinzându-i plicul cu comanda pentru gramofon.

Rodolfo Lax s-a plâns de canicula care deja asedia oraşul atât de devreme, a intrat în maşină cu o expresie de consternare pe chip şi a dispărut exact când clopotele băteau ora zece.

Pleca de acasă pentru ultima dată.

După cinci săptămâni, când María del Roser se întreba cum va putea trăi fără acel bărbat care o făcuse fericită în fiecare dintre zilele petrecute împreună, un majordom de la Casa Corrons a adus un pachet voluminos.

— E pentru stăpâna casei, din partea soţului dumneaei.

Auzind una ca asta, Vicenta mai că a leşinat de spaimă. Pentru o clipă s-a gândit că stăpânul, atât de atent mereu, continua, chiar şi de pe tărâmul celălalt, să aibă grijă de toate.

Când au desfăcut pachetul, au dat peste un gramofon Victor, ultimul model, trimis din Statele Unite, însoţit de un bilet: „Pentru Rorro, de la iubitul ei”.

Neobositul Felipe nu a povestit niciodată cât de greu îi fusese să ajungă pe La Rambla de los Estudios în acea dimineaţă plină de revolte. Până la urmă, a meritat efortul. Drumul plin de peripeţii a făcut posibil ca stăpânul să-i ofere un ultim capriciu iubitei sale Rorro,

Rorrita, Rorrorita, sau cum o mai fi chemat-o el pe acea femeie care din acea zi şi pentru toată lumea avea să fie doamna María del Roser, văduva lui Lax.

Amadeo Lax Golorons a ajuns pe 2 august, dimineaţa. Călătorise cu diligenţa, singur, fără să se oprească pentru altceva decât când se schimbau caii. La sosire, Barcelona era un oraş straniu, care suporta consecinţele exceselor. Străzile erau controlate de soldaţi, iar în aer plutea un miros amar de ars. Oamenii încercau să simuleze că toate continuau ca şi până atunci. Barcelonezii, încă din vechime, sunt obişnuiţi cu emoţiile puternice.

Când Amadeo s-a lăsat văzut, numai hainele murdare şi fata lui palidă trădau tensiunea pe care o suportase în ultimele ore. Imediat ce a intrat în curtea destinată maşinilor, a întrebat de mama sa. I s-a spus că se afla în bibliotecă, probabil ca să se odihnească. A vrut să mai afle dacă Violeta şi restul familiei se aflau acasă.

— Au rămas la Caldes, l-a informat Felipe. Mama dumneavoastră s-a opus unei călătorii atât de periculoase. Şi, dacă-mi permiteţi, domnule, cred că a făcut bine. Am trăit zile cumplite.

— Şi înmormântarea?

Felipe şi-a coborât privirea.

— Nu am auzit vorbindu-se despre aşa ceva, domnule.

— Unde e depus trupul tatălui meu?

— Nicăieri, domnule.

— Cel puţin se ştie unde se găseşte…

— Nu, domnule.

Amadeo şi-a trecut degetele peste ochii încercănaţi.

— Ce s-a întâmplat, Felipe? Poate să-mi spună cineva?

Şoferul a dat afirmativ din cap şi a cerut permisiunea de a se aşeza. Cu vocea întretăiată, a povestit ce se întâmplase.

— Marţi l-am dus pe tatăl dumneavoastră la mănăstirea Las Jeronimas, pe strada San Antonio. Oraşul era asediat de nebunii aceia şi ne-a luat o groază până să ajungem. Când, în sfârşit, l-am lăsat la poarta mănăstirii, totul părea liniştit. Ba chiar prea liniştit, aş zice. Don Rodolfo mi-a cerut să mă întorc acasă, dar nu am vrut să-l las acolo, aşa că am început să-l aştept, ca de obicei. După ce l-am văzut intrând pe poarta mănăstirii, m-am îndreptat către La Rambla de Los Estudios. Nu vă puteţi imagina cum arătau străzile. Habar nu am cum am reuşit să mă duc şi să mă întorc fără să păţesc mare lucru. În sfârşit, important este că după o vreme mă aflam iar la poarta mănăstirii Las Jeronimas. Imediat m-au asaltat nişte descreieraţi. M-au întrebat dacă eu eram şoferul lui Rodolfo Lax şi dacă vreau să mă alătur lor. Am zis că nu vreau, aşa că m-au făcut trădător şi au început să mă lovească. Agitau topoare şi baionete. Am crezut că acolo o să-mi găsesc moartea. Mi-au luat maşina, iar pe mine m-au aruncat din mers

la intersecţia Gran Via cu Balmes. M-am întors pe jos la mănăstire şi am găsit-o în flăcări. În stradă nu era nimeni, dar oamenii urmăreau ce se întâmpla din spatele ferestrelor.

— Ţi-a spus tata ce avea de făcut la mănăstire într-o zi atât de nepotrivită? a întrebat Amadeo.

— Nu, domnule, nu obişnuia să-mi spună intenţiile sale.

— Dar tu ce crezi?

— De dimineaţă, cineva a adus un bilet. După ce a citit acel bilet, tatăl dumneavoastră a luat decizia de a ieşi. Părea foarte nervos. Am înţeles că făcea afaceri cu călugăriţele.

— Ai văzut cine a adus biletul?

— Da, domnule. Era un tânăr obişnuit, deloc cunoscut. Probabil că a primit ceva bani pentru treaba asta.

— Crezi că maicile au simţit pericolul şi i-au cerut ajutorul?

— Aşa m-am gândit şi eu. Unele au cerut ajutor. Iar altele au trebuit să se apere cu arma în mână.

Amadeo a pufnit nervos. Ultimul lucru pe care şi l-a dorit a fost să se întoarcă înainte de data stabilită, pentru a se confrunta cu o moarte plină de necunoscute şi cu o moştenire ce-i crea obligaţii.

— Mai e ceva, domnule, a şoptit Felipe.

Amadeo l-a întrebat din ochi ce anume.

— Maica stareţă, sora Maravillas, a adus personal, acum două zile, scrisoarea aceasta pentru dumneavoastră. Era îmbrăcată în civil şi părea foarte speriată.

Amadeo s-a uitat la caligrafia elegantă cu care cineva scrisese pe plic: „În atenţia domnului Lax, fiul”.

— Bine, Felipe. Mâine te duci la Caldes după fratele meu şi după sora mea. Spune-le servitorilor să închidă proprietatea. Să vină cu toţii aici, cât mai repede. Vom avea mult de lucru. Acum te poţi retrage.

Şoferul se îndrepta spre bucătărie, când Amadeo îl opri.

— Încă ceva. Am înţeles că e aici şi Conchita.

— Da, domnule. A venit acum două zile, împreună cu mama dumneavoastră.

— Spune-i să urce în birou.

— În biroul domnului Lax? a întrebat Felipe nedumerit, incapabil încă să accepte noua stare a lucrurilor.

— Bineînţeles, Felipe. Acum, eu sunt domnul Lax.

Cu pasul obosit, Amadeo a urcat scara. A aruncat o privire salonului, numai pentru a se încredinţa că totul merge ca înainte. A recunoscut bucuros scârţâitul paşilor săi în drumul către încăperile dinspre stradă. A apăsat clanţa. O clipă a avut impresia că îl va întâlni acolo pe tatăl său, aşezat în fotoliu, chibzuind la vreo nouă invenţie sau criticând vreun om politic. Dar nu a fost aşa. Când s-a aşezat în fotoliul tatălui său, a avut un moment de îndoială, de slăbiciune,

impropriu unui bărbat orgolios ca el. Scrisoarea de la maica stareţă îl readuse cu picioarele pe pământ. Deschise plicul cu coupe-papier-ul de argint şi remarcă din nou caligrafia minunată. Purta data de 1 august. Puţin mai sus, două linii se întretăiau şi formau o cruce care binecuvânta mesajul prin prezenţa ei. Scrisoarea începea printr-o formulare cât se poate de obişnuită: „Stimate domnule Lax". Moştenitorul nu se aştepta la cine ştie ce de la o scrisoare care începea atât de puţin promiţător, dar, cu toate acestea, a continuat să citească: „Daţi-mi voie să vă prezint condoleanţele mele pentru tatăl dumneavoastră, faţă de care atât noi, călugăriţele, cât şi eu, personal, ne simţim datoare. Totuşi, nu de asta vă scriu, ci pentru a vă spune că don Rodolfo a murit în braţele mele şi că a murit eroic şi fără suferinţă, după ce a apărat lăcaşul nostru de invazia acelor barbari".

Amadeo şi-a dat jos pantofii. S-a aşezat mai comod. A continuat să citească. „Ştiu chiar de la el, aşa cum mi-a spus înainte de a muri, că a venit la mănăstirea noastră convins că noi l-am rugat să ne ajute. Dreptatea îmi cere să vă spun că nu a fost aşa. Niciuna dintre noi nu a scris acel bilet la care el a răspuns cu atâta grabă, şi nu l-am scris pentru simplul motiv că niciodată n-am fi îndrăznit să punem în pericol viaţa cuiva atât de iubit în rândurile noastre. După părerea mea, tatăl dumneavoastră a fost victima unui complot, chiar dacă nici el nu a ştiut şi nici eu nu ştiu cine l-a pus la cale.

Faptele s-au petrecut astfel: înainte de a veni zorile, un grup de oameni beţi, înarmaţi cu topoare şi baionete, s-a oprit la poarta mănăstirii noastre. Strigau ca nebunii: «Ieşiţi afară, călugăriţelor! Dăm foc!» Nu am avut timp nici pentru a salva cele sfinte din biserică. Au intrat, au distrus totul şi ne-au îmbrâncit afară. Din fericire, câţiva oameni milostivi din cartier ne-au adăpostit. De la ferestre, am văzut cum scoteau toate obiectele de cult din biserică şi le zdrobeau. Au pângărit toată mănăstirea, inclusiv cripta, de unde au exhumat trupurile moarte ale surorilor noastre şi au dansat cu ele în mijlocul pieţei, în mijlocul dezmăţului diabolic. Mai apoi au lăsat leşurile sprijinite de ziduri la colţul străzii, pentru a le şterge şi ultima fărâmă de demnitate. A fost un spectacol de-a dreptul dantesc, iar unele dintre noi încă nu reuşim să ne revenim de pe urma lui.

Când tatăl tău a ajuns, toate astea se sfârşiseră, desigur. Ateii păreau să se fi săturat de distrus, iar noi am început să înălţăm mulţumiri Domnului că mănăstirea noastră nu fusese arsă până la temelii, precum altele. Atunci l-am văzut sosind pe don Rodolfo. Şoferul l-a lăsat la poartă. A intrat cu băgare de seamă; bănuiesc că era mirat să găsească porţile larg deschise. În urma lui, s-a strecurat un grup de insurgenţi. Atunci am înţeles că i se întinsese o capcană şi am dat fuga să-l ajut. Am împrumutat o puşcă, şi credeţi-mă că asta a fost salvarea mea, deşi nu mai văzusem niciodată o armă de aproape. M-a salvat

faptul că am ţinut puşca îndreptată spre ei tot timpul şi o dată chiar am îndrăznit să trag. Aşa, înarmată, am intrat în mănăstire, m-am dus direct în biserică şi acolo se afla tatăl dumneavoastră, care încerca să-i smulgă unui răzvrătit cadavrul unei călugăriţe din secolul al XVI-lea, pe care împieliţatul îl dezgropase. Rodolfo încerca să-l convingă că nu e bine ce face, dar degeaba. Au sosit şi alţi atacatori. L-au ameninţat cu baionetele pe tatăl dumneavoastră, dar el nu a cedat. Atunci am tras, însă nu am reuşit decât să-l rănesc pe unul la picior. A urmat o zarvă asurzitoare, plină de îmbrânceli şi blasfemii. Când am priceput ce se întâmplă, era deja prea târziu: tatăl dumneavoastră fusese rănit de moarte şi atacatorii incendiau totul în jur. Am reuşit să-l târăsc pe don Rodolfo până în stradă, în timp ce flăcările devorau mănăstirea. Acolo, în stradă, am făcut tot ceea ce-mi stătea mie în puteri să fac: am încercat să-i alin ultimele momente. Cred că am reuşit."

Impresionat de eroismul călugăriţei, Amadeo a întors pagina şi a continuat să citească până la capăt:

„Ceea ce am făcut după aceea a fost un simplu act de milostenie. Nu puteam accepta ideea ca trupul neînsufleţit al tatălui dumneavoastră să fie luat de pe stradă de forţele de ordine, de parcă ar fi fost cadavrul unui răufăcător, şi nici ca arşiţa acelor zile să-l desfigureze sub privirile trecătorilor. Am cerut ajutorul unei verişoare, stareţa mănăstirii Montesion, iar ea, foarte afectată de cele întâmplate, a fost imediat de acord să îl îngropăm acolo pe don Rodolfo. Noi, surorile, ne-am îngrijit să aibă parte de o slujbă sobră, pe care a ţinut-o capelanul de la Santa Madrona, un alt om sfânt care în aceste zile s-a văzut nevoit să fugă şi să se ascundă. Aşa se face că, din data de 30 iulie, trupul tatălui dumneavoastră se odihneşte în pământ sfânt. Puteţi să vă reculegeţi la mormântul lui când veţi dori, în toate zilele în care mănăstirea se poate vizita. Din fericire, mănăstirea Montesion a avut parte de mai mult noroc decât lăcaşul nostru şi nu a suferit decât nişte daune foarte mici. Dar zidurile mănăstirii noastre sunt distruse în totalitate. Ca să mai scoţi ceva de acolo, trebuie demolat totul.

În sfârşit, odată îndeplinită obligaţia mea de a vă scrie toate aceste triste întâmplări, vreau să vă asigur încă o dată, din toată inima, că îmi pare nespus de rău. Pentru noi, tatăl dumneavoastră a fost un om important, un sfătuitor şi un prieten. Vom şti să răspundem generozităţii sale prin mijlocirea dumneavoastră ori de câte ori veţi avea nevoie de noi. Fie ca Domnul să ne apere şi să ne lumineze calea.

Cu toată afecţiunea mea,
Maica Maravillas".

Amadeo citise scrisoarea atât de absorbit, încât nici măcar nu-şi dăduse seama când intrase Conchita. Când şi-a ridicat privirea, fosta lui doică stătea în uşa biroului, cu ochii în lacrimi şi cu palmele pe

faţă.

— Sfântă Fecioară! Cât de mult te-ai schimbat! a exclamat ea.

— Intră şi închide uşa, te rog, i-a zis el, împăturind cu grijă scrisoarea de la stareţă şi punând-o la locul ei, în plic.

Doica rămase impresionată de fermitatea şi naturaleţea cu care Amadeo ţinea în frâu treburile casei. Nu avea decât nouăsprezece ani, la fel ca ea când intrase în serviciul lor, dar întreaga lui atitudine emana siguranţă, şi o rigoare aspră înlocuise cu totul purtarea adolescentului şovăitor care fusese până nu demult. De la o distanţă ceva mai mare decât cea marcată de masă, Amadeo a întrebat:

— Cum te simţi, Conchita?

Femeia izbucni în plâns. Trecuseră deja prea multe ore de când umbla cu un nod în gât.

— E oribil, şopti ea, apucându-i o mână.

Amadeo nu o respinse, dar nici nu răspunse gestului. Continuă să-şi ţină mâna în acelaşi loc, zicând:

— Povesteşte-mi.

— Duminică l-am văzut pentru ultima dată pe tatăl tău. Înainte de lăsatul serii, a plecat la Barcelona pentru a-şi vedea de afaceri. Până miercuri nu am ştiut ce se întâmpla în oraş. Mama ta nu stătea cu inima împăcată, a avut un fel de presimţire. Ea zice că a fost o atenţionare din partea cuiva care o păzeşte de rău. I-a trimis tatălui tău o telegramă. A blestemat de douăzeci de ori decizia ei de a nu instala un telefon la proprietatea din Caldes. Toată ziua de joi am întrebat în stânga şi-n dreapta, pe toţi cei ce reveneau din Barcelona. Peste noapte s-a hotărât să plece în ziua următoare, dis-de-dimineaţă. A făcut pregătirile necesare pentru a merge cu diligenţa până la Mataro şi de acolo cu trenul. Dar nu a mai fost cazul: la prima oră a ajuns Felipe cu vestea. Tot drumul, mama ta şi-a păstrat speranţa că îl va găsi pe don Rodolfo în viaţă. S-a dus direct la mănăstirea Las Jeronimas, dar acolo nu a găsit altceva decât urmele unui incendiu. Odată ajunsă acasă, s-a închis în bibliotecă şi a refuzat să mai vadă pe cineva. Am auzit-o plângând aproape tot timpul. Nu înţelegeam ce se întâmpla, de ce nu îl căuta prin spitale, de ce nu întreba pe nimeni de soarta lui.

— L-a anunţat cineva pe părintele Eudaldo?

— A fost aici în această dimineaţă, a vorbit cu ea, dar a plecat supărat, susţinând că nimeni nu poate face nimic când este pus în faţa unor asemenea erezii.

— Erezii? Bănuiesc despre ce e vorba.

— Mama ta e convinsă că există un spirit care veghează, din lumea de dincolo, pentru binele ei. Nu e doar o idee, ci este cineva care, înainte să moară, i-a promis că va lua legătura cu ea.

— Înţeleg, zise Amadeo, la fel de supărat ca părintele Eudaldo. Şi se

ştie cine este acest înger păzitor?

— Se numea Francisco Canals Ambros. Şi să tot fie vreo zece ani de când a murit. Dar în ultimul timp are motive să se simtă obligat faţă de mama ta.

Amadeo îi aruncă o privire întrebătoare.

— Datorită ei, rămăşiţele sale pământeşti au fost mutate dintr-o nişă de la nivelul şase, la care era greu de ajuns, într-una aflată la nivelul solului. Aşa e mult mai bine.

— De când îşi fac griji morţii pentru locul unde zac?

— În cazul de faţă, avantajul nu e al mortului, ci al discipolilor săi. Băiatul a fost un sfânt în viaţă şi continuă să facă miracole şi după moarte. Se zice că îţi îndeplineşte orice dorinţă.

— Ce fel de miracole?

— De tot soiul. Are mulţi adepţi. Nişa sa funerară e mereu plină de ofrande şi cadouri. Ar trebui s-o vezi. Dar bieţii oameni nu puteau să-şi exprime din plin adoraţia până când mama ta şi don Octavio nu l-au mutat în nişa de jos.

— Dar tu de unde ştii toate astea, dacă pot întreba?

— Cum să nu ştiu?! Doar l-am cunoscut! Era un tânăr foarte interesant. A murit subit, nimeni nu ştie de ce. Îi veneau greu şi să vorbească, sărmanul de el, atât de modest era. Şi am fost de faţă când i-au fost mutate rămăşiţele, bietul de el. Mi-a fost milă, când l-am văzut atât de descompus.

— Gata, Conchita! Toate astea sunt nişte prostii, se răsti Amadeo, pierzându-şi răbdarea. Vreau doar să ştiu cum se simte mama.

Concha făcu o pauză. Privi teancul de scrisori care se adunase pe masă.

— Nu a vrut să mănânce. Tot ce îşi doreşte este să stea închisă în bibliotecă, la lumina lumânărilor. Zice că trebuie să-şi ia la revedere.

Doica rosti printre lacrimi ultimele cuvinte. Amadeo încercă să vadă lucrurile într-o lumină mai bună.

— Nu te îngrijora, Conchita. Totul va intra pe făgaşul normal. Vom face în aşa fel încât mama să iasă din bibliotecă şi îl vom înmormânta pe tata cum se cuvine.

— Da, dar cum, dacă nu ştim pe unde zace?

— Rezolv eu asta, stai liniştită.

Doica suspină, alinată. Se poate spune că acele clipe îi readuseră culoarea în obraji. Se întorsese bărbatul casei, asta spuneau gesturile ei, acum nu trebuia să se mai teamă că lucrurile o vor lua razna. Vaporul avea din nou un căpitan.

— Ocupă-te să avem ceva delicios la cină. Un meniu potrivit pentru două persoane. Felipe să meargă cu tine. Străzile încă nu sunt sigure pentru o femeie neînsoţită.

Conchita îşi şterse lacrimile cu dosul palmei.

— Foarte bine, domnule, zise, cu o nuanţă de mândrie în glas. Mulţumesc lui Dumnezeu că sunteţi aici.

Amadeo credea acelaşi lucru. Înainte ca doica să plece, o întrebă:

— Mi s-a părut că mobilele încă mai sunt acoperite.

— Aşa este. Nu am avut puterea de a îndepărta husele de pe ele.

— Să le luaţi cât mai repede. E deprimant. Pare că noi am fi cei morţi.

Cu gesturi precise, Amadeo deschise primul sertar şi căută stiloul tatălui său. Începu să scrie pe o hârtie timbrată. Dintr-o fotografie aşezată pe o poliţă, tatăl său părea să fie de acord, pentru prima dată în viaţă, cu ceea ce făcea fiul său.

La opt şi jumătate fix, moştenitorul a bătut la uşa bibliotecii. Aşa cum se aştepta, nu a primit răspuns. Încercă să deschidă uşa, dar părea să fie încuiată pe dinăuntru.

— Mamă, te aştept la cină, peste cinci minute. Te rog să mă însoţeşti.

Contrar supoziţiilor doicii, doamna María del Roser a coborât la cină. A găsit masa acoperită cu o faţă din dantelă şi pregătită cu simplitatea adecvată unui moment atât de trist. Totuşi, tacâmurile fuseseră lustruite, iar porţelanurile nu aveau fir de praf. Friptura de vită şi garnitura erau cu adevărat strălucitoare.

Amadeo Lax îşi pregătise un discurs simplu şi direct, cu care spera să o facă pe mama lui să-şi revină, să repună ordine în casă şi să o informeze de anumite chestiuni care nu sufereau amânare. O luă încet:

— Am trimis după Violeta şi Juan. Nu au de ce să rămână la Caldes când familia e în doliu. În ceea ce ne priveşte pe noi, mamă, sunt câteva lucruri de rezolvat care nu suportă amânare. Tata merită o înmormântare aşa cum se cuvine, în conformitate cu numele nostru. Deocamdată, m-am gândit să contractez un artist renumit care să facă o sculptură în marmură pentru cripta familiei. Mi-ar plăcea să fie un înger. Sunt la modă. Vreau să declar o zi de doliu oficial în toate fabricile noastre.

Făcu o pauză pentru a vedea ce efect vor avea vorbele sale. María del Roser îl privea fix, fără să dea de înţeles că ar fi de acord cu el, dar nici că s-ar împotrivi.

— Vineri va apărea în presă un ferpar oficial. În *La Vanguardia* şi *Diario de Barcelona,* desigur. E cel mai bine aşa, toată lumea o să afle. Cred că sâmbătă e o zi potrivită pentru a ţine o slujbă. Mă gândesc că părintele Eudaldo ar fi cel mai potrivit pentru predică. Dacă dumneata ai nevoie de haine de doliu, Felipe şi Concha pot merge să cumpere. Străzile sunt ceva mai liniştite, dar aş prefera ca nici Violeta, nici dumneata să nu ieşiţi din casă, doar dacă nu cumva e obligatoriu. Cât despre trup…

María del Roser şi-a ridicat privirea în mijlocul unei tăceri

indescifrabile.

— Am să cer să fie mutat în cripta familiei. Datorită câtorva circumstanţe care nu ne interesează acum, am reuşit să aflu unde a fost îngropat trupul…

— La mănăstirea Montesion, şi cred că e un loc foarte bun, zise María del Roser.

Amadeo, deconcertat de cuvintele mamei sale, nu reuşea nicicum să-şi dea seama de unde avea ea această informaţie. Cu toate acestea, ar fi continuat pe acelaşi ton, dacă María del Roser nu ar fi zis brusc:

— Nu am de gând să mă duc la înmormântarea tatălui tău, Amadeo. Nu am ce să fac acolo.

Amadeo se întunecă la faţă.

— Nu vrei să îţi iei adio de la soţul tău?

— Ba da, dar în felul meu.

Conchita a intrat în salon pentru a aduce apa. Şi-a dat seama imediat că prezenţa sa crease o tăcere de gheaţă între mamă şi fiu. Se grăbi să termine şi ieşi din încăpere. Odată ieşită, Amadeo reluă firul discuţiei.

— Şi se poate şti cum anume? Printr-una dintre sesiunile tale de spiritism? Te gândeşti cumva să-i invoci spiritul?

— Te rog să nu-ţi baţi joc de credinţele mele, fiule. În aceste momente atât de grele, chiar îmi sunt de mare ajutor.

— Credinţele dumitale sunt ridicole, mamă! Şi mai sunt şi luate în derâdere peste tot în lume. Nu citeşti ziarele?

— Bineînţeles că le citesc. Ba chiar colaborez la unele.

Conversaţia devenise destul de aprinsă. Amadeo izbucni într-un râs batjocoritor.

— Numeşti ziare acele mizerii burduşite de superstiţii şi teorii ştiinţifice false? Crezi că modalitatea cea mai potrivită de a-ţi lua rămas-bun de la tata e închinându-te la nişte idoli de mucava?

María del Roser nu răspunse. Inspiră profund. Amadeo tăie o bucăţică de carne şi începu să mestece fără grabă.

— Hai să nu ne pierdem timpul cu discuţii care nu duc nicăieri, mamă. Ar trebui să ne punem de acord asupra unei versiuni oficiale privind moartea tatei.

— Nu-i pasă nimănui de asta.

— Ziarelor le pasă. Şi prietenilor.

— Le vom spune că s-a dus să le ajute pe călugăriţe şi că acolo a fost victima unui atac sângeros din partea unor oameni fără suflet.

Amadeo se opri din mestecat. Miji ochii.

— Ai vorbit cu vreuna dintre călugăriţe?

— Nu.

— O ştii pe sora Maravillas?

— Nu, deşi mi-ar plăcea să o cunosc, zise María del Roser zâmbind

chinuit. A făcut atâtea lucruri pentru care aş vrea să-i mulţumesc.

— Aş spune că a făcut multe şi fără să întrebe.

— De ce spui asta? Pentru că l-a înmormântat? Să nu-ţi faci griji, tatăl tău se simte foarte bine acolo. Până la urmă, a tot înălţat şi a dărâmat de câteva ori zidurile mănăstirii. Se simte ca acasă.

Amadeo nu dădu nicio importanţă vorbelor pe care tocmai le auzise. Se pregătea să spună ceva, când mama lui continuă:

— Cât despre criptă şi monumente de marmură, nu cred că e o idee bună. Tatăl tău nu credea în îngeri. Se va simţi mai bine printre călugăriţe.

Amadeo clătină din cap, confuz.

— Tot ce-mi spui mi se pare nelalocul lui.

— E firesc, fiule. Dar nu contează. Vreau să ştii că apreciez foarte mult graba cu care te-ai întors din Italia şi interesul manifestat pentru a menţine renumele familiei în mijlocul acestei nenorociri. Bănuiesc că şi tu, ca şi mine, consideri că lucrurile trebuie să reintre în normal cât mai curând posibil.

María del Roser dădu farfuria neatinsă la o parte, bău o înghiţitură de apă şi continuă:

— Mi-am permis să-i scriu domnului Trescents pentru a-l ruga să vină mâine. E bine să te pună la curent cu tot ceea ce ţine de moştenirea de la tatăl tău. Din nefericire, nu voi putea să te însoţesc. Terminologia juridică îmi dă ameţeli. Ai libertate deplină, însă vreau să te rog să laşi deoparte copilăriile de altădată şi să ţii cont de fratele tău. Va fi un adjunct foarte bun pentru tine. Şi un ajutor de încredere, sunt sigură. De asemenea, ar trebui să începi să te gândeşti la căsătorie, acum când ai tot ce e nevoie pentru a trezi interesul celor mai bune familii din oraş.

Amadeo deschisese gura de câteva ori, nerăbdător să intervină. Când maică-sa îşi trase răsuflarea, profită de ocazie.

— Ai spus cumva că tata preferă mănăstirea în loc de cripta familiei?

— Da, fiule.

— De unde ştii?

— Pur şi simplu ştiu, fiule. Nu mai întreba ceea ce nu vrei să afli.

— Sper că nu crezi că el poate să comunice cu noi… Vrei să spui că tata a hotărât că nu vrea să ajungă în cripta familiei?

— Mai dă-o-ncolo de criptă! Lasă asta acum, fiule! E o chestiune rezolvată. Îţi vorbeam despre obligaţiile tale de moştenitor. Iar asta chiar e important.

Amadeo luă un cartof, îl trecu prin sos şi-l duse la gură. Răspunse numai după ce mestecă îndelung şi termină de înghiţit.

— Mamă, nu ştiu dacă vreau să conduc Industrias Lax.

— Şi afacerea Golorons, fiule. Nu uita că bunicul tău a muncit mult,

iar agoniseala lui e acum tot în mâinile tale.

Tânărul moştenitor începu să se foiască pe scaun. Vigoarea mamei lui îi anula fermitatea. Chiar dacă era prea mândru pentru a da semne de slăbiciune. Încercă să adauge ceva, dar maică-sa i-o luă înainte.

— Se vede că te pricepi la pictură şi asta nu poate decât să mă bucure. Poţi să-ţi cultivi acest talent, dacă vrei, dar nu uita să cinsteşti numele tatălui tău, îngrijindu-te de averea lui, care nu înseamnă doar proprietăţi imobiliare, licenţe, bilanţ contabil şi alte asemenea complicaţii. El ar fi vrut să te ocupi în primul rând de muncitori. Tatăl tău se mândrea că îi ştia pe fiecare în parte şi sunt mai mult de cinci mii de angajaţi.

— Nu te-ai gândit că poate muncitorii sunt cei care i-au întins acea capcană fatală?

María del Roser alungă ideea dând din mână.

— Prostii! Cei care l-au trădat nu îl cunoşteau deloc. Sau ştiau doar atât cât să-şi justifice ura: că a mutat mănăstiri, că avea prieteni influenţi, că era bogat… Au fost împotriva sa aşa cum au fost şi împotriva clerului: din reflex, din obişnuinţă. Aşa merg lucrurile în oraşul ăsta, nu ştiai? La cea mai mică nedreptate, dau buzna cu toţii să incendieze mănăstiri şi să ucidă bogătaşi.

— Refuzi să accepţi adevărul, mamă. Muncitorii ne cred duşmanii lor.

— Ce tâmpenie! Tatăl tău nu era considerat duşmanul nici unuia dintre muncitorii săi. Dimpotrivă: îl venerau. Şi pe bună dreptate. A făcut pentru ei mai mult decât oricare alt întreprinzător. Şi ascultă-mă, că nu am terminat încă.

Amadeo începu să-şi piardă calmul. Conduita noului stăpân al casei, care dăduse rezultate atât de bune cu Felipe şi Conchita, nu avea niciun efect asupra mamei sale, ba mai mult, din punct de vedere legal, ea continua să fie tutorele său.

— Vreau să-mi promiţi că mă vei lăsa pe mine să mă ocup de tatăl tău.

Amadeo se simţea la fel de stingherit ca un taur aşezat la o masă.

— Publică ferpare, organizează funeraliile şi declară zi de doliu la toate fabricile din lume, dacă vrei, dar lasă-l pe tatăl tău să se odihnească la mănăstirea Montesion. Alături de călugăriţele sale.

Amadeo încercă să se opună târgului, până când îi trecu prin minte să negocieze.

— Bine. Cu condiţia să-mi oferi toate cele necesare unui atelier de pictură şi să-mi dai voie să mă instalez la mansardă.

Văduva Lax se uită lung la fiul ei, ca şi cum atunci l-ar fi văzut pentru prima dată. Înainte de a apuca să spună ce decizie luase, Amadeo continuă:

— Şi să-mi spui cum ai reuşit să afli toate detaliile pe care mi le-ai

zis despre moartea tatei.

— Sunt de acord cu atelierul de pictură, zise María del Roser, după o tăcere neliniştitoare. Chiar tu poţi să-ţi cumperi cele necesare, pentru că am de gând să trec asupra ta toate chestiunile financiare. În rest, nu e treaba ta cum am aflat.

Amadeo reuşi să-şi reprime un zâmbet răutăcios, în vreme ce maică-sa se ridica de la masă şi aşeza scaunul la locul lui, cu multă lentoare, zicând:

— De mâine încolo vom face viaţa să meargă înainte, fiule. Ne va duce ea undeva, cu siguranţă.

Când silueta întunecată a Mariei del Roser Golorons se oglindi în marmura şemineului, fiul ei adăugă:

— Admir puterea şi curajul pe care le ai în aceste momente, mamă.

Ajunsă lângă uşă, ea zise, poate pentru el, sau poate numai pentru sine însăşi:

— Scrutaţi bezna şi veţi vedea cum străluceşte lumina morţilor.

Pentru Amadeo Lax, a te trezi devreme însemna în jur de ora zece. De foarte puţine ori reuşise să se trezească înainte de această oră sau să iasă din casă fără să fi bătut ora unsprezece. Şi nu-i plăcea să-şi facă program pentru mai multe zile. Îşi organiza ziua după ce lua micul dejun şi citea ziarele. Cei care voiau să discute cu el trebuiau să se prezinte la biroul său în jur de ora douăsprezece şi erau primiţi în ordinea bine stabilită a sosirii fiecăruia. Din nefericire, îl solicitau mai mulţi oameni decât putea suporta firea lui retrasă. Pe durata celor doi ani scurşi de la moartea tatălui său şi până când a atins majoratul, a fost nevoit să se conformeze noilor lui obligaţii. Primea oamenii, le asculta doleanţele fără să crâcnească, uşor absent, dar cu un simţ al responsabilităţii atât de acut, încât o uimea chiar şi pe maică-sa. În rândul celor care veneau să ceară te miri ce, se afla şi Eutimia, responsabilă cu toate chestiunile domestice.

— E nevoie de legume, cartofi, ulei şi cafea. Laptele s-a scumpit cu doi cenţi. Voi comanda patru saci de cărbune pentru bucătărie. Nu mai avem înălbitor pentru veselă, boabe pentru păsările domnişoarei Violeta şi alte produse de primă necesitate. Cred că ar trebui cumpărat un preş nou pentru *patio*. Mai e nevoie de o cutie nouă pentru scobitori şi de şase linguriţe pentru desert. Trebuie plătite facturile de la ceasornicarul Merleti şi de la magazinul de ceară Tardà. A, da, o cameristă suferă de bufeuri şi are nevoie de pastile de la doctorul Andreu, iar alta are limbrici şi are nevoie de…

— Cumpără tot ce e nevoie, o întrerupse Amadeo, prea puţin interesat de problemele intestinale ale personalului de serviciu, în timp ce citea: „Ceasornicăria Merleti: întreţinerea tuturor ceasurilor din casă şi fixarea lor. 20 de pesetas”, „Lumânări de diferite

dimensiuni şi culori, 5 pesetas”.

— Şi încă un lucru, domnule, dacă nu vă deranjez. Mă întreb dacă aş putea să cumpăr un unguent medicinal numit…

Eutimia scoase o bucată de hârtie din buzunarul sorţului şi citi cu dificultate:

— „Tricofero Padro”.

Amadeo se încruntă. Guvernanta continuă să citească:

— „Trei utilizări extraordinare. Unu: creşterea părului. Abundent, strălucitor, cu şuviţe creţe deosebite. Doi: Curăţă scalpul. Nu conţine uleiuri care râncezesc şi de aceea nu face mătreaţă şi alte mizerii. Trei: vindecă migrenele. Menţinând părul perfect sănătos, uşurează acţiunea sa de electrizare, şi prin firul de păr trec mai uşor curenţii electrici, care asigură cu o mai mare facilitate descărcarea excesului de impulsuri nervoase…”

— Gata, gata, o întrerupse din nou Amadeo. Cine are nevoie de aşa ceva?

— Of, domnule. Unul dintre servitori, cel mai nenorocit, îl doare mereu capul şi mai e şi chel. M-aş da şi eu – îşi atinge firele de păr alb – să văd ce se întâmplă. Cei care l-au încercat zic că e mană cerească. N-ar fi rău să ne iasă tuturor acele şuviţe creţe, cum zice prospectul.

Uneori, Amadeo autoriza cumpărăturile Eutimiei numai din lehamite. Conchita, în schimb, venea cu cereri mai puţin pragmatice, aproape toate pentru Violeta.

— Sora ta ar fi fericită dacă ar avea propriile ustensile de scris. Îi place foarte mult să scrie.

— Şi ce scrie?

— Un jurnal secret. Şi multe scrisori.

— Scrisori? Cui? întrebă Amadeo, surprins.

— Păi… la toată lumea. Mamei tale, ţie, unei prietene imaginare, numită Greta, şi chiar şi unui îmblânzitor de tigri, pe numele său Henriksen, pe care l-am văzut sâmbăta trecută la teatrul Soriano. În program scria că a fost resuscitat pentru a-şi face debutul în Barcelona.

Amadeo râse.

— Sunt convins că e un prieten de-al mamei. Sau că va fi în curând.

— Aşa e, doar doamna María del Roser a fost cea care ne-a recomandat spectacolul. Sora ta a fost fascinată. Păcat că nu ai văzut-o cum aplauda.

— Eu nu cred că e bine ca o domnişoară de unsprezece ani să corespondeze cu un dresor de tigri resuscitat, glumi stăpânul casei, înainte de a fi de acord cu tot ce avea nevoie Violeta. Bine. O să capete propriile sale ustensile de scris. Am să-i spun lui Octavio că o să treceţi săptămâna aceasta să le alegeţi.

— Nu e nevoie, Amadeo. Ne place mai mult să ne învârtim pe acolo

şi să alegem noi. Dacă e şi don Octavio, nu putem să ne dăm cu liftul.

— Ce zici?

— Pe sora ta o încântă să urce şi să coboare cu ascensorul. Adevărul e că şi mie-mi place. Nu suntem singurele. Liftierul e nevoit să-i alunge pe curioşi. Se adună atâţia, încât nu mai au loc cei care într-adevăr sunt acolo pentru cumpărături.

Amadeo se încruntă. Ştia că sora lui va ieşi din magazinele El Siglo şi cu altceva pe lângă ustensilele de scris. Aşa se întâmpla întotdeauna, dar îi şi plăcea să-i îndeplinească Violetei toate capriciile. Şi Concha ştia asta, aşa că îl convingea de fiecare dată.

Din nefericire, vizita zilnică a lui Trescents, avocatul, nu a fost atât de scurtă. Impulsionat de dosarele cu probleme de rezolvat urgent, omul legii a prezentat un adormitor ordin de zi:

— Muncitorii de la fabrica de confecţii din San Andres cer salarii mai mari şi o şcoală pentru copiii lor. Susţin că tatăl dumneavoastră le-a promis toate astea cu puţin înainte de a ne părăsi. Cei din Mataro ne-au anunţat că fabrica e năpădită de şobolani şi ne solicită să facem ceva pentru exterminarea rozătoarelor. Vaporul cu bumbac care trebuia să sosească ieri în port întârzie din cauza vremii rele, aşa că muncitorii din San Martin nu au ce să prelucreze şi întreabă dacă se pot duce la casele lor până când va sosi materia primă. Un ţăran care a lucrat pe proprietatea noastră de pe strada Diagonal întreabă dacă poate să-şi adune cartofii şi ne oferă la schimb patruzeci de kilograme. Am primit mai multe oferte de terenuri în zona Bonanova, unele sunt ieftine ca braga şi cred că merită să le studiem cu atenţie. Am adus, ca să le analizaţi, extrasele de cont de la Banco de Barcelona. Domnul Estruch vă trimite salutări şi o invitaţie la masă pentru joia viitoare. Marchizii de Maríanao zic că scaunele din noua lor reşedinţă sunt strâmbe şi că doamna marchiză, care e încă plină de viaţă, nu vrea să se aşeze pe ele de frică să nu cadă. Fabricantul de mobilier, domnul Moreu, întreabă de câte paravane are nevoie pentru a decora interiorul casei contelui de Olano. „Prietenii Artelor” din Santa Agueda vă roagă să semnaţi o petiţie în sprijinul casei făcute de Gaudí pentru familia Milà şi împotriva criticilor care susţin că nu e altceva decât o chestie ciudată, o aberaţie urbanistică. Şi, în sfârşit, Juan, fratele dumneavoastră, lucrează de câteva săptămâni la un plan de îmbunătăţire a condiţiilor de muncă pentru angajaţii dumneavoastră, un plan bun, din câte mi-am dat seama şi pe care ar vrea să vi-l supună atenţiei. Mai sunt câteva chestiuni mai mărunte, asupra cărora ne vom opri, dacă vreţi, după ce vom rezolva punctele pe care vi le-am prezentat deja.

Pentru un om care era cu mintea în altă parte, toate acelea nu însemnau altceva decât un supliciu.

— Ce vrea să însemne un plan de îmbunătăţire a condiţiilor de

muncă? Nu ştiam că fratele meu se pricepe la aşa ceva.

— Se pricepe, domnule. În aceste vremuri agitate, e bine ca muncitorii să fie mulţumiţi.

— Bine. Spune-ţi-i fratelui meu că voi vorbi cu el despre planul său, chiar dacă încă nu ştiu când. Toate celelalte probleme le rezolvăm mâine.

Trescents nota totul cu o mână, iar cu cealaltă îşi scotea din buzunar o batistă de dantelă, cu care îşi ştergea des sudoarea de pe frunte.

— Nu aţi putea, totuşi, să-mi daţi un răspuns măcar în privinţa şobolanilor de la fabrica din Mataro? Problema e urgentă.

— E târziu, Trescents. Rezolvaţi dumneavoastră toate urgenţele, cum ştiţi mai bine.

De fiecare dată, avocatul pleca derutat, gândindu-se că, dacă va continua aşa, fiul regretatului don Rodolfo avea să-l îmbolnăvească, dacă nu va începe cât mai repede să-i semene tatălui său. Dar calvarul avocatului abia începuse, pentru că Amadeo, atâta timp cât afacerile au reuşit să-i stârnească măcar puţină curiozitate, nu a făcut altceva decât să-l şocheze. Aşa cum s-a întâmplat şi în acea zi când Trescents a ajuns la birou pentru chestiunile zilnice şi l-a găsit pe Amadeo zâmbitor şi gata de plecare, îmbrăcat cu veston alb, cu o gardenie la butonieră şi mănuşi din piele de viţel.

— Du-mă, te rog, la oricare dintre fabricile mele.

Trescents a ales fabrica de confecţii din San Andres. S-au dus cu maşina Hispano Suiza, într-o tăcere de moarte. Odată ajunşi, avocatul i-a adunat pe muncitori în curtea fabricii, femeile de o parte şi bărbaţii de alta, iar copiii în mijloc. În total patru sute douăzeci de oameni. Ca nu cumva să producă o impresie proastă asupra unei persoane atât de sofisticate precum Amadeo, avocatul le ceruse muncitorilor să se spele pe mâini şi pe faţă şi să-şi cureţe unghiile. L-a însoţit pe moştenitor fără să tacă o clipă, arătându-i halele, atelierele, cuvele şi biroul pe care don Rodolfo obişnuia să-l folosească în timpul vizitelor lui săptămânale.

Amadeo abia a deschis gura. A fost atent la tot ce vedea, fără să se grăbească să tragă vreo concluzie. Abia după ce s-au întors la birou, a închis uşile, s-a sprijinit de masă fără să piardă ceva din atitudinea seniorială şi i-a mărturisit avocatului familiei:

— Toată povestea asta nu e de mine, Trescents. Trebuie să găsim o soluţie.

Niciunul nu a mai spus nimic. Pe drumul de întoarcere, amândoi s-au gândit la nefericitul Rodolfo. Trescents cu nostalgia angajatului fidel, obişnuit cu purtarea şi exigenţele fostului stăpân, iar Amadeo cu vinovăţia celui care fuge de responsabilităţi.

În aceeaşi zi, tânărul moştenitor a hotărât să nu mai calce niciodată

în vreuna dintre fabricile sale. Apoi s-a dus la un notar.

Într-o dimineaţă, după câteva săptămâni, când Trescents a intrat iar în birou, cu dosarele şi problemele sale urgente, a fost redus la tăcere de discursul neaşteptat al lui Amadeo.

— Am hotărât să vă numesc reprezentantul meu în toate afacerile. În curând voi fi major şi voi avea posibilitatea de a dispune după cum doresc de tot ce-mi aparţine. Din acest moment, aveţi zece zile ca să numiţi doi administratori de încredere, unul pentru Industrias Lax, celălalt pentru imperiul Golorons, cum îi place mamei să-i zică. Vor avea mână liberă să conducă afacerile, sub supravegherea dumneavoastră. În fiecare lună mi se va da un raport financiar şi vom discuta problemele cu adevărat importante. Pe cele care nu suferă întârziere le veţi rezolva dumneavoastră. Vom încheia un contract detaliat. Desigur, salariul dumneavoastră va fi la înălţimea atribuţiilor. Şi, să nu uit, vreau să vă rog ceva, personal.

Avocatul se nelinişti puţin, ca şi cum s-ar fi trezit brusc dintr-un vis frumos.

— Da, domnule Lax. Vă ascult.

— Vreau să-l numiţi pe fratele meu, Juan, şef de echipă la fabrica de confecţii din San Andres.

— Şef de echipă? zâmbi, oarecum neîncrezător, avocatul. Daţi-mi voie să vă spun că fratele dumneavoastră, de care sunt mândru, are capacităţile necesare pentru a ocupa funcţii mult mai înalte.

— Şef de echipă, deocamdată, insistă Amadeo. Juan e foarte tânăr, încă mai are multe de învăţat, adăugă el, ca pentru a mai îndulci decizia. Şi cred că nicăieri nu ar fi mai fericit. Nu v-aţi dat seama de interesul enorm pe care îl manifestă faţă de clasa muncitoare?

Avocatul zâmbi acum cu şiretenie.

— E nebunia vârstei, domnule. Interesul său pentru această domnişoară Montserrat nu va dura. E suficient să treacă doi ani. Fratele dumneavoastră va fi atunci aproape avocat, iar ea un capriciu uitat.

Amadeo se gândi la rezultatele strălucite obţinute la şcoală de fratele său, rod al unei determinări pe care o punea în tot ceea ce făcea, inclusiv în iubire. Relaţia lui cu acea Montserrat, fiică, nepoată şi strănepoată de muncitori, nu era altceva decât cea mai recentă ispravă a caracterului său pasional, care-l făcea să nu ţină cont de convenienţe. Amadeo credea că nu era nicidecum vorba de un capriciu, dimpotrivă, era convins că îi va influenţa viitorul. Muncitorii nu erau de încredere. Din punctul său de vedere, trebuia ori să te ţii cât mai departe de ei, ori să trasezi clar o linie de demarcaţie. Considera aproape o boală relaţia amoroasă a fratelui său.

— Aş vrea să-mi scrieţi un raport despre fata aceasta, Trescents. Unul cât mai detaliat posibil.

— Bine, domnule. Nu va fi greu. Aproape toată familia ei lucrează pentru noi.

— Perfect. Acum spuneţi-mi, sunteţi mulţumit de oferta pe care v-am făcut-o?

— Foarte mulţumit, domnule, se repezi avocatul. E mai mult decât generoasă. Mă onorează să văd că mă credeţi capabil de o asemenea funcţie. Pentru mine va fi o mândrie să continui munca tatălui dumneavoastră, domnule.

Amadeo abătu asupra avocatului o privire de gheaţă.

— Nu uitaţi că tatăl meu e mort de aproape doi ani, Trescents.

— Bineînţeles, domnule. Îmi amintesc de asta în fiecare clipă.

— Eu sunt acum domnul Lax. Nu se poate trăi în trecut, Trescents.

— Nici nu se pune problema, domnule. Prezentul sunteţi dumneavoastră, ştiu prea bine.

— Bine. Atunci am să-i spun notarului să încheie actele.

Extrase din procesul-verbal încheiat cu ocazia şedinţei conducerii Muzeului Naţional de Artă al Cataluniei (MNAC), din data de 25 martie 2010

Conducerea instituţiei, reunită în şedinţă extraordinară, a hotărât, în unanimitate, următoarele:

1. Să accepte donaţia prin testament a doamnei Eulalia Montull Serrano, al cărei beneficiar este MNAC, donaţie cuprinzând 32 de tablouri, până acum inedite, semnate de Amadeo Lax.

2. În consecinţă, se acceptă şi condiţiile testamentare, prima dintre ele fiind aceea de a ne obliga să expunem toată opera disponibilă a pictorului într-un singur spaţiu muzeistic, care urmează a fi ales.

3. Să accepte şi a doua condiţie, aceea prin care doamna Violeta Lax Rahal este numită membru al acestui consiliu de conducere, pentru a supraveghea buna îndeplinire a dispoziţiei de la numărul 2, pentru o perioadă de zece ani.

4. Să facă publică donaţia prin intermediul unei conferinţe de presă ce va avea loc la data de 12 aprilie 2010, la instituţia noastră.

5. La conferinţa de presă să fie invitate moştenitoarea legitimă a doamnei Montull, doamna Fiorella Otrante (domiciliată în Nesso, Italia) şi doamna Violeta Lax, executorul testamentului menţionat.

Încheiat la Barcelona, 25 martie 2010.

XVII

Arcadio e genul de om care nu stă niciodată. Iată-l, gata să vadă din nou cum mai merg lucrările la viitoarea bibliotecă. Aruncă o privire timidă în vechea curte destinată maşinilor. Până ieri s-ar fi putut spune că acolo se desfăşura o activitate frenetică. Dar acum, singurul plin de frenezie e Selvas, arhitectul. Vorbeşte la telefon de pe scara de marmură. Strigă:

— Cum adică au existat mereu îndoieli în privinţa proiectului? Ce vrei să spui, omule? Nici tu nu crezi ce vorbeşti. După ce am ajuns până aici. De fapt, nu ai niciun fel de argumente ca să justifici ceea ce nu se poate justifica. Şi-apoi vă mai miraţi că se spune că faceţi o treabă de mântuială, ba mai aveţi şi neruşinarea să susţineţi că nu ar fi aşa. Sunteţi campionii improvizaţiilor, acesta este adevărul gol-goluţ! Şi ai lipsei de seriozitate.

Face o pauză. Se uită lipsit de interes la insul necunoscut care s-a oprit la baza scării, chiar lângă vrejul buclucaş. Poartă un jerseu tricotat, roşu-închis, o cămaşă în carouri, verde şi nişte pantofi maro. De data aceasta, Arcadio s-a întrecut pe sine alegându-şi vestimentaţia.

— Hai, măi, lasă-mă cu moştenirea aia! Chiar nu există alt loc unde să pui tablourile astea? Trebuie să-mi încurce mie proiectul, ce naiba?

Arcadio se apropie de locul unde înainte era bucătăria. Masa de lemn a dispărut cu ani în urmă, la fel ca băncile de lângă şemineu, iar soba de gătit nu mai are uşi. Din abundenţa de cratiţe şi oale a mai rămas o singură cratiţă, uitată într-un colţ al unui dulap. Pare la fel de surprinsă să se afle acolo ca şi el.

Spaţiul nemobilat amplifică vocea arhitectului.

— Nu, muncitorii nu sunt o problemă. Au plecat mulţumiţi. Problema e că trebuie lucrat contra timp, ca de obicei. Întâi mai e după colţ, deja. Şi pot să ştiu şi eu ce e cu graba asta? Ani de zile aţi lăsat casa asta să putrezească şi acum v-aţi trezit că trebuie să o reabilitez într-o lună? Ce naiba, omule, aşa nu se poate! Nu zic că ar fi atât de complicat, nu despre asta e vorba. Până la urmă, din câteva mici retuşuri, spaţiul pe care l-am gândit poate la fel de bine să se transforme într-un muzeu. Şi tu şi eu ştim că nu asta e problema. Problema e că presa deja a publicat ştirea. Ne-am compromis. Numele meu e acolo. Nu-mi place să se spună despre mine că fac orice. Nu se potriveşte nici cu stilul şi nici cu nivelul meu, înţelegi? După cum vezi, eu sunt de acord cu argumentele tale, dar mai acceptă-le şi tu pe ale mele. Nu pot să fiu responsabil de noul proiect, oricât de mult s-ar baza pe proiectul anterior. Am făcut o bibliotecă, iar dacă voi vreţi să faceţi acum un muzeu, foarte bine, faceţi-l fără mine. Asta e.

Arcadio ia cratiţa, se uită înăuntrul ei. Smalţul din porţelan albastru e ciobit. O studiază de parcă toate acele zgârieturi ar fi de un interes nemaipomenit. Dacă cineva l-ar vedea în aceste momente, s-ar întreba cum poate un om întreg la cap să afişeze un zâmbet atât de fericit uitându-se la o simplă cratiţă.

— Nu, nu, nu, Voltas, ascultă-mă, continuă să se audă de sus vocea arhitectului. Mă asculţi? Nu-mi schimb părerea. Pe bune, îmi pare rău. Mă aşteaptă prea multe proiecte pentru a mai pierde timpul cu nehotărârile voastre. Ţi-am zis că mă retrag şi aşa va fi. Tot ce pot face este să-ţi recomand un alt birou de arhitectură, dar nu-ţi pot garanta că proiectul va fi gata când vrei tu. Sigur că o să dau o mână de ajutor, omule, nu mă ştii? Ce nu voi face nicicum e să proiectez nenorocitul ăla de muzeu. Şi nu mă mai ţine de vorbă, te rog, în timp ce bat apa-n piuă cu tine, am respins cel puţin patru apeluri importante. Îţi spun drept, hai să punem punct chestiunii şi va fi mai bine pentru amândoi. Tu te apuci să cauţi un arhitect care să mă înlocuiască, iar eu îmi văd de pro…

Arcadio nu are nevoie să audă mai multe. Iese din curte pe poarta de lemn. Odată ajuns în stradă, se uită în sus la ferestrele ogivale ale biroului lui don Rodolfo, ocupat mai apoi de Amadeo, birou ce acum nu mai e decât un spaţiu pustiu, ca tot restul casei. Se uită şi la ferestrele de la primul etaj, acolo unde cu mult timp în urmă se afla dormitorul stăpânilor, transformat mai apoi în camera Mariei del Roser, ce continua cu salonaşul unde Teresa luase decizii importante, ajuns şi el acum un loc gol. Privirea îi urcă până la geamurile rotunde de la etajul trei, acolo unde fusese camera copiilor şi de unde Concha a urmărit cu nesaţ trecătorii. Chiar la picioarele lui sunt ferestruicile de la camerele servitorilor, încăperi ce încă aşteaptă să-şi reveleze secretele.

Surâzând, Arcadio îşi continuă drumul. Îl urmăresc şi-l însoţesc toate lucrurile de neclintit.

Când vrea să scoată telefonul ca să o sune pe Violeta, îşi dă seama că a rămas cu cratiţa în mână.

Olympia, 1914

Ulei pe pânză, 95 x 51 cm
MNAC, Colecţia Amadeo Lax

Montserrat Espelleta Torres, cunoscută drept Frumoasa Olympia, după numele ei de scenă, a fost senzaţia lumii artistice barceloneze în timpul Primului Război Mondial, ani în care oraşul a cunoscut o înflorire economică fără precedent, favorizată de neutralitatea de atunci a Spaniei. Acesta este contextul în care trebuie descifrat acest tablou, ce captează toată splendoarea unei epoci în care opulenţa fără egal, distracţia şi risipa au ocupat un loc privilegiat în viaţa elitei industriaşilor şi a artiştilor din oraş.

Ies în evidenţă culorile vii ale mantoului purtat de model – galben, verde, roşu, albastru, violet –, impresia de mişcare dată de ciucurii care-i ascund picioarele şi senzualitatea umerilor goi, iar toate acestea au făcut ca tabloul să se transforme într-o clasică ilustrare a aşa numitei Belle Epoque. În fundal, se poate vedea o sală de spectacole întunecată, plină de oameni, probabil sala teatrului Gran Salon Dore, unde tânăra a jucat până în 1915. În primul rând, aproape de rampă, iese în evidenţă un chip ceva mai bine definit, şi nu puţini sunt cei ce susţin că ar fi un autoportret al pictorului, cel care a fost mai întâi un admirator necondiţionat al celebrei actriţe, încă de la începuturi, iar mai apoi amantul ei, între anii 1913 şi 1920. Montserrat Espelleta a sfârşit trist: ruinată şi căzută în uitare, s-a prăpădit de sifilis în 1930.

Giuvaiere ale artei catalane
Editura Pampalluga. Malgrat de Mar, 1987

XVIII

În ziua de 4 noiembrie 1928, cu mare fast şi uşurare, María del Roser Golorons îl căsători pe Amadeo cu mezina familiei Bruses. Nunta a avut loc în catedrală – un privilegiu extrem de rar – în prezenţa a peste trei sute de invitaţi, printre care se afla şi Milans del Bosch, guvernatorul provinciei în acele vremuri. Fuseseră invitaţi şi regele şi Primo de Rivera, dar s-au scuzat că nu pot participa şi scuzele lor au fost acceptate. În acele zile, bogătaşii catalani se gândeau numai la reformele aşteptate din partea noului Minister al Economiei şi la Expoziţia Universală, de care trebuiau să profite pentru a-şi recăpăta splendoarea pierdută. În faţa unor asemenea urgenţe, să asiste la o nuntă, chiar dacă se căsătorea o celebritate din lumea artelor cu o frumuseţe dintr-o familie bună, pentru puternicii zilei ar fi însemnat o decizie greşită.

— Se ştie că Primo interzice catalana şi dărâmă monumente, dar măcar să facă ceva pentru noi, zicea cineva.

În casa mirelui, agitaţia începu încă din zori. Primii s-au trezit bucătarii. Pe plitele sobelor au fiert la un loc oalele de cafea alături de cele cu languste pentru aperitive, paharele erau împrăştiate peste tot într-o dezordine veselă, iar servitoarele nu reuşeau să-şi ascundă nervozitatea. Conchita umbla dintr-o parte într-alta, aranjând florile, bonetele servitoarelor şi comandând micul dejun pentru invitaţii cazaţi la ultimul etaj, majoritatea dintre ei fiind rude îndepărtate sau prieteni de-ai lui Amadeo.

— Chiar aşa, l-a văzut cineva pe mire? întrebă Vicenta pe la vreo zece.

Stăpâna casei a luat micul dejun în salonul ei, la opt fără un sfert. Apoi a început pregătirile necesare toaletei personale.

— Cu fiecare an care trece e nevoie de o jumătate de oră în plus în faţa oglinzii, glumi ea, văzându-şi chipul reflectat. După logica asta, ar fi trebuit să încep să mă îmbrac încă de săptămâna trecută.

La zece şi un sfert a ajuns Juan, îmbrăcat în rasa sobră, maro, specifică ordinului Sfântul Ignaţiu de Loyola. Conchita l-a primit cu o îmbrăţişare cam prea lumească.

— Eşti atât de frumos! îi zise ea.

Îl ciupi de obraji ca atunci când era copil şi îi şopti:

— Mulţumesc lui Dumnezeu că ai venit. Mama ta va fi fericită să-şi vadă feciorii împreună.

— Pentru ea am venit, răspunse Juan, şi pentru această fată, viitoarea mea cumnată, care n-are nicio vină. Va avea destule necazuri alături de fratele meu.

— Nu vorbi aşa, scumpul meu. Tot aşa sunteţi, cu înţepăturile

voastre dintotdeauna?

Călugărul se uită la ea cu o privire plină de reproş. Doica se scuză, bucuroasă:

— Of, nu pot pur şi simplu! Cum să-ţi zic părinte Juan, când eu ţi-am schimbat scutecele? Îţi promit că în public voi fi foarte atentă.

Juan se duse direct la mama sa. La bucătărie, fetele nu făceau altceva decât să remarce cât de bine îi stă în rasă.

— Nu fiţi necuviincioase, fetelor, faţă de un om al lui Dumnezeu, zicea Concha şi cuvintele acestea o făceau să ofteze de mai multe ori.

Puţin mai târziu, mama şi fiul coborâră împreună, fiecare măturând scara de marmură cu poala veşmântului. La braţ cu fiul său, María del Roser a fost condusă până la un fotoliu din faţa şemineului, unde a rămas aşezată într-o atitudine plină de eleganţă.

— Totul e aşa cum era înainte, zise iezuitul, uitându-se în jurul său. Exceptând tablourile. De fiecare dată sunt tot mai multe.

— În ultimul timp, fratele tău pictează foarte mult. În curând nu o să mai fie suficienţi pereţi pentru a le expune.

Cu mâinile la spate, fără grabă, Juan a dat ocol încăperii. S-a oprit în faţa tabloului cu Violeta plictisită. Ultima dată atârna lângă şemineu. Acolo se afla acum un tablou cu o fată blondă, necunoscută lui.

— E Teresa Bruses, viitoarea ta cumnată, îi zise María del Roser.

— Ştiam că fratelui meu îi plac tinerele, dar nu credeam că într-atât, zise Juan, fără nicio urmă de ironie în voce.

— Ei, acolo are unsprezece ani. E primul portret pe care i l-a făcut. Are o valoare uriaşă pentru ei. S-a îndrăgostit de Amadeo în timp ce îi făcea portretul.

— Serios? Biata de ea!

— E impresionant cât de bine ştie ce vrea fata asta. Mereu a ştiut că va fi a lui Amadeo. Până într-acolo încât a pus-o pe sora ei să intervină pentru ea.

— Şi dumneata ai intervenit?

— Să zicem că am încercat să o ajut. Restul l-a făcut el singur. Şi iubirea, bineînţeles. Să nu subestimăm forţa sentimentelor.

— Şi nici interesul său de a pune mâna pe o asemenea pasăre rară.

María del Roser izbucni în râs, apoi începu să tuşească.

— Eşti răcită?

— Ca în fiecare an, fiule. Din octombrie până în februarie. Tusea asta se ţine scai de mine.

— Te-a consultat vreun medic?

— Of, lasă-mă, de când a murit dragul nostru Gambus, nu mai există medici de încredere. Ştiu doar să-ţi dea pastile, iar eu nu le suport. Aşa că iau bomboane de lapte cu gust de cafea. Efectul e acelaşi şi mă ţin mai mult. Medicii nu mai sunt cum erau odată.

În vreme ce mama lui se plângea de ineficienţa pastilelor, Juan se opri în faţa altui tablou. Îl privi îndelung, mai mult chiar decât pe celelalte două. Apoi se îndepărtă.

— Habar nu am ce caută domnişoara aceea în salonul meu. Nici să fi făcut parte din familie, zise María del Roser, observând interesul fiului ei pentru acel tablou. Deşi trebuie să recunosc că tabloul e plin de culori vii şi înveseleşte colţul acesta atât de cenuşiu. Dacă nu ar fi fost tabloul acesta, aş fi comandat nişte porţelanuri chinezeşti care ar fi dat viaţă locului.

— Într-un fel, această fată face parte din familie, mamă, zice Juan. Ea şi părinţii ei au muncit mulţi ani la fabrica noastră de confecţii din San Andres.

— Deci aşa… Şi de ce e îmbrăcată ca o ţaţă?

Juan nu îi răspunse. Se uită cu tristeţe la tabloul Violetei, apoi conchise:

— Adevărul e că are mână bună.

— Hai, pune ceva la gramofon. Să mai înviorăm atmosfera. Sunt nişte discuri acolo. E şi unul cu *Marcha de granaderos* şi altul cu Fernando Calvo recitând *La vida es sueno.* Cât e ceasul? Şi cum se face că fratele tău încă nu a apărut?

Juan se uită la ceasul de perete.

— Douăsprezece fără douăzeci.

— Isuse! Să fie aduse aperitivele. Invitaţii trebuie să vină dintr-o clipă într-alta.

Aperitivele erau deja pe masă când invitaţii au început să coboare de la etaj, puşi toţi la patru ace. Apoi au apărut şi prietenii din tinereţe ai lui Amadeo: Albert Despujol, cel ce etala o burtă pe care nicio haină nu ar fi fost în stare să o ascundă, însoţit de soţia lui, diafana moştenitoare a familiei Muntadas, care purta la gât un smarald numai bun ca să stârnească invidia tuturor. Cum erau nişte adevăraţi melomani, muzica le-a atras imediat atenţia.

— Ah, *Valsul trist*, al lui Sibelius, asta da originalitate! a zis ea, strângând din dinţi.

María del Roser zâmbi, agitată, regretând că lăsase pe mâna altora tot ce ţinea de divertisment. „Ar fi fost mai potrivit *Marcha de Granaderos”* îşi zise, dar acum era prea târziu.

Octavio Conde redeşteptă din letargie suspinele de pe buzele servitoarelor. Cu jacheta lui impecabilă, cu începutul uşor de chelie mascat excelent de părul său des, castaniu, cu ochii scânteietori, era imaginea vie a distincţiei. O distincţie accentuată de condiţia sa de milionar celibatar, chiar dacă se pare că nu suficient pentru a-i aduce o soţie. În urmă cu câţiva ani, faima sa de uşuratic îl însoţea neîncetat, până-ntr-acolo încât tatăl său, don Eduardo, a fost nevoit să intervină pentru a-l aduce pe calea cea dreaptă. Începând din acel moment,

Octavio a început să se ocupe de afacerea familiei, iar viaţa lui de boem, dacă a mai continuat, nu a mai fost motiv de bârfa.

Octavio sărută mâna doamnei María del Roser şi-l îmbrăţişă fratern pe Juan. Judecând după expresia chipului său, era unul dintre puţinii care confereau prezenţei iezuitului adevărata sa valoare.

— Cât mă bucur să te văd, Juan, şopti el.

Apoi a vrut să ştie cum o mai duce, însă Juan a evitat un răspuns prea personal.

— Elevii sunt tot mai răi, semn că mergem înainte, glumi el.

Servitoarele treceau cu tăvi pline de băuturi şi mâncăruri delicioase. Toată lumea lăuda langustele. María del Roser părea o regină în timpul unei recepţii. Mai lipsea însă cineva.

— Mirele încă nu are de gând să se arate, sau s-o fi răzgândit? întrebă Octavio Conde.

Văduva Lax începea să simtă o uşoară nervozitate.

— Pe unde o fi fratele tău? îl întrebă, discret, pe fiul ei mai mic.

Tocmai atunci, Tatín Bruses intră în salon, învăluită în norul obişnuit de parfum de trandafiri, şi se grăbi să o sărute pe amfitrioană. Aşa cum se întâmpla oriunde ar fi mers, prezenţa ei nu trecu neobservată. Purta o rochie concepută de modista Jeanne Lanvin din Paris, de inspiraţie chinezească, din mătase verde, şi o pelerină festivă neagră cu roşu. Pălărierul reuşise să compenseze lipsa borurilor de la pălăria ei printr-o abundenţă de pene pe calotă. Poşeta era de asemenea decorată cu pene şi, văzută în grabă, de la depărtare, ar fi putut fi confundată cu un papagal mai neobişnuit.

Cum cei prezenţi erau ocupaţi cu saluturile, Juan ieşi în căutarea fratelui său. O întrebă pe Conchita, dar doica nu ştia unde ar fi putut fi. La bucătărie i s-a spus că nu luase micul dejun şi nici nu se arătase pe acolo. Urcă la mansardă şi bătu la uşă. Nu primi niciun răspuns. Se gândea să-i întrebe şi pe amicii de petrecere ai fratelui său, când auzi sosind o maşină. Din balconul de la salonaşul mamei lui îl văzu pe Amadeo coborând dintr-un Citroen, strângând cu o mână măciulia de argint a bastonului, iar cu cealaltă ştergându-şi faţa cu un prosop. Pe bancheta din spate, o femeie cu umerii goi şi plete blonde râdea în hohote. Prin geamul deschis al maşinii, o mână înmănuşată îi întinse mirelui o oglinjoară. Amadeo rămase câteva secunde contemplându-şi propriul chip. Dădu înapoi oglinjoara şi zise:

— Un bărbierit perfect, domnişoară. Într-o zi, când voi fi mai puţin ocupat, am să apelez din nou la serviciile dumneavoastră.

O voce melodioasă îi răspunse din interiorul maşinii:

— Într-o altă zi am să-ţi tai părul din alt loc, porumbelule.

În picioare, lângă portieră, Julian aştepta răbdător ca scena aceea grotescă să se încheie. Amadeo se apropie de el şi îi spuse ceva în şoaptă. Juan nu a putut auzi ce-i spusese, dar nici nu era nevoie să

audă. Cu siguranţă îi spusese să o ducă pe fată înapoi de unde o luase. Lucrurile trebuie lăsate aşa cum îţi place să le găseşti.

Amadeo nu urcă scara de marmură. Salonul era plin de invitaţi care-l aşteptau să sosească. O rugă pe Concha să-i aducă jacheta şi să-l lase să se schimbe într-una din camere. Când ieşi, ţinuta lui era impecabilă. Bătrâna lui doică tăiase pentru el o gardenie pe care i-o prinse la butonieră. Nu îi lipsea nimic şi toate erau la locul lor: ceasul de buzunar cu lanţ de aur, batista, pălăria, plastronul de mătase…

— Nu o chinui pe maică-ta, Amadeo. Dacă mai întârzii un minut o să intre-n panică, îl atenţionă Conchita.

Mirele urcă fără grabă, gata să se comporte ca un amfitrion, cum aşteptau toţi de la el.

— Ah, fiule, mulţumesc lui Dumnezeu! Credeam că ai fugit. Pot să ştiu unde ai fost? Mă temeam că va trebui să propun eu un toast, îl luă la rost María del Roser pe fiul său de treizeci şi opt de ani, pierzându-şi, ca niciodată, cumpătul în faţa invitaţilor.

Amadeo reuşi să salveze aparenţele. Îşi scoase o mănuşă, luă o cupă cu şampanie şi îşi linişti mama, zicând:

— Am fost la mesa de unsprezece, mamă. M-am spovedit. Vreau să-mi încep noua mea viaţă eliberat de păcatele anterioare.

În timp ce vorbea, Amadeo îl căută din ochi pe fratele său, Juan. Dar fratele său ieşise în *patio* ca să ia puţin aer.

Mirele ridică paharul de şampanie şi viaţa lui de celibatar luă sfârşit în clinchetul paharelor. După cinci minute, cu toţii se îndreptau spre catedrală.

Şase ore mai târziu, servitorii aşteptau cu nerăbdare sosirea noii stăpâne a casei. Dar abia pe la opt au auzit apropiindu-se maşinile alaiului de nuntă.

María del Roser a coborât prima. De data aceasta era însoţită de un unchi de-al doilea, al cărui nume nu reuşea nicicum să-l reţină. Ba îi zicea Leonardo, ba Roberto, dar pe el nu părea să-l supere acest lucru. Avea picioarele umflate şi întregul ei aspect denota acea fericire obosită de la sfârşitul zilelor memorabile. Apoi venea Conchita, mândră ca o cloşcă ce şi-a văzut puiul cel mai stângaci înălţându-se în zbor. În urma lor, veneau mirii. El, sobru, reţinut, făcându-le pe servitoare să lăcrimeze. Ea, de o frumuseţe atât de strălucitoare, încât prezenţa sa îi paraliza pe toţi.

— Iat-o pe noua stăpână a casei, le zise María del Roser, fără prea multe preambuluri, servitorilor. De azi înainte, îi cedez cu bucurie drepturile mele de stăpână a casei.

Servitorii, toţi până la ultimul, i-au fost prezentaţi pe rând noii doamne Lax.

— Julián Montull, şoferul nostru, demn înlocuitor al tatălui său, care ne-a slujit exemplar.

— Doamnă… zise bărbatul, înclinându-se.

— Vicenta Serrano. Are mâini de aur. E bucătăreasa noastră.

— Fiţi bine-venită, doamnă Lax.

— Carmela şi Aurora, cameristele noastre.

Fetele făcură o reverenţă mută.

— Higinio, intendentul nostru, adică omul bun la toate.

Higinio, formalizându-se, întinse o mână pe care Teresa i-o strânse cu reţinere.

— Pe Conchita o cunoşti deja. Unde pune ea mâna, Dumnezeu pune mila. A fost doica soţului tău şi ne-a îngrijit pe toţi, inclusiv pe mine însămi. E şi guvernantă, de când s-a dus Eutimia. Uneori am impresia că ea e adevărata stăpână a casei.

Conchita roşi. Faptul că, dintre toţi servitorii, fusese singura invitată la nuntă demonstra încă o dată privilegiile de care se bucura.

Ajunsă în dreptul ultimei camere, Teresa se înclină, zâmbi larg, lăsând să se vadă două şiruri de dinţi perfecţi şi se făcu auzită pentru prima dată:

— Cine mai e şi fetiţa asta frumoasă?

Copila se ascunse după fusta Vicentei.

— Eulalia, doamnă. E fiica noastră, zise Julián, luând-o pe fetiţă de braţ şi obligând-o să se arate doamnei.

— Noi îi zicem Laia, aşa, mai pe catalană. Julián nu se prea împacă cu spaniola, explică Vicenta.

— Laia e un nume foarte frumos, zise Teresa. Ţi-am adus ceva, nu-i aşa, Concha?

Doica îi întinse un pacheţel de tul.

— E pentru tine. Îţi plac dulciurile?

Laia luă cadoul, cu capul în jos, strecurând priviri temătoare.

— Sărută mâna doamnei, îi ceru maică-sa.

Fata se ascunse şi mai mult în spatele ei.

— Fă ce ţi se spune, zise Julián, pe un ton aspru.

Împinsă de la spate de şofer, Laia făcu un pas înainte. Strângea bomboanele în pumn cu atâta forţă, încât ambalajul îi zgâria pielea. Teresa îşi scoase mănuşa de piele. În grabă, de parcă ar fi înghiţit ceva neplăcut, Laia depuse un sărut pe dosul palmei noii stăpâne.

— Bravo, zise María del Roser. Acum, haideţi să ne odihnim cu toţii. O să ne cunoaştem mâine mai bine. Oricum, trebuie să mai vină o cameristă nouă. Cum o cheamă, dragă?

— Antonia, răspunse Teresa.

— Aşa, Antonia. Se va ocupa şi cu călcatul şi cusutul. Mâine îi pregătim o cameră. Iar acum, în spaniolă sau în catalană, la culcare!

Amadeo trecu prin faţa servitorilor fără să scoată o vorbă.

— La ce oră doriţi mâine micul dejun, doamnă?

María del Roser Golorons se făcu că nu aude şi continuă să urce

treptele. Amadeo o urma, la fel de absent ca maică-sa, numai că în cazul său această atitudine nu era o noutate. Teresa se opri, se uită şovăitor la Vicenta, care aştepta un răspuns. Tânăra stăpână era uşor palidă, dar tuturor li se păru firesc să fie aşa în ziua nunţii.

— Ca de obicei, răspunse, apoi continuă să urce scara de marmură.

Imediat ce uşile odăilor astupară zarva iscată de sosirea stăpânilor, servitorii începură, printre chicoteli, să facă aprecieri legate de noua doamnă Lax.

— Ce rochie superbă!

— Cam tinerică, totuşi.

— Poate cam prea tânără pentru el?

— Câţi ani are? Douăzeci şi trei?

— Da de unde. Douăzeci şi unu.

— Doamne fereşte!

— Nu cred că o să ştie să se descurce.

— Ce ziceţi? Or fi deja în pat?

Numai Laia şi Conchita nu scoaseră un cuvânt. Fetiţa scosese bomboanele din pungă şi acum le alinia pe masă. Doica, sătulă de răutăţi, se duse la culcare, bombănind:

— Abia a sosit, sărăcuţa. Daţi-i un pic de timp.

Concha avu o noapte de coşmar. Îi era rău şi puse totul pe seama crochetelor de cod pe care le mâncase, iar amintirea lor făcea ca greaţa să-i crească pe măsură ce orele treceau. Mult după miezul nopţii, auzi cum cineva cobora scara. O maşină ce aştepta afară scotea un huruit ce nu semăna cu niciunul dintre cele scoase de maşinile casei. Ciuli urechile. Printre râsete, auzi o voce veselă, obişnuită să nu ţină cont de nimeni şi de nimic:

— Am adus briciul, porumbelule.

Conchita scutură din cap de mai multe ori. Simţi cum greaţa îi urcă din stomac, se ridică în grabă şi apucă să ajungă la lavoar, unde vomită un lichid cu un vag iz marin.

De la: Violeta Lax
Data: 1 aprilie 2010
Către: Valerie Rahal
Subiect: Puzzle

Îţi scriu din nou, mamă, şi am multe veşti.

Mâine sosesc Fiorella şi Silvana. MNAC a organizat o conferinţă de presă pentru a anunţa donaţia. Aşa cum mă aşteptam, toţi au rămas impresionaţi de calitatea tablourilor şi de originalitatea lor evidentă în cadrul operei bunicului. Doamna director a scris un raport pozitiv referitor la calitatea tablourilor şi a recomandat consiliului director să le ia în primire, iar pentru asta au trebuit să fie respectate condiţiile testamentului. De restul s-au ocupat avocaţii, iar Guvernul Autonom şi-a schimbat planurile în privinţa casei bunicului şi a hotărât să nu mai facă biblioteca, ci un punct muzeistic. Adică o filială a MNAC. Aşadar, Eulalia Montull a reuşit dintr-o lovitură ceea ce bunul Amadeo şi cu mine nu am reuşit nici după lupte îndelungate. Sper ca de data aceasta să am timp să discut cu Fiorella mai multe despre generoasa ei mamă. Există destule aspecte ale acestei poveşti care încă nu-mi sunt clare. Iar puţinul pe care-l ştiu despre istoria familiei noastre nu prea mă ajută să descurc iţele.

Ieri l-am revăzut pe Paredes. M-a sunat ca să-mi spună că lucrurile Teresei continuau să fie depozitate la laborator şi că ar trebui să fac ceva cu ele. Am hotărât să ne vedem la cafeneaua Zurich. Mi-a dat o pungă de plastic ce conţinea papucii de casă scâlciaţi, două bucăţi de pânză prinse cu o cataramă, zgarda cu plăcuţa pe care scrie Dickens şi lănţişorul de aur de care e prins un inel. Mi-a zis că pisica o aruncaseră la gunoi, iar eu i-am zis că bine au făcut. Acolo, în cafenea, mi-am pus la gât lănţişorul şi continui să-l port. De fiecare dată când citesc numele gravat pe interiorul inelului, Francisco Canals Ambros, mă întreb ce-o fi însemnat această podoabă pentru bunica mea, dacă atunci când a murit îl purta la gât din întâmplare sau dacă nu cumva acea bucăţică de aur a dus la moartea ei. Cred că un bărbat născut în 1889 nu se împăca prea uşor cu ideea că soţia lui purta la gât numele unui alt bărbat. Am atâtea întrebări cărora nu le pot da răspuns! Oricât am scotocit prin arhive după cea mai mică urmă a Teresei, o mare parte din adevărul despre viaţa ei tot mi-a rămas necunoscută. O parte pe care poate că nu o ştie nimeni.

Paredes m-a întrebat de tata şi i-am spus că exact cu o seară înainte ne luaserăm la revedere, după ce cinaserăm împreună. Dimineaţa, devreme, el şi Amelie s-au întors la Avignon.

„Mare figură tatăl tău”, a zis.

Am luat cina la Set Portes, un restaurant ales de tata. Au ajuns cu mare întârziere, când eu mă gândeam să plec. Au zis că îşi petrecuseră

după-amiaza prin magazinele din Paseo de Gracia, unde au cheltuit o avere. Ea avea la încheietură un ceas Cartier nou-nouţ, şi nu cred că şi l-a cumpărat din salariul ei. Tata era în formă. Mai ceva ca de obicei. Îşi făcuse manichiura şi îşi vopsise mustaţa, mirosea a after shave şi avea părul dat cu gel. Nu-l mai văzusem de mult atât de frumos şi de strălucitor. O fi datorită Barcelonei, care, aşa cum zice el, îl umple de viaţă. Când mâncam mai bine şi fără nicio legătură, m-a întrebat:

— Eşti fericită, copilă?

I-am răspuns că da, că sunt fericită, chiar dacă nu prea mult, aşa, ca toată lumea, pentru că până la urmă fericirea nici nu se poate măsura.

— Prostii, zise el. Fericirea e la fel de măsurabilă precum creditul de pe un card. Ştii cine sunt cei mai fericiţi oameni din Europa? Nordicii. Aşa susţin ei, cel puţin. Surprinzător, nu? Şi cei mai nefericiţi sunt bulgarii. Există diverse teorii, dar eu cred că ţine de festivalul Eurovision. Nu ţi-ai dat seama? Bieţii bulgari dau întotdeauna note mari vecinilor lor, dar pe ei nimeni nu-i votează niciodată. În schimb, noi, spaniolii, stăm aşa şi aşa, ceva mai fericiţi decât media. Până la urmă, nu e chiar atât de rău, pentru că la Eurovision nu suntem chiar nişte fiare, ca să zic aşa. Şi încă ceva. Cei care şi-au găsit perechea sunt mai fericiţi decât cei care trăiesc singuri. Să mai spună cineva că viaţa conjugală e un izvor de conflicte.

Ultima frază o spusese privind-o pe Amelie cu ochi de ştrengar. Ea a zâmbit, mai degrabă ca o mamă decât ca o asistentă, apoi a continuat să mănânce. Poate se gândea la noul ei ceas.

Cât a durat cina, Modesto a scos câte o bombă din asta cu care îi place să înveselească discuţiile. A zis că se gândeşte să-şi vândă casa din Avignon şi să se mute la Barcelona. Mi-a zis să trec pe la el să-mi iau din casă ce vreau, pentru că „e plină de chestii de care nu am nevoie”. L-am întrebat ce o să se întâmple cu predatul la universitate, cu conferinţele, cu cinele luate în compania profesorilor la fel de pensionari ca şi el, cu festivalul de teatru, cu Brecht, în sfârşit, cu tot ce însemnase viaţa lui în toţi aceşti ani. Ştii ce mi-a răspuns?

— Brusc, nu-mi mai pasă de toate astea.

Mi-am luat inima în dinţi şi am adus vorba despre cercetările mele cu privire la Teresa. I-am spus că nu am aflat mare lucru, că deocamdată cel mai important a fost să găsesc cutia cu tăieturi din ziare. I-am zis că Teresa Bruses activase într-una dintre acele societăţi spiritiste, apărute la sfârşitul secolului XX, care fuseseră cu un pas înaintea timpului lor, numai că ea a trebuit să facă faţă unei epoci dure şi să suporte batjocura majorităţii oamenilor.

— I-auzi!? a zis tata ridicând din sprâncene. Ce chestie…

— De fapt, au fost ultimele tresăriri ale spiritismului, care a fost interzis începând din perioada Războiului Civil, iar când a fost resuscitat, la sfârşitul anilor 1970, ideile lor avansate pentru alte

vremuri erau acum depăşite cu totul.

I-am mai spus că în vremurile bune spiritiştii europeni fuseseră foarte influenţi şi că din rândurile lor se afirmaseră personalităţi precum Arthur Conan Doyle sau Victor Hugo. Am reuşit să-i stârnesc interesul, ceea ce mi s-a părut o minune.

— Chiar deţii informaţii despre toate astea?

Am promis că-i voi trimite o copie după tăieturile din ziare şi alte câteva chestii. Nu mi-a fost limpede dacă interesul său fusese trezit de spiritism ori de Teresa, dar, oricare ar fi fost motivul, mi se părea o reuşită. Mi-a lăsat o adresă de e-mail.

— Amelie m-a învăţat să folosesc internetul. Descopăr o lume nouă!

Mi-am zis că o asistentă care reuşeşte să familiarizeze cu internetul pe un dinozaur ca tata merită un ceas de firmă.

Dar asta nu a fost tot. Nu o să-ţi vină să crezi. Brusc, mi-a zis:

— Violín, ştii că nu-mi place să vorbesc despre tatăl meu. Mereu a fost un străin pentru mine. Nici măcar nu îi port ranchiună. O fi avut motivele lui ca să trăiască aşa cum a trăit, dar asta nu mă interesează câtuşi de puţin. Dacă îţi foloseşte la ceva, pot să-ţi spun că nu mi se pare imposibil să-şi fi ucis soţia. Nu m-ar surprinde nici dacă aş afla că a fost un criminal de război ori unul dintre acei medici nazişti care au făcut experimente pe oameni, deşi cred totuşi că era prea egoist pentru aşa ceva. Pentru biata Teresa, nu pot simţi altceva decât milă. A căzut pe mâini rele exact când vremurile erau mai grele. Cine să ştie ce s-a întâmplat de fapt? Sigur că cercetările tale îi cinstesc memoria şi reconstituie, până la un punct, ceea ce s-a întâmplat. Mi-ar fi plăcut să aflu eu însumi, dar trebuie să fii de acord cu mine că nu mi-a mai rămas chiar atât de mult timp încât să-l investesc în lucruri atât de triste. Dacă nu te deranjează, în timpul care mi-a rămas voi încerca să fiu cât mai nordic cu putinţă. Restul, ca întotdeauna, îl las în mâinile tale, care sunt mult mai îndemânatice şi mult mai frumoase.

Îmi venea să mă ridic şi să-l aplaud, dar m-am mulţumit cu un sărut pe care i l-am dat pe obrazul proaspăt ras, apoi mi-am şters o lacrimă. Amelie plângea şi ea. Cred că scena l-a speriat pe unul dintre chelneri, prea puţin obişnuit cu intimităţile la care te poate duce o cină bună.

A fost un final demn de o sărbătoare la care am vrut să te fac părtaşă.

Emoţionată şi extenuată, a ta,
VIO

Lumina viitorului.
Revistă de studii psihologice şi ştiinţe conexe
Nr. 272. Iunie 1934

Un omagiu adus Mariei del Roser Golorons

Text citit de Teresa Bruses de Lax la recent încheiatul Congres de Spiritism din Barcelona
(fragmente)

Alături de Allan Kardec, vicontele Torres-Solanot, Miguel Vives sau doamna Amalia Domingo Soler, recunoscuţi astăzi cu toţii drept fondatori ai ştiinţei noastre, mi-ar plăcea să adaug şi numele maestrului meu, cea pe care mulţi v-o amintiţi, María del Roser Golorons de Lax. Poate că nu a lăsat o operă care să împodobească rafturile bibliotecilor şi nici nu a fost protagonista nici unui scandal cu vreunul dintre mai marii Bisericii, dar, în toată viaţa ei, într-un mod atât pertinent, cât şi discret, a răspândit sămânţa idealurilor sale şi a ştiut să aprindă în cei care au ascultat-o scânteia unei gândiri libere, limpezi şi ideea infinităţii spiritului. Am avut norocul să-i fiu aproape până la final şi pot să vă asigur că a murit fidelă crezurilor sale şi în compania spiritelor acelor oameni care îi fuseseră cei mai dragi. Într-un fel, pe patul de moarte mi-a lăsat dovada luptei sale de o viaţă, convinsă că aceste timpuri nefaste pentru noi şi pentru întreaga lume vor sfârşi prin a ne întări. I-am promis că îmi voi învinge timiditatea naturală şi că voi păşi pe calea pe care mi-o deschisese, şi asta şi este de fapt forţa care dă astăzi viaţă cuvintelor mele, dedicate amintirii şi memoriei celei pe care o port mereu în inimă drept ca pe una dintre fiinţele cele mai bune, mai generoase şi mai inteligente din câte am cunoscut. În cazul meu, faptul că a fost soacra mea nu înseamnă decât o întâmplare fericită.

[…]

Ţinând cont de tot ceea ce am spus până acum, cred că sunt destule chestiunile cărora să ne dăruim pe de-a-ntregul şi cu toată seriozitatea. Mai întâi, pacifismul. Trebuie să reuşim să facem societatea să creadă în ceea ce credem noi: că o lume fără arme, fără pedeapsa cu moartea, fără graniţe politice, bazată pe cooperarea dintre indivizi este foarte posibilă. Pentru asta, trebuie să ne asumăm revoluţia socială şi culturală, şi această revoluţie trebuie să plece de la noi, şi nu să vină impusă de vreun guvern sau de vreo instituţie, nici măcar de către Biserica Catolică pe care o respectăm, deşi nu suntem întru totul de acord cu dogmele sale. De asemenea, e obligatoriu ca noi, femeile, să nu ne mai conformăm voinţei bărbatului, să învăţăm să fim libere şi să ne bucurăm de libertate luând propriile noastre decizii şi, bineînţeles, să ne asumăm greşelile. Cine are idei personale, mai şi greşeşte uneori.

Trebuie să facem totul pentru a ne depăşi condiţia de fetiţe eterne. Trebuie să ne opunem sistemului educaţional actual, care nu produce altceva decât femei ignorante, capabile doar de a se comporta adecvat în casă şi în societate. Vrem să ni se dea şansa de a studia ceea ce studiază bărbaţii. Avem dreptul să ne bucurăm de lecturile şi de muncile la care ei au acces. Şi, de asemenea, de ce să nu avem loc alături de ei la acţiunile publice? La înmormântări, de exemplu, de unde suntem excluse de parcă durerea sau simpla noastră prezenţă ar fi ceva ruşinos. Demnitatea noastră morală e aplicabilă tuturor aspectelor sociale, chiar şi acelora unde iubirea prevalează.

[…]

În încheiere, aş vrea să supun atenţiei dumneavoastră o chestiune care mă nelinişteşte personal, mai ales ştiind că regulile stabilite sfârşesc prin a se impune în faţa drepturilor şi a demnităţii noastre, chiar şi în momentul când deja nu mai putem opune nicio rezistenţă. Mă refer la cimitire. Ştim cu toţii că există în San Quintin de Mediona, localitate din provincia Barcelona, un cimitir dedicat spiritismului, mai mare şi mai frumos decât cel catolic, şi că acolo au loc numeroase înmormântări fără ca vreun preot să impună ritualul catolic sau să interzică îngroparea mortului, aşa cum, de o vreme încoace, se întâmplă în oraşul nostru. Cred că trebuie să ne purtăm cu mănuşi în această problemă, dar să fim şi fermi, totodată. Pe cei care au cât de cât mintea deschisă trebuie să-i facem să accepte că există şi alte puncte de vedere, diferite de ale lor, dar nu impunându-ne propria poziţie cu orice preţ, ci mai degrabă prin persuasiune. Propun să semnăm un document prin care să cerem un serviciu funerar lipsit de ritualuri, aşa cum vrem noi, şi să mergem înainte cu ideile noastre, oricât ne-ar acuza alţii că suntem superstiţioşi, eretici sau chiar îndrăciţi de-a dreptul. Trebuie să facem faţă dificultăţilor timpului nostru, cauzate în primul rând de enorma influenţă a moralei tradiţionale asupra întregii societăţi, care în vremuri de restrişte a recurs întotdeauna la aripa protectoare a lucrurilor aparent de neschimbat. În ciuda tuturor dificultăţilor, trebuie să avem convingerea că vor veni timpuri mai favorabile nouă, şi această speranţă să ne însoţească în tot ceea ce facem. Ba chiar să acceptăm, dragi prieteni, că s-ar putea să ne fi născut cu un secol mai devreme.

De la: Valerie Rahal
Data: 2 aprilie 2010
Către: Violeta Lax
Subiect: Of, dragostea asta…

Draga mea, nu-mi vine să cred că, la anii tăi, nu ţi-ai dat seama ce boală misterioasă îl roade pe tatăl tău. Boala care îl face să fie mai simpatic, frumos, elegant, nepăsător, comunicativ şi sensibil ca niciodată. E îndrăgostit. M-a sunat şi mi-a povestit totul, deşi nu mai era nevoie să-mi spună, doar ştiam totul din e-mailul tău, după cina pe care aţi luat-o împreună. Lui i-am spus că am ghicit cum stau lucrurile după felul în care mi-a zis „salut". Cred că l-am impresionat.

De fapt, ca să fiu sinceră, tatăl tău nu m-a sunat ca să-mi spună că e îndrăgostit. M-a sunat pentru a-mi zice (în această ordine) că îşi face griji pentru tine, să văd puţin care-i situaţia, şi că se însoară. Căsătoria civilă va avea loc sâmbătă, la douăsprezece şi jumătate, în Avignon. M-a rugat să-ţi spun că înţelege dacă nu poţi să participi la ceremonie şi că, desigur, nu trebuie să-i trimiţi niciun cadou. E total acaparat de fetişcana aceea căreia îi plac ceasurile scumpe. Nu-ţi face probleme: acum douăzeci şi cinci de ani aş fi gândit şi eu ca tine.

M-a sunat şi Drina. Zice că ţi-a trimis o mulţime de mesaje, dar că nu i-ai dat niciun semn de viaţă. I-am spus că eşti foarte ocupată, că ţi s-a stricat computerul şi că ai plecat în călătorie. Cred că şi-a dat seama că mă chinuiam să inventez ceva şi nu ştiu dacă a crezut vreo iotă. Voia să ştie dacă te întorci curând. Din câte mi-am dat seama, s-au adunat tot soiul de probleme urgente şi i se termină explicaţiile credibile (şi poate că şi răbdarea). Una dintre chestiunile cele mai urgente, a zis ea, e un interviu pentru CNN. Trebuie să dea un răspuns în mai puţin de patruzeci şi opt de ore, dacă am înţeles bine. Ce chestie: am o fiică faimoasă!

Cum nu am ştiut ce să-i spun, te întreb: ai de gând să te întorci repede? Sau, mai exact: mai ai de gând să te întorci?

Cât despre povestea de dragoste neîmplinită din tinereţea ta, pot să-ţi spun doar că mă aşteptam la ceva mai scandalos. Nu-mi dau seama de ce mi-ai ascuns atâta timp o poveste anodină de-a dreptul. Viaţa oamenilor e plină de iubiri imposibile rămase prin cotloanele prăfuite ale minţii. Cazul tău nu e deloc unul singular cum crezi. Cel puţin nu în privinţa asta. Chiar dacă povestea acelui cântăreţ celebru e cu adevărat emoţionantă, recunosc.

Du-te să-l vezi, nu lăsa lucrurile nerezolvate. Apoi dă fuga şi povesteşte-mi şi întoarce-te la viaţa ta. Eu şi copiii tăi avem nevoie de tine. Te sărut mult. Şi Jason la fel.

MAMA

XIX

În data de 22 octombrie, 1912, toate ziarele anunţau istorica sosire a armatei greceşti la graniţa cu Serbia pentru a se înfrunta cu soldaţii turci. Luxul de amănunte prin care erau descrise asalturile asupra trenurilor învăluite în ceaţă, cuceririle stindardelor inamicului, exploziile cu dinamită la miezul nopţii sau imaginea flotei greceşti îndepărtându-se de coasta insulei Lemnos îl făcea pe moştenitorul familiei Lax să simtă aceeaşi emoţie pe care o simţea când era copil şi Concha îi spunea poveşti din satul ei natal. Nu arătă niciun fel de interes ştirii de pe aceeaşi pagină care informa că un grup de muncitori feroviari de pe tronsonul Madrid-Zaragoza făceau presiuni să li se respecte cerinţele. Închise ziarul, luă o înghiţitură din cafeaua neagră cu care îşi începea fiecare dimineaţă, îşi strânse cordonul halatului său de mătase şi tocmai se întreba ce îi va aduce ziua, când uşa se deschise fără să fi fost cineva anunţat şi apăru chipul îmbujorat al Mariei del Roser.

— Bună dimineaţa, fiule. Pot intra?

Întrebase de formă, după cum se putea vedea, pentru că deja intrase şi se aşezase pe un scaun. Tăcerea fiului ei aproape că o obligă să întrebe:

— Deranjez?

— Aveam de gând să merg în atelier, zise Amadeo, dând să se ridice.

María del Roser îl apucă cu hotărâre de braţ.

— O secundă. Vreau să vorbesc cu tine despre o problemă importantă.

Amadeo se aşeză, posac.

— E vorba de fratele tău. În ultimul timp mi se pare tot mai abătut. Abia mănâncă.

— E îndrăgostit, mamă.

— Sunt sigură! Dar chiar şi aşa, în urmă cu câteva luni era la fel de îndrăgostit, dar mai vesel.

Privirea fără astâmpăr a Mariei del Roser scruta masa şi tot ce era pe ea. Mapa de birou, tava de lemn şi sugativa prinsă pe suportul din sticlă şlefuită, călimările de argint, lampa electrică împodobită cu şiraguri de sticlă, adică totul aşa cum era pe când trăia Rodolfo al ei. Şi totuşi, ea percepea locul acela atât de străin, de parcă ar fi fost altul. Poate că străină era ea, îşi zicea uneori.

Stingherit de privirea cercetătoare a mamei sale, Amadeo începu, mai mult de formă, să pună ordine în hârtii. Făcu câteva mici teancuri, având mare grijă la ce documente rămâneau deasupra. Îl speria dezinvoltura cu care mama lui intra în birou şi cerceta totul,

punând mâna fără să şovăie pe orice document care îi atrăgea atenţia şi cercetându-l cu atenţie, mijind ochii, de parcă hârtiile lui ar fi fost fotografii de familie. Amadeo deschise sertarul din dreapta biroului şi ascunse acolo ceea ce nu voia să fie văzut.

— Nu poţi să stai locului? Mă agiţi, zise maică-sa. Ia te uită: sigiliul familiei Bruses!

Ţinând în mână o carte de vizită dintr-un carton fin, începu să citească:

„Stimate domnule Lax,

Vreau să vă angajez pentru a picta portretul meu şi al celor şapte copii vitregi ai mei. Treceţi, vă rog, pe la mine când aveţi timp şi vom discuta condiţiile. Transmiteţi salutul meu mamei şi fratelui dumneavoastră.

Cu afecţiune,
doamna Matilde Bessa, văduva lui don Casimiro Bruses,
armator şi exportator de cafea".

— E bine, zise María del Roser, Bruses e o familie bună. Ar trebui să accepţi.

— Mulţumesc, mamă. Am să ţin cont de părerea ta. A mai rămas ceva ce ar trebui discutat acum?

María del Roser lăsă bucăţica de carton perfect aliniată cu muchia mesei, asigurându-se că niciun colţ nu trece peste margine. Apoi, cu aceeaşi grijă, îşi încrucişă palmele în poala fustei de mătase naturală şi zise:

— Văd că nu ai de gând să mă ajuţi în privinţa fratelui tău.

— Juan şi cu mine abia ne vorbim, mamă. Nu e bine să mă bag în treburile sale. Pe de altă parte, e şi el destul de mare acum.

— Da, optsprezece ani… Cea mai rea vârstă pentru un om. Vârstă la care poţi să-ţi strici toată viaţa.

— Nu crezi că exagerezi puţin?

María del Roser, gânditoare, alinie din nou cartea de vizită.

— Grea cruce mai am şi eu de dus cu voi, fiule. De ce nu vă împăcaţi? Oricât de grav ar fi fost ce s-a întâmplat la pension, s-a petrecut de mult. Au trecut aproape zece ani.

— Opt.

— Opt, zece, ce mai contează… Trebuie să fie o soluţie.

Amadeo luă cartea de vizită a văduvei Bruses şi o aşeză pe mapa de birou din faţa lui.

— Cum se simte astăzi Violeta? întrebă el. E mai bine?

María del Roser, abătută, dădu din cap că nu.

— Continuă să vomite. Conchita stă cu ea.

— Doctorul Gambus a văzut-o?

— Azi-dimineaţă. I-a recomandat să ţină un post sever. Cred că omul ăsta îşi pierde minţile. Putea măcar să-i dea nişte pilule. E clar

că medicii nu mai sunt ce erau înainte.

— Am să trec să o văd mai târziu.

María del Roser luă un coupe-papier. Îl privi. Îl întoarse pe cealaltă parte. Îl lăsă pe masă. Luă o cutie de tinichea de pe un teanc de caiete. Citi: „*Terry@Co, pentru un scris eficient*{13}. O lăsă pe birou şi luă o altă cutie: „Laxativul Busto. Eficace. Plăcut. Uşor de folosit. Ieftin. Nu produce iritaţii şi nici dureri".

— Eşti constipat, fiule?

Amadeo îşi ieşi din fire.

— Te rog, mamă. Pune cutia unde era.

— Nu trebuie să te ruşinezi. De secole, oamenii se constipă.

— Chiar trebuie să-ţi amintesc că acesta nu mai e biroul tatălui meu? Nu poţi să intri aici pur şi simplu şi să umbli peste tot.

María del Roser puse cutia de tinichea pe locul unde înainte fusese cartea de vizită şi îşi zise că fiul ei avea dreptate.

— E din obişnuinţă, iartă-mă.

— Vorbeam de Violeta, zise Amadeo, încercând să reia firul conversaţiei destul de dezlânate. Dacă starea nu i se îmbunătăţeşte în câteva zile, am să aduc un medic din Elveţia.

— O, Doamne! De ce tocmai de acolo?

— Pentru că medicii elveţieni sunt cei mai buni.

María del Roser cerceta pereţii. Nu i se părea firesc ca tabloul care o reprezenta pe Concha servind apă în *patio* să stea pe peretele principal.

— Acolo ar fi trebuit să pui un tablou cu tatăl tău, zise. Dacă ai fi pictat vreunul cu el, desigur.

— Mă gândesc să instalez telefonul aici, zise el arătând spre singurul perete liber. Cred că ar fi cel mai bine.

— Tatăl tău zicea că telefonul îl întrerupea din lucru.

Amadeo oftă. Se obişnuise cu zilele proaste ale mamei sale, zile în care nostalgia după vremurile apuse o făcea melancolică, plângăcioasă şi delăsătoare. Astfel de zile făceau deja parte din rutină, la fel ca vizitele lui Trescents sau nevoile gospodăreşti ale Eutimiei.

— Ce păcat că nu conduci tu afacerile, aşa cum a vrut tatăl tău, zise María del Roser cu o voce gâtuită, uitându-se tristă la peretele gol.

— Mamă, am mai vorbit de nu ştiu câte ori despre asta. De ce nu-i spui Conchitei să-ţi prepare un ceai? Nu ai nimic de citit?

Chipul mamei lui exprimă nemulţumire.

— Nimic care să-mi placă… Nu mai sunt scriitori ca altădată.

— Nu trebuie să te îngrijorezi din pricina afacerilor. Nepăsarea mea nu se reflectă în câştigurile anuale. Dimpotrivă, sunt mai mari ca oricând. Ba chiar am să încep să investesc în lumea spectacolului, cu ajutorul lui Bassegoda.

María del Roser pufni, exprimându-şi astfel poate dezacordul, poate

resemnarea.

— Să nu mai aud chestia asta cu medicul elveţian, zise ea, hotărâtă. De parcă sora ta ar fi pe moarte. Şi promite-mi că îi vei da atenţie lui Juan.

— Bine, mamă. Mă laşi în pace dacă îţi promit că aşa voi face?

— Nu. Te las în pace dacă-l avansezi. Are nevoie de o muncă de răspundere.

— E bine director la una dintre fabrici?

María del Roser zâmbi. În sfârşit, lucrurile începeau să se mişte.

— E perfect. Dar nu la una care să fie departe.

— Unde ţi-ar plăcea? La San Martin? La San Andres?

— San Martin e bine. Julián poate să îl ia cu maşina când iese de la universitate, îl duce, îl aşteaptă şi îl aduce acasă.

— În schimbul de după-amiază. Bine. Altceva?

— Nu râde. Am destule dureri de cap din cauza voastră.

— Chiar mâine voi vorbi cu Trescents, mamă.

Un foşnet de mătase însoţi ieşirea femeii. Părea mulţumită. Amadeo o urmă la mică distanţă şi încuie uşa în urma lui.

— Şi să ştii că pe mine încă mă mai poţi picta, zise ea, urcând încet treptele.

Să ne îndepărtăm acum de mamă şi de fiu, să-l lăsăm pe fiecare cu treburile sale şi să facem pe ascuns ceea ce îl înspăimântă pe Amadeo, iar María del Roser nu îndrăzneşte să facă: să tulburăm pacea lucrurilor. Începând, desigur, cu sertarul din dreapta biroului. Mai exact, cu un document ascuns de Amadeo sub vraful de hârtii, scris de Trescents, al cărui început promiţător sună astfel: „Raport despre muncitoarea cu numărul 789, de la fabrica de confecţii Golorons şi Fii, din San Andres, pe numele ei Montserrat Espelleta Torres, în vârstă de 16 ani”. Raportul e scris la maşină, are câteva pasaje subliniate cu roşu şi mai multe cuvinte încercuite: „16”, „loială”, „sora mai mică”, „revoltă”, „cuplete”, „arătoasă”. Raportul are ataşată o fotografie de grup cu muncitorii de la fabrică, dar vederea este prea generală ca să poată fi apreciate trăsăturile individuale. Pe spatele fotografiei stă scris cu creionul: „Montserrat Espelleta Torres e prima din rândul al doilea, de la dreapta la stânga”. Raportul e vechi, din februarie 1910. Cei doi ani care au trecut de când se află pe biroul lui Amadeo l-au făcut anacronic.

Printre hârtii se găsesc facturi astronomice de la restaurante, hoteluri, case de modă, marochinării, bijutieri, firme de închiriat maşini… Amadeo ţine la ele ca la nişte amintiri materiale ale unor nopţi de neuitat. O astfel de amintire e şi un bilet de la Octavio Conde: „Îţi mulţumesc pentru gentileţea şi discreţia de astă-noapte, prietene. Domnişoara Nuştiucum a fost într-adevăr o bucată excelentă, aşa cum

mi-ai zis. Se pare că avem aceleaşi gusturi. Aşadar, trăiască comunismul de cafenea! Te rog, distruge hârtia aceasta. Cred că încă sunt beat".

Mai există şi un titlu de proprietate asupra unui apartament din Rambla de Cataluna. Nu foarte mare, ţinând cont de nevoile şi obiceiurile familiei Lax, dar incredibil de vast pentru chiriaşii din epocile viitoare. Mai sunt şi facturi de mobilă, de rufărie, de ustensile de baie, ba chiar şi una de la un pat făcut pe comandă, toate cumpărate din magazinele El Siglo, cu discreţie maximă, fără a compromite pe cineva. Apar şi bilete de intrare la spectacole de toate tipurile: concerte de cafenea, cinema varieteu, cabaret, cumpărate aproape toate de la chioşcurile de pe bulevardul Paralelo. Mai e şi o fotografie cu dedicaţie a actriţei Raquel Meller, aşezată într-o cutiuţă plină cu cocaină, pe capacul căreia, pe interior, scrie de mână: „Praf magic pentru stomac de la doctorul Creus".

Acolo sunt şi bilanţurile financiare de la Banco de Barcelona, cuprinzând cifre ameţitoare, rapoartele acţionarilor, felicitări din partea partenerilor de afaceri pentru bunăstarea economică, liste cu clienţi europeni, americani şi asiatici, zeci de pagini pline de cifre care adună praf, fără să fie băgate în seamă de destinatarul lor.

Şi aşa, am putea continua să scotocim printre aceste indicii ale vieţii unuia dintre cei mai bogaţi industriaşi din oraş, şi totodată prea puţin interesat de bogăţia lui. Chiar dacă ne vom da seama, de fapt, că mai multă plăcere ne poate oferi ceasul de pe poliţă, dacă ne abandonăm tic-tacului său, ori formele geometrice trasate pe covor de razele soarelui pe măsură ce timpul se scurge.

Nu după-amiaza e cea care trece, ci secolele. Neînsemnaţi cum suntem, nu ne dăm seama de această trecere. La o simplă clipire se duce un deceniu. Zborul unei muşte prin încăpere durează un secol. Nouă, celor absenţi, nu ne pasă de timp: e mica noastră victorie. Când ne ridicăm privirea din nou, pe masă nu se mai află cutia cu pene de scris, nici lampa cu şiraguri de sticlă. Călimările au fost înlocuite de instrumente de scris luxoase, din argint şi agate. Tabloul care o reprezintă pe Concha ocupă acum un perete lateral. La loc de cinste stă un frumos tablou cu doamna María del Roser. Telefonul e unul de masă: un Thomson-Houston cu pâlnia şi casca aurite, prinse de o furcă neagră, ceea ce arată că lumea merge înainte, în ciuda a tot ce se întâmplă.

Biroul continuă să fie plin de hârtii, numai că acum teancurile sunt mai multe şi mai înalte. Ar fi mult prea obositor şi lipsit de sens să ne ocupăm de ele. Multă contabilitate, decizii de concediere, negocieri ale contractelor de muncă, măsuri compensatorii şi alte şi alte nimicuri care fac parte din viaţa unei mari companii. Mai de folos ne va fi să dăm atenţie scrisorii de la sanatoriul elveţian din Fribourg,

pentru scrierea căreia cineva a făcut risipă de cuvinte pentru a-şi cere scuze „în numele ştiinţei medicale” pentru că nu a reuşit „să găsească nicio soluţie în acest caz dramatic”. O altă noutate: un crucifix pe masă. Lumina soarelui e la fel de jucăuşă, dar covorul lipseşte din birou. Trebuie că e vară. Una dintre puţinele veri pe care María del Roser Golorons nu le-a petrecut la proprietatea ei din Caldes d’Estrach. Pentru asta e nevoie de un motiv. Răspunsul îl poate da liniştea. În toată casa domneşte o linişte grea, care pare să fi trecut şi în pasul monoton al ceasului. Nu departe, se aud femeile murmurând rugăciunea rozariului.

În birou e o căldură sufocantă, care nu incomodează însă pe nimeni. Suntem doar noi aici. Uşa continuă să fie încuiată, chiar dacă, de când a început această scenă şi până acum, a fost închisă şi deschisă de nenumărate ori. E drept că nu e nimeni, dar cei care au trecut pe aici şi-au lăsat urmele printre lucruri. Conchita a fost cea care a adus tăietura din ziar, ajunsă acum un cocoloş aruncat în coşul de hârtii. E o biată bucăţică de hârtie dintr-un ziar, dar pentru ea a reprezentat mult mai mult: o speranţă. E un articol despre puterile vindecătoare ale unui doctor francez, Mann, cel care nu numai că se prezintă drept „vindecător de cazuri disperate”, dar îşi mai şi provoacă tovarăşii de breaslă: „Domnilor medici, vă invit să-mi aduceţi bolnavii voştri incurabili”. Dacă e adevărat că pereţii au ochi şi urechi, atunci probabil că încă se întreabă ce o fi făcut-o pe Concha să ridice vocea la Amadeo, pentru prima şi ultima dată în viaţa ei, şi de unde o fi găsit el suficientă putere încât să-i spună doicii că nu mai era nimic de făcut în afară de a se ruga pentru ca totul să se sfârşească mai repede. Apoi a urmat veghea. Două nopţi la rând, Amadeo a stat închis în birou, cu coatele sprijinite pe masa plină de hârtii, cu faţa în mâini, şi a plâns în tăcere. În a treia zi a ieşit, s-a îmbrăcat în doliu şi a urmat sicriul cu trupul surorii lui, Violeta, moartă de leucemie, la şaisprezece ani.

Uşa a rămas închisă în următoarele trei zile. Pe birou, lucrurile păreau să se fi obişnuit cu dispariţiile periodice ale stăpânului. Ziarul acelei zile, învechit încă înainte de a sosi, prezenta o dată îngrozitoare, ziua morţii Violetei: 26 august, 1914. La pagina 13 se spunea câte ceva despre o reuniune a industriaşilor, ţinută în noaptea anterioară, la hotelul Ritz, unde s-a servit cel mai bun meniu, la douăzeci şi cinci de pesetas de persoană, pentru a sărbători neutralitatea Spaniei în conflictul european. La pagina 10, o telegramă venită de la Bilbao informa că englezii, în ciuda celor două mii de pierderi, curmaseră viaţa multor nemţi şi reuşiseră să doboare un zepelin. La pagina 11 se vorbea despre durerea de care era cuprinsă Italia după moartea papei Pius al X-lea, în timp ce se terminau demersurile pentru un conclav greu de întrunit din pricina războiului.

Iar la pagina 5, ca şi cum barcelonezii şi-ar fi exprimat clar dorinţa lor de distracţie din acele zile grele, era anunţat programul teatrelor şi al saloanelor de modă. Teatrul Cran Salon Dore oferea „programul de varietăţi cel mai complet din oraş”, punctul culminant fiind „cea mai frumoasă şi îndrăzneaţă dintre toate şansonetistele noastre”. Numele acesteia era scris cu majuscule: FRUMOASA OLYMPIA.

Însă, în acea noapte şi în următoarele, cel mai aşteptat dintre admiratorii artistei nu va ocupa locul său rezervat în primul rând. Nici nu o va vizita în cabină. Nici nu va împărţi patul cu ea.

Frumoasa Olympia, ingenuă şi încrezătoare, începea un lung şi lent drum către înfrângere, îndrăgostită de un bărbat nepotrivit.

De la: Violeta Lax
Data: 3 aprilie 2010
Către: Valerie Rahal
Subiect: Surpriză

Dragă mamă,

faptul că ţi-am înşelat aşteptările se datorează, ca de obicei, laşităţii mele. În acest caz, reflectată de nehotărârea mea.

Aş putea să-ţi povestesc vizita italiencelor, dar am s-o fac altă dată.

Am pentru tine două veşti care îţi vor trezi din nou interesul pentru povestea mea.

Prima veste ar fi că în sfârşit m-am hotărât să închei acea etapă a vieţii mele. Nu va trece o săptămână până când îl voi vizita la spital, îţi jur.

A doua e că iubirea mea din tinereţe nu e, aşa cum ai zis tu, „un cântăreţ celebru". E Margot Mallais. Adică: o cântăreaţă celebră.

Te las să te obişnuieşti cu ideea, mamă. Oricât de modernă ai fi, nu cred că-ţi va fi uşor să accepţi că iubirea vieţii fiicei tale a fost o femeie.

Te iubesc mult,
VIO

Raport despre Montserrat Espelleta Torres, în vârstă de şaisprezece ani, angajata cu numărul 789 de la fabrica de confecţii Golorons şi Fiii, din San Andres.

Scris de Tomás Trescents, februarie, 1910

1. Istoric familial:

Angajata e fiica lui Salvador Espelleta Bartomeus şi al lui Trinitat Torres Gilbert şi are doi fraţi mai mari, Miguel şi Salvador Espelleta Torres. Părinţii ei au început să lucreze în fabrică din anul 1897. Mama ei lucrează şi în prezent (secţia vopsitorie). Tatăl ei a dispărut în timpul tragicelor evenimente care au avut loc în ultima săptămână din iulie 1909, evenimente la care a participat activ. Începând cu data de 3 august e dat în urmărire generală. Cei doi fii ai lui, Miguel şi Salvador, au fost reţinuţi şi judecaţi de un tribunal condus de căpitanul de infanterie Luis Franco Cuadras, pentru revoltă şi instigare la revoltă, delict comis în aceleaşi zile. Amândoi ispăşesc o pedeapsă de cincisprezece ani de închisoare. O verişoară de gradul doi şi un unchi lucrează la fabrica noastră de cărămidă din Barcelona, fără să fi făcut vreodată probleme.

2. Descriere:

1,64 m înălţime. Aproximativ 55 de kilograme. 16 ani. Păr şi ochi negri. Bine proporţionată. Fire veselă şi săritoare. A început să lucreze la fabrica Golorons la vârsta de 9 ani, la secţia confecţii. La 11 ani a trecut la secţia vopsitorie, acolo unde la 14 ani a fost numită şefă de tură. Şefii de echipă nu s-au plâns niciodată de ea, în afara faptului că adeseori trebuie să-i atragă atenţia să nu mai cânte cuplete care nu sunt pe gustul tuturor. E curată şi punctuală. De trei ori a cerut creşteri salariale.

3. Prietenia ei cu domnul Juan Lax:

A început în perioada când domnul Lax a lucrat la raportul său cu privire la îmbunătăţirea condiţiilor de muncă ale angajaţilor. Domnişoara Espelleta l-a ajutat şi cei doi tineri – de aceeaşi vârstă – s-au împrietenit imediat. Muncitorii spun că i-au văzut adeseori sărutându-se, dar nu ştiu dacă relaţia continuă sau nu. Ce ştiu sigur e că nu s-a ajuns la lucruri mai importante.

XX

La opt dimineaţa, în ziua de sâmbătă, 23 aprilie 1932, Laia a ieşit în *patio*, cu foarfecele de grădină în mână, s-a dus direct la tufa de trandafiri galbeni, s-a uitat cu atenţie la flori, a ales un boboc abia deschis şi l-a tăiat aşa cum o învăţase maică-sa: exact deasupra unui nod, fiind atentă să nu se înţepe şi lăsând suficientă tulpină pentru ca trandafirul să poată înflori din nou. Cu floarea în mână, a coborât în grabă scara, s-a dus direct la bucătărie, acolo unde Antonia termina de pregătit tava cu micul dejun al doamnei Teresa Lax.

— Pot să pun trandafirul în vază? Te rog, te rog, zise fata.

Bătrâna servitoare îi dădu de înţeles printr-un gest că era de acord. Cu o atenţie nemaipomenită, Laia curăţă de frunze şi de spini partea de jos a tulpinii şi o puse în delicata vază de porţelan de pe masă. Ochii ei străluceau de încântare.

Gestul ei nu a fost observat de nimeni altcineva în afară de Antonia. Vicenta era deja prinsă cu cratiţele ei, Carmela se afla la etaj, Julián ronţăia o felie de pâine cu ulei de măsline şi încerca să citească nişte versuri satirice din ziar, în vreme ce Higinio îl aţâţa cu nişte vorbe ce păreau desprinse dintr-un discurs parlamentar.

— Atenţi mai sunteţi la cuvinte voi, catalanii! Nu puteţi să trăiţi şi voi într-o regiune, ca toţi muritorii din Republică? Nu, vouă vă trebuie un stat! Ce fel de stat? De tot felul de fanatici capabili să proclame independenţa camerei lor de baie şi apoi să convoace un referendum prin care populaţia să-i susţină. Şi, bineînţeles, populaţia acceptă, pentru că aici nimic nu e mai preţuit decât să fii diferit de ceilalţi. Altă limbă, alţi judecători, ba chiar vreţi şi alte legi. De ce să fiţi şi voi în rând cu toţi ceilalţi? Sunteţi liberi să aprobaţi tot ce aveţi chef, că doar de asta sunteţi suverani şi mai deştepţi decât oricine!

Julián avea o fire liniştită, ceea ce nu înseamnă că nu avea şi el ideile sale clare şi că nu era gata să şi le apere împotriva oricui s-ar fi nimerit, cu condiţia, totuşi, ca interlocutorul să nu-l scuipe în faţă când îi vorbea, aşa cum făcea acum Higinio, înfierbântat. Deocamdată, credea că e mai bine să-şi termine micul dejun, să citească cupletul la care nu se putea concentra nicicum, din vina lui Higinio, după care avea să se întoarcă să-şi continue munca începută, cea care îl scosese din fire pe întârâtatul administrator, adică să scrie cu vopsea pe un cearşaf vechi, cu majuscule, într-o catalană perfectă:

EL GREMI DE CONDUCTORS I XOFERS
VOL L'ESTATUT TAL COM L'APROVA
EL POBLE DE CATALUNYA{14}

Purtând acest mesaj, Julián, la fel de liniştit ca de obicei, se gândea să se prezinte în ziua următoare la Banco de Espana, locul de unde urma să înceapă marşul în favoarea ratificării statutului. În opinia sa, piedicile pe care guvernul de la Madrid le punea unei legi exprimate de voinţa şi drepturile poporului catalan constituiau un motiv mai mult decât suficient pentru un protest public. Era convins că efectul marşului va fi imediat şi că statutul va fi rectificat şi acceptat la Madrid, aşa cum era şi firesc. Vicenta urma să-l însoţească, doar nu degeaba fusese una dintre cele patru sute de mii de femei care semnaseră referendumul pentru noua lege, lăsând astfel de înţeles că, deşi nu aveau drept de vot, doreau ca vocea lor să fie auzită. Au căzut de acord să o ducă şi pe Laia, chiar dacă nu avea mai mult de doisprezece ani, ca să se aprindă în ea încă de mică una dintre grijile fundamentale ale omului: grija faţă de ceea ce-ţi aparţine.

— Sentimentele nu au nevoie de explicaţii, Vicenta. Trebuie să le urmezi, pur şi simplu, i-a zis Teresa înţelegătoare, când bucătăreasa i-a cerut câteva ore libere în ziua de duminică.

Dar felul lor liniştit de a-şi cere drepturile îi scotea din sărite pe unii, printre care şi pe Higinio.

— Sunt înconjurat de separatişti. Dar Alfonso XIII? Nu era prietenul familiei? Am luat-o razna cu toţii! Până şi stăpânii casei au ajuns să-l apere pe Macià cu statutul său, se plângea Higinio, născut în Chinchilla de Monte-Aragon, din provincia Albacete, acolo unde trăise până la vârsta de treizeci şi cinci de ani fără să-şi fi închipuit vreodată că poate exista o asemenea încâlceală politică.

— Sunteţi nişte pisălogi, vorbiţi mereu despre acelaşi lucru, zicea Antonia, în timp ce aproba conţinutul micului dejun al Teresei. Nu vă daţi seama că problema asta nu are rezolvare?

Pe farfuria de porţelan fin se găseau o portocală desfăcută, două felii de jambon şi un ou prăjit. Într-un coşuleţ de nuiele, în dreapta, erau două chifle proaspăt coapte. Trei bucăţele de unt fuseseră puse într-un bol micuţ de ceramică, iar în altul se găsea dulceaţa de mure, cea care îi plăcea stăpânei încă de când ţinea ea minte. Pe tavă se mai găseau tacâmurile, şervetul dantelat, paharul de sticlă şi ceaşca. Totul era cum trebuia să fie.

Cum Carmela nu era de găsit, Laia a sărit imediat:

— Pot să-i duc eu tava cu cafea şi suc, a zis şi s-a apropiat de tavă.

— Nu, copilă, nu. Ai putea să te împiedici pe scări.

Până la urmă, cum copila insista, Vicenta a fost de acord.

— Las-o, a zis Vicenta la urechea Antoniei. O adoră pe doamna Teresa. Se va descurca de minune.

Luară fiecare câte o tavă şi se îndreptară către camera Teresei.

Antonia era o femeie sfrijită, dar puternică. Se ţinea dreaptă ca o scândură şi se mişca foarte repede. Părul de un castaniu stins, des şi

lins, obişnuia să şi-l poarte prins într-un coc din care mereu îi ieşea câte o şuviţă rebelă. Văzută din spate, putea să pară o tinerică, dar faţa o trăda imediat ce o vedeai. Semnele celor peste cincizeci de ani de viaţă ieşeau în evidenţă prin ridurile de pe obraji, de la colţurile gurii şi din jurul ochilor, mai tare decât urmele lăsate de vărsatul de vânt, urme atât de vechi încât nimeni nu şi-o amintea fără ele. Le avea deja când a intrat în serviciul casei Bruses, şi chiar au jucat un rol decisiv când severa doamnă Silvia Bessa a ales-o dintre mai multe candidate. Mama Teresei avea stilul ei, foarte personal, de a alege servitorii şi întotdeauna prefera fetele urâte în locul celor frumoase, convinsă că, dacă bărbaţii nu se uitau la ele, atunci îşi făceau treaba mai bine. În privinţa Antoniei, cel puţin, a nimerit din plin. Era neobosită şi se mândrea cu o onestitate care nu putea fi pusă la îndoială, ca şi castitatea ei. Superioritatea ei morală se potrivea cuiva care niciodată nu a avut ocazia să cedeze tentaţiilor, dar, chiar şi aşa, nu era o persoană acră, dimpotrivă. Vorbea despre bărbaţi cu o seninătate incredibilă.

— Decât să mă căsătoresc, mai bine mă călugăresc! obişnuia să zică. Măcar Domnul îşi respectă femeile în pat.

Antonia a intrat în rândul servitorilor casei Bruses cu puţin timp înainte ca Teresa – Tessita, pentru ea – să se nască. I-a fost doică vreme de doisprezece ani. Ei şi surorilor sale, Silvita şi Luisa. A asistat la toate schimbările din casă şi le-a rezistat: de la atitudinea sobră a doamnei Silvia, la tristeţea ecleziastică a doamnei Matilde, până la dezmăţul copiilor rămaşi orfani. Treptat, a început să ocupe posturi de tot mai mare responsabilitate, de la şefa la bucătărie, până la cel de acum… Când Teresa şi Amadeo şi-au anunţat căsătoria, s-a rugat ca delicata ei stăpână să o ia cu ea în noua casă şi să o scape, astfel, de acea epavă în derivă. Din fericire, rugăciunile sale au fost ascultate. Când a apărut, cu aerul ei seniorial, în casa familiei Lax, nu puţini dintre servitori au simţit că odată cu ea se întorcea o anume splendoare a timpurilor trecute. Tuturor li s-a părut firesc să ocupe camera ce fusese a Eutimiei.

Antonia ajunse în capul scării, îşi sprijini atentă tava de coapsă şi bătu la uşă.

O voce slabă îi răspunse dinăuntru:

— Intră.

Imediat după ce a intrat, Antonia şi-a dat seama că starea sufletească a stăpânei se înrăutăţise. Teresa avea pleoapele umflate, aşa cum le are oricine a dormit cu ochii plini de lacrimi. Văzând-o, a încercat să zâmbească, dar zâmbetul era chinuit şi prea puţin convingător.

Antonia, urmată de Laia ca de un satelit, aranjă tăvile pe masa de lângă fereastră. Turnă cafeaua aşa cum îi plăcea stăpânei şi umplu

paharul cu suc. În tot acest timp, Laia, oprită în spatele Teresei, o fixa cu privirea pe aceasta. Privirea ei trecea de la papucii de casă cu fundă de mătase la vasul cu pudră de orez, de la pliurile fine ale capotului de mătase la mânerul de argint al pieptenelui cu care îşi îmblânzea buclele aurite. Şi încă: la bancheta din camera de toaletă, pe care zăceau câteva piese de lenjerie intimă înfrumuseţate cu broderie şi dantelă şi până la uşile întredeschise ale şifonierului care lăsau să se vadă haine uşoare de bumbac şi mătăsuri de vis.

Când ochii ei îi întâlniră în oglindă pe cei ai stăpânei, se sperie şi vraja se rupse. Simţi cum faţa îi lua foc exact în momentul în care Antonia îi întinse tava cu băuturi şi zise:

— Ţine-o bine şi du-o la bucătărie, te rog. Ai grijă să nu cazi.

Tânăra servitoare şi-ar fi dorit să ştie ce griji avea stăpâna, pentru că până şi ea îşi dăduse seama că se petrecea ceva. Mintea ei nu accepta că o femeie atât de frumoasă, atât de delicată şi de bogată poate avea probleme. Se gândea că, dacă ar fi fost în locul ei, ar fi rezolvat totul printr-o plimbare cu maşina sau comandându-şi haine noi la fiecare supărare. Îi era tot mai limpede că adulţii erau greu de mulţumit (dincolo de faptul că erau imposibil de înţeles).

Pe când ieşea, Laia a mai apucat să audă întrebarea pe care Teresa i-a adresat-o Antoniei:

— Ştii cumva dacă stăpânul s-a întors?

Laia, chiar dacă o rodea curiozitatea, s-a îndepărtat înainte de a auzi răspunsul Antoniei.

— Încă nu; şi au trecut deja trei zile de când e plecat.

Teresa îl scuză, cu un aer absent:

— O fi având probleme de rezolvat.

Antonia dă să spună ceva, dar se opreşte. A trecut mult timp de când nu mai spune nici jumătate din tot ce crede despre stăpânul casei. Şi mai ales nu-i spune Teresei, ca să nu îi facă rău cu părerile ei.

— Poate că ar trebui să vorbeşti cu soţul tău, Tessita, o sfătuieşte camerista, încercând să se stăpânească. Să-i spui că ai nevoie de mai multă atenţie. Nu cred că e bine să lipsească de acasă atâtea nopţi…

— E un om foarte ocupat, Antonia. Am ştiut asta încă de când m-am măritat cu el.

Teresa surâde, îşi pudrează nasul, se ridică, se duce la tava cu mâncare. Se preface că toate merg cum trebuie.

— Nu e vina lui. Eu sunt de vină, m-am trezit slăbită. Nu ştiu ce am.

Antonia se uită la ea fără să scoată o vorbă. Ea ar avea câteva explicaţii, dar preferă să tacă. Are avantajul celui care nu iese niciodată din casă şi abia dacă-şi deschide gura. Ştie tot ce se întâmplă în spatele uşilor. E mai atentă la vorbele celorlalţi. Face din intuiţie marele ei avantaj.

Teresa, uitându-se pe fereastră, ia o înghiţitură de suc de portocale.

— E înnorat? întreabă şi îndepărtează perdeaua pentru a-şi verifica bănuiala. Asta mai lipsea! Într-o asemenea zi.

Miroase trandafirul fără prea mare interes. Îşi lasă braţele să-i cadă, lipsite de putere, în poală.

— Trebuie să mănânci ceva, zice Antonia.

Drept răspuns, chipul Teresei se umple de silă.

— Nu pot. N-am poftă de nimic.

Antonia nu-şi ascunde îngrijorarea.

— Te vei îmbolnăvi dacă nu mănânci.

Se aud bătăi în uşă. Teresa îi spune să intre. Apare Conchita.

— Bună dimineaţa, doamnă Lax, zice doica, închizând uşa în urma sa. Doamna Lax ar vrea să meargă la Las Ramblas ca să vadă nişte cărţi şi m-a trimis să vă întreb dacă poate folosi maşina domnului Lax şi dacă dumneavoastră aţi vrea să ne însoţiţi.

Frazele bombastice ale doicii aduc instantaneu zâmbetul pe buzele Antoniei.

— Îl aştept pe domnul Lax, zice Teresa. Cred că s-a dus la şedinţa generală de la ora opt. Până când nu se întoarce, nu ştiu ce program avem. Cât despre maşină, nu e nicio problemă, bineînţeles.

Nu era nicio problemă pentru că, în ultimul timp, Amadeo conducea el însuşi maşina şi se bucura ca un copil de cel mai recent capriciu al său, un Rolls Royce, model Silver Ghost, considerat de mulţi ca fiind cel mai bun automobil din lume. L-a comandat direct de la Londra, exact în aceeaşi perioadă când a falimentat Banco de Barcelona, aşa că, din prudenţă, l-a ţinut ascuns câteva luni. De când s-a hotărât să iasă cu el, atribuţiile şoferului erau limitate la a scoate doamnele la plimbare şi la a rezolva urgenţe neprevăzute.

Odată ieşită Conchita, Teresa începe să se îmbrace. Are totul pregătit în camera de toaletă: compleul, colanţii, ciorapii de mătase. Ca în fiecare zi, Antonia i le-a pregătit cu devotament. Teresa nici nu s-a atins de cafea, iar acum se uită la haine fără chef. Camerista protestează, dar degeaba. Singurul interes al tinerei stăpâne e pentru vremea de afară.

— Uite! Se înseninează! Nici nu se putea altfel.

După douăzeci de minute, Teresa bate la uşa salonaşului soacrei sale, îmbrăcată într-un costum format dintr-o fustă şi o bluză somon şi o pereche de pantofi Columbia, cu toc Ludovic XV. E foarte frumoasă.

María del Roser are o zi bună. Tânăra îşi dă seama după cum îi răspunde.

— A, tu eşti, draga mea. Conchita mi-a zis că nu poţi veni cu noi la plimbare prin San Jordi.

— Aşa e. S-ar putea să trebuiască să-l însoţesc pe Amadeo la o reuniune sau la slujba de seară. Încă nu ştiu ce planuri are.

— Nimeni nu ştie, draga mea. Singurul plan al fiului meu pare a fi

să ne strice nouă planurile.

Teresa se mulţumeşte să tacă. Doica aşază un şirag cu trei rânduri de perle pe pieptul Mariei del Roser, care urmăreşte efectul lor în oglindă. Apoi îşi pudrează nasul, se uită atentă la chipul ei, îşi ascunde o buclă rebelă şi căruntă, oftează.

— Nu mai am ce-i face, zice, fără să fie clar dacă se referă la fiul său sau la imaginea ei. Aşază-te, te rog, bea puţin ceai.

María del Roser însăşi o serveşte pe noră: toarnă ceaiul, adaugă trei linguriţe de zahăr şi puţin lapte.

— Bea-l, o să-ţi facă bine. Nu-mi place cum arăţi.

Teresa încearcă, ia o înghiţitură, strânge din buze. Lasă ceaşca pe masă.

— Ce bine, zice amfitrioana, astăzi m-am trezit cu capul limpede.

Teresa zâmbeşte şi se bucură cu adevărat. Au trecut câţiva ani de când soacra ei a început să-şi piardă memoria. La început nu păruse nimic grav, câteva erori lipsite de importanţă: brusc nu-şi amintea unde îşi lăsase lucrurile sau ce avea de făcut a doua zi, uita numele celor pe care nu îi vedea frecvent sau le confunda pe noile servitoare. Toate acestea i se mai întâmplaseră, în ciuda faptului că mereu avusese o minte clară. Până într-o zi când s-a trezit simţindu-se destul de rău şi i-a cerut doicii să-l cheme pe doctorul Gambus.

— Doctorul Gambus a murit, doamnă, nu vă amintiţi? Acum vreo şase ani.

— Serios?

María del Roser şi-a încreţit fruntea şi a zis cu o virulenţă neobişnuită la ea:

— Aşa, fără să anunţe? Asta e trădare! Şi cât de atenţi am fost cu el! Şi cât de punctual l-am plătit! Ştii cumva unde s-a dus?

Surprinsă, Conchita începu să îngaime:

— Păi… la… cred că… la ceruri…

— Nici medicii nu mai sunt ce-au fost, murmura consternată stăpâna casei.

Partea bună a stării Mariei del Roser era că nu dura mult. Cu aceeaşi rapiditate cu care spunea cele mai neaşteptate şi incredibile lucruri, le şi uita.

— Despre ce vorbeam? întreba adeseori.

Când starea ei a început să se înrăutăţească, avea zile când nu-şi amintea numele fiului ei, nici rolul său în familie sau o confunda pe Teresa cu o servitoare.

— Fată, trebuie să te rog eu să duci tava asta?! Nu vezi că zace aici de ceva vreme? De ce stai acolo ca o sperietoare? Servitoarele astea tinere şi frumoase nu se gândesc la altceva decât cum să pună mâna pe un bărbat de familie bună, zicea María del Roser printre dinţi.

Conchita îi atrăgea atenţia:

— Doamnă, pentru Dumnezeu, e nora dumneavoastră. Nu-i vorbiţi aşa.

Atunci María del Roser se uita la Teresa ca de pe altă lume şi spunea ceea ce nimeni nu voia să audă.

— Într-adevăr, fiului meu îi plac femeile din ce în ce mai tinere. Însă trebuie să recunosc că ea e foarte delicată…

O vreme a continuat să scrie articole şi să-i primească pe membrii Clubului de Miercuri. Însă mai apoi, în doar câteva luni, mintea ei s-a stins ca o lumânare, şi locul acelei femei atât de avansate pentru timpul său a fost luat de o fetiţă zâmbitoare, în vârstă de şaptezeci de ani, care se îndrepta spre uitarea absolută. Atunci medicii i-au dat diagnosticul: demenţă senilă. Trebuia să doarmă cât mai mult şi să aibă linişte. Teresa a făcut tot ce a putut ca să nu-i lipsească nimic soacrei sale. Mai întâi a eliberat-o pe Concha de toate obligaţiile din casă şi a numit-o infirmiera personală a Mariei del Roser. A încercat să-şi găsească zilnic timp a o vizita cu diverse pretexte, ba ca să-i arate o pânză, ba ca să-i ceară sfatul în vreo problemă. O trata cu aceeaşi dragoste cu care ar fi tratat-o pe propria mamă dacă destinul i-ar fi permis. Teresa simţea că acum îi întorcea dragostea pe care María del Roser i-o arătase mereu, tratând-o de la început ca pe propria fiică.

— Nu am de gând să plec până când nu îţi vei bea ceaiul! zise brusc María del Roser, pe un ton imperativ.

Pe neaşteptate, mângâie cu palma ei uşoară faţa Teresei.

— Nu vreau să ţi se întâmple ceva rău, Violeta. De data aceasta te voi îngriji mai bine.

— Nu e Violeta, doamnă. E Teresa! Teresa! Nora dumneavoastră, o corectă doica.

— A, da! Ce proastă sunt! Ştiu prea bine că eşti Teresa. Şi sunt foarte mulţumită să te am de noră. Mereu m-am temut că fiul meu se va însura cu una dintre neruşinatele acelea care îi plac atât de mult. Am avut noroc cu tine.

Teresa zâmbi, mângâind palmele pătate de vârstă ale Mariei del Roser. Simţi o nostalgie nesfârşită pentru conversaţiile lor intelectuale din urmă cu câţiva ani.

— Despre ce vorbeam? întrebă pe neaşteptate María del Roser. A, da, despre ceai. Bea-l.

Teresa dădu pe gât ceaşca de ceai şi simţi că i se face rău. Se ridică în grabă şi fugi la baie.

María del Roser îşi luă eşarfa şi încălţă pantofii cu toc mic. Din baie, în ciuda faptului că se simţea rău, Teresa continua să-i asculte cuvintele:

— Eşti bine, draga mea? o întrebă soacra.

— Da, da, mergeţi fără grijă, reuşi Teresa să răspundă. Iar la întoarcere să-mi povestiţi totul.

Ieşind, bătrâna doamnă întrebă distrată:

— Ia împrospătează-mi memoria, Conchita. Aşa-i că nu avem nepoţi?

— Nu, doamnă, nu avem.

— Aha.

María del Roser rămase pe gânduri câteva momente, apoi schimbă brusc tema.

— Caii sunt pregătiţi?

— Nu, doamnă, automobilele nu au nevoie de cai.

— A, da, perfect. Felipe e gata?

— Julián, doamnă, fiul lui Felipe, cel care s-a retras după mai bine de treizeci de ani de serviciu.

Un gest de uimire fu urmat de unul de afectare.

— Cine să mai ţină minte şi numele astea ale servitorilor noi, Conchita. Important este să plecăm înainte să înceapă ploaia.

Prefăcându-se foarte preocupată, bătrâna doamnă plecă pentru a da o raită prin librării, aşa că Teresa putu vomita liniştită în singurătatea băii soacrei sale, apoi, eliberată de răul pe care i-l provocase ceaiul şi simţindu-se mai bine, coborî scara de marmură cu intenţia de a lua puţin aer şi de a mai vedea cum o duc trandafirii săi.

Spre surprinderea ei, când ajunse în salon, îl găsi aşezat acolo în fotoliul învelit în catifea galbenă, răsfoind relaxat *La Vanguardia*, pe don Octavio Conde. Văzându-l, Teresa tresări, căci nu se aştepta la vizite la o asemenea oră.

— Nimeni nu mi-a spus că sunteţi aici, se scuză ea.

— E firesc. Am întrebat de soţul dumneavoastră şi, cum nu e acasă, mi s-a spus că pot să-l aştept în salon. Dar, de fapt, am minţit, Teresa. Pe dumneavoastră voiam să vă văd.

Octavio Conde era îmbrăcat cu eleganţa-i bine cunoscută. Purta o jachetă petrecută, care îi venea atât de bine, încât nu putea fi decât făcută la comandă. Pantofii, strălucitori, erau de culoarea vişinei, asortaţi cu mănuşile şi cu batista de la piept. Cu toate acestea, ce avea mai bun Octavio Conde ţinea de farmecul său: zâmbetul sincer, ţinuta clasică şi manierele unui om stilat, la care femeile din oraş fuseseră dintotdeauna atât de sensibile.

Ultimele cuvinte ale vizitatorului făcură ca inima Teresei să se oprească o clipă.

— Pe mine? De ce?

— Vreau să vă întreb ceva.

— Şi nu mă puteţi întreba cu soţul meu de faţă?

— Soţul dumneavoastră nu înţelege chestiunile despre care vreau să vorbim. Nu vreţi să vă aşezaţi?

Teresa roşi. Surpriza şi suspiciunea cu care întâmpinase vorbele lui Octavio Conde o făcuseră să uite de obligaţiile sale de amfitrioană.

— Ba da. Iertaţi-mă. Aşezaţi-vă, vă rog. Aţi luat micul dejun? Vă pot servi cu ceva? întrebă ea, încercând să facă uitată impoliteţea de mai devreme.

Don Octavio refuză cu naturaleţe, continuând să zâmbească. Nu dădu nicio importanţă neatenţiei Teresei. Dimpotrivă: i-a plăcut foarte mult. În ciuda faptului că era celibatar, de-a lungul celor patruzeci şi trei de ani avusese timp să înveţe destul de multe despre femei încât să poată recunoaşte pe loc semnele unei tulburări sincere. Şi nimic nu-i plăcea mai mult decât tulburarea sinceră a femeilor onorabile. Prietenul său, Amadeo, era un om norocos, se gândea, în timp ce obrajii Teresei reveneau la obişnuita lor paloare, iar ochii ei îl scrutau cu o nevinovăţie plină de solicitudine.

— În urmă cu câteva zile m-am hotărât să fac ordine printre hârtiile tatălui meu, zise Octavio. Nu în actele contabile, ci în hârtiile personale, acelea prin care, chiar şi după atâţia ani, nimeni nu a îndrăznit să se uite. Am dat peste nenumărate surprize. De pildă, există multe documente cu privire la acea organizaţie spiritistă din care se mândrea că face parte.

Teresa se simţi uşurată văzând că discuţia ia o turnură deloc compromiţătoare. Se relaxa uşor, pierzând ceva din atitudinea scorţoasă de până atunci. Ba chiar aprobă dând din cap şi zâmbi uşor.

Nu apucase să-l cunoască pe Eduardo Conde, deşi era adeseori pomenit în cadrul familiei pentru determinarea şi inteligenţa sa. El, cel care împreună cu doi cumnaţi ai lui, pusese bazele acelui imperiu, pornind de la un magazin de cămăşi, pentru ca mai apoi să se dezvolte până a ajuns unul dintre cele mai mari centre comerciale din Spania, murise pe 27 martie, 1914, lăsând în urma sa o amintire vie ce nu avea să se şteargă prea curând. „Odată cu el dispare un om inteligent, onorabil, generos şi bun, care, fără alte instrumente în afara muncii neobosite şi a virtuţii moştenite de la părinţii săi, a ştiut să prospere şi să dea grandoare numelor sale imaculate. Moartea sa ne-a lăsat pustiul marilor singurătăţi”, se spusese în ziar la dispariţia lui.

— O să-mi ia ceva timp ca să clasific totul, continuă invitatul. E foarte mult material: scrisori, articole, chiar şi un jurnal scurt unde şi-a notat câteva dintre descoperirile care l-au impresionat mai tare. Desigur, câteva dintre acele descoperiri au avut loc chiar în această casă, în bibliotecă, în timpul reuniunilor găzduite de doamna María del Roser, la care a luat parte floarea spiritismului catalan. Mărturisesc că până să dau peste aceste documente, activităţile de acest soi ale tatălui meu nu m-au interesat niciodată. Dar acum, după ce i-am citit însemnările, mânat şi de golul lăsat în urma sa, m-am hotărât să fac câte ceva. Nu prea ştiam de unde să încep, până când, brusc, mi-am amintit de dumneavoastră şi mi-am zis: „Ce prost sunt. Teresa duce mai departe, cu demnitate, ce au început părinţii noştri.

Ea m-ar putea ajuta”.

Teresa roşi uşor.

— Duc mai departe? E cam mult spus. Abia mă iniţiez, zise ea. Aportul meu este modest, deocamdată. Nu ştiu cum aş putea să vă ajut. În ultimul timp, organizaţia se confruntă cu o mulţime de neînţelegeri. Nici măcar nu avem un sediu unde să ne adunăm. Bine ar fi să ne strângem din nou în biblioteca acestei case, dar Amadeo nu ar fi de acord cu aşa ceva.

Ochii lui Octavio Conde se însufleţiră.

— Tocmai mi-aţi răspuns la o întrebare pe care n-am apucat să o formulez. Voiam să vă întreb cum aş putea contribui la activităţile dumneavoastră. Acum ştiu. Începând de azi, la Marile Magazine El Siglo veţi avea o sală unde să vă reuniţi. Sunt acolo câteva saloane spaţioase destinate activităţilor culturale. Tot astăzi vreau să-i propun soţului dumneavoastră să expună într-unul dintre aceste saloane. Iar dumneavoastră trebuie doar să-mi spuneţi în ce zi vreţi să reluaţi activităţile spiritiste şi veţi găsi un salon pregătit cum se cuvine. Nici nu vă puteţi imagina cât de fericit mă simt!

Teresa zâmbi pentru prima dată în acea zi, de când se trezise. Zâmbetul îi înfrumuseţă chipul într-atât încât Octavio se simţi tulburat.

— Membrii organizaţiei se vor bucura mult când vor afla asta, zise Teresa.

— Spuneţi-le că şi eu mă bucur. Şi că tatăl meu ar fi fost fericit de-a dreptul. De când vreţi să începeţi?

— Cât de curând, mă gândesc. Când trebuie să vă spunem?

Octavio făcu din nou un gest prin care îşi arăta totala disponibilitate.

— Din partea mea nu e nicio grabă, Teresa. Pentru dumneavoastră, casa mea e mereu deschisă.

Emoţia o făcu pe amfitrioană să tacă. Octavio savură acel moment. Îşi aminti cât de puţine îi spusese Amadeo înainte de nuntă despre viitoarea lui soţie. Era o fată de familie bună, educată, frumoasă şi delicios de inocentă, care-i plăcea mult doamnei María del Roser. O femeie cu care să te poţi prezenta oriunde şi pe care să ţi-o poţi cu uşurinţă imagina mama copiilor tăi. Înainte de a o cunoaşte, nu i s-a părut ciudat că prietenul său nu se omora să vorbească despre viitoarea lui soţie. Până la urmă, nu îi vorbise despre niciuna dintre femeile pe care le cunoştea. Dar acum, când se afla la mai puţin de o jumătate de metru de Teresa, văzându-i reacţiile, temerile, modalitatea de a-i mulţumi, totul scos în evidenţă de delicateţea gesturilor şi de o mireasmă vagă, ca de fetiţă, nu înţelegea de ce prietenul său nu pusese mai mult suflet atunci când o descrisese.

Vorbele galante ale lui Octavio au deschis un abis de tăcere între cei

doi. Spre norocul lor, i-a salvat vremea. O aversă de ploaie răsună brusc în *patio.* Teresa sări în picioare.

— Ce e? întrebă Octavio, luat pe nepregătite.

— Soacra mea s-a dus în Las Ramblas să se uite la cărţi.

— Cred că mai degrabă va avea parte de o supă de litere, râse Octavio, clătinând din cap. Am spus deja: aprilie nu e o lună potrivită pentru a scoate cărţile în stradă. Data de 7 octombrie era mult mai potrivită.

Octavio Conde era un bărbat citit, dar, mai ales, un bun comerciant. Aşa încât de la bun început fusese împotriva deciziei guvernului condus de Macià, prin care data sărbătorii cărţii fusese mutată de pe 7 octombrie pe 23 aprilie, pentru a coincide cu ceremoniile religioase organizate cu ocazia celebrării patronului spiritual al oraşului. După părerea lui, cele două sărbători nu aveau nimic de a face una cu alta. De Sfântul Gheorghe era bine să cumperi flori şi să mergi la slujbă, iar 7 octombrie, când întreaga Spanie sărbătorea naşterea lui Cervantes, era ziua potrivită pentru ca librarii să-şi scoată cărţile pe tarabă. Era clar că sărbătorirea lui Cervantes nu se afla printre priorităţile guvernului catalan şi, cum nu se găsise un autor autohton mai important, s-au decis să-l dea pe Cervantes pe mâna Sfântului Gheorghe. Transformată într-o sărbătoare civică, cu o uşoară tentă revendicativă, pe gustul republicanilor, noua sărbătoare a avut loc pentru prima dată în 1931 şi a fost un dezastru din punct de vedere comercial. În ziua următoare, librarii i-au trimis preşedintelui de guvern o scrisoare prin care protestau faţă de schimbarea datei, aceasta fiind singura cauză, după părerea lor, pentru vânzările slabe. Printre motivele enumerate pentru a reveni la ziua de 7 octombrie se găsea şi acela că această zi era mai aproape de începutul de lună, şi, deci, de ziua de salariu a oamenilor mai săraci, „care nu prea mai au bani spre sfârşitul lunii". În încheiere, se mai adăuga: „Ca şi cum nu ar fi fost destul, tulburările politice recente şi sărbătoarea Sfântului Gheorghe, patronul Cataluniei, au fost ieri în prim-planul atenţiei oamenilor, care nu au mai fost interesaţi de librării şi de tarabele cu cărţi, aşa cum fuseseră în alţi ani. Desigur, trebuie să recunoaştem că sărbătoarea cărţii a crescut în aspectul ei extern, stradal, ajutată de faptul că a coincis cu festivităţile dedicate patronului nostru spiritual".

Teresa se încruntase tot mai mult, în timp ce ploaia se înteţea.

— Nimic nu e unde ar trebui să fie, murmură Conde. Sărbătoarea cărţii în aprilie, tata în ceruri, regele în Franţa, iar dumneavoastră căsătorită cu prietenul meu cel mai bun…

Teresa trecu peste ultimele cuvinte de parcă nu le-ar fi auzit.

— Mie mi se pare, totuşi, că primăvara merge bine cu cărţile. Cu condiţia să nu plouă, desigur.

— Aşa e. Iată motivul pentru care această sărbătoare trebuie să

prospere. Toată lumea vrea asta, nu numai dumneavoastră şi soacra dumneavoastră, din câte am înţeles. Fac pariu că, peste optzeci de ani, când se va fi şters până şi amintirea noastră, lumea va continua să iasă în stradă, să se bucure de soare şi să cumpere cărţi. Pentru a-ţi da seama de asta e suficient să faci o plimbare. Nu aţi ieşit deloc astăzi?

Întunecată, Teresa dădu din cap că nu.

— Ar trebui să ieşiţi chiar acum. Oraşul pare un târg de carte uriaş. Oamenii sunt entuziaşti, veseli, înflăcăraţi. Doar banii le lipsesc. Macià ăsta are fler pentru astfel de festivităţi, trebuie să recunoaştem. Ba chiar cred că are tot dreptul să le organizeze, dacă mă gândesc prin câte a trecut până să ajungă preşedintele guvernului.

Octavio Conde tăcu, încercând astfel să-şi stăpânească impetuozitatea, apoi adăugă aproape în şoaptă:

— Dacă m-ar asculta acum, Amadeo ar fi scandalizat, nu credeţi?

— Nu credeam că sunteţi de partea lui Macià.

Octavio ridică din umeri.

— Şi eu, ca atâţia alţii, sunt de partea celui care luptă pentru mine. Diferenţa stă în faptul că eu recunosc asta deschis, pe când majoritatea îşi justifică poziţia prin tot felul de teorii politice.

Teresa vede, ceva mai liniştită, cum ploaia începe să se mai domolească. Încearcă să fie atentă la conversaţie, deşi chestiunile politice o plictisesc de moarte.

— Şi, apropo, continuă Conde, mi s-a spus că Macià e foarte răcit, bietul de el. Va pierde festivităţile.

Ploaia se oprise cu cotul când urcă până la ei ritmul unor paşi hotărâţi. Teresa recunoscu imediat mersul soţului ei, care, în sfârşit, se întorcea. Îşi zise că aspectul lui va fi îngrijit, impecabil, ca întotdeauna. La început se întrebase unde reuşea să se pună la patru ace, dacă nu o făcea acasă, sau cine îl bărbierea cu atâta grijă. Mai apoi, tăcerea soţului ei şi presimţirea pericolului pe care l-ar fi atras o discuţie au făcut-o să renunţe la a-i cere explicaţii. Până la urmă, sora ei, Tatín, avusese dreptate când îi spusese înainte de nuntă: „o femeie norocoasă e aceea care nici nu întreabă şi nici nu este întrebată, iar un soţ bun e unul care plăteşte facturile şi nu deranjează”.

Amadeo intră, cu mănuşile şi pălăria în mână, şi era exact aşa cum bănuise ea: de o eleganţă rafinată. Îşi salută soţia şi o sărută pe frunte, apoi strânse mâna prietenului său. Teresa aproape că nu mai respira.

— Am uitat de vreo întâlnire? întrebă Amadeo, încercând să-şi explice prezenţa lui Octavio.

— Nici vorbă, răspunse Conde. Am îndrăznit să vin fără să anunţ. Aşa, i-am furat puţin timp soţiei tale.

— Ce e?

— Vreau să te rog să ne faci onoarea de a expune câteva lucrări în noul nostru salon de expoziţii.

Amadeo nu îşi ascunse satisfacţia.

— Mergem în birou? întrebă el.

— Am să vă trimit ceva de băut, zise Teresa, plină de solicitudine, deşi fusese eliminată atât de brusc din afacerile bărbaţilor.

În sinea ei, îşi zise că era o proastă. Cum i-a putut trece prin cap că soţului ei i se va părea ciudată prezenţa celui mai bun prieten al lui? Cum putea să aibă nişte idei atât de degradante legate de oameni de o asemenea nobleţe? Înainte să ajungă la scara de marmură, îl auzi pe Amadeo zicându-i cu obişnuitul ton autoritar:

— Îmbracă-te cu ceva mai sobru, draga mea. Vreau să mă însoţeşti la Guvern.

Întorcându-se către Octavio, îi explică:

— În acest an sunt în juriu la concursul de arhitectură pentru piaţa de flori. N-am avut de lucru! Ştiai că premiul e de patru sute de pesetas? Va fi complicat!

Teresa urcă şi se îmbrăcă cu alte haine. Îi plăcea să-şi însoţească soţul la recepţiile oficiale. Acolo, Amadeo era mai atent cu ea decât de obicei, zâmbea tuturor şi scotea în evidenţă acea latură a sa care stârnea admiraţia cunoscuţilor şi a ei, bineînţeles. La astfel de recepţii cu multă lume, unde participau personalităţile oraşului şi toate minţile cultivate, Teresa simţea cum străluceşte prin propriile-i puteri. Fusese educată pentru aşa ceva şi ştia destul de bine ce putere de atracţie exercita frumuseţea ei asupra celorlalţi. Şi mai ştia şi câtă invidie trezeau, atât ea, cât şi Amadeo. Dar mai avea încă un motiv de bucurie la astfel de petreceri: aproape întotdeauna se întâlnea cu sora ei, Tatín, după a cărei pălărie începea să se uite imediat ce ajungea, căutând-o cu nesaţ printre insipidele coafuri ce încercau să-i facă concurenţă. Capul lui Tatín ieşea întotdeauna în evidenţă. Era imposibil să te înşeli: sora ei purta cele mai exagerate panaşuri, ornamente florale excentrice sau pur şi simplu zorzoane extravagante. Îmbrăţişarea prin care Tatín o învăluia în mireasma de trandafiri şi vorbele ei nesăbuite aveau darul de a o face să uite de toate problemele.

În acea zi, Teresa avea nevoie mai mult decât oricând de cuvintele lui Tatín. Îşi simţea pieptul apăsat de o greutate sufocantă, îi venea să plângă şi o urmărea o presimţire rea. Ştia ce avea să-i spună Tatín atunci când se va apuca să-i înşire toate temerile sale: „Bărbaţii se satură de orice, Teresa. Şi au toată libertatea de a gândi şi de a acţiona. Bărbatul tău este la fel ca toţi ceilalţi. Bucură-te că încă te mai scoate din casă. Şi, dacă îţi lipseşte ceva, caută-ţi un amant. E cea mai bună soluţie".

Toate aceste sfaturi o scandalizau pe Teresa, dar le asculta pentru că aveau asupra ei efectul unui balsam. După ce stătea de vorbă cu Tatín, cele mai mari dificultăţi ale sale se dizolvau ca zahărul în apă.

În timp ce îmbrăca un compleu ceva mai lung, de culoare maro-deschis, Teresa se ruga să fie şi Tatín la recepţia de la Guvern. Îşi dorea ca sora ei, aşa cum făcuse de atâtea ori în astfel de momente, să-l ia la rost pe Amadeo, cu drăgălăşenie, ca să nu o mai lase singură atâta timp. Îşi dorea să stea cu ea cât mai mult timp, să nu-i pese de admiratorii săi şi să-i spună vreo bârfă din înalta societate sau vreun detaliu despre ultimele ei cuceriri. De asemenea, îşi dorea să-i dea şi vestea pe care deocamdată numai ea o ştia – chiar dacă María del Roser bănuise ceva în acea dimineaţă – şi să-i spună că, dacă copilul ei avea să fie fată, i-ar plăcea să-i dea numele ei. Nu María Auxiliadora, ci Tatín. Tatín Lax Bruses. Nume de femeie independentă.

Chiar dacă pentru aşa ceva avea nevoie de acordul soţului ei. Ca pentru orice altceva.

Din caietul Moleskine al Violetei Lax

Aprilie 2010

Inventarul conţinutului cutiei de biscuiţi găsite în camera zidită a Violetei.

— Desen infantil, în culori roşu, negru, albastru şi verde. Reprezintă o femeie (poartă o fustă lungă). Dimensiuni: 28 x 20 cm.

— Tăietură din ziarul La Vanguardia, din pagina de „Ştiri locale". Textul, publicat în 27 decembrie 1932, e dedicat înmormântării doamnei María del Roser Golorons.

— Notă publicată în La Vanguardia, ediţia din 27 august 1914: „Tânăra Violeta Lax y Golorons, născută la Barcelona, a murit după ce a primit sfântul maslu şi binecuvântarea apostolică (odihnească-se în pace!). Cu adâncă durere sufletească, mama sa, doamna María del Roser Golorons, văduva domnului Lax, şi fraţii defunctei, Amadeo şi Juan, împreună cu celelalte rude, alături de angajaţii societăţilor comerciale Industrias Lax şi Manufacturas Golorons aduc la cunoştinţa prietenilor şi cunoştinţelor greaua pierdere suferită şi îi roagă să o pomenească în rugăciunile lor şi să facă parte din cortegiul funerar ce se va forma astăzi, joi, de la orele 10, la casa defunctei, din pasajul Domingo, numărul 7, şi se va deplasa apoi la biserica de la Concepcion, iar de acolo la Cimitirul din Est. Nu există invitaţii personale.

— Catalog ilustrat publicat de Marile Magazine El Siglo. Sezonul toamnă-iarnă, 1899–1900, 130 de pagini.

— Paginile 9 şi 11 din La Vanguardia, ediţia din 27 decembrie, 1932, unde este descris incendiul care a avut loc la El Siglo, cu două zile înainte.

— Două fotografii tăiate dintr-un alt ziar (nu se ştie din care). În amândouă se vede o grămadă de grinzi contorsionate în interiorul unui edificiu în ruină, din care a mai rămas în picioare numai o parte din faţadă. Într-una dintre fotografii se vede şi o parte din Las Ramblas, iar în depărtare, turnul catedralei. În josul fotografiei stă scris: „Imagine cu hala principală după dezastru".

— Paginile 41 şi 48 din Lumina viitorului. Revistă de studii psihologice şi ştiinţe conexe. Numărul 272, din iunie 1934. Paginile conţin articolul „În memoria Mariei del Roser Golorons. Text omagial citit de Teresa Bruses de Lax în cadrul ultimului Congres de Spiritism din Barcelona"

— Un pliant cu programul celui de-al V-lea Congres Internaţional de Spiritism (Palatul de Proiecţii, Barcelona, 1–10 septembrie, 1934), în cadrul căruia printre vorbitori figurează şi Teresa Bruses de Lax.

— Douăzeci de pliante cu expoziţii ale lui Amadeo Lax, în diverse oraşe din Spania şi din alte ţări din Europa, între anii 1923 şi 1940. Unul dintre pliante este pentru expoziţia de la magazinele El Siglo şi poartă data de decembrie 1932.

— Fotografie de studio, realizată de B. Moreno (strada Canuda,

numărul 8) cu personalul de serviciu al familiei Lax. Sunt şase femei şi doi bărbaţi, cu vârste foarte diferite. Patru dintre cei mai în vârstă sunt aşezaţi. Ceilalţi stau în spatele lor, în picioare. Femeile poartă uniforme negre, cu şorţ şi bonetă. Pe dosul fotografiei, scris cu creion, se poate citi: „Anul 1910. Eutimia, Felipe, Vicenta, Julián, Rosalía, Higinio şi Carmela". Ordinea celor fotografiaţi nu corespunde numelor. Din lista de nume lipseşte Conchita, care apare în fotografie (în picioare, plină de viaţă, ceva mai înaltă decât restul, cu un coc în vârful capului şi un zâmbet de satisfacţie).

— Fotografie de studio realizată de B. Moreno. Un copil la o vârstă fragedă (în jur de doi ani) cu Concha îmbrăcată în uniformă. Copilul este Amadeo Lax. Pe spatele fotografiei, e scris cu creionul: 1890.

— Carte poştală (alb-negru) cu Coloseul din Roma, datată 5 octombrie 1908, trimisă pentru „Conchita Martinez Cruces, pasajul Domingo, nr. 7, Barcelona, Spania cu următorul text: „Dragă Concha: iată cum e Roma. Numai bucăţi. Sunt convins că tu ai găsi o modalitate de a o repara. Până atunci, eu o caut pe a mea de a deveni un mare pictor. O să vezi că voi reuşi, aşa cum mi-ai prezis. Te îmbrăţişează, al tău, Amadeo".

— Carte poştală (în culori) cu Turnul Eiffel din Paris. Acelaşi destinatar. Datată 19 noiembrie 1928. „Stimată Concha, Amadeo m-a rugat să îţi scriu pentru a-ţi spune că suntem bine şi că toată călătoria noastră decurge în cele mai bune condiţii. Vrea să avem încredere una în cealaltă. I-am spus că pentru mine va fi foarte uşor, ştiind că dumneavoastră sunteţi femeia căreia el îi datorează viaţa. Cu drag, Teresa"

— Carte poştală (în culori) cu piaţa San Pedro din Roma. Acelaşi destinatar. Datată 7 decembrie 1928. „Dragă Concha, am ajuns cu bine la Roma după ce am vizitat Berlin, Milano şi Bologna. Amadeo e îndrăgostit de Italia. Zice că nu ar fi nicio problemă pentru el dacă ar rămâne aici să trăiască. Deocamdată, nu va fi aşa: între Crăciun şi Anul Nou ne ducem în Grecia. Suntem bine şi călătoria e minunată. Cu drag, Teresa"

— Carte poştală (în culori) cu Partenonul. Acelaşi destinatar. Datată 31 decembrie 1928. „Câteva cuvinte din inima culturii occidentale pentru a vă dori tuturor un an nou îmbelşugat. Cu toată dragostea de la Amadeo şi Teresa". Scrisul e al Teresei.

— Carte poştală (alb-negru) cu Sfinxul de la Gizeh. Acelaşi destinatar. Datată 10 ianuarie 1929. „Dragă Conchita, Amadeo a ţinut neapărat să-l cunoască pe Tutankamon, aşa că iată-ne aici. Chiar şi în această perioadă, căldura e sufocantă. Aştept cu nerăbdare să începem ultima etapă a călătoriei. Mă gândesc mai mult la întoarcerea acasă decât la captivantele peisaje necunoscute. Amadeo e de părere că aşa şi trebuie să simtă o femeie măritată. Cu toată dragostea mea, Teresa".

— Telegramă din 25 februarie, 1929. „Ajungem mâine. Trimite o maşină încăpătoare. Cursa Marsilia-Barcelona. Aerodromul del Prat. Orele

11. Amadeo.”

Marţi, 21 decembrie 1932
La Vanguardia

INCENDIU GROAZNIC ÎN BARCELONA
Focul a distrus Marile Magazine El Siglo

Marile Magazine El Siglo, societate pe acţiuni, au fost distruse de un incendiu uriaş. Acel magazin central din Las Ramblas, care era o imagine vie a puterii economice catalane, a căzut, duminică, prada flăcărilor care, în mai puţin de două ore, au şters de pe faţa pământului ceea ce fusese realizat datorită unor eforturi uriaşe întinse pe mai mulţi ani şi unui spirit întreprinzător remarcabil. Sărbătoarea Crăciunului a fost umbrită de catastrofa care s-a derulat în cel mai popular loc de plimbare din Barcelona şi în toate casele, în timpul liniştit al sărbătorii petrecute în familie, s-a vorbit cu durere despre nefericita întâmplare, vestea cuprinzând oraşul cu rapiditatea unei ştiri nefaste. Viaţa oraşului a fost dată peste cap şi spectacolul trist al coloanelor de fum ce se înălţau deasupra edificiului – dând imaginea reală a uriaşei pierderi care era în plină desfăşurare – va fi de neuitat pentru generaţia actuală, ce a putut vedea cum se ruinau printr-un nefericit accident cele mai pur barceloneze magazine, care duseseră până dincolo de graniţe prestigiul comerţului catalan. El Siglo a fost, fără nicio îndoială, cel mai cunoscut magazin din Barcelona, cu rădăcini adânci în oraşul nostru, dar poate că a fost nevoie de această catastrofă pentru ca noi, barcelonezii, să ne dăm seama cât de dragi ne erau şi cât de apropiaţi ne simţeam de acele magazine de lux, impresionante şi moderne, primele de acest soi din întreaga Spanie şi, fără exagerare, unele dintre cele mai importante din întreaga lume.

Focul a fost necruţător şi nu a iertat nimic din ce a putut cuprinde, aşa încât, atunci când pompierii, care au făcut eforturi disperate, au reuşit să localizeze flăcările, împiedicându-le să se extindă, cele trei imobile care găzduiau magazinele nu mai erau altceva decât un imens rug, care distrugea cu repeziciune nu numai o firmă puternică, ci făcea să dispară şi un comerţ în cadrul căruia îşi câştigau pâinea peste o mie de familii.

Locul dezastrului

Să fi fost puţin trecut de zece şi jumătate dimineaţa, duminică, atunci când oamenii care se plimbau prin Las Ramblas şi-au dat seama că de sub porţile metalice de la Marile Magazine El Siglo ieşea un fum abundent. Imediat s-a dat alarma, paznicii şi câţiva cetăţeni care munceau prin preajmă s-au grăbit să le comunice şefilor şi pompierilor. Fumul, tot mai gros, a cuprins întregul edificiu şi a început să iasă prin numeroasele balcoane care dădeau spre Rambla

de los Estudios. Magazinele El Siglo ocupau trei corpuri ale clădirii, corespunzând numerelor 3, 5 şi 7 de pe Rambla de los Estudios. La numărul 1 se aflau birourile Companiei Generale de Tutun din Filipine şi birourile băncii Hispano Colonial. În cealaltă parte, El Siglo se învecinează cu Academia de Arte şi Ştiinţă, la parter funcţionând teatrul Poliorama. Partea din spate dă în Xuclá, o străduţă îngustă, lată de vreo doi metri abia, de unde se intra în El Siglo prin patru sau cinci uşi mari. Mai era o intrare din piaţa del Buensuceso, care ducea la raionul cu alimente.

Să nu uităm că la El Siglo se vindeau produse de toate genurile. Întregul magazin ocupa o suprafaţă de câteva mii de metri pătraţi, avea şapte etaje, şi la fiecare etaj era câte un raion; cel de jucării, de exemplu, care dădea în strada Xuclá, era unul dintre cele mai importante şi ocupa aproape tot parterul.

Primele încercări de stingere a incendiului au fost făcute de cei şapte paznici care rămâneau în El Siglo în zilele de sărbătoare. Au încercat să folosească extinctoarele aşezate strategic la fiecare raion, dar fumul era atât de dens şi s-a răspândit atât de repede, încât paznicii au fost obligaţi să părăsească edificiul pentru a nu muri sufocaţi. Unul dintre ei, Jose Sánchez, în lupta sa cu focul care se extindea fulgerător, a suferit arsuri la ambele braţe şi i s-a acordat primul ajutor la dispensarul din strada Sepulveda. Fumul provocat de incendiu era atât de dens, încât traficul maşinilor şi tramvaielor a trebuit să fie întrerupt. Primele ajutoare au sosit puţin după ora unsprezece. Pompierii şi-au instalat rapid maşinile şi furtunurile. Au venit echipe din toate unităţile din oraş, în frunte cu comandanţii.

Între timp, focul se extinsese cu repeziciune la întreg parterul, mai ales în cele două corpuri dinspre Academia de Arte şi Ştiinţă, iar ceea ce până atunci fusese fum gros acum se transformase în flăcări mistuitoare. E aproape inexplicabil cât de repede s-a extins focul în tot edificiul. E adevărat că mesele, vopselele, pânzele, jucăriile şi celelalte articole erau toate extrem de inflamabile, aşa că toate au ars în câteva minute, mistuite de un foc ce părea înteţit de o suflare invizibilă. La douăsprezece şi jumătate, edificiul văzut dinspre Ramblas prezenta o imagine impresionantă. Prin toate uşile şi balcoanele, ale căror canaturi şi jaluzele ardeau ca paiele, ieşeau nişte flăcări uriaşe în care lovea apa ce ţâşnea din furtunurile pompierilor. Dar focul crescuse într-atât, încât şuvoaiele de apa erau înghiţite pe loc. Toată latura edificiului ce da înspre Las Ramblas ajunsese să fie o vâlvătaie colosală. Căldura îi obliga pe toţi să se ţină deoparte. În timpul primelor încercări de stingere a incendiului, un pompier care s-a aventurat în interiorul edificiului a suferit simptome de asfixie şi a trebuit să i se acorde îngrijire medicală. Un paznic s-a ales şi el cu leziuni uşoare.

Se prăbuşeşte faţada

Focul, ajutat de un vânt care sufla dinspre sud, s-a înteţit foarte mult către strada Xuclá. Dat fiind că strada era foarte îngustă şi exista pericolul unei prăbuşiri iminente, pompierii s-au văzut obligaţi să lucreze din balcoanele şi terasele caselor vecine. Dar flăcările erau de o asemenea voracitate, încât devenise limpede că acea parte se putea prăbuşi în orice clipă. O oră mai târziu, o bucată din cornişă a căzut cu un zgomot infernal, urmată de mai mulţi metri din faţadă. Din fericire, pericolul de prăbuşire fusese prevăzut, iar strada închisă traficului, aşa că nu au fost victime.

La unu şi jumătate, pompierii, susţinuţi de forţele de ordine şi de mulţi cetăţeni, au reuşit să localizeze focul. Acoperişul şi etajele superioare ale edificiului s-au prăbuşit, rămânând în picioare numai zidurile şi aripa unde se aflau birourile. Focul continua să ardă în interior, dar destul de mocnit. În partea dinspre piaţa del Buensuceso, flăcările continuau să învăluie rămăşiţele faţadei, dar forţa lor mistuitoare scăzuse vizibil. La raionul de alimente şi băuturi au avut loc mai multe explozii care au produs o uşoară panică. Conform specialiştilor, exploziile erau produse de cutiile de conserve, de sticlele cu alcool şi alte articole asemănătoare.

Cauzele incendiului

Până la această oră încă nu se cunosc cauzele exacte, dar martori oculari care s-au aflat la faţa locului încă de la începutul incendiului susţin că de vină a fost un scurtcircuit produs într-una din vitrinele dinspre Las Ramblas, iar de acolo focul s-a extins, mai ales pe la marile scări interioare, până la etajele superioare. De aceea le-a fost pompierilor atât de greu să intervină. Neaşteptatele proporţii ale incendiului i-au demoralizat la început pe bravii pompieri, dar şi-au revenit repede şi au început lupta cu focul, în ciuda lipsei de apă şi a numărului redus de extinctoare, care, deşi sunt de mare utilitate, s-au dovedit totuşi ineficiente într-un asemenea incendiu, cel mai mare din Barcelona de până acum.

Încă din primele momente, la faţa locului au venit forţele de ordine şi de asalt şi edilii responsabili cu acea zonă, şi nu numai că au dat o mână de ajutor bravilor pompieri, dar au şi convins oamenii să se împrăştie şi să ducă vestea în tot oraşul.

Panica locuitorilor din strada Xuclá, care îşi vedeau casele ameninţate de vâlvătăi, a fost de nedescris. Au început să strige după ajutor, să ţipe de durere şi să-şi scoată în grabă strictul necesar din locuinţele ameninţate de foc. Flăcările care ţâşneau dinspre El Siglo erau atât de mari, încât ajungeau la balcoanele caselor de peste drum, iar apartamentele de la parterul acestora au fost evacuate.

În acea zonă şi-au concentrat eforturile şi pompierii, conştienţi că focul se putea propaga în orice clipă la casele vecine. Ne îngrozeşte numai gândul la ce s-ar fi ajuns dacă focul s-ar fi extins şi ar fi cuprins toate acele case, unite unele de altele, în care trăiesc sute de familii. Panica a cuprins şi zona din piaţa şi strada del Buensuceso, acolo unde există câteva imobile flancate de aripile magazinelor El Siglo. Câţiva dintre locuitorii acelor case s-au grăbit să evacueze locuinţele, fără să mai aştepte să vadă ce se va întâmpla. În zona pieţei, forţele aviaţiei militare, încartiruite în vechea cazarmă Buensuceso, au cooperat şi ele cu pompierii şi au făcut totul pentru a menţine ordinea.

Edificiul arde ca un rug imens

În ciuda eforturilor depuse de pompierii care luptau cu flăcările concomitent la cele trei faţade, aruncând toată apa de care se dispunea, la ora douăsprezece focul dobândise proporţii înspăimântătoare. Prin acoperiş ieşeau flăcări necruţătoare care se înălţau la zeci de metri, învăluite într-un fum negru şi gros. Întregul edificiu părea un rug uriaş, ce arunca flăcări prin cea mai mică deschizătură.

În afara unei mulţimi de vreo cincizeci de mii de oameni, la puţin timp după izbucnirea incendiului au venit la faţa locului şi proprietarii de la El Siglo, don Eduardo şi don Javier Conde. Amândoi erau negri de supărare. Mai ales don Javier, cel cu care am reuşit să stăm puţin de vorbă.

— Mai mult decât de noi, ne-a declarat el, îmi pare rău de angajaţii care vor rămâne pe drumuri. Pentru unii va fi la fel de dureros ca pentru noi, mai ales pentru cei ce lucrează aici de treizeci sau de patruzeci de ani.

Don Javier a profitat de ocazie pentru a ne mai spune că începând cu vinerea trecută era directorul magazinelor, înlocuindu-l în această funcţie pe fratele său mai mare, don Octavio, care plecase în Statele Unite, la bordul navei *Magallanes*, chiar în ziua de Crăciun. Cunoscutul om de afaceri intenţionează să-şi deschidă la New York propria afacere care, după toate probabilităţile, va fi la fel de prosperă cum fusese şi cea de acasă.

Pierderile

Sunt uriaşe. Deocamdată nu se pot preciza, deşi s-ar putea să atingă suma de trei sute de milioane de pesetas. Atât clădirea, cât şi bunurile sunt asigurate. Pierderile în bunuri au fost mai mari şi pentru că în această perioadă a anului, cu prilejul sărbătorilor de iarnă, El Siglo aducea mult mai multe mărfuri, în special jucării. Proprietarii încă nu pot spune dacă edificiul va fi reconstruit sau nu.

Magazinele El Siglo au fost fondate în urmă cu cincizeci de ani.

Niciodată nu s-a mai petrecut vreun incendiu în ele, în afară de câteva mici incidente soldate cu flăcărui, ce au fost repede anihilate. Magazinele erau dotate cu un set complet de extinctoare şi furtunuri şi erau deservite de pompieri particulari, dar, în acest caz, totul a fost zadarnic.

La ora cinci după-amiază, preşedintele Guvernului Autonom, don Francisco Maciá, s-a dus din nou la locul dezastrului, pentru a vedea personal cum decurgeau eforturile de stingere a incendiului. A rămas în zonă aproape o oră.

Noaptea de duminică spre luni

Pompierii, la lumina unor reflectoare îndreptate către interiorul edificiului, au continuat să ţină focul sub supraveghere întreaga noapte.

Comandantul pompierilor, domnul Jordán, ne-a zis că era încă periculos să intri în interiorul edificiului, din cauza fenomenului de contracţie a coloanelor şi a altor elemente de susţinere din metal.

La două noaptea, cum pericolul părea să fie îndepărtat definitiv din piaţa del Buensuceso, accesul publicului a fost redeschis în acea zonă. Mii de oameni au trecut prin dreptul faţadei, contemplând imensa grămadă de moloz în care fusese transformată bogăţia magazinelor. Totuşi, restricţiile de acces au fost menţinute în zonele din Las Ramblas şi de pe strada Xuclá, acolo unde pericolul de prăbuşire încă nu trecuse.

Pe durata incendiului, au fost răniţi doi pompieri şi trei cetăţeni care au dat o mână de ajutor. Cei doi pompieri răniţi au fost vizitaţi de primarul oraşului. La farmacia din strada Carmen, numărul 21, patru femei cu domiciliul pe strada Xuclá, suferind de atacuri de panică, au primit îngrijire.

Epilogul tragediei

Începând de ieri-dimineaţă, zonele din Las Ramblas şi din piaţa del Buensuceso au fost în întregime redeschise publicului, deşi lucrările necesare evitării unor prăbuşiri au continuat. La trei şi jumătate după-amiaza, preşedintele Guvernului Autonom, domnul Maciá, însoţit de soţia lui, doamna Lamarca, a vizitat din nou locul dezastrului. Au mai fost prezenţi primarul Aguade, deputatul don Martín Esteve şi câţiva consilieri. Conform unor date venite din partea domnului Ribe, şeful direcţiei de ordine publică, este foarte probabil ca de astăzi să se reia circulaţia, atât a tramvaielor, cât şi a maşinilor, prin Las Ramblas.

Vizita oficială încă nu se încheiase când s-a prăbuşit, cu un zgomot asurzitor, scara centrală din interiorul edificiului, lucrată în fier forjat şi inspirată din marile magazine europene. Zgomotul a fost atât de puternic, încât i-a speriat îngrozitor pe curioşii care erau ţinuţi la

distanţă de forţele de ordine. Nu au existat victime.

XXI

Să te naşti, să mori, iar între timp să găseşti ceva de făcut. Cam asta e viaţa, simplificând puţin.

În casa din pasajul Domingo, prima naştere s-a lăsat aşteptată mai bine de douăzeci de ani, până în 23 octombrie 1920, ziua în care pe Vicenta au apucat-o durerile naşterii în mijlocul unui hohot de râs ce-i fusese provocat de un cuplet satiric pe care i-l citise soţul ei. Julián era atât de serios citind versuri umoristice, încât întreaga scenă era de un umor nebun. Soţia lui fusese dintotdeauna publicul său cel mai entuziast.

Eu, de când m-am însurat,
Recunosc că m-am schimbat,
Înainte toate îmi plăceau.
Dar acum, vă spun pe şleau,
Că-mi plac toate, zău aşa,
Mai puţin nevasta mea.

Pentru Vicenta, cele şase ore care au urmat până când a născut pe cale naturală nu au mai fost chiar atât de distractive. Toate femeile din casă au ajutat-o cum au putut, până când a venit pe lume o fetiţă slăbuţă, brunetă şi nelegitimă, pe care părinţii ei au numit-o Laia. A fost ceva absolut nou, nu numai la demisol, ci şi în întreaga casă, de unde, în ultimul timp, oamenii nu făceau altceva decât să dispară.

Etajul al doilea era abandonat. Fosta cameră a copiilor fusese transformată într-un salonaş ciudat unde nimeni nu intra niciodată. Camera Violetei fusese încuiată definitiv. Amadeo se mutase cu totul la mansardă, acolo unde cu greu reuşeau să intre cameristele pentru a face curăţenie. Camera lui Juan se convertise în cameră de oaspeţi, dar încă îşi aştepta primii musafiri, deşi, la cum mergeau lucrurile în familie, prezenţa lor era din ce în ce mai greu de închipuit. Doar biblioteca îşi păstrase aspectul dintotdeauna, acolo unde, mai rare decât înainte, continuau să aibă loc întâlnirile Clubului de Miercuri. Etajul al doilea, ocupat aproape în întregime de încăperile bătrânei doamne, îşi păstrase aerul de odinioară. Mariei del Roser nu îi plăcea să-şi schimbe obiceiurile, şi cu atât mai puţin locul lor de desfăşurare, aşa încât continua să scrie la măsuţa în stil englezesc, să croşeteze în balansoar, aşezată în dreptul ferestrelor şi să se aranjeze în vasta ei cameră de toaletă de lângă camera de baie, care la vremea ei fusese de un rafinament unic. De cealaltă parte a coridorului se aflau încăperile ce fuseseră ocupate de Rodolfo. María del Roser a avut suficientă tărie încât să le golească, dar nu pentru a le utiliza din nou, aşa că odăile

continuă să aştepte să se întâmple ceva în familie. Încăperile senioriale de la parter sunt cele care au suferit cel mai puţin de pe urma exodului familial. Dacă n-am ieşi din salon, din *patio* sau din birou, am putea să ne iluzionăm că timpul a înţepenit. Cu condiţia, totuşi, să nu fim foarte meticuloşi şi să observăm câteva detalii: apariţia tablourilor în salon sau schimbarea plantelor de interior. Milieurile, dacă mai interesează pe cineva, continuă să fie din abundenţă şi la locul lor, aducând un omagiu mut acelei străbunici îndemânatice care le-a cusut. Timpurile se schimbă, dar, deocamdată, cei care le urmează curgerea şi-au păstrat gusturile intacte.

Să mai spunem că în acel an, 1920, plin de schimbări, Juan Lax Golorons a devenit părintele Juan. Astfel, pusese punct unui proces început în urmă cu şase ani, când o anunţase pe maică-sa că luase decizia de a intra la seminarul iezuiţilor. Vestea îi tăie Mariei del Roser pofta de a mai lua micul dejun şi îi dădu peste cap toată ziua, o zi în care trebuia să facă faţă rutinei unor vizite ce urmau să o ţină ocupată până după-amiază.

— Se pare că nu-mi aduci veşti prea bune, i-a zis maică-sa, văzându-l că intră în salon cu chipul radiind de emoţie. Văd în ochii tăi.

— Greşeşti. Vin să-ţi împărtăşesc fericirea mea.

Expresia de uluială a mamei sale îl încurajă să continue:

— M-am decis în privinţa viitorului meu.

În ultimele luni, văduva Lax suferise văzându-şi fiul cel mic cuprins de o nelinişte inexplicabilă. Începuse prin a-şi neglija studiile, apoi a renunţat la funcţia pe care ea însăşi i-o obţinuse aproape şantajându-l pe Amadeo, după care a început să slăbească, să fie tot mai palid, să lipsească de acasă şi să bea. Un astfel de comportament ar fi fost firesc în cazul unui spirit rebel şi nonconformist ca al lui Amadeo, dar în cazul lui Juan era un motiv de îngrijorare. De fiecare dată când vorbise cu el, obţinuse răspunsuri rezonabile şi promisiuni de a se pune pe calea cea dreaptă, dar atât. Starea lui de spirit deveni extrem de schimbătoare. Se comporta cu o iresponsabilitate de neînchipuit în cazul său. Subit, a început să petreacă în pat zile în şir, fără niciun chef de a se ridica.

Ca un făcut, suferinţa lui Juan a coincis cu agonia Violetei, iar moartea prematură a fetei a făcut ca orice altă problemă din familie să treacă pe planul doi. Au fost câteva luni de infern, în care María del Roser nu a făcut nimic altceva decât să fie aproape de fiica sa până în ultima clipă, rugându-se pentru ea şi neglijând restul. Boala Violetei fusese ultimul lucru care îi unise pe toţi din familie. S-au hotărât să o trimită pe bolnavă la un sanatoriu elveţian, unde se zicea că erau trataţi de boli mult mai grele chiar membrii familiei regale, dar unicul rezultat a fost că i-au prelungit agonia. După moartea ei, nimic nu i-a mai făcut vreodată să acţioneze laolaltă. Odată cu Violeta, nu a

dispărut numai mezina familiei, ci şi posibilitatea de a mai crede că nenorocirile au soluţie.

Părintele Eudaldo a fost o prezenţă constantă în toate acele luni triste, şi tot el a fost cel la care a apelat María del Roser pentru problema fiului său, după ce Violeta s-a stins. Iezuitul nu s-a lăsat rugat de două ori, ştiind prea bine că bolile sufleteşti necesită uneori intervenţii la fel de rapide ca şi în cazul celor trupeşti şi s-a închis cu Juan în cameră, unde au petrecut mai mult de opt ore, vorbind atât de încet, încât era imposibil să auzi ceva din afară.

În ziua următoare, tânărul s-a dus la mesa de la opt şi a luat micul dejun, dar fără să-i adreseze vreo vorbă fratelui său, Amadeo. María del Roser i-a mulţumit Domnului din ceruri pentru intervenţia miraculoasă a negociatorului său. A fost mulţumită de cum mergeau lucrurile până când Juan a lăsat-o perplexă dându-i vestea că urma să se preoţească. În acea zi, María del Roser blestemă oile rătăcite şi pe păstorii care simt nevoia să le aducă pe calea cea dreaptă. Şi, aşa cum i se întâmplase adeseori, blestemă şi ordinea în care cei doi băieţi veniseră pe lume. Cu totul alt cocoş ar fi cântat printre găini dacă Juan ar fi fost primul născut.

— Dar ce-ţi veni, fiule? îl întrebă ea. Niciodată nu ai fost prea interesat de religie…

— Dumnezeu m-a chemat, mamă. Ba chiar aş spune că m-a salvat.

— Salvat? De la ce, copile?

— Asta nu mai contează. Important este că a făcut-o şi că eu am ştiut să-l ascult. Părintele Eudaldo m-a ajutat să înţeleg toate astea.

— Şi nu-ţi pasă de viitorul tău ce părea strălucitor? Vrei să-i dai cu piciorul?

— Dimpotrivă. Îmi construiesc un viitor în care voi putea fi folositor.

María del Roser strânse din buze. Fiul său îi apucă mâinile, dându-şi seama că ultimele lui cuvinte o supăraseră.

— Nu spun asta împotriva dumitale, mamă. Întotdeauna m-ai ajutat. Dar există câteva lucruri care nu se pot rezolva şi niciodată nu va fi altfel. Nu te preface că nu ţi-ai dat seama.

María del Roser ştia, bineînţeles, aşa cum ştia şi că toate apropourile lui Juan aveau legătură cu Amadeo. Cu toate acestea, nu accepta că nu exista nicio soluţie. După atâţia ani, încă nu putea înţelege animozitatea dintre cei doi fraţi. Şi, desigur, continua să îşi spună că era numai vina ei.

Nu s-a mai putut face nimic. La douăzeci de ani, Juan a intrat la seminarul iezuiţilor. Doi ani mai târziu, după ce a parcurs toate stadiile iezuite, a făcut dreptul, apoi a studiat teologia la Madrid. A fost uns preot la data de 30 septembrie 1920, o zi în care umezeala şi căldura puneau serioase piedici oricărui soi de festivitate, inclusiv

celor ecleziastice. Ceremonia, plină de splendoare, a avut loc în catedrala din Barcelona şi a fost condusă de monseniorul Juan Jose Laguarda, care oficia ultima sa ungere în oraş. În loja familiei s-au aşezat María del Roser, părintele Eudaldo, Conchita şi câteva rude. Majoritatea servitorilor casei au fost prezenţi, dar au ocupat locuri mai în spate. Spre surprinderea ei, María del Roser s-a emoţionat când şi-a văzut fiul în genunchi în faţa episcopului care oficia, şi îşi va aminti ca de unul dintre cele mai emoţionante momente din viaţa ei clipa în care Excelenţa Sa i-a pus lui Juan etola şi casula, în timp ce litania continua în aerul îmbibat de tămâie.

Amadeo nu a putut să asiste la ungerea fratelui său. Pentru el, 1920 a fost un an nemaipomenit; a vizitat pentru prima dată oraşul New York, a acceptat o comandă venită de la Hispanic Society of America şi a vândut douăzeci şi patru de tablouri la preţuri exorbitante unor colecţionari americani. Achiziţia făcută de milionari a trezit interesul unor muzee, şi pentru câteva zile numele lui Amadeo Lax a fost pe buzele tuturor. Ar fi fost şi mai mult timp, dacă reticenţa lui faţă de relaţiile sociale nu l-ar fi împins să se întoarcă acasă.

Acea călătorie în Statele Unite s-a dovedit decisivă pentru evoluţia lui. Pentru prima dată a conştientizat că, la cei peste treizeci de ani ai săi, era cazul să înceapă să fie mai responsabil. Aşa că s-a hotărât să facă puţină ordine în viaţa sa de fante. I-a trimis o telegramă din New York lui Trescents, înainte de a se îmbarca: „Ai grijă ca apartamentul din Rambla de Cataluna să fie eliberat cât mai repede. La întoarcere, vreau să-i dau o altă utilitate”.

În timp ce se plimba pe puntea de la clasa întâi a transatlanticului de lux *Marques de Comillas,* pe drumul de întoarcere în Spania, Lax nu avea cum să prevadă cât de schimbate de circumstanţe vor fi hotărârile sale. La numai câteva zile după întoarcerea sa din America, în data de 27 decembrie 1920, Banco de Barcelona a anunţat încetarea oricăror plăţi. Era luni. Trescents, la opt şi jumătate dimineaţa, s-a prezentat cu o faţă de înmormântare. Amadeo era în salon, împreună cu bărbierul său, don Severa. Cum chestiunea părea importantă, l-a primit pe Trescents.

— Banco de Barcelona se prăbuşeşte. Au anunţat în această dimineaţă că nu pot să facă niciun fel de plăţi. Toată lumea e panicată şi îşi retrage fondurile. S-au format cozi nesfârşite la ghişee. Am încercat să iau legătura, din partea dumneavoastră, cu domnul Estruch, dar mi s-a spus că e bolnav şi că nu poate vorbi cu nimeni. Se zvoneşte că acţionarii şi cei mai importanţi clienţi urmează să aibă o întâlnire cu primarul. Cred că ar trebui să participaţi şi dumneavoastră, domnule, v-o spun cu toată sinceritatea.

Amadeo a ridicat din sprâncene. Avea un obraz plin cu spumă, iar celălalt îi era bărbierit doar pe jumătate. Severo se comporta de parcă

ar fi fost surd.

— De acord, Trescents. Voi face tot ceea ce crezi că trebuie făcut. Ai o fişă a pierderilor pe care ni le-ar putea cauza falimentul băncii?

— Desigur, domnule, zise Trescents ridicând o mână în care ţinea documentele, aici sunt. Cred că ar trebui să le examinaţi cât mai atent.

— E foarte grav?

— Prefer să vedeţi chiar dumneavoastră.

După ce a verificat hârtiile, lui Amadeo nu i s-a părut că situaţia ar fi fost chiar atât de gravă, constatând că de fapt viaţa lui nu se va schimba câtuşi de puţin în urma scufundării băncii. Totuşi, urmă pas cu pas sfaturile lui Trescents, de parcă ar fi urmat indicaţiile unui medic. S-a dus la întâlnirea cu primarul, a profitat de pe urma prieteniei sale cu câţiva bancheri, a dat telefoane unor clienţi importanţi, a subscris la cereri de ajutor urgente trimise guvernului condus de Maura şi a semnat zeci de documente. A reuşit să salveze o mică parte din investiţiile pe care le făcuse reprezentantul său.

Cum era şi firesc, în zilele următoare s-a vorbit mult despre cauzele acelui dezastru, ale cărui rădăcini păreau să vină din anii fastuoşi ai Primului Război Mondial, când industria catalană avusese beneficii uriaşe.

— Prea mulţi bani au încăput pe mâna speculanţilor. Lăcomia dă mereu de fundul sacului, a conchis don Octavio Conde, la fel de bogat precum cei pe care-i critica, dar mult mai atent.

Trescents se trezi într-o situaţie compromiţătoare şi vru să-şi dea demisia de onoare, dar Amadeo nici nu a vrut să audă. Unul mai bun ca el nu ar fi găsit nicăieri.

— Ai făcut ce te-am rugat în privinţa apartamentului din Rambla de Cataluna? l-a întrebat, în plină nebunie.

— Bineînţeles, domnule.

— Au fost probleme?

Clipa de tăcere ce a urmat a descris cel mai bine drama celui care scoate întotdeauna castanele din foc pentru alţii.

— Doar cele fireşti în astfel de cazuri, domnule, a zis avocatul.

— Bine. Cred că nu e cazul să scoatem apartamentul la vânzare. Ce zici?

— Nici vorbă, domnule. Mai mult, nu sunt timpuri potrivite pentru a vinde ceva.

Amadeo dădu din cap afirmativ, luă o tăietură dintr-un ziar şi i-o întinse lui Trescents.

— Cum ţi se pare?

Pe bucata de ziar era imaginea impunătoare a unui Rolls Royce, model Silver Ghost.

— Minunată.

— Comandă-mi unul. Vreau să fie exact ca în fotografie.

Trescents păstră foaia.

— Cu nebunia asta, n-am apucat să vă întreb cum v-a mers la New York.

— Extraordinar. Nu se vede? Asta are America: îţi vine să uiţi de orice nu e nou şi modern.

„Nou şi modern” – repetă Trescents în sinea sa –, „atributele cele mai perisabile din câte există”.

María del Roser se chinuise ani întregi făcând totul pentru ca lui Amadeo să-i vină mintea la cap. Totul începuse într-o dimineaţă când de la mansardă se auziră nişte zgomote ce păreau o alergătură de iepuri şi o trimisese pe Carmela, înarmată cu un măturoi, să vadă ce se întâmplă. Servitoarea s-a întors imediat, bulversată, şi i-a spus stăpânei că în „atelierul domnişorului” era o fată care tropotea fericită, în pielea goală.

În acea dimineaţă, María del Roser, contrar obiceiului ei, se hotărî să intervină în treburile lui Amadeo. Impunătoare şi hotărâtă, a urcat scara de marmură, a intrat fără şovăire în mansarda ce fusese cândva o debara şi a închis ochii prea târziu pentru a nu apuca să vadă indecenţa ce se petrecea printre pânze, şevalete, scaune şi cârpe în cuibul fiului său.

Cu privirea într-o parte, a zis:

— Domnişoară, trebuie să vă opriţi chiar acum şi să vă îmbrăcaţi. Vreau să vorbesc cu fiul meu între patru ochi.

Amadeo, care abia împlinise douăzeci şi unu de ani, nici nu crâcni. În faţa mamei sale, i-a pierit toată îndrăzneala de care dădea dovadă în tot mai desele sale escapade nocturne. Văzând că Amadeo se transformase brusc într-un tânăr cuviincios, cu privirea plecată, tânăra ieşi de după paravan şi îşi luă poşeta placată cu pietre preţioase false. María del Roser o cântări din privire înainte de a-i spune:

— Şoferul vă va duce unde trebuie să ajungeţi. Vă doresc o zi bună şi vă mulţumesc pentru tot.

Tânăra, poate puţin mai în vârstă decât Amadeo, nu a ştiut ce să mai spună, impresionată de modul elegant în care doamna o trimisese la plimbare.

María del Roser a închis uşa, s-a aşezat pe marginea patului şi i-a vorbit cu mai multă duritate decât oricând.

— Sper să fie pentru ultima dată când îndrăzneşti să-mi aduci în casă o asemenea creatură. Nu mai sunt bordeluri în oraş? E nevoie să-ţi amintesc că aici nu e unul dintre ele? Ne faci de ruşine numele. Nu voi tolera aşa ceva.

Bineînţeles că Amadeo nu era de acord cu spusele mamei sale, dar a avut delicateţea şi prudenţa de a tăcea.

— Pe de altă parte, mă îngrijorează faptul că umbli numai cu femei

uşoare. Te sperie femeile de condiţia ta? Preferi aceste cuceriri uşoare făcute asupra unor gâsculiţe de mahala? Te vezi atât de slab, încât trebuie să trişezi în loc să respecţi regulile jocului? Fiule, dacă vei continua aşa, tare mă tem că o boală venerică te va face bun de nimic înainte de vreme sau că-mi vei aduce de noră o femeie de pe stradă. Trebuie să-ţi vină mintea la cap odată pentru totdeauna, ce naiba! Ai anii necesari pentru aşa ceva, şi mai ales poziţia socială. Nu ne mai face de ruşine.

După ce a terminat de vorbit, María del Roser a ieşit la fel de demnă ca regina din Saba, lăsând în urma ei tăcerea ce urmează unei declaraţii de război.

Începând din acea zi, nu a existat tânără nemăritată de familie bună despre care să nu-i vorbească fiului ei.

— O ştii pe domnişoara Garf? Am înţeles că e o pianistă excelentă. A fost eleva lui Enrique Granados.

— E plictisitoare, mamă. Şi încă poartă corset.

— Dar am auzit că fiica bancherului Benigne de Riva e mereu în pas cu moda, e degajată şi se poartă cu dezinvoltură. A studiat la liceul francez. Vrei să o invităm la masă?

— Cum vrei, mamă, răspundea Amadeo cu indiferenţă. Cred că o cunosc. E rotundă ca un elefant.

— M-am întâlnit într-o zi, la hipodrom, cu domnişoara Carles-Tolrá. E frumoasă, dar cam slabă pentru gustul meu. O cunoşti?

— Da, Octavio a ieşit cu ea într-o vreme. E o risipitoare veritabilă.

Apoi, María del Roser a aflat că în familia Bruses erau patru frumuseţi de măritat şi s-a grăbit să intre pe fir. I-a scris doamnei Matilde, pe care o văzuse de câteva ori la actele de binefacere, a periat-o puţin pomenind despre cinstea pentru care era recunoscută casa ei şi i-a dat de înţeles că există posibilitatea ca bogatul ei fiu moştenitor, pe care diavolul îl mânase spre pictură, să facă portretul fiicelor sale cu bucle aurite. Doamna Matilde, o doamnă înainte de orice altceva, nu a întârziat cu răspunsul, scriindu-i lui Amadeo despre intenţia sa de a-i comanda să realizeze portretele familiei. Era vorba despre mai multe decât îi sugerase María del Roser: un tablou pentru fiecare dintre copiii ei vitregi, pentru a nu stârni niciun fel de bănuieli. Şi al ei înseşi, pentru a-şi face o părere despre pretendent. Bineînţeles că totul urma să fie făcut fără nicio referire la María del Roser, care îi ceruse favoarea.

María del Roser i-a rămas veşnic recunoscătoare.

Amadeo a continuat să aducă femei în casă, dar a învăţat să o facă atunci când mama lui nu era acasă.

Între douăzeci şi treizeci de ani, lunile călduroase au fost ideale pentru asemenea ocupaţii. Cum nu se omora după sezonul estival, a

rămas în Barcelona de câte ori a putut. A renunţat din proprie iniţiativă la servitori şi a trebuit să ducă o grea muncă de lămurire cu mama lui, care nu înţelegea cum avea să se descurce singur, fără cineva care să-i gătească şi să-i calce hainele. Până la urmă, temându-se că María del Roser nu va mai pleca nici ea peste vară, a fost de acord să angajeze temporar, până reveneau servitorii casei, un intendent, o femeie care să-i spele şi să-i calce hainele şi o servitoare.

Primii ani au fost cei mai frumoşi. Amadeo îşi petrecea vara trăind ca un paşă. Cea mai importantă decizie a zilei era la care restaurant urma să mănânce. Dimineaţa bântuia gol prin casă şi arareori picta. Prefera să picteze după-amiaza, când profita din plin de lumina soarelui, dacă nu cumva era ocupat cu vreo domnişoară. Nopţile şi le petrecea la teatru sau prin localurile de pe bulevardul Paralelo, însoţit adeseori de prietenul său, Octavio, la fel de dornic de distracţii ca şi Amadeo.

— Dacă părinţii noştri ne-ar vedea acum, ne-ar dezmoşteni pe loc, zicea Amadeo râzând, conştient de excesele pe care le făceau.

Avea dreptate. Dacă ar mai fi putut, tatăl său i-ar fi dat o pedeapsă exemplară. În schimb, tatăl lui Octavio nu intervenise niciodată prea mult în viaţa fiului său, dar asta numai pentru că îşi dăduse seama că odrasla sa o va lua pe calea cea bună înainte de a fi prea târziu.

Ca şi cum ar fi o formulă magică pentru a opri timpul, să trecem la următoarea scenă folosind ultimele cuvintele de mai sus ale lui Amadeo, rostite în salon. Am putea alege oricare altă noapte albă dintre multele petrecute acolo de cei doi prieteni. Deşi altele nu ar fi exemplare precum aceasta.

Sunt aşezaţi în fotoliile învelite în catifea galbenă. Şemineul, desigur, e stins. Uşa dinspre *patio* e larg deschisă. Suntem în 1913, an când amândoi au împlinit douăzeci şi patru de ani. Se simte o uşoară briză plăcută, chiar dacă insuficientă pentru a domoli arşiţa sfârşitului de iulie din Barcelona.

— Tot ce poţi face cu o femeie e să o modelezi după gustul tău, zice Amadeo, fără patimă, urmărind stucaturile tavanului, uşor ameţit de alcool. Să o iei ca pe o materie primă, ca un diamant brut, apoi să îndepărtezi tot ceea ce are în plus pentru a-i da exact forma dorită de tine. E, dacă vrei, ca şi cum ai dresa căţeluşi de circ; femeile sunt la fel de ascultătoare şi de maleabile. Aşa, măcar rămân şi ele cu ceva când treci la următoarea, nu crezi?

Cei doi bărbaţi râd deşănţat, chiar dacă amândoi ştiu că Amadeo a vorbit serios. Modalitatea aceea de a acţiona, pe care a rezumat-o atât de bine, e la ordinea zilei pentru el: se duce la un spectacol, se opreşte asupra celei mai tinere coriste sau a celei mai proaspete balerine şi imediat după lăsarea cortinei se duce în cabina ei. Înainte de a ieşi împreună, o pune să facă o baie adevărată, apoi o duce la un magazin

să o îmbrace ca pe o doamnă, după care o invită la cină într-un separeu de la Cafe Suizo, acolo unde chelnerii s-au obişnuit cu excesele sale şi nu îi mai miră nimic. Însoţitoarea sa bea şampanie franţuzească până îşi pierde controlul, râde ca o iapă şi trăieşte visul de a fi intrat într-o altă lume. Noaptea se termină pentru ea într-un pat, al ei sau dintr-o cameră de hotel, în care de obicei se trezeşte singură. Pe măsuţă găseşte o sumă frumuşică. La uşă o aşteaptă Felipe, gata să o ducă de unde a venit.

— Cunosc câteva care nu s-ar lăsa manevrate nici în ruptul capului, zise Octavio. Femeile din zilele noastre sunt mult diferite de înaintaşele lor.

Amadeo dă din mână nepăsător.

— În această privinţă, modernitatea se înşală.

— Iar unele dintre şansonetiste chiar nu au nevoie să fie modelate câtuşi de puţin.

Octavio zâmbeşte, îmbătat de frumuseţea inaccesibilă pe care o văzuse în acea seară.

Fuseseră la teatru, la Salon Dore, unde o admiraseră pe Frumoasa Olympia, pe care Octavio încă nu o cunoştea. Oarecum firesc, dacă ne gândim că obligaţiile impuse de tatăl său îl ţinuseră în ultimul timp departe de viaţa de noapte. Acum duce o viaţă de întreprinzător catalan. Adică se culcă la zece şi jumătate. Nu are timp de femei. Dar, Domnul fie lăudat, prietenul său are grijă de sănătatea şi nevoile sale şi îl ţine la curent cu tot ce apare nou prin oraş. Dacă nu ar fi fost Amadeo, deja s-ar fi transformat într-un bătrân de ceva mai mult de douăzeci de ani. Frumoasa Olympia e una dintre acele apariţii de care vorbesc cu toţii şi pe care nu ar fi cunoscut-o fără ajutorul prietenului său. Şi le dă bucuros dreptate tuturor celor care nu numai că recunosc farmecele frumoasei cupletiste, dar mai şi mor de dragul ei. De acum înainte, Octavio face parte din rândurile celor mai înfocaţi admiratori ai ei.

Cei doi tineri se bucură de faptul că au cunoscut-o, şi râd încet, în timp ce beau al treilea coniac şi-şi dau jos cămăşile. Pentru această noapte, Amadeo i-a pregătit o surpriză de proporţii.

— Din cauza acestei frumoase Olympia eu n-am să mă însor vreodată, zice Octavio, exagerând puţin. La ce bun, după ce am văzut acel trup? Crezi că o să mai găsesc vreuna ca ea? Şi ce să mă mai mulţumească după ce am văzut strălucirea paradisului?

Octavio îşi dă ochii peste cap şi pronunţă cuvintele emfatic ca un poet parnasian. E ameţit şi e gata să se ameţească şi mai tare peste câteva ore.

— Ştiam că-ţi va plăcea. Ce-ai da pentru o noapte cu ea?

Octavio izbucneşte în râs.

— Cu cine? Cu această zeiţă? Eu?!

— E vreo problemă? Te sperie ideea?

— Tu ai spus-o! N-am curaj pentru aşa ceva. Nu ştiu să mă duelez. Şi am înţeles că o întreţine un industriaş.

— Cred că nicio femeie nu merită să te duelezi pentru ea, zice Amadeo, în timp ce Octavio clatină din cap, gânditor. Un industriaş? De unde ştii?

— Tot oraşul ştie. Şi se mai zice şi că industriaşul a descoperit-o şi a făcut-o să triumfe.

— Trebuie să fie un bărbat influent, zice Amadeo într-o doară, amuzat de întreaga poveste.

— Şi norocos, spune Octavio, cu un aer de înfrângere nedureroasă. Să ai numai pentru tine o asemenea frumuseţe! De neimaginat!

— Cât ai fi dispus să plăteşti pentru a fi în locul lui?

— Ai de gând să-mi faci cadou o noapte cu Olympia? Generosule! Îl cunoşti pe întreţinătorul ei, sau eşti gata să te duelezi pentru mine?

— Dacă vrei să te duelezi pentru ea, n-ai decât, dar te avertizez că am o ţintă foarte bună.

Octavio încearcă să ţină pasul, dar aburii alcoolului îi îngreunează mintea. Îşi freacă obrajii, ridică din sprâncene. Dar tot nu reuşeşte să înţeleagă. Amadeo se hotărăşte să-i întindă o mână de ajutor.

— Eu sunt industriaşul despre care ţi s-a vorbit.

Octavio rămâne cu gura căscată şi cu ochii cât cepele. E atât de uluit, încât prietenul său izbucneşte în râs.

— Tu?

Un hohot de râs e singurul răspuns.

— Nu se poate! Îţi baţi joc de mine!

Amadeo se ridică, scoate o legătură de chei din buzunarul jachetei sale şi i-o întinde prietenului său.

— Constată tu însuţi. Rambla de Cataluna, numărul douăzeci şi şase, apartamentul numărul trei. Acolo locuieşte Olympia. De fapt, e apartamentul meu, dar o las să stea acolo. Dormitorul e ultima cameră. Spune-i că eu te-am trimis.

— Cum… Aşa, pur şi simplu? Şi dacă doarme?

— Trezeşte-o şi spune-i să aibă grijă de tine ca şi cum ai fi eu.

Octavio simte că dorinţa îi înnebuneşte inima şi îi provoacă o durere insuportabilă între picioare.

— Ce mai aştepţi? Vrei să rămâi aşa, ca viţelul la poarta nouă? întreabă Amadeo.

— Nu, nu, sigur că nu. Dar dacă e o păcăleală, jur că te omor.

Amadeo zâmbeşte, sigur pe el.

— Mai degrabă gândeşte-te cum o să-mi mulţumeşti. Sunt sigur că măiestria ei în pat îţi va plăcea mai mult chiar decât cea de pe scenă.

Octavio scoate un fel de urlet şi dă fuga să-şi îmbrace cămaşa, jacheta, ghetele.

— Cum arăt? întreabă, pieptănându-şi părul cu degetele.

Miroase a alcool.

— Irezistibil.

— Urează-mi noroc!

Coboară scara ca o vijelie. Amadeo îşi toarnă încă un pahar, stinge lumina, iese în *patio*, se tolăneşte în hamac, sub cerul nopţii. Simte o plăcere apropiată de cea a unui răufăcător care tocmai a comis o tâlhărie fără a fi prins. Îşi imaginează surpriza frumoasei Olympia când se va trezi cu Octavio în miez de noapte şi primirea binevoitoare pe care i-o va face când acesta îi va spune cine l-a trimis. Se gândeşte la prietenul său bucurându-se de ea. Îşi închipuie reproşurile cu care îl va întâmpina Olympia în noaptea următoare. Savurează de pe acum umilinţa pe care poate că o va vedea în ochii ei. Teama ca lucrurile să nu continue aşa de acum înainte. Simte chiar o uşoară excitare.

Adoarme dorind să vină mai repede dimineaţa şi odată cu ea şi povestea lui Octavio.

Ţânţarii se ghiftuiesc cu sângele lui.

De la: Violeta Lax
Data: 7 aprilie 2010
Către: Drina Walden
Subiect: URGENT

Drina, fă-mi, te rog, o favoare. Am nevoie de numărul de telefon al actualilor proprietari ai tabloului care-l reprezintă pe don Octavio Conde în biroul său din magazinele El Siglo. Ţi-l aminteşti? E un tablou pictat de bunicul meu şi face parte din actuala expoziţie a portretiştilor. În fotografiile apărute acum o lună în *USA Today,* tabloul se vede chiar în spatele primarului, în timpul cocteilului de la vernisaj (dacă nu îţi răspund, asta nu înseamnă că nu mă uit la linkurile pe care mi le-ai trimis). Te rog, răspunde-mi repede, nu face ca mine.

Promit că, imediat ce mă voi linişti puţin, îţi voi scrie ce mă ţine atât de prinsă. Deocamdată, pot doar să-ţi spun că priorităţile mele sunt cu totul altele decât de a apărea la CNN. Inventează ceva, dacă crezi că aşa vei scăpa de problema asta, dar ia-mi de pe cap chestia asta cu media, te rog. În aceste momente e ultimul lucru de care am chef. Şi hai, gata, nu te mai supăra.

Te pup,
VIO

De la: Drina Walden
Data: 7 aprilie 2010
Către: Violeta Lax
Subiect: RE: URGENT

Mă surprinde lipsa ta de memorie, Violeta. Actualul proprietar al tabloului de care-mi vorbeşti este un domn din Barcelona, Gabriel Portal, cred că e şi ceva rudă îndepărtată de-a modelului, care ne-a scos sufletul cu pretenţiile şi grijile sale vreun an de zile, până-ntr-acolo încât era să renunţăm. Ataşez datele pe care le avem despre el, acolo vei găsi şi ceea ce te interesează. De exemplu, ştim că trăieşte în „Zona Alta" din Barcelona, are şaptezeci şi patru de ani şi e o adevărată eminenţă.

În privinţa interviului de la CNN, te-ai trezit cam târziu. Au trecut deja vreo două săptămâni de când m-au făcut cu ou şi cu oţet pentru că i-am lăsat cu ochii-n soare. Lucrurile au luat o turnură extrem de serioasă, cu tot felul de ameninţări şi presiuni la cele mai înalte niveluri. Cred că atunci când te vei întoarce va trebui să explici ce te-a putut face să nu ajungi la televiziunea cu cei mai mulţi spectatori din lume.

Îmi pare rău, Violeta, dar de data asta chiar nu te înţeleg. Au fost zile foarte grele. Cred că lucrurile trebuie făcute altfel.

Te îmbrăţişez,
Drina

De la: Daniel Clelland
Data: 8 aprilie 2010
Către: Violeta Lax
Subiect: Am terminat romanul

Salut, dragostea mea. Veste mare: am terminat romanul! Acestei ştiri sublime, însoţite de surle şi trâmbiţe, i se adaugă alta: lumea continuă să existe! E ciudat să constat asta după ce luni de zile am trăit într-un alt secol, dar aşa stau lucrurile. Cred că sunt capabil să mă reintegrez fără să mi se pară prea traumatizant.

Aşadar, Violín, am predat romanul, iar editoarea deja mi-a trimis comentariile sale, poate prea entuziaste pentru unul ca mine, care ştie să înveţe şi să se bucure de judecăţile celorlalţi. Dar ideea e că sunt un om liber de orice contract pentru prima dată după trei ani.

Astfel, mi-am dat seama că am o viaţă de trăit, nişte copii extraordinari şi o soţie despre care nu mai ştiu nimic de trei săptămâni, în afară de faptul că e prin Europa.

Eşti bine? S-a întâmplat ceva demn de a fi povestit? Tăcerea ta să însemne ceva mai mult decât respectul pentru munca mea? Ştii că peste zece zile e ziua ta de naştere? Am hotărât să las copiii cu mama şi să iau primul avion spre Barcelona. Sunt exaltat şi simt nevoia să-mi abandonez vizuina. În plus, nu-mi convine ideea să fii singură la împlinirea celor patruzeci de ani şi atât departe de casă.

Te iubesc,
D.

XXII

— Răspunde-mi! Te-am întrebat ceva!

Vocea răsunătoare a lui Rodolfo Lax îl sperie pe adolescentul îndărătnic din faţa lui. Amadeo se chinuie să-şi păstreze demnitatea. Tatăl său e un pachet de nervi. Nu e de el să împartă dreptatea, nu înţelege cum a ajuns Amadeo să fie atât de închis în sine şi, de parcă toate astea nu ar fi de ajuns, mai trebuie să rezolve câteva probleme importante cu câţiva domni care se află în salonul de aşteptare şi încep să-şi piardă răbdarea.

Discuţia ar fi trebuit să fie una de la bărbat la bărbat, numai că unul din ei nu pare dispus să deschidă gura.

— Vrei să-mi spui sau nu? Mai am şi alte probleme de rezolvat, băiete.

Amadeo înfruntă privirea tatălui său şi aşteaptă. Ştie din experienţă că lui don Rodolfo nu-i place să arbitreze conflictele familiale. Sătul de atâta pantomimă, Rodolfo izbeşte cu pumnul în masă. O sticluţă cu *Elixir Bertran* – „pentru boli de nervi, oricât de vechi ar fi” – cade şi conţinutul său puturos se întinde pe covor. Întâmplarea nu relaxează atmosfera dintre cei doi. Se aud bătăi în uşă.

— Intră, zice Rodolfo, pe un ton inchizitorial.

— A sosit părintele Antonio Inesta, anunţă Eutimia, asupra căreia ţipetele nu mai au de mult niciun efect.

Tatăl şi fiul schimbă o privire plină de semnificaţii numai de ei ştiute. Părintele Inesta e directorul pensionului de iezuiţi din Sarrià.

— Spune-i că îl primesc imediat, porunceşte Rodolfo. E valabil şi pentru ceilalţi domni.

Guvernanta nu e de azi, de ieri pe lume.

— I-am văzut uşor neliniştiţi şi le-am servit un mic dejun. Au mâncat ca nişte lăcuste, iar acum sunt mai liniştiţi. Nu vă faceţi griji, dacă trebuie să mai întârziaţi, am să le fac nişte ouă prăjite cu cartofi.

— S-ar putea să am nevoie şi eu de două ouă, Eutimia, zice Rodolfo, cu emfază, uitându-se la fiul său, iar guvernanta înţelege că e cazul să se retragă.

Înainte de a închide uşa de tot, îl aude pe Rodolfo adăugând:

— Şi s-ar putea să fie patru, dacă nu-mi zici chiar acum ce s-a întâmplat, ca să ştiu ce să-i spun părintelui Inesta.

— Nu am ce să-ţi spun, tată. Bănuiesc că părintele îţi va zice versiunea sa. Tot ce te rog e să ţii cont că mai există o versiune.

— Nu suntem la tribunal, ce dracu! strigă Rodolfo, scos din fire. Nu-mi mai vorbi aşa.

Amadeo nu mai vorbeşte deloc. Se uită cum doctoria urât mirositoare îmbibă covorul. Tăcerea e de gheaţă când María del Roser

deschide uşa şi-şi bagă capul, îngrijorată.

— Dragul meu, în anticameră s-a făcut o coadă ca la carne. Nu ai de gând să primeşti pe nimeni?

— Întreabă-l pe fiul tău. Mă face să-mi pierd minţile.

— Iar tu ai să-l surzeşti.

Intră în birou, se duce direct la sticluţa cu calmant, o ia de jos, o aşază pe masă, îi aranjează cu degetele părul soţului ei.

— Hei, şoricelule, nu te enerva. Nu-ţi face bine.

Cu o mişcare premeditată, María del Roser îşi apropie pieptul de faţa lui Rodolfo. Se întreabă ce efect va avea noul parfum de haine cu care şi-a dat pe rochia de zi. Inventatorii lui, nişte francezi, asigură că e fabricat din flori japoneze şi că e preferatul reginei María Cristina.

Don Rodolfo inspiră adânc. Florile japoneze îl calmează puţin.

— Dispari din ochii mei! îi strigă lui Amadeo, care iese imediat din birou.

Stăpânul casei îşi apropie faţa de pieptul încorsetat al soţiei sale. Închide ochii. Se linişteşte. Începe dintr-odată să se simtă mai bine.

— Rorro, Rorro, tu chiar că eşti un adevărat remediu pentru nervi. Ar trebui să fii distilată şi vândută în farmacii.

Ea râde, încântată de compliment. Când simte că Rodolfo şi-a revenit, se retrage puţin şi se uită atentă la el. Are cearcăne, dar culoarea din obraji e bună. Însă vorbele lui sunt amare:

— Dacă tu nu ai fi aşa cum eşti, ţi-aş spune că nu regăsesc în Amadeo nimic de la mine.

María del Roser mângâie ceafa de leu de mare a lui Rodolfo. Îşi mişcă mâna într-un ritm la fel de oriental ca şi parfumul hainelor sale. Până când soţul ei zice:

— Trebuie să merg mai departe. Dacă-i fac să mă mai aştepte mult, aceşti domni vor sfârşi prin a mă declara inamicul Coroanei.

Adaugă, fără ca María del Roser să-i fi cerut vreo explicaţie:

— Polavieja şi Maristany vor să-mi vorbească despre vizita lui Alfonso XIII la fabricile noastre. Dacă tot îl înnebunesc cu toate fabricile din ţară, m-am gândit că n-ar fi rău să le vadă şi pe ale noastre. Invită-i înăuntru, te rog. Şi ocupă-te puţin şi de părintele Inesta. Iezuiţii nu prea sunt obişnuiţi să aştepte.

María del Roser iese pentru a rezolva ceea ce o rugase, iar el începe întâlnirile de dimineaţă care au fost dat peste cap. Din fericire, chestiunea vizitei regelui se rezolvă rapid, apoi, în mai puţin de cincisprezece minute, primeşte doi tineri: un arhitect, Raspall, care vine să-şi ofere serviciile în eventualitatea unor comenzi viitoare, şi un avocat, Tomás Trescents, destul de tăcut, dar cu recomandări excelente. Dintre cei doi tineri, acesta îi place mai mult decât primul. Pentru orice eventualitate, lasă la vedere cartea sa de vizită.

Părintele Inesta e un bărbat înalt, iar părul abundent, mai ales la

sprâncene, pe frunte şi pe mâini, îl face să semene cu o maimuţă. Din întreaga lui fizionomie, cel mai mult impresionează urechile. Sunt atât de mari, rotunde şi colorate, încât Rodolfo se gândeşte că, dacă le-ar tăia şi i le-ar da bucătăresei să le fiarbă, aceasta ar face din ele o piftie excelentă. Aşa cum stă dinaintea lui, în sutana neagră, cu pălăria în patru colţuri şi cu palmele ascunse în mâneci, pare Comandorul din ultimul act din *Don Juan Tenorio*. Pentru a completa scena, mai lipseşte doar să-l ia cu el în infern. În loc de aşa ceva, îşi aşază fundul slab în fotoliu şi vorbeşte cu o voce subţire.

— Sper că vă daţi seama, domnule Lax, că o întâmplare cum e cea pe care am trăit-o din vina fiului dumneavoastră, Amadeo, e o ruşine pentru instituţia noastră. Dacă dumneavoastră nu aţi fi fost în joc, Amadeo ar fi fost exmatriculat imediat şi pentru totdeauna. Totuşi, ţinând cont de renumele familiei şi de rugăminţile fratelui său, domnul Juan Lax, am convenit să facem o excepţie. Dar numai dacă Amadeo se va obliga să respecte toate preceptele instituţiei noastre, mai ales pe cele de disciplină şi supunere, şi să înţeleagă că un timp va trebui să ofere o compensaţie, o penitenţă, dacă vreţi, colegilor agresaţi. Sperăm să nu consideraţi prea aspre aceste măsuri.

Rodolfo Lax clatină din cap. Nu pentru că măsurile i s-ar fi părut prea severe – orice pedeapsă i se pare uşoară când vine vorba de Amadeo –, ci pentru că nu reuşeşte să înţeleagă ce se întâmplă.

— Spuneţi-mi, vă rog, ce s-a întâmplat.

— Nu v-a zis chiar vinovatul? întreabă preotul.

— Nu. Şi de când a venit refuză să vorbească.

Părintele Inesta îşi strânge buzele, arătându-şi astfel dezaprobarea.

— Trebuie să-l obligaţi să vă spună. Până atunci, iată cum s-a întâmplat: într-o luni dimineaţă, în timpul orelor de curs din sala comună, Amadeo s-a bătut cu doi colegi şi cu Juan. Unuia dintre ei i-a înfipt un compas în braţ. Pe cel de-al doilea, un băiat slăbuţ, suferind de astm, l-a luat la pumni, i-a spart buza de jos şi nasul. Juan a scăpat uşor, pentru că, după ce a primit un pumn în stomac, au intervenit mai mulţi elevi. Văzându-se încolţit, Amadeo a fugit pe fereastră. Din fericire, a venit direct acasă, din câte ştim. Când a sosit institutorul, Amadeo îşi făcuse pierdută deja urma.

— Vă mulţumesc foarte mult, şopti Rodolfo, plin de ruşine. Cei doi copii se simt bine?

— Da, mulţumesc lui Dumnezeu. Doar puţin speriaţi. Nu la fel ca părinţii lor, desigur.

— Îmi închipui. Amadeo le va scrie pentru a-şi cere iertare.

— Dacă-mi permiteţi o mică sugestie: cred că ar fi mai bine să le ceară scuze personal. Fiecăruia în parte. Ca să-i fie de învăţătură.

Mângâindu-şi barba, Rodolfo se gândeşte la cât timp va pierde cu toată povestea asta.

— Vă promit că mă voi gândi la asta şi că Amadeo îşi va repara greşeala.

— Nu mă îndoiesc că aşa va fi, spune părintele.

— În privinţa pensionului, faceţi-mi onoarea de a accepta o donaţie drept recompensă pentru problemele iscate.

Rodolfo ia carnetul de cecuri de la Banco de Barcelona, scrie unul cu o sumă uriaşă şi i-l întinde iezuitului.

— Sunteţi foarte amabil. Oamenii au mereu alte necesităţi urgente. Noroc că Amadeo are în dumneavoastră un exemplu bun de urmat.

Don Rodolfo îl însoţeşte pe părintele Inesta până la uşă şi dă dispoziţie ca Julian să-l ducă cu maşina până la pension. Iezuitul acceptă. S-ar spune că e mai degrabă din lumea noastră, dar poate că e doar efectul donaţiei recent primite.

Întorcându-se în birou, lui Rodolfo nu-i vine să creadă câtă dezordine e pe masă. Încearcă să-şi scoată din minte vorbele iezuitului pentru a-şi putea vedea de treburi mai departe. Şi în niciun caz să nu trimită acum după Amadeo, pentru a-şi vărsa asupra lui tot năduful.

Din fericire pentru fiul său, are treburi urgente de rezolvat. Urmează să cumpere nişte terenuri. O investiţie importantă.

— Parcelele sunt chiar lângă catedrala în construcţie. Pe străzile Valencia, Mallorca şi Rosellon, exact unde mi-aţi spus că vă interesează, zice avocatul, care pare bolnav, cu mâinile tremurătoare.

Rodolfo Lax se uită la planul zonei şi nu-şi poate stăpâni un murmur de satisfacţie.

— Sunt scumpe, adaugă avocatul, în pragul pensionării sau al colapsului fizic.

— Dacă se continuă cu proiectul de a face un parc în jurul catedralei, atunci în câţiva ani parcelele astea vor fi de patru ori mai scumpe. Şi ştiţi prea bine că lui Gaudí nu prea-i suflă nimeni în ciorbă. Cumpără imediat!

— Am aflat că încearcă să-l aducă pe nunţiul papal ca să vadă cum decurg lucrările.

— Ce lucrări? Păi deocamdată nu sunt decât patru pietre, zice râzând Rodolfo. Dar din partea mea să vină, să vină. Binecuvântările Vaticanului urcă preţurile.

Lucrurile merg bine, dar astăzi Rodolfo nu se poate bucura de nimic. Nici măcar de corsetul soţiei sale. Purtarea urâtă a fiului său mai mare îl însoţeşte ca un roi de muşte.

Înainte de prânz, când anticamera e în sfârşit goală, un vizitator neanunţat soseşte, cerându-şi scuze.

— Iertaţi-mă că dau buzna aşa, pe nepusă masă, dar fiul meu a ţinut cu tot dinadinsul să vin, zice Eduardo Conde, stând în picioare, în dreptul ferestrelor, purtând baston de argint şi melon şi zâmbind pe sub mustaţa îngrijită.

A venit să ia parte la procesul deschis în cazul Amadeo. Apariţia lui e surprinzătoare. Dacă ar fi vorba de un proces real, el ar fi martorul apărării.

— Nu vreau să vă reţin, dimpotrivă, vreau doar să vă spun că vin din partea lui Octavio, cel care de duminică încoace e indignat de-a dreptul de ceea ce el consideră a fi o mare nedreptate comisă de colegi şi o decizie pripită din partea părinţilor iezuiţi. Trebuie să recunosc că niciodată nu aş fi crezut că fiul meu ţine atât de mult ca adevărul să fie respectat şi sunt bucuros că a sărit în apărarea prietenului său. Asta l-a făcut să crească în ochii mei şi cred că ar trebui să ţineţi cont de părerea lui. Conform spuselor sale, Amadeo nu a sărit la bătaie, ci s-a apărat, pur şi simplu. Cu o noapte înaintea zilei de vizită, colegii săi şi-au bătut joc de el, de munca şi eforturile sale. Pe scurt, i-au luat ceea ce el se chinuise luni de zile să facă. Amadeo nu a zis nimic, tot după cum spune fiul meu, pentru că ar fi fost ridicol să se certe de faţă cu toţi. Ba mai mult, nu putea demonstra nimic şi era foarte probabil că toţi ceilalţi nu îl vor crede, lăsându-l într-o situaţie încă şi mai ridicolă. Acesta este motivul pentru care a decis să-şi facă singur dreptate şi, în loc să denunţe pe cineva public, a ales să-şi regleze conturile în particular. Cred că nebunia vârstei justifică foarte bine decizia lui.

Dar vorbele respectatului om de afaceri, pe care îl stimează foarte mult pentru că e un bărbat serios şi cinstit, nu îi luminează ziua lui Rodolfo.

— Aţi spus că i-au furat ceva. Ce anume?

— Fiul meu zice că Amadeo, de când e la pension, pictează zilnic. Şi o face foarte bine, desigur. Uneori scrie. Pe ascuns, bineînţeles, pentru că iezuiţii nu sunt de acord cu asemenea distracţii, mai ales în afara sălilor de clasă. Se pare că fiul dumneavoastră îşi păstrează lucrările sub salteaua de pe pat. Dar, cum nu e prea multă intimitate în chiliile unde dorm, ceilalţi au descoperit ascunzătoarea şi i-au luat picturile.

— Cine?

— Octavio nu a vrut să-mi dea numele lor.

— Înţeleg. Ştiţi cumva dacă celălalt fiu al meu a fost în cârdăşie cu ei?

— Nu mi-a spus nimic despre asta.

— Ce s-a întâmplat cu desenele?

— Toate au fost premiate la concursul de la sfârşitul săptămânii trecute. Câştigătorii au primit premiile pe care le merita Amadeo, pentru că lucrările îi aparţineau.

Rodolfo încearcă să-şi amintească desenele care împodobeau duminica trecută culoarele pensionului. Erau superbe. Dacă-şi dăduse seama până şi unul ca el, fără ochi format pentru arte…

— Şi îţi aminteşti de strălucitoarea lucrare poetică despre vocaţie pe

care a citit-o Juan? întrebă Eduardo.

Sigur că şi-o amintea. Se simţise mândru de fiul său, care fusese ales dintre toţi elevii să citească o compoziţie proprie în faţa întregului colegiu iezuit. Erau obişnuiţi cu astfel de lucrări strălucite scrise de Juan, dar de data aceea se întrecuse pe sine însuşi. Îşi mai aminteşte şi că Amadeo a rămas tăcut pe toată durata lecturii şi că a tăcut mâlc atunci când maică-sa, cuprinsă de exaltare pentru ideile elevate din poem, i-a zis, cu mult drag în glas:

— Ar trebui să iei exemplu de la fratele tău, dragul meu, şi să ne surprinzi cândva cu nişte versuri la fel de frumoase. Ştiu că şi tu eşti capabil de aşa ceva.

Rodolfo îşi deschide ochii.

— Octavio mi-a spus că acea lucrare pentru care l-am lăudat cu toţii pe Juan e de fapt opera lui Amadeo. Chiar el l-a văzut când a scris-o, noapte de noapte, în singurătate, adaugă Eduardo Conde, şi câteva riduri cenuşii îi ies în evidenţă pe fruntea palidă.

Rodolfo blestemă în gând ziua în care asistase la serbarea duminicală a colegiului. Dacă ar fi după el, niciodată nu ar lua parte la acele cinstite exhibiţii de mândrie familială amestecate cu falsă ospitalitate religioasă. De parcă nu ar fi fost de ajuns chinul de fiecare zi, cu cât încearcă mai mult să dezlege iţele, cu atât îi este mai puţin limpede poziţia fiecăruia, inclusiv a lui.

De la parada martorilor, lipseşte unul foarte important: Juan. Dar, pentru mărturia lui, va trebui să vină vacanţa de vară. Regulile pensionului sunt foarte stricte în privinţa ieşirii elevilor din incintă pe durata studiilor, iar în cazul acesta joacă în interesul lui Juan, dându-i un fel de imunitate. Rodolfo crede că e o chestiune prea complexă pentru a fi rezolvată prin telefon. Se gândeşte ca la următoarea serbare duminicală a colegiului să nu ia parte, dar să o trimită pe María del Roser ca ea să încerce să afle ce se întâmplase, deşi simte că nu va putea rezolva nimic.

Când, în sfârşit, martorul se aşază în scaunul de vizite – mult prea mare pentru el – a trecut deja mult timp de la cele întâmplate şi aproape că nu-i mai pasă nimănui.

— Nu am făcut nimic, zice Juan.

— Tu ai scris poemul pe care l-ai citit la serbarea de duminică?

— Da, şopteşte el cu jumătate de voce.

— Juan, uită-te în ochii mei. Ceea ce te întreb e important. Pe cuvântul tău de onoare? întreabă Rodolfo, scrutând cu privirea chipul fiului său, prea mic pentru a face faţă unui interogatoriu atât de oficial.

O nouă şoaptă:

— Da…

— Şi juri că nu ai luat parte la nicio răutate îndreptată împotriva fratelui tău?

— Nu… Da… Eu nu… Care era întrebarea?

— Ai luat parte sau nu, la naiba?

— Nu.

Răspunsul e suspect prin însuşi laconismul său.

După ce Rodolfo îşi dă seama că nu va putea scoate nimic relevant de la Juan şi îi permite acestuia să părăsească biroul, Conchita reuşeşte cu greu să-l liniştească pe copilul care tremură minute în şir din pricina severităţii tatălui său din timpul întrevederii şi a efectului propriilor minciuni. Conchita nu reuşeşte să înţeleagă decât câteva cuvinte întretăiate care nu fac altceva decât să o nelămurească:

— Dacă îi trădez, o să mă bată. M-au avertizat.

Conchita îl strânge în braţe.

— De ce nu îi ceri iertare fratelui tău şi nu rezolvaţi toată treaba între voi, ca între bărbaţi? îi sugerează doica.

Juan îşi ţine ochii strâns închişi şi se preface că nu a auzit.

Cât ţine vacanţa de vară, cei doi fraţi nu se privesc şi se evită tot timpul. Juan se teme să se întâlnească singur cu Amadeo. Îi e frică de privirea lui de sticlă, de tăcerea plină de reproşuri. Zilele îi sunt pline de o pândă temătoare, pe care Conchita încearcă să o îndepărteze.

— Hai, Juan. Cere-ţi iertare de la fratele tău. Nimeni nu va şti, în afară de noi.

Juan neagă dând din cap, gândindu-se la cum va reacţiona tatăl său dacă va afla că l-a minţit.

— Eu nu am făcut nimic.

Conchita face tot ce poate în rolul ei de mediator, dar fără rezultat.

— Îţi închipui cât de rău s-a simţit fratele tău când a trebuit să-şi ceară iertare de la părinţii colegilor? Tatăl tău l-a obligat să facă asta, cu fiecare în parte şi la casa fiecăruia. Ţi se pare corect?

— Nu trebuie să loveşti pe nimeni, răspundea Juan, iar el i-a lovit.

Ca o ultimă soluţie, Concha încearcă să discute cu stăpâna.

— Amândoi au greşit. Nu e normal să plătească doar unul toate oalele sparte.

María del Roser nu are ce să mai facă. Rodolfo s-a săturat de toată povestea asta şi nici nu mai vrea să audă de ea. Încearcă să fie imparţială atunci când zice:

— Amadeo nu a reuşit niciodată să se adapteze undeva. Nu suportă pe nimeni.

Înainte de începerea noului an şcolar, ambii părinţi se pun de acord să-i aducă lui Amadeo un profesor particular care să răspundă de educaţia lui. Va trebui să-i predea zilnic şi să-i facă un program de învăţătură riguros.

Soluţia e bine primită de toţi. Juan se întoarce la pension în

calitatea sa de erou al unei bătălii stranii. Amadeo se închide în el mai mult ca oricând. Între cei doi fraţi, vorbele nerostite deschid o prăpastie de netrecut. María del Roser se simte cu conştiinţa împăcată, iar Rodolfo îşi scoate din cap toată povestea. Caz închis.

În dimineaţa când Juan se întoarce la pensionul iezuiţilor, Amadeo îi ţine calea în capul scărilor şi îi şuieră:

— N-am să te iert niciodată. Nici peste o mie de ani.

Barcelona, 12 februarie 1930

Stimată doamnă,

Mai întâi, ţin să vă felicit pentru căsătoria dumneavoastră, despre care am aflat din ziare. Înţeleg că a fost una dintre cele mai splendide nunţi făcute în ultimul timp în oraşul nostru, cu atât mai mult cu cât a avut loc la catedrală. Îmi dau seama că, ţinând cont de frumuseţea miresei, nici nu putea fi altfel.

Vă rog să-mi iertaţi îndrăzneala de a mă adresa dumneavoastră, Teresa. Mă tem că această scrisoare nu vă va aduce veşti bune. Poate că mă veţi urî mai puţin dacă vă voi mărturisi că sunt pe moarte şi că aceasta este singura modalitate prin care sufletul meu se poate elibera de povara îngrozitoare pe care o poartă de ani de zile. Când veţi citi scrisoarea, eu nu voi mai fi pe lumea aceasta. Gândul acesta îmi oferă o linişte de care nu am mai avut parte de multă vreme. Vă rog să mă iertaţi, cu umilinţă şi – chiar dacă n-o să vă vină să credeţi – cu drag.

Am să vă vorbesc ca unei surori, Teresa, pentru că simt că asta suntem. Până la urmă, am împărţit ceva mult mai intim decât două femei născute sub acelaşi acoperiş: iubirea pentru acelaşi bărbat. Nu vă impacientaţi. Ştiu foarte bine că între dumneavoastră şi mine, atât în această privinţă, cât şi în alte chestiuni, nu încape comparaţie. Pentru el, eu nu am fost nimic altceva decât un capriciu în plus într-o epocă a tinereţii şi nesăbuinţei. L-am cunoscut pe când dumneavoastră încă eraţi o fetiţă. De când l-am văzut ultima dată, au trecut deja nouă ani. Drumurile noastre nu s-au întretăiat niciodată. Nu reprezint nicio ameninţare pentru dumneavoastră. Şi pentru nimeni altcineva.

Când avea puţin peste douăzeci de ani, Amadeo era un patron strălucitor. Avea prestanţa oamenilor indestructibili. Eu eram o gâsculiţă de şaisprezece ani, frumoasă şi ambiţioasă, asupra căreia a căzut blestemul de a se vedea curtată în acelaşi timp de cei doi fii ai stăpânului. Dumneavoastră, care sunteţi femeie, şi poate că aţi fost pusă într-o asemenea situaţie, ştiţi ce pericole atrage un asemenea noroc. Am făcut greşeala de a mă crede mai presus de ceilalţi. Brusc, viaţa de simplu muncitor într-o fabrică de confecţii – viaţa dintotdeauna a părinţilor mei – mi s-a părut mult prea puţin. Juan îmi vorbea despre iubire, despre sentimente, despre viitor, dar Amadeo îmi vorbea despre succes, noroc şi bogăţie. M-am hotărât să nu renunţ la ambiţiile mele, să nu-mi irosesc anii tinereţii văzând cum se îngroaşă bobina de bumbac, să nu ascult de nimeni, să nu aleg calea convenţionalismului.

Această necuviinţă a mea l-a atras pe Juan. El era cu totul altfel, modest, încântător. Nu se purta deloc ca un stăpân ce era, ci mai degrabă ca un muncitor, doar că era mai isteţ şi mai bine pregătit. Viaţa noastră chiar îl interesa, credea că revoluţia muncitorească ar fi trebuit să aibă loc

şi că era obligaţia patronilor ca această schimbare să fie înţeleasă de către ei şi chiar susţinută, pentru a se pune odată capăt unei vieţi de privaţiuni şi mizerie. Juan, care avea optsprezece ani, părea să-şi petreacă tinereţea în fabrici, punea întrebări muncitorilor, atât celor mai vechi, cât şi celor mai noi, şi răspunsurile lor şi le nota într-un caiet plin cu cifre, grafice şi litere mărunte. Îi asculta pe toţi, acorda timp şi atenţie fiecăruia.

A fost cu un pas înaintea vremurilor, un vizionar. Prima dată când l-am văzut dând târcoale prin fabrică, mi-a atras atenţia felul în care mă privea. După câteva săptămâni, mi-a mărturisit că mă iubeşte la nebunie. M-am purtat destul de rece cu el, cu acea superioritate a celui care ştie că e iubit necondiţionat. Juan a fost primul bărbat care şi-a mărturisit sentimentele faţă de mine. Primul care a fost nebun după mine. Şi încă cum! M-a cucerit prin insistenţa lui, prin vorbele frumoase şi prin purtarea sa de revoluţionar învăţat. Povestea noastră a fost inocentă şi scurtă, tipică pentru doi tineri care habar nu au de nimic, nici măcar despre ei înşişi. Când mi-a spus că e fiul lui don Rodolfo Lax, i-am râs în faţă. Nu l-am crezut. Era foarte deosebit de toţi domnişorii de bani gata pe care îi cunoşteam. Şi atunci a apărut Amadeo.

Niciodată nu am întâlnit un om mai deosebit decât Amadeo şi nici mai orgolios că era aşa. A venit o singură dată la fabrică, dar acea trecere a lui ne-a impresionat profund pe toţi. Nu avea nimic din nobleţea campestră a tatălui său şi nici din inocenţa proletară a fratelui. El se considera stăpân şi se purta ca atare. Nu încăpea nicio îndoială asupra a ceea ce credea despre muncitori. Era mult deasupra vieţilor noastre mizerabile.

Pe atunci, îmi petreceam zilele fredonând. Cântecele pe care le ştiam, majoritatea cam vulgare, se bucurau de o anume popularitate printre colegii de muncă. „E păcat să-ţi iroseşti talentul în aceste barăci umede, când locul tău e pe scenă", îmi spuneau mulţi dintre ei. Noaptea visam că aveam succes pe scena teatrelor, precum Pilar Alonso, La Fornarina, Raquel Meller sau atâtea altele, că umblam peste tot în lume cu o mulţime de bagaje şi că eram aclamată peste tot, de mulţi bărbaţi. Nu ştiu ce s-ar fi ales de mine dacă Amadeo nu ar fi apărut în calea mea. Poate că m-aş fi căsătorit cu Juan şi am fi făcut copii. Poate că aş fi deschis o mercerie sau un atelier de croitorie. Întotdeauna mi-a plăcut să cos. Am fi avut o viaţă decentă, fără surprize. Iar acum nu aş fi fost aici, şi nu v-aş fi scris, la un pas de moarte.

Dar Amadeo avea alte planuri cu mine, fără ca eu să fi înţeles de ce. I se pusese pata pe acea muncitoare nesăbuită care cânta în fabrica lui cântece neruşinate? A vrut dintr-odată să se joace cu mine ca pisica plictisită cu şoarecele? Sau interesul său faţă de mine a fost dictat de sentimentele curate ale lui Juan? Din nefericire, nu voi şti niciodată.

Într-o zi m-a trimis la împuternicitul său, un aşa-numit domn Trescents, care avea un chip de rozătoare, adică părea de-a dreptul o cârtiţă la scară umană. Folosindu-se de nişte cuvinte complicate, Trescents m-a anunţat că

un impresar ar vrea să dau o probă pentru un spectacol de teatru şi că pentru această şansă ar trebui să-i mulţumesc stăpânului, căci el fusese cel care îi vorbise despre mine prietenului său influent.

După trei zile, într-o dimineaţă, am dat o probă la teatrul Dore. Maşina patronului m-a luat de la fabrică şi m-a dus până la teatru. Toată fabrica mi-a urat noroc. Părinţii mei m-au îmbrăţişat, cu ochii plini de lacrimi. „Te vei descurca foarte bine", mi-au zis ei.

Îmi petrecusem noaptea făcând gargară cu albuş de ou. Dimineaţa, mi-am exersat vocea aşa cum ştiam că făceau toţi marii interpreţi. În maşina lui Lax m-am simţit mai neînsemnată şi mai murdară decât oricând. Audiţia a fost de fapt o scenă grotescă. În rândul din faţă se aşezaseră Amadeo Lax şi încă un domn corpolent, bătrân, al cărui nume nu mi-l mai amintesc. Mi-au cerut să le arăt picioarele. Am făcut-o, cu o tulburare pe care visurile mele de mărire încercau să o ascundă.

— Acum arată-ne sânii, a zis bătrânul, văzându-mă atât de nepăsătoare.

Nu mi-a fost uşor să-mi deschei bluza şi să le arăt ce-mi cereau. Mă convinseseră zicându-mi că la o artistă contează talentul, desigur, dar că e important, mai ales, să arate bine, iar ei nu îşi puteau da seama de cum arăt decât verificând cu propriii lor ochi şi cât mai atent. Cred că aşa s-au exprimat: cât mai atent. Nişte vicioşi profitori.

Le-am arătat sânii, desigur. Şi nu m-am dezbrăcat de tot numai pentru că li se făcuse milă de mine şi m-au lăsat să-mi închei bluza.

— Nu vreţi să vă cânt un cuplet? am întrebat eu, ca proasta.

— Dacă ţii tu neapărat. A zis bătrânul.

Am cântat Batalionul modistelor, *cântecul cu care făcusem furori în fabrică. De fiecare dată când îl cântam, muncitorii înnebuneau. E aşa:*

„Toţi tinereii fercheşi, frate,
– nu e o glumă asta – zic
că e mai bine pe la spate,
dar prind curaj şi-am să le strig
să meargă-n faţă – ca lumea
şi va fi mult mai bine-aşa".

M-au angajat fără să mă lase să duc cântecul până la capăt.

— Vei debuta în această seară, mi-a zis bătrânul. Vei câştiga şapte pesetas pe zi. Ce zici?

Ce să fi zis? Aveam doar şaisprezece ani! La fabrică salariul meu era de zece pesetas pe săptămână. Ce fată de condiţia mea nu ar fi acceptat pe loc?

După probă, Amadeo m-a invitat să mâncăm la Cafe Suizo. A zis că pentru a sărbători. Înainte de masă, m-a dus la o modistă din strada Consejo de Ciento, de unde am ieşit transformată într-o sofisticată păpuşă

de mătase naturală. Ne-am dus să mâncăm. Eu mă simţeam ca în vis.

— Va trebui să trăieşti într-un loc mai apropiat de teatru, mi-a zis, în timp ce-mi umplea cupa de şampanie. Şi, bineînţeles, să renunţi la toţi iubiţii tăi anteriori. De acum vei aparţine publicului.

— Iubiţi? am întrebat eu, zâmbind, făcându-l uitat pe loc pe Juan. Dar n-am avut niciunul!

Răspunsul meu i-a plăcut atât de mult, încât m-a sărutat. A fost un sărut violent ca un asalt.

— Ai nevoie de un nume de scenă, mi-a zis. Montserrat Espelleta nu e suficient de atractiv. Ne trebuie ceva mai universal. Te-ai gândit la vreunul?

Nu mă gândisem la niciun nume, dar el a făcut-o pentru mine.

— Gata, ştiu, zise brusc. Vei fi Olympia. Ştii tabloul lui Manet?

Am dat din cap că nu.

— Ţi se potriveşte ca o mănuşă. Îţi place?

Mi se părea neobişnuit.

— Frumoasa Olympia… Da! Asta vei fi, de acum înainte. Creaţia mea!

Amadeo mi-a închiriat o cameră pe strada Cuatro Naciones. M-a lăsat acolo să mă odihnesc şi a trecut după-amiază pentru a mă duce la teatru. În culise, m-a sărutat pe frunte şi mi-a urat succes. M-a aplaudat din primul rând. Debutul meu a fost un succes şi în curând întreg oraşul ştia de mine. După câteva săptămâni, mi-au mărit salariul. Amadeo mă însoţea întotdeauna. Avea propriul său loc la teatrul Dore şi arareori lipsea de la spectacole. Apoi mă invita la cină. Părea sincer şi manierele lui erau impecabile. Cum era de aşteptat, i-am căzut la picioare. Nu a trebuit să-mi ceară nimic. Eu însămi i-am deschis uşa dormitorului. L-am adorat cum nu credeam că se poate adora.

Viaţa de artist nu era uşoară în acei ani. Barcelona era în fierbere, banii curgeau gârlă şi peste tot se găseau bărbaţi în căutare de distracţii. Cea mai mare parte a repertoriului meu era compusă din cântecele neruşinate, bune pentru ceea ce altădată se chema „teatru intim", dar care încă de pe atunci nu mai erau la modă. Am fost una dintre cele care au încercat să recupereze tradiţia. Deşi, în acei ani nebuni, dacă cântai cuplete deocheate riscai să fii luată de mulţi spectatori drept cine nu erai. Era obligatoriu să ai un bărbat aproape, gata să te apere şi să aibă grijă de tine. La cât de neexperimentată eram, fără Amadeo nu aş fi rezistat în acea junglă nicio lună.

La început, Amadeo şi-a jucat rolul cu plăcere. Mi-a cumpărat un apartament minunat în Rambla de Catalunya şi trecea pe la mine frecvent. Uneori nu se întorcea zile în şir acasă la el. Când eram împreună trăiam într-o efervescenţă continuă şi un lux nemaipomenit. Mi-a făcut şi portretul, acoperită numai cu un mantou de Manila, exact aşa cum obişnuiam să apar pe scenă pentru a cânta Coarnele lui don Paquito. *Şi în tablou apare şi el, aşezat în primul rând al sălii, admirându-mă –*

admirându-şi opera, de fapt –, redând fidel situaţia din acele zile. Am trăit aşa vreme de un an, singurul an de fericire adevărată din toată viaţa mea. Douăsprezece luni: exact atât a durat până să se sature el de mine. Dacă aş fi avut ceva mai multă experienţă, aş fi putut prevedea asta. Mai devreme ori mai târziu, bărbaţii se satură de jucăriile lor şi le înlocuiesc. Sau mai rău: le împart.

Prima dată a fost vorba de un prieten al său, foarte timid, care m-a tratat întotdeauna cu mare consideraţie. Nu suportam să mă dăruiesc altora, dar nu mi-a folosit la nimic că am protestat, am plâns, l-am rugat să nu mă mai umilească în asemenea măsură. Dar lui îi plăcea să mă folosească în acel mod atât de meschin. La început, îmi trimitea cei mai intimi prieteni sau vechi colegi de şcoală. Mai apoi a deschis drumul altor compromisuri. M-am trezit cu bancheri, cu clienţi de-ai lui, ba chiar mi l-a trimis şi pe bătrânul impresar. A venit cu pretenţii de proprietar. M-am purtat atât de urât cu el, încât în dimineaţa următoare mi-a reziliat contractul. Amadeo m-a certat îngrozitor pentru ceea ce făcusem, mi-a reamintit că nu aveam dreptul să îi dezamăgesc pe niciunul dintre prietenii săi, m-a ameninţat că mă părăseşte. Apoi a făcut o mişcare inteligentă: a făcut ce-a făcut şi m-a angajat la teatrul Arnau, unde câştigam douăzeci de pesetas pe zi. Niciodată nu mi-a cerut vreun bănuţ din câştigul meu, dar am aflat că unii dintre amicii săi care ajungeau la mine îi plăteau o sumă înainte ca el să le dea cheile. Şi era un preţ exorbitant, bineînţeles. Să petreci o noapte cu Frumoasa Olympia însemna un capriciu costisitor, numai că, în acei ani de opulenţă, aproape orice imbecil şi-l putea permite, spre nefericirea mea.

Abia împlinisem douăzeci de ani şi aveam mai mulţi bani decât puteam cheltui, numai că viaţa mea începuse deja să se ducă de râpă. Trăiam din exces în exces, frecventam cele mai bune restaurante, mă bucuram de o mare popularitate, trăiam într-unul dintre cele mai bune locuri din Barcelona, stârneam admiraţia celor mai interesanţi bărbaţi. În spatele acestei vieţi pline de splendoare exista, fără îndoiala, o alta: cea a consumului exagerat de alcool şi cocaină, cea a unei umilinţe constante de care ajunsesem să nu-mi mai pese. Nu-mi amintesc când a venit Amadeo în patul meu pentru ultima dată. Ştiu că a vorbit despre neutralitatea Spaniei în război. Industriaşii catalani se rugau ca războiul să nu se termine niciodată, asta e tot ce-mi amintesc. La acea întâlnire, am cunoscut un altfel de Amadeo. A fost grosolan, insuportabil. Mi-a făcut rău imediat ce m-a atins. Mirosea puternic a alcool. Odată cu ultimul geamăt de plăcere, insultele obişnuite s-au amestecat cu lacrimile. Ţinându-mă strâns, a plâns disperat, ca un copil, dar cu forţa unui matur, în timp ce repeta mecanic:

— Iartă-mă, iartă-mă, iartă-mă…

Îmi amintesc că m-am speriat când i-am văzut privirea. Nici astăzi nu ştiu ce am văzut în ochii lui, dar era ceva îngrozitor: o frământare imposibil de potolit.

Poate părea ciudat, dar în acea noapte i-am înţeles dezgustul, lipsa de interes pentru mine. Şi ceva mult mai profund: slăbiciunea. A fost singura dată când am întrezărit adevărata faţă a celui care a fost protectorul meu şi nenorocirea mea. Nu mai era bărbatul sigur pe sine pe care-l admirasem, ci o fiinţă slabă care-şi făcuse din impostură un scut. Un bolnav de sine însuşi.

După câteva luni, m-a vizitat împuternicitul său, Trescents, şi pentru câteva clipe am crezut că era vorba de o vizită ca oricare alta. Totuşi, stânjeneala sa m-a pus pe gânduri. Ca să-mi evite privirea se uita în jur fără astâmpăr. Vocea îi tremura. Abia atunci l-am recunoscut pe omul-cârtiţă. Apăruse, ca şi prima dată, cu ochii săi miopi şi costumul cenuşiu, pentru a anunţa o schimbare radicală în viaţa mea. De data aceasta venea să mă dea afară din casă. Pe bietul om l-au trecut toate sudorile până când a reuşit să-mi spună. Nu am opus niciun fel de rezistenţă, nu am comentat deloc. Mi-a spus că am la dispoziţie o săptămână. Nu mi-a fost greu să obţin cincisprezece zile.

Am închiriat un apartament pe strada Ganduxer. Pentru un timp, mi-am permis luxul de a mă comporta ca şi cum bărbaţii nu ar fi existat. Nu am reuşit să renunţ la alcool şi la cocaină, dar consumam mult mai puţin din fiecare şi de mult mai bună calitate. O vreme mi-a fost bine. Proastă nu eram, toţi impresarii din teatrele barceloneze mă ştiau prea bine. Anii mei de bunăstare continuau şi repertoriul meu încă trezea interes. Am ajuns să cred că puteam să mă descurc de una singură. Până într-o zi când, fără să prind de veste, totul s-a întors împotriva mea. Bănuiesc că asta meritam. Cine ajunge pe culme atât de repede, merită să cadă cu aceeaşi repeziciune.

Nu-mi dau seama ce s-a întâmplat. Apariţia cinematografului, sfârşitul varieteurilor, schimbarea gustului, criza economică, modernitatea adusă de Expoziţia Universală – cine să mai ştie. Chestiunea e că teatrele au început să se închidă sau să se transforme în cinematografe. La început, am convieţuit în pas cu noua invenţie, dar până la urmă ecranul a sfârşit prin a ne mătura pe toţi. Numai cei care au ştiut să ţină pasul cu vremurile au reuşit să se salveze. Când spectacolele au început să scadă, a trebuit să mă vând din nou. De data aceasta fără speranţă şi fără triumf. Banii s-au dus repede. Într-o zi nefastă am descoperit că între picioare eram plină de şancru. Luasem sifilis.

Au trecut câţiva ani de la acea zi, iar viaţa mea a ajuns acum o mizerie. De mult timp nu mai ştiu nimic despre părinţii mei. Prefer să nu afle ce s-a întâmplat cu mine. Nu mai am niciun prieten: cei care au stat lângă mine orbiţi de lux au dispărut odată cu el. Bineînţeles că despre Amadeo nu mai ştiu nimic şi nici nu am vrut să mai ştiu. Am intrat în rândul surorilor din ordinul Arrepentidas, iar dacă am ajuns până aici cu oarecare demnitate, lor trebuie să le mulţumesc. Scrisoarea pe care dumneavoastră o ţineţi în mâini i-am dictat-o din pat surorii Elisa, care, atunci când va veni clipa, o

să v-o trimită.

Fără îndoială, m-am bucurat de o prezenţă luminoasă în acest sfârşit trist şi despre ea vreau să vă vorbesc înainte de a tăcea pentru totdeauna. Sora Elisa m-a întrebat dacă există cineva cu care vreau să mă împac înainte de a ajunge în faţa Domnului. Atunci am îndrăznit să pronunţ, după atâţia ani, numele lui Juan Lax. Şi, când i-am pronunţat numele, am simţit că tot ce avusesem mai bun în viaţă îmi trecea acum prin faţa ochilor. Mi-am amintit că Amadeo, în anii mei nebuni şi plini de succes, îmi spusese că fratele său intrase la seminarul iezuiţilor. Apoi am aflat de ungerea lui ca preot, tot prin intermediul lui Amadeo şi al felului său laconic de a-mi răspunde la întrebări.

— Părintele Juan, au pronunţat buzele mele, fără să ştiu din ce colţ al memoriei ieşise numele său.

Încă de şi mai departe a venit el, transformat într-un senin slujitor al Domnului, şi s-a aşezat la marginea patului. Mi-a strâns palmele, m-a sărutat pe frunte, mi-a adus o nesfârşită mângâiere. S-a rugat pentru mine şi m-a ajutat şi pe mine să mă rog. A zis că va reveni pentru a-mi da sfântul maslu. Chipul său liniştit e cea mai frumoasă amintire pe care o voi lua cu mine de pe acest pământ.

Înainte de a pleca, l-am rugat să mă ierte pentru răul pe care i-l făcusem. Mi-a zis că nu pe mine trebuia să mă ierte, pentru că vinovată nu fusesem eu, ci ingenuitatea şi vârsta mea fragedă. L-am întrebat pe cine trebuia atunci să ierte. „Niciodată nu-l voi putea ierta pe cel care s-a jucat în asemenea hal cu vieţile noastre" mi-a răspuns, printr-un murmur aspru. Am dat să-l întreb despre cine vorbea, dar el s-a grăbit să adauge: „Ura aceasta mă va târî în infern, dar şi acolo îl voi aştepta cât va fi necesar"

Apoi s-a liniştit şi privirea lui şi-a redobândit seninătatea.

De când a ieşit din chilia mea, îmi aştept ceasul şi meditez la cele petrecute. Nu mi se pare cinstit să duc cu mine în mormânt tot ceea ce ştiu. Chiar dacă vorbele acestea vor abate asupra dumneavoastră multe adevăruri crude, mă mână dorinţa de a scoate ceva bun de pe urma nefericirii mele. Nu fiţi, ca mine, victima propriei inocenţe. Şi să aveţi încredere în cumnatul dumneavoastră Juan, dacă va fi cazul. Sunt sigură că vă va fi alături din toată inima, dacă va fi nevoie.

A dumneavoastră, cu drag,
Montserrat Espelleta

***Autoportret,* 1963**
Ulei pe pânză, 90 x 70 cm
MNAC. Colecţia Amadeo Lax

De-a lungul vieţii sale, Amadeo Lax a pictat douăsprezece autoportrete, acesta fiind ultimul şi cel mai personal dintre toate. Atrag atenţia diferenţele mari de realizare a anumitor părţi din tablou, începând cu schematismul din partea de jos – câteva tuşe negre, paralele – până la minuţiozitatea cu care este lucrată partea de sus a tabloului, în special capul pictorului. Contrastul dintre întuneric şi lumină – sunt luminate numai faţa şi mâinile – este considerat o anticipare a autoportretului fotografic al lui Mapplethorp{15}, pe care este posibil să-l fi inspirat. Totuşi, diferenţele dintre cele două opere sunt mari. Autoportretul lui Lax arată o faţă şi nişte mâini crispate şi aproape monstruoase. Tabloul relevă modul în care opera lui Lax a devenit tot mai spontană pe măsura trecerii anilor, până când a ajuns la libertatea din ultimele tablouri, un bun exemplu fiind chiar acest tablou. Dacă ar fi continuat pe această linie, lucrările pictorului s-ar fi îndepărtat – chiar mult – de ceea ce făcuse anterior. Lax a realizat această neverosimilă viziune asupra lui însuşi – aproape o caricatură plină de cruzime – în vremurile când locuia singur şi retras în locuinţa sa din Barcelona. E limpede că nu a vrut să facă pe placul nici unui client şi nici să respecte vreo modă din viaţa artistică, din care se retrăsese complet. Se poate spune că realismul a cedat în faţa unei sincerităţi uluitoare. Unii critici au spus despre tablou că reprezintă „cea mai nemiloasă privire pe care un creator a îndreptat-o vreodată către sine însuşi”.

Din *Amadeo Lax la MNAC*
Editura Oreneta, Barcelona, 2004

XXIII

Conform obiceiului său, în frumoasa dimineaţă de mai când pe doamna Teresa Bruses o apucară durerile naşterii, domnul Lax nu era acasă.

Primul simptom, pe care ea, lipsită de experienţă, nu l-a recunoscut, a fost o împunsătură ca de cuţit în rinichi. A vorbit cu Antonia, dar tânăra, care încă era virgină, nu a ştiut ce să facă. Nimeni nu a făcut nimic care să iasă din rutina zilnică până când vestea nu a ajuns la urechile doicii. Ei i-a fost suficient să vadă faţa tinerei doamne pentru a-şi da seama că lucrurile erau serioase şi că trebuiau să acţioneze cât mai repede. A fost anunţată moaşa, s-au pregătit prosoape, lighene uriaşe au fost umplute cu apă caldă, numai că apa se răcea foarte repede şi trebuia încălzită din nou, s-a schimbat aşternutul în vechiul dormitor – care îi aparţinuse Mariei del Roser şi unde Teresa ţinuse morţiş să nască – noul aşternut a fost călcat cu multă atenţie, de parcă nu urma să aibă loc o naştere, ci o recepţie, şi a fost adus coşuleţul cu hainele pentru nou-născut, ca să fie la îndemână când va fi cazul.

Teresa se plimba pe hol, neliniştită şi agitând pe toată lumea care o vedea. Zicea că nu poate sta aşezată, că prefera să umble. Era desculţă, căci picioarele i se umflaseră atât de mult, încât nu-i mai încăpeau nici în papucii de casă. Nu a ţinut cont de sfatul Antoniei de a se aşeza în fotoliu, lângă fereastră, nici de cel al Conchitei, înnebunită de scârţâitul podelelor din hol. Din când în când, Teresa se oprea, se sprijinea de perete cu o mână, iar cu cealaltă se ţinea de burtă, închidea strâns ochii şi ofta. În cele două ore cât s-a preumblat de colo până colo, nici măcar o singură dată nu a întrebat de soţul ei.

Puţini erau cei care şi-ar fi putut închipui că Teresa îi simţea lipsa, mai mult decât oricui, soacrei sale. În anii cât a avut norocul să trăiască sub acelaşi acoperiş, María del Roser Golorons a fost pentru ea ca o mamă. Era bună, inteligentă, onestă, răbdătoare şi generoasă, iar convieţuirea lor, chiar dacă scurtă, lăsase în viaţa Teresei urme de neşters. Multe dintre cuvintele spuse de soacra ei, despre problemele importante ale casei, dar şi despre chestiuni transcendentale, o vor însoţi toată viaţa. Mulţumită ei nu s-a simţit niciodată o străină în casa soţului său. María del Roser fusese răbdătoare cu neştiinţa ei şi o instruise în toate, de la cum să se poarte cu servitorii, până la cum să folosească soba din salon. De asemenea, a sfătuit-o cum să reacţioneze la comportamentul lui Amadeo, care la început îi frângea inima. Datorită ei a înţeles că soţul său era un bărbat taciturn, care din când în când avea nevoie să se izoleze în atelierul de la mansardă, iar alteori fugea de viaţa care îl strivea. Nu trebuia să i se pară ciudat, aşa fusese el dintotdeauna. María del Roser îi explicase că Amadeo, la fel

ca toţi bărbaţii puternici, iubea în tăcere şi arareori îşi dădea frâu liber emoţiilor. Va avea mare noroc dacă de-a lungul vieţii va reuşi să-i surprindă vreo slăbiciune a caracterului său aspru. Pentru Teresa a fost mană cerească să poată asculta astfel de cuvinte de la cea care îl cunoştea cel mai bine pe soţul ei.

Dar când rămânea singură cu el, frica o cuprindea din nou. Încă din luna de miere începuse să-şi facă probleme că îl decepţionase. Îl vedea atât de serios, de inexpresiv, cu gesturile măsurate şi cuvintele alese, încât ajunsese să creadă că era incapabilă să trezească în el cea mai slabă scânteie de pasiune. În toate acele luni de călătorie prin ţinuturi europene şi asiatice, pline de emoţii şi de descoperiri, Teresa întârzia tot mai mult în camera de baie din hotelurile de lux, în speranţa că soţul ei va adormi. Apoi se întindea lângă el, cu inima gata să-i sară din piept şi se înfrupta din chipul lui ca din imaginea unui zeu. Uneori, el se întorcea spre ea în somn şi-şi lăsa palma pe coapsa, sau pe şoldul, ori pe pubisul tinerei sale soţii. Teresa se cutremura, cu ochii larg deschişi contempla acea extremitate străină, îşi imagina că ar fi putut face o mulţime de gesturi, dacă ar fi îndrăznit, dar niciodată nu reuşea să facă vreunul. Tot ce putea face era să-l iubească la nebunie. Să-l iubească şi să se simtă foarte vinovată pentru că-l obliga să se sacrifice pentru ea. E drept că aceste reproşuri şi le făcea singură, niciodată ele nu veniseră din partea lui Amadeo. Pe toată durata călătoriei nu l-a văzut nici măcar o dată nervos. Dimpotrivă, a fost atent ca un pretendent sărac, i-a îndeplinit toate capriciile şi i-a cumpărat o mulţime de cadouri. Când au ajuns la Roma, Teresa era de-a dreptul deznădăjduită. „Oare chiar nu mă place?" se întreba ea, continuând să-şi facă reproşuri pentru că nu reuşea să îndrăznească mai mult, pentru că se simţea incapabilă să acţioneze şi să ajungă la acea contopire intimă care încă nu avusese loc.

În prima dimineaţă la Roma, în timp ce Amadeo plănuia să o ducă să vadă Capela Sixtină, Teresa a simţit brusc nevoia de a-i pune o întrebare care o chinuia încă din seara trecută.

— E adevărat că o căsătorie lipsită de unire trupească poate fi anulată?

Amadeo, muşcând dintr-o bucată de pâine prăjită, îşi întoarse privirea, nepăsător.

— Cred că da, îi răspunse el.

Teresa se simţi tulburată întreaga zi. Aşadar, soţul ei ar putea-o repudia pentru că nu-şi împlinise datoria de soţie! Că nu o repudiase deja nu însemna altceva decât că era un om mult mai bun decât ea, îşi zicea Teresa. Şi se vedea pe sine ca pe o proastă şi o profitoare, ce se lasă purtată din oraş în oraş, satisfăcându-şi toate capriciile fără să ofere nimic în schimb.

Amadeo a împietrit când, în aceeaşi zi, vrând să-i cumpere o

frumoasă batistă de mătase naturală, minunata lui soţie i-a zis:

— Nu vreau să-mi cumperi nimic. Nu merit!

În acea noapte, Teresa a făcut eforturi disperate. Imediat ce a intrat în camera de hotel, s-a aşezat pe pat şi a închis ochii. Amadeo a crezut că nu se simţea bine. A întrebat-o ce are.

— Ai avut suficientă răbdare cu mine şi îţi mulţumesc mult, dar acum a venit clipa să te bucuri de ce e al tău. Ia-mă!

Bineînţeles că Amadeo a izbucnit în râs. Atitudinea teatrală a Teresei amintea de sacrificiile martirilor. Ea s-a simţit foarte ruşinată. Aşezându-se lângă ea, cu un ziar în mână şi cu halatul de mătase peste pijama, Amadeo i-a zis doar atât:

— Aşa nu. Nu vreau să fac dragoste cu o eroină tragică.

Apoi a sărutat-o pe frunte. Puţin mai târziu, Teresa a visat că a murit virgină. S-a speriat atât de tare, încât imediat ce s-a trezit şi-a spus că nu trebuia să se întâmple una ca asta.

Cât de mult îl iubise, şi încă înainte de a-l revedea! Amadeo fusese prezent în toate fanteziile ei de fetiţă care nu se grăbea să se maturizeze. Atitudinea lui de aristocrat, zâmbetul enigmatic şi tristeţea sa: pe toate Teresa le adora la el, aşa cum poţi adora numai ceea ce ştii că nu-ţi va aparţine niciodată. Când a intrat în adolescenţă, această vârstă absurdă şi periculoasă, când nu te simţi bine nicăieri şi nimeni nu se simte bine cu tine alături, iubirea ei a devenit mai tragică şi mai ridicolă. Teresa nici măcar nu îndrăznea să-şi imagineze ceea ce îşi dorea cu toată fiinţa. În visurile sale, pictorul ei căpăta frumuseţea unei sculpturi clasice. Unul dintre acele nuduri diavoleşti pe care călugăriţele nu o lăsau să le vadă, deşi ea ştia că era opera unuia dintre marii artişti clasici. Îşi imagina un Amadeo cu pielea marmoreană, cu trupul suplu, cu muşchii ieşind în evidenţă, arătându-şi fără pudoare ceea ce nici măcar în gând ea nu îndrăznea să numească. Simţea freamătul dorinţei cuprinzându-i pântecele, se ruşina şi începea să se roage ca în transă, strecurând promisiuni de îndreptare.

În realitate, nu s-a îndreptat niciodată. Iubirea ei nebună a căpătat aspecte tragice. La şaptesprezece ani plângea fără-ncetare, la orice oră, şi se simţea cea mai nefericită femeie. Scria nişte poeme foarte slabe, care îi oripilau pe fraţii săi. Suferea de o boală atât de evanescentă şi greu de învins, încât nu exista medic să o numească măcar, necum să o trateze (şi au consultat-o destul de mulţi). Până la urmă, după cum ştim, Tatín cea dezinvoltă a reuşit să pună capăt problemei. Iar privirea lui Amadeo Lax, în timp ce amândoi erau învăluiţi în aroma de orez cu lapte care plutea prin salonaş, a dat rezultate miraculoase. Restul nu a mai fost greu. Amadeo a acceptat invitaţia la majoratul ei. La petrecere, s-a scuzat de mai multe ori pentru faptul că o acapara pe sărbătorită, dar nu s-a dezlipit de ea niciun moment. Sub privirile

concurenţilor supăraţi, căci vedeau în el un inamic invincibil, Amadeo şi Teresa au dansat pe fiecare melodie interpretată de orchestră şi apoi au ieşit în grădină, să se bucure de aerul proaspăt şi să-i scandalizeze pe cei prezenţi. Teresa simţea că pluteşte de fericire. Amadeo se uita curios la acea fetişcană de o frumuseţe incredibilă, pe care şi-o imaginase, încă din primul moment, împodobită cu bijuterii, elegantă şi ţinându-se de braţul său, strălucind la recepţii, banchete şi serate. Niciodată nu i se mai întâmplase aşa ceva cu niciuna dintre femeile pe care le cunoscuse.

Cu prima ocazie, María del Roser Golorons a prevenit-o cu privire la ceea ce ea numea „capriciile masculine" ale fiului ei. I-a zis că o femeie nu trebuie să lase de la ea alături de un bărbat cu pretenţii. E absurd să-i ceri cuiva să fie umbra ta, să urmeze fiecare pas al tău, de parcă ar fi fost stupid sau incapabil de a-şi urma calea. Trebuia să aibă propriile idei, propriile idealuri, ba chiar prieteni proprii, fără ca toate acestea să o împiedice să fie o încântătoare însoţitoare în societate. Datorită acelor cuvinte, Teresa a început să capete încredere în ea şi în capacităţile sale, a îndrăznit să o însoţească pe María del Roser la reuniunile spiritiste, a început să studieze, a cunoscut oameni foarte diferiţi, şi din felul de a fi al soacrei sale a învăţat multe lucruri. Cum era de aşteptat, Amadeo nu vedea cu ochi buni astfel de distracţii şi considera că toate acele false ştiinţe nu erau altceva decât neghiobii şi o mare pierdere de vreme, şi totuşi a fost de acord ca soţia lui să se intereseze şi ea de ceea ce o ţinea ocupată de atâta timp pe mama lui, ca şi cum faptul că tânăra doamnă îşi petrecea ore întregi scriind discursuri şi invocând spirite nu ar fi fost altceva decât încă o tradiţie de-a casei.

Dar dintre toate învăţăturile prin care María del Roser încerca să o pregătească pe Teresa pentru viaţă, cele mai utile au fost chiar cele mai lipsite de originalitate. Pentru a nu ajunge total neştiutoare la durerile naşterii, soacra i-a vorbit despre această problemă o după-amiază întreagă. S-au aşezat în salonaş, în faţa ceştilor de ceai şi a unei farfurii cu biscuiţi, iar soacra i-a zis:

— Vreau să ştii că niciodată, în niciun caz, copiii nu se nasc prin buric.

Teresa a făcut ochii mari. María del Roser a continuat, pe un ton profesoral:

— Copiii vin pe lume printre picioare, printr-un canal foarte strâmt numit canalul de naştere.

În acea epocă, era cu totul neobişnuit ca doamnele serioase să vorbească deschis despre asemenea lucruri ruşinoase. Din raţiuni absolut de neînţeles, care aveau de-a face cu ignoranţa şi cu un absurd sentiment de pudoare, femeile ce năşteau pentru prima dată aveau parte nu numai de durerile naşterii, dar şi de o spaimă cumplită,

atunci când vedeau că trupul lor se desfăcea pe unde se aşteptau mai puţin pentru a lăsa fătul să iasă în lume. María del Roser nu uitase spaima simţită atunci când îl născuse pe Amadeo. După săptămâni în şir în care-şi examinase buricul, convinsă că dintr-un moment într-altul avea să se deschidă precum o floare, a crezut că moare atunci când, cuprinsă de dureri îngrozitoare, şi-a văzut copilul ieşind prin altă parte, plin de sânge, şi a crezut că se petrecuse o nenorocire care urma să o ducă în mormânt.

După ce s-a întremat, ţinându-şi copilul în braţe, i-a cerut explicaţii mamei sale, dar tot ce a obţinut de la ea a fost un răspuns indiferent:

— Nu am considerat că e obligatoriu să ştii. O chestiune atât de neplăcută! Şi, până la urmă, toate femeile ştiu să nască.

María del Roser a rămas perplexă în faţa unui asemenea răspuns, şi a promis că, dacă vreodată va avea o fiică, nu o va lăsa să trăiască acele momente complet neştiutoare; şi cum destinul i-a luat-o pe Violeta înainte ca promisiunea făcută sieşi să poată fi pusă în aplicare, a făcut totul pentru a o instrui pe Teresa în privinţa a ceea ce ea considera obligatoriu de ştiut.

Aşa se face că atunci când, după opt luni de căsătorie, Teresa a coborât la micul dejun palidă şi cu cearcăne, zicând că se simte rău, María del Roser a început să-i spună ceea ce i-ar fi plăcut şi ei să i se fi spus când a fost cazul şi i-a adus la cunoştinţă acele detalii atât de importante despre buric şi zona dintre picioare. După cum prevăzuse, prima lecţie a umplut-o de nelinişte pe eleva nepricepută.

— Şi doare? a întrebat, făcându-se şi mai palidă.

— Da, copila mea, doare tare. Vei avea impresia că nu poţi suporta o asemenea durere. Dar mai apoi trece la fel de repede cum a venit şi recompensa merită din plin tot chinul.

Teresa nu părea prea convinsă. Nu simţise niciodată instinctul matern. Nu se omora după copii şi nu-şi putea imagina cum e să ai unul. Se încuraja gândindu-se că va fi copilul lui Amadeo. Gândul acesta o ajuta să dea un înţeles spuselor soacrei sale: va suferi aducându-l pe lume, dar chinul va merita.

În curând s-a dovedit că Teresa avea probleme fizice. A suferit cinci pierderi de sarcină, toate în primele săptămâni, dar fără alte consecinţe decât o tristeţe care timp de câteva zile îi învăluia privirea. Era o tristeţe imprecisă, a unei posibilităţi pe care nu şi-o dorise niciodată, dar care brusc făcea parte din ea. A fost consultată de medici celebri, dar fără niciun rezultat. Şi au urmat şi alte sarcini pierdute. Când s-a întâmplat a cincea pierdere, María del Roser nu mai era acea persoana lucidă în care îşi pusese toată încrederea. Ceva din mintea ei începuse să se înceţoşeze, şi ceaţa înainta vertiginos. Când a rămas însărcinată pentru a şasea oară, îşi pierduse deja speranţa de a-i mai da soţului ei un copil. Dar de data aceasta sarcina a decurs

normal. Totul a fost bine, mai puţin un singur aspect: María del Roser nu avea să-şi cunoască primul nepot. Şi nici nu avea să fie lângă ea pentru a o ajuta să-l aducă pe lume.

Dar să ne întoarcem în acea dimineaţă minunată când au început durerile naşterii. Teresa deschide ochii şi vede, stupefiată, o femeie vânjoasă, scundă, cu picioare scurte, cu faţa rotundă şi cu obrajii căzuţi. Vorbeşte ciuntit şi umblă cu paşi mici şi repezi, ca un soldat de jucărie.

— Bună ziua. Nu vă întreb dacă dumneavoastră sunteţi gravida, pentru că se vede, zice cu o voce subţire, accentuând atât de puternic ultimele silabe, încât sau vine din regiunea Aragon, sau locuieşte cu un surd. Eu sunt moaşa, Elisa, şi din momentul acesta va trebui să faceţi tot ce vă spun şi să începeţi prin a vă dezbrăca de tot, a vă pune o cămaşă de noapte şi a vă aşeza pe pat, cu picioarele desfăcute. Aici veţi naşte? Daţi-mi voie.

Moaşa intră în cameră şi Teresa o urmează, ascultătoare ca un animăluţ de casă. Ore în şir, toată lumea din casă nu face altceva decât să care găleţi cu apă, să adune hainele murdare, să deschidă ori să închidă ferestrele, în funcţie de cerinţele moaşei pirpirii, cu glas marţial, care a pus stăpânire pe casă.

Dintre toate ordinele primite, Teresa nu respectă unul singur.

— Daţi-vă jos asta, zice moaşa arătând spre lănţişorul cu medalion de la gâtul gravidei.

L-a observat când Teresa l-a căutat instinctiv pe sub cămaşă şi acum îl strânge în pumn, în ritmul contracţiilor, tot mai frecvente şi mai lungi, cu momente de odihnă tot mai scurte. Trupul ei se cabrează, de parcă ar vrea să se apere de durerea adâncă împotriva căreia nu se poate face nimic. Într-un scurt moment de relaxare, Teresa a apucat inelul prins de lănţişorul pe care îl poartă la gât din noaptea de 24 decembrie 1932, adică exact de acum cinci luni.

Uneori, viaţa ne surprinde prin coincidenţe minunate. Una dintre ele e chiar aceasta, a lănţişorului cu inelul pe care e gravat un nume, despre care a auzit multe – Francisco Canals de Ambros. Chiar aici, în acest pat, soacra ei a făcut-o să-i promită că nu-şi va mai scoate niciodată lănţişorul de la gât. Şi tot aici, cuprinsă de suferinţă, Teresa se agaţă de lănţişor şi de vorbele dragi care au însoţit-o de atunci. Acesta este patul în care a murit María del Roser, acelaşi pat unde se va naşte şi primul ei nepot, un copil care poate că astfel va căpăta ceva din acea moştenire invizibilă, ce nu are de a face numai cu sângele. Teresa îşi doreşte să fi rămas acolo ceva din dragostea pentru fiul său, care acum nu se mai află acolo pentru a-l legăna.

Nu poate ţipa. Nu a făcut-o nici în cele mai urâte clipe din viaţa ei. A primit o educaţie fundamentată pe discreţie şi reţinere, nu ar putea ţipa chiar dacă ar vrea şi oricât i-ar cere-o moaşa.

— Ţipă, îi zice moaşa. O să te simţi mai bine.

Teresa scoate un sunet gutural. Un muget prelung. Strânge cearşaful, îşi arcuieşte trupul, transpiră, încearcă să-şi păstreze ritmul respiraţiei, deşi uneori simte că nu are suficient aer. Ştie că sora ei, Tatín, e plecată într-o călătorie, nu are niciun rost să o deranjeze. Îşi va cunoaşte nepotul sau nepoata când se va întoarce. Ar vrea să fie înconjurată de feţe cunoscute, deşi nu ştie prea bine ce soi de consolare i-ar putea aduce. Nu-i duce dorul lui Amadeo. Chiar dacă ar fi fost acasă, nu l-ar fi lăsat să se apropie. Îi vine să moară de ruşine numai la gândul că ar fi putut-o vedea aşa, chircită de durere şi cu picioarele desfăcute în faţa unei doamne care o cercetează în aşteptarea unui semn.

Pe hol sunt Antonia, Concha şi Vicenta. Mai e şi Laia, care observă totul cu ochii plini de spaimă şi cu o expresie de dezgust pe faţă. Când Elisa îşi dă seama că în hol s-au adunat prea mulţi gură-cască – mereu se întâmplă aşa –, ia hotărârea de a-i împrăştia. Brusc, începe să ţipe la ei, apoi închide uşa, nu înainte de a spune că îi va anunţa când copilul se va fi născut.

Cum ne bucurăm de o libertate deplină, putem alege un loc ascuns de ochii iscoditori. O naştere nu mai e de mult un spectacol care să mai facă plăcere cuiva sau să surprindă pe cineva, aşa că mai bine alegem exact opusul. De aici, unde servitorii îşi rod unghiile şi se întreabă când va reveni stăpânul acasă şi dacă există vreo modalitate de a-l anunţa că primul lui copil e pe cale de a se naşte, să mergem mai bine până la capătul holului, la camerele care dau în *patio* şi aparţin Teresei încă din prima zi în care a devenit noua stăpână a casei.

Dincolo de uşa dublă, vopsită cu un alb impecabil, cu mâner aurit, s-au retras cei doi proaspăt căsătoriţi în acea noapte de 4 noiembrie 1928, când toţi servitorii au bârfit pe seama căsătoriei care tocmai se consuma. Noi, cei lipsiţi de viaţă, înţelegem prea bine curiozitatea şi acest amestec în intimitatea altora, pentru că şi noi le resimţim şi ne hrănim din ele, plutind prin aer, lucind ca firele de praf în lumină, intrând în toate cotloanele şi descifrând toate secretele. De pildă, cele din noaptea nunţii când, exact în spatele acestei uşi – şi asta e surpriza –, nu s-a întâmplat nimic.

E ca şi cum am trăi din nou acea noapte. Vedem cum Amadeo îşi dă jos jacheta. Pare obosit. Nu e de mirare, după ziua nunţii. După ce pătrunde în cameră, Teresa se uită mai întâi în jur, atentă şi arătându-şi mulţumirea. Patul e pregătit. Încălzitoarele de aşternut au fost îndepărtate şi pe fiecare pernă e câte un trandafir alb. Pe măsuţa din colţ, chiar lângă jaluzelele prin care se ghiceşte întunericul din *patio,* a fost aşezată o tavă cu o gustare frugală, pentru cazul în care, la un anumit moment al nopţii, cei doi soţi vor simţi nevoia să-şi recapete

puterile. Conchita, ajutată de restul personalului, a pregătit totul cu mult devotament.

Teresa se uită la soţul ei fără să scoată o vorbă. Are palmele îngheţate şi un fior de panică îi străbate tot trupul. Vede că el îşi dă jos jacheta şi începe să-şi descheie nasturii de la cămaşă. Fuge şi se închide în baie. Pe umeraş, lângă uşă, o aşteaptă hainele de noapte, exact cele cerute de ea. Un compleu delicat, alb, de mătase. Halatul are mânecile din dantelă, împodobite cu pietre şi un decolteu care i se păruse mic în atelierul modistei, dar care acum îi pare exagerat. Cămaşa de noapte îi vine de parcă ar fi o a doua piele, lasă să se întrevadă sânii printr-un decolteu ascuţit, mărginit de o dantelă fină. Într-un avânt de sofisticare inutilă, modista a adăugat ambelor veşminte câte o trenă, de parcă urmau să fie folosite la o petrecere.

Teresa se dezbracă încet. Ezită înainte de a-şi da jos lenjeria intimă, dar îşi dă seama că nu poate îmbrăca peste ea cămaşa de noapte, care a fost gândită să fie purtată fără nimic pe dedesubt, chiar dacă acum ideea aceasta o tulbură. Şi se simte şi mai tulburată când o îmbracă şi se priveşte în oglindă. Niciodată nu s-a mai văzut atât de dezbrăcată! Sânii ei se întrevăd în întregime. Speriată, caută halatul. Încheie, de sus până jos, toţi cei şaptezeci şi şase de nasturi micuţi, făcuţi de modistă din satin, ceea ce îi ia ceva timp, mai ales ca să-i alinieze pe fiecare în dreptul cheotorii corespunzătoare. Apoi se spală pe faţă, pe mâini, pe picioare, se piaptănă, urinează, se mai piaptănă o dată şi se dă cu parfum. Înainte de a ieşi, trage cu urechea. Nu aude nimic. Să fi adormit Amadeo? Ar fi un noroc nesperat! Ciuleşte iarăşi urechile. Doar liniştea răspunde spaimei ei. Trage zăvorul. Deschide uşa încet şi iese.

Amadeo nu a adormit. O aşteaptă în pat, fumează uitându-se absent la ferestre. Teresa îşi dă seama că e complet dezbrăcat şi această descoperire o sperie atât de tare, încât fuge şi se închide din nou în baie, stârnind râsul soţului ei. Complet năucită, iese imediat, murmurând o explicaţie:

— Mereu uit câte ceva.

Se întinde pe pat fără să-şi dea jos halatul, încercând să-şi acopere cu palmele decolteul care i se pare prea evident. E ţeapănă ca o mumie. Fiecare îl urmăreşte pe celălalt cu coada ochiului. În cameră creşte tensiunea. Teresa strânge din buze, fixează cu ochii măriţi lampa din tavan, pântecele îi urcă şi-i coboară într-o mişcare sincopată, îşi lipeşte picioarele unul de celălalt atât de strâns, încât genunchii îi tremură. Când Amadeo stinge ţigara în scrumiera de pe noptieră, Teresa închide ochii şi-şi ţine respiraţia. Se simte ca un condamnat înainte de a fi executat. El se întoarce spre ea, stă aşezat pe o parte şi admiră spectacolul. Ar putea merge până la capăt, dacă ar vrea. Are tot dreptul. Ar putea să-i descheie toţi nasturii sau să-i

smulgă pentru a ajunge la ceea ce îi aparţine de drept. Iar ea nici măcar nu ar opune mai multă rezistenţă decât aceasta dată de frica viscerală care o stăpâneşte, pentru că ştie că el nu face nimic din ce nu se face. „În alte timpuri”, îşi zice el, „nu ar fi stat pe gânduri”. S-ar fi năpustit asupra acelui trup tânăr şi tremurător pentru a-şi lua trofeul, aşa cum fac şi vor face atâţia nou căsătoriţi. Dar Amadeo are aproape patruzeci de ani şi, deşi dorinţa şi vigoarea nu s-au atenuat, nu mai simte nerăbdarea şi graba de altă dată. Pentru prima dată în viaţă, alege să aştepte. Poate pentru că e prima dată în viaţă când nu e vorba despre o plăcere ocazională, ci de a cuceri o însoţitoare fidelă pentru tot restul zilelor. Acesta este motivul pentru care se hotărăşte să o trateze pe Teresa cu un respect pe care nu l-a mai arătat vreunei femei.

Tânăra soţie deschide ochii şi îl găseşte pe adoratul ei Amadeo zâmbindu-i. Expresia chipului ei trece de la spaimă la tristeţe.

— Îmi pare foarte rău, murmură ea. Te-am dezamăgit, nu-i aşa? Să nu crezi că nu te iubesc. Te iubesc din tot sufletul. Doar că nu ştiu… Nu ştiu cum…

— Întoarce-te, ia-mă în braţe, şopteşte el.

Teresa se aşază mai bine în pat. Trenele veşmintelor îi incomodează mişcările, i se înfăşoară pe după picioare, transformând-o într-o sirenă. Se întinde pe o parte, cu o mână sub cap. Amadeo stinge o parte dintre lumini, urmăreşte sinuozităţile trupului ei, se amuză de întreaga situaţie. Teresa are un trup de vis, pe care abia aşteaptă să-l cunoască. Dar asta nu se va întâmpla astăzi. Simte cum dorinţa creşte în el, dar se abţine. Teresa începe să plângă.

— Iartă-mă, zice ea, iartă-mă, te rog. Mi-e foarte frică.

Amadeo, încercând să o liniştească, o sărută pe frunte, făcând-o să tresară din tot trupul.

— Îţi iert totul, îi spune el, admirându-i strălucirea din ochi. Ceea ce nu ţi-aş putea ierta ar fi infidelitatea. Să nu uiţi asta. Şi acum odihneşte-te. Mâine va fi o nouă zi.

Cuvintele lui coboară liniştea asupra Teresei. Închide ochii şi o cuprinde oboseala unei zile pline de tensiune.

Amadeo iese o clipă din dormitor, intră în birou, vorbeşte la telefon, se întoarce. Verifică dacă Teresa încă doarme, o înveleşte, se îmbracă, dar cu haine mai puţin oficiale decât cele care l-au chinuit toată ziua, şi iese, gata să găsească un remediu pentru suferinţa lui.

Dar să ne întoarcem la efecte mai bune decât cele la care tocmai ne-am referit.

Partea cea mai grea a trecut deja când stăpânul se întoarce acasă la volanul Rolls-Royce-ului. Conchita îl întâmpină ca să îi dea vestea că tocmai a devenit tată, dar Amadeo nu pare mişcat. Urcă scara la fel de

drept ca întotdeauna, cu acea atitudine impresionantă pentru servitori, şi, când ajunge sus, e surprins de numărul de curioşi care stau la uşa dormitorului pe care îl folosea mama lui.

— E băiat. Totul a decurs bine, zice Conchita.

Dacă ar întreba-o pe Teresa, poate că în aceste clipe ar fi de altă părere. Se simte ca şi cum nou-născutul i-ar fi luat toate forţele. Se simte atât de slăbită, încât are impresia că, dacă ar încerca să se ridice, picioarele nu ar ajuta-o. Elisa i-a răcorit faţa cu un prosop umed şi acum încearcă să aranjeze puţin aşternutul. I-a spus că trebuie să-şi ţină ochii închişi şi să doarmă.

Totuşi, nu cu mult timp înainte, i-a arătat copilul, un mormoloc cu carne moale, uşor vineţie şi ea a rămas perplexă, cu ochii în lacrimi. Cum s-a putut dezvolta în interiorul ei ceva atât de perfect? Imediat îşi dă seama că vorbele Mariei del Roser erau şi de data aceasta, ca de atâtea ori, adevărate: rezultatul e mult deasupra suferinţei de astăzi. O întreabă pe moaşă când îşi va putea ţine fiul în braţe, iar femeia îi răspunde categoric:

— După ce o să mai prinzi puteri, draga mea.

Teresa închide ochii şi o moleşeală dulce o cuprinde. O doare tot trupul, dar durerea de acum nu se compară cu cea care s-a dus. Odihna îi va face bine. Ca prin vis, îşi dă seama că Elisa a aşezat lângă patul ei un leagăn plin de funde şi dantele. Nu ştie dacă băieţelul e în leagăn, îşi aminteşte că a văzut-o pe moaşă ducându-l pe braţe afară, poate pentru a-l arăta servitorilor curioşi. Nu ştie cât timp a dormit, dar când deschide ochii din nou, îl vede pe Amadeo, impecabil ca de obicei, uitându-se la leagăn. Scrutează mult timp interiorul leagănului, aşa cum un entomolog ar observa o insectă rară, încă neclasificată. Chiar dacă nu zâmbeşte, i se pare totuşi că pe faţa lui se poate citi multă satisfacţie.

În leagănul său, Modesto doarme şi el, obosit de venirea pe lume, departe de tot ceea ce noi, fiinţe fără timp, ştim deja despre el.

De la: Violeta Lax
Data: 11 aprilie 2010
Către: Valerie Rahal
Subiect: Mai eşti acolo?

Dragă mamă, sunt o necioplită. Cred că mărturisirea mea despre dragostea din tinereţe a fost prea dură pentru tine. Recunosc că m-am distrat imaginându-mi ce faţă ai făcut! Dar acum, când văd că taci atât, mă tem să nu fi suferit un atac! Dacă am sărit calul, să ştii că îmi pare rău cu adevărat. Şi să ştii că nu-ţi voi mai pomeni vreodată despre toată treaba, doar dacă nu cumva mi-o vei cere chiar tu.

Încă nu ţi-am vorbit despre vizita italiencelor. Cum nu aveau un program prea încărcat din partea instituţiilor, am găsit timp să ne plimbăm şi să ne cunoaştem mai bine. Ştii că în această perioadă a anului Barcelona este o minunăţie şi am mai avut şi noroc ca vremea bună să însoţească pofta lor de a cunoaşte oraşul. M-a surprins cât de firesc s-a purtat Fiorella Otrante pe timpul conferinţei de presă, de parcă toată viaţa ar fi dat interviuri, l-a cucerit imediat cu naturaleţea ei uşor rurală şi cu emoţia pe care o strecoară în cuvinte de fiecare dată când vorbeşte despre mama ei. Îi străluceau ochii atunci când a zis că pentru ea era un prilej de mândrie să îndeplinească ultimele dorinţe ale defunctei, adică dorinţa ei niciodată exprimată, dar visată mereu. Îţi imaginezi reacţia jurnaliştilor la o frază atât de misterioasă. Au întrebat-o la ce dorinţă făcea referire, dar ea s-a rezumat la a le spune că nu putea zice mai multe, pentru că mama ei nu a vrut niciodată să vorbească despre anii dinaintea sosirii la lacul Como, după care s-a scuzat cu un zâmbet dulce.

Au fost zile foarte palpitante. Silvana şi cu mine cred că am pus bazele a ceea ce ar putea deveni o frumoasă prietenie. I-am dezvăluit multe lucruri despre Amadeo Lax, despre casă, despre viitorul muzeu (care se va face datorită testamentului bunicii ei). Am ezitat până să le vorbesc despre apariţia corpului Teresei şi despre cercetările din ultimele săptămâni care au schimbat complet trecutul

familiei noastre. Nu m-am repezit să găsesc vinovaţi. Cred că am folosit cuvântul „prezumtiv”, ca la ştiri, când am vorbit despre posibilul rol jucat de bunicul în toată povestea. Le-am zis că niciodată nu va fi descoperit adevărul în întregime, că va rămâne îngropat în vechea magazie de unelte şi că, spre deosebire de trupul bunicii, nu era uşor de dezgropat.

Fiorella, după ce a tăcut destul de mult, a întrebat:

— În ce an se presupune că a avut loc acea crimă oribilă?

— Între 1935 şi 1940, zice poliţia, am răspuns eu. Personal, cred că în 1936.

Apoi am continuat să ne plimbăm la fel de firesc ca înainte, sau cel puţin aşa mi s-a părut mie. Nu mi-am dat seama că Fiorella nu mai spunea nimic. M-am hotărât să le duc la masă la Cal Pinxo, în Barceloneta. Era un soare splendid şi ne-au dat o masă pe terasă, cu vedere la mare. Am cerut şampanie rece şi orez cu fructe de mare. Am toastat pentru viitorul muzeu Amadeo Lax. Le-am spus că mi-au propus să-l conduc. Am toastat din nou. Fiorella a băut câteva pahare înainte ca mâncarea să ne fie adusă. Din scânteierea tristă a ochilor săi mi-am dat seama că e una dintre acele persoane care devin melancolice atunci când beau. Surâdea fără să spună nimic, fixa marea cu o tristeţe ciudată. Brusc s-a întors spre fiica ei şi a zis:

— Nu e adevărat că nu ştiu nimic despre viaţa dusă de bunica ta în Barcelona. Mi-a vorbit o singură dată despre asta, numai o dată. Era beată, aşa cum sunt şi eu acum. Mi-a cerut să nu spun niciodată nimănui. Credeam că înţeleg de ce îmi cerea aşa ceva, dar, de fapt, de-abia astăzi am înţeles.

Silvana s-a uitat mirată la maică-sa. M-am simţit stingherită şi am zis că trebuie să mă duc la baie. Fiorella m-a prins de mână.

— Nu pleca, Violeta. Asta te priveşte şi pe tine.

A mai băut un pahar. Apoi s-a uitat la mine şi mi-a zis:

— Mama mea a părăsit Barcelona în 19 iulie 1936, la câteva ore după ce a izbucnit Războiul Civil şi s-a îmbarcat cu acte false pe un vas german. Avea

şaisprezece ani şi era moartă de frică. Din cauza focurilor de armă şi a exploziilor care se auzeau de peste tot şi pentru încă ceva ce văzuse sau făcuse în ultimele ore. Ceva îngrozitor, mi-a zis ea, dar nu mi-a spus ce. Mi-a vorbit despre cât de mult a durat până când oraşul nu s-a mai văzut deloc, de tristeţea pe care a simţit-o în momentele când s-a gândit la părinţii ei, de groaza că fugise cu un bărbat care – o simţea – nu avea să o trateze cum se cuvine.

— A zis bunica aşa ceva? a întrebat Silvana. De unde ştia?

Fiorella Otrante a ridicat din umeri.

— Pentru că ea nu era altceva decât o servitoare în casă. O servitoare tânără şi frumoasă, care îi căzuse cu tronc stăpânului şi pe care acesta a transformat-o într-o parteneră de călătorie într-unul dintre momentele cele mai grele din viaţa lui.

Silvana a făcut ochii mari.

— Servitoarea?

Trebuie să recunosc că şi eu eram la fel de surprinsă.

— Bunica ta a ştiut întotdeauna că el o va părăsi. Credeau că războiul va dura puţin, că în câteva săptămâni totul va reveni la normal. Dar nu a fost aşa, şi după Războiul Civil din Spania a început războiul mondial şi lucrurile s-au complicat tot mai tare. Bunicul tău a trebuit să rămână mai mult decât prevăzuse. În Nesso s-a simţit mereu ca în trecere. Nu cred că avusese vreodată de gând să rămână cu ea.

— Dar ceea ce spui e cumplit, a zis Silvana. Înseamnă că nu s-au iubit niciodată?

— Bunica ta a fost convinsă că el nu a iubit-o niciodată. A fost un simplu remediu pentru singurătate. O soluţie temporară. Iar ea…

Fiorella a făcut o pauză şi a luat o înghiţitură zdravănă de şampanie.

— Adevărul este că nu ştiu. Nu mi s-a părut că suferă pentru că o părăsise, nici nu am auzit-o să vorbească despre el cu tristeţe, deşi poate că nu făcea altceva decât să pozeze. Tot ceea ce a făcut pentru el a fost să menţină în bune condiţii atelierul de lângă lac. A investit în viitor.

Începeam să cred că mărturisirile Fiorellei

aruncau deja puţină lumină asupra misterului tablourilor.

— Aşa s-ar putea explica, m-am aventurat eu, interesul ei faţă de tablouri, ele sunt însăşi esenţa fiinţei sale, a locului căruia i-a aparţinut. Iar dacă muzeul se va face în vechea casă, atunci va fi chiar mai mult decât a putut ea să prevadă.

Fiorella a dat să-mi răspundă, dar Silvana, vizibil tulburată, s-a grăbit să întrebe:

— Şi de ce bunica nu s-a mai întors niciodată în Barcelona?

— După ce ea a plecat, părinţii ei au murit la puţin timp, încercând să apere casa familiei Lax. A trecut destul de mult până i-a ajuns această ştire la urechi şi atunci chiar că nu mai avea niciun motiv să se întoarcă. Ba mai mult, pe atunci deja mă avea pe mine, iar Lax plecase, lăsându-i casa din Nesso. Acolo, lângă lac, am dus-o destul de bine. Una peste alta, nu s-a purtat urât cu ea. I-a plătit pentru favorurile primite.

— Cum poţi spune aşa ceva, mamă? Cum adică nu s-a comportat urât? A abandonat-o. Şi pe tine la fel.

— A stat cu ea mai mult timp decât era de aşteptat. A fost generos. Bunica ta mi-a zis că duceau o viaţă foarte discretă, abia se arătau prin sat. Iar când ieşeau, sătenii credeau că e tatăl cu fiica, iar ei nu au dezminţit niciodată această idee care îi avantaja. Le era frică să nu fie descoperiţi şi de poliţie şi obligaţi să se întoarcă. Eu credeam că temerile lor se datorau vârstei fragede a mamei şi faptului că nu erau căsătoriţi, dar acum, după ce ne-a spus Violeta, încep să cred că se temeau de ceva mult mai serios, îngrozitor. O crimă în care erau implicaţi amândoi.

— Crezi că bunica a fost complice la crimă? Pentru Dumnezeu, mamă! E absurd! Chiar crezi că bunica a fost capabilă de o asemenea faptă?

— Fiecare dintre noi are mai multe feţe, răspunse Fiorella. Şi fiecărui cunoscut îi arătăm doar una dintre feţele noastre. Nu ştim cum era bunica ta la şaisprezece ani. Tot ce ştiu sigur, pentru că mi-a spus chiar ea, este că îi era foarte frică. Şi, bineînţeles, că nu avea niciun fel de experienţă de viaţă.

Silvana a negat dând din cap. Fiorella m-a fixat cu privirea. Mi s-a părut că era gata să plângă.

— În privinţa restituirii tablourilor, m-am gândit mult la asta. Să nu uităm că ani în şir a fost concubina lui Lax. În sfârşit, odată cu expunerea acestor tablouri lascive alături de cele cu eleganta Teresa Bruses, sau de altele, se face dreptate, idee care cred că a distrat-o în ultima parte a vieţii sale. De aceea a pus totul la punct cu atâta acribie. Până la urmă îşi va ocupa oficial locul care a simţit că i se cuvine.

Nu vreau să închei înainte de a reveni asupra faptului că mi s-a oferit posibilitatea de a rămâne în Barcelona ca director al viitorului muzeu Amadeo Lax. E un vis la care am jinduit mult timp, dar acum, când l-aş putea transforma în realitate, nu mai ştiu ce să fac. Adevărul e că mi-ar plăcea să schimb locul, să mă instalez în acest oraş cu o climă atât de plăcută, să las la o parte, măcar pentru o vreme, orice treabă urgentă şi obligaţiile din Chicago şi să iau asupra mea urgenţele şi responsabilităţile din Barcelona. Trebuie să discut şi cu Daniel, dar, deşi îmi place planul acesta, ceva îl face să scârţâie. Poate că o să-mi zici că sunt o proastă când îţi voi spune ce mă reţine, sau poate că îţi închipui deja despre ce e vorba.

De când mă ştiu, l-am admirat pe bunicul. Nu numai pentru talentul său de pictor, ci şi ca om. Mă impresionau la el curajul, abnegaţia şi stăpânirea de sine. După cum ştii, am scris zeci de conferinţe în care am lăudat faptul că a continuat să o picteze pe Teresa, chiar şi după ce ea l-a părăsit. Am crezut că acesta era semnul indubitabil, obsesiv al unui om îndrăgostit care continuă să spere că femeia pe care o iubeşte se va întoarce la el. Am fost convinsă că bunicul a murit aşteptând-o şi că pictura a fost singura modalitate de a şi-o apropia până când avea să revină.

Praful s-a ales de toate aceste idei romantice. Bunicul nu a fost acel bărbat puternic pe care l-am admirat atât de mult, ci un om imoral, capabil de multe mizerii. Un criminal a cărui conştiinţă nu l-a oprit să-şi continue viaţa, să trăiască cu altă

femeie, să picteze ceea ce înainte nu pictase niciodată. Toate acele minunate tablouri de la Nesso dovedesc cât de bine a reuşit să o ia de la capăt, să o ia pe cărări nebătătorite, să evolueze cu eficacitate şi originalitate. Mi-l imaginez în atelierul său de lângă lacul italian şi această idee e suficientă pentru a mă întoarce împotriva lui. Cum a putut? Cum a reuşit să o ia de la capăt?

Mamă, nu mai ştiu dacă vreau să conduc un muzeu dedicat unui astfel de om. Nici măcar nu mai ştiu dacă merită să-i fie respectată memoria. Da, ştiu, fiecare om are mai multe feţe, mi-a spus-o deja Fiorella. Artistul genial nu trebuie neapărat să fie un om exemplar. Nu trebuie să fim atât de cârcotaşi. Când e vorba despre opere de artă, nu trebuie să ne lăsăm influenţaţi de sentimente. Am rostit de mai multe ori aceste cuvinte, dar niciodată cu referire la bunicul. Nu fac altceva decât să întorc problema pe toate feţele, fără să mă pot hotărî. Mă tentează ideea de a rămâne aici, dar nu şi ideea de a rămâne cu el, cu amintirea amplificată a acelei fiinţe deplorabile care a fost Amadeo Lax.

O să mă mai gândesc şi promit să-ţi spun, mai devreme sau mai târziu, ce voi decide.

Te sărut mult,
VIO

P.S.: Daniel îşi face bagajul. Zice că vrea să fie cu mine de ziua mea. A terminat romanul şi e euforic. Asta înseamnă că nu mi-a mai rămas foarte mult timp. Dacă vreau să mă împac cu trecutul, atunci trebuie să o fac înainte ca prezentul să năvălească peste mine.

De la: Valerie Rahal
Data: 12 aprilie 2010
Către: Violeta Lax
Subiect: Sunt aici

Stai liniştită, fata mea, cuvintele tale nu mi-au provocat un atac, deşi trebuie să recunosc că a fost o surpriză uriaşă. Îmi trec prin minte foarte multe întrebări, pe care ţi le-aş pune dacă nu ai fi fiica mea, dar cum eşti, mai bine le trec sub tăcere. Mă mulţumesc cu gândul că toate astea fac parte dintr-o altă etapă a vieţii tale şi să-i mulţumesc Domnului că soţul tău s-a trezit la timp şi vine să vă întâlniţi. Cred că prezenţa lui îţi va face bine şi că în zilele următoare – fără copii, într-un oraş atât de frumos – veţi avea timp să discutaţi despre multe. Nu te supăra, dar am impresia că în această privinţă semeni cu tatăl tău. Dacă nu ai lângă tine pe cineva care să te echilibreze şi să te facă să te simţi în siguranţă, tinzi să te pierzi în afaceri sentimentale. Perechea voastră, mai mult decât un însoţitor, trebuie să fie un paznic, mereu atent ca nu cumva tentaţiile să vă îndepărteze de el. Cred că Daniel încă nu şi-a dat seama de asta şi că ar trebui să i-o spui.

Poate că nu sunt tocmai cuvintele pe care ţi le-ai fi dorit după mesajul tău exploziv. Mă pot justifica spunându-ţi că aparţin unei generaţii care a făcut destule eforturi pentru a înţelege lumea şi a accepta că mereu se intervine în viaţa noastră. Şi mai sunt şi mama ta şi, uneori, noi, mamele, nu vrem să înţelegem totul, chiar dacă putem. Totuşi, vreau să-mi spui sfârşitul acestei poveşti atât de importante pentru tine. Nu mi-ai spus tu despre ce nu trebuie să facă un povestitor dacă vrea să-şi câştige admiraţia publicului? Să nu dozeze bine finalul este un exemplu de ce nu trebuie să facă. Cel puţin asta e părerea mea.

Mama ta care te iubeşte

XXIV

Nimeni nu ştie care este finalul acestei poveşti, dacă o fi având vreunul. L-am putea căuta în acea dimineaţă de Crăciun, din 1932, când sună soneria de la casa cu numărul 7 din pasajul Domingo şi apare, îmbrăcat impecabil şi proaspăt bărbierit, don Octavio Conde, care întreabă de doamna Teresa. E primit de Antonia, cea pentru care vizitele prietenului de familie încep să devină o rutină, aşa că îl invită în salon, îi ia paltonul şi pălăria şi îi oferă ceva de băut, dar el refuză.

La acea oră, casa e cufundată în linişte. Doamna María del Roser s-a dus la slujba de la ora nouă la biserica Belen şi apoi plănuieşte să facă nişte cumpărături de sărbători de la magazinele El Siglo, însoţită de Conchita. Amadeo a plecat încă din zori în satul vecin, Tiana, acolo unde trebuie să se întâlnească cu un bogătaş care vrea să-i comande o pictură murală pentru sufrageria casei sale.

Bineînţeles că don Octavio ştie cum stau lucrurile în casă.

— I-ai spus că sunt acasă? întreabă Teresa, lividă.

— Da, doamnă.

Teresa nu-şi ascunde supărarea provocată de această vizită neprevăzută. Inima îi bate atât de tare, încât se teme ca nu cumva să fie auzită de servitoare.

— Spune-i că nu mă simt bine şi că nu-l pot primi, zice Teresa.

După ce Antonia iese, Teresa se aşază la măsuţa de toaletă şi se contemplă în oglindă. Arată groaznic. A slăbit atât de mult, încât bărbia şi pometii ies în evidenţă. Are gâtul străbătut de nişte vinişoare urâte şi sub ochi i-au apărut pungi. În primele săptămâni de sarcină – acum e în luna a patra – i-a fost greaţă încontinuu, de dimineaţă până seara, dacă înghiţea ceva dădea imediat afară. La toate acestea s-au adăugat şi multele sarcini pierdute până când sămânţa lui Amadeo să încolţească în pântecele ei, precum şi tulburarea atât de intimă pe care i-o provoacă atât prezenţa, cât şi absenţa lui Octavio. Dintre toate aceste rele, ultima e cea care o face cel mai mult să sufere.

Vocea Antoniei îi curmă gândurile.

— Zice că a venit să-şi ia la revedere.

„La revedere?" se întreabă Teresa în sinea sa, alarmată, amintindu-şi de o discuţie avută cu Octavio cu câteva zile în urmă, la sfârşitul reuniunii săptămânale a grupului spiritist. Atunci, el i-a luat mâinile într-ale sale şi i-a spus că se gândeşte să plece departe pentru a începe o viaţă nouă. A mai zis că în ultimul timp simţea tot mai mult că niciodată nu va putea fi fericit aici şi nici nu-şi putea permite să facă nefericiţi pe oamenii care îi erau cei mai dragi. Ea încercase să nu ţină cont de acele cuvinte care îi provocau multă tristeţe, dar el a insistat. „Deja m-am hotărât", i-a zis, „tot ceea ce mai am de făcut este să aleg

cel mai bun moment pentru a pleca”. Teresa simţise un nod apăsător în gât. Cu atât mai tare, cu cât el adăugase: „Tot ce ştiu sigur e că voi pleca în curând”. Atunci ea întrebase, cu jumătate de voce: „Nu se poate face nimic pentru a împiedica această plecare?” „Mă tem că nu. Ca să fie altfel, viaţa ar fi trebuit să împartă altfel cărţile. Dar la cum sunt făcute cărţile, cel mai bine e să renunţ la joc”, îi răspunsese Octavio, cu un zâmbet încântător şi cu o strălucire făţişă în priviri.

Teresa simţea o sfârşeală teribilă numai la gândul că Octavio va dispărea din viaţa ei.

— Să-i spun să plece, doamnă? întreabă Antonia, oprită în uşă.

Teresa neagă dând din cap. Se întreabă în gând dacă ar trebui să-şi urmeze inima sau principiile.

— Spune-i că am să cobor imediat, zice ea, învinsă.

Când intră în salon, Octavio se uită gânditor la cenuşa din şemineu.

— Iată-mă, zice ea, cu o voce spartă.

Nu îi întinde mâna. Se salută cu răceală, de la distanţă, ca doi oameni care se detestă. Sau ca doi oameni care nu urmează protocolul pentru că tot ceea ce îşi doresc mai mult este să nu existe convenţii.

Se aşază amândoi, la un semn al Teresei. Mai întâi stau separaţi, cu un fotoliu între ei. Apoi el, sătul de acea pantomimă obositoare, se ridică şi se aşază lângă ea. Întârzie cu privirea asupra acelor ochi de un albastru neverosimil, în privirea cărora se îndeamnă să vadă o pasiune niciodată confirmată de cuvintele ei. La rândul său, Teresa face tot ce poate pentru a se controla, pentru a-şi înăbuşi plânsul care îi dă ghes, pentru a nu se trăda. Asta mai ales: să nu se trădeze. Pentru nimic în lume nu i-ar putea face una ca asta lui Amadeo. Deşi, în sinea ei, simte că ar da orice ca să-i poată mărturisi lui Octavio tot ceea ce simte pentru el.

— Aşadar, plecaţi, zice ea.

— Da.

Teresa lasă tăcerea să îi învăluie. E o tăcere burduşită cu vorbele lor nespuse. Vorbe care acum chiar nu-şi mai au rostul.

— Şi când plecaţi?

— Mâine-dimineaţă. Mi-am rezervat pe vasul *Magallanes* o cabină dublă, la clasa întâi.

Teresa e copleşită de informaţia primită. O cabină dublă. Octavio încă speră să nu plece singur. De asta a venit, ca să-i spună. Ca să o tulbure. Doar că niciodată nu i-ar spune făţiş. Ţine prea mult la Amadeo şi pe ea o respectă prea mult pentru a îndrăzni să insiste. Mai mult, Teresa niciodată nu şi-a arătat sentimentele faţă de el. E posibil ca gesturile, privirile, tremurul vocii să o fi trădat? Sau poate că doi oameni care se iubesc comunică prin mii de alte mijloace, nu numai prin intermediul cuvintelor?

— Nici nu ştii cât de rău îmi pare că pleci, reuşeşte ea să spună.

În timp ce vorbeşte, se joacă cu cordonul fustei. Brusc, are impresia că a fost prea explicită şi adaugă:

— O să-i pară rău şi lui Amadeo. Ştie deja?

— Încă nu. Am să-i spun astăzi. Deşi mă îndoiesc că se va supăra.

— Nu spuneţi aşa ceva. Amadeo vă respectă foarte mult.

Vrea să mai adauge ceva, dar renunţă. Încearcă să-şi ascundă disperarea care o arde pe dinăuntru. Lasă capul în jos şi vede botinele lui Octavio. Curate, elegante, aşa cum e totul la el. Nu-i vine să creadă că mâine nu va mai fi acolo. Că nu o să-l mai vadă vreodată.

— Am venit şi pentru a vă aduce asta, zice el, rupând tăcerea. Ca să vă amintiri de mine.

Îi întinde o carte, nu foarte mare, învelită în piele.

— Nu trebuia, Octavio, zice ea, luând cartea.

Citeşte cu voce tare:

— *Spirit,* de Theophile Gautier.

— Are legătură cu spiritismul. M-am gândit că vă va face plăcere. Aş fi fericit să ştiu că o veţi citi cu atenţie. Că vă veţi gândi. Nu acum, desigur. Când vă veţi simţi mai liberă. Eu mereu voi fi…

— Puţină cafea? întreabă Teresa, la timp, văzând că Antonia se apropie cu tava în mână.

Teresa ţine cartea la piept ca pe un copil. La câţiva centimetri de cotorul cărţii, creşte înăuntrul ei copilul lui Amadeo. Aceea este acum cea mai puternică prezenţă din viaţa ei şi de ea depind toate gesturile, cuvintele şi deciziile sale. Nu face nimic fără să se gândească în fiecare minut la viitorul acelei fiinţe a cărei viaţă se întrepătrunde cu a ei.

Antonia umple ceştile cu cafea, apoi se retrage. Prin ferestrele mari, soarele străluceşte cu neruşinare.

— Promiteţi-mi că o veţi citi cu atenţie, ca şi cum eu aş fi scris-o.

Teresa deschide cartea. Vede *ex-librisul* bibliotecii lui Octavio, simbolurile care îl definesc perfect: hărnicia, atenţia, înţelepciunea şi cinstea. Urmează iniţialele sale: O.C.G.O.

— O voi ţine mereu aproape, îi promite ea.

Beau repede cafeaua şi Octavio îi zice că trebuie să plece. Teresa răsuflă uşurată. Prezenţa lui e inoportună şi chiar compromiţătoare, de la un punct încolo, deşi ultimul lucru pe care şi-l doreşte e să-l vadă plecat.

— Bănuiesc că nimic nu vă poate face să vă schimbaţi planurile.

— Nimic din cele ce se pot întâmpla.

Îl însoţeşte până la uşă. Servitoarea îi aduce lui Octavio paltonul şi pălăria.

— Imediat ce voi ajunge la New York, vă voi transmite noua mea adresă. Vreau să spun, adaugă el, văzând-o pe Antonia, dumneavoastră şi soţului dumneavoastră.

Urmează cea mai rece despărţire, dar şi cea mai copleşitoare pentru

amândoi, urmărită cu atenţie de Antonia şi de Laia. Dar, bineînţeles, niciunul din ei nu lasă emoţiile să răzbată. În sfârşit, cumplitele convenţii se impun în faţa dorinţelor.

Teresa urcă scara ca pe altă lume şi se refugiază în salon, acolo unde va plânge mai mult de o oră. Apoi îşi va aminti de carte, o va deschide şi va citi, între atacuri de plâns, frazele marcate. Încă nu-şi va da seama de mesajul secret. Încă.

Amadeo ajunge înainte de masa de prânz. I se face lehamite pe loc de atmosfera grea din casă. Teresa îşi poartă tristeţea prin încăperi. Mama lui, care în ultimul timp nu mai e capabilă să-şi amintească de nimic, nu ajunge la timp la masă. Cei doi soţi iau prânzul în salon, înconjuraţi de un mutism absolut. Teresa nu mănâncă aproape nimic, iar lui Amadeo îi trece şi lui cheful de mâncare când o vede atât de supărată. E ca şi cum ar sta la masă cu un suflet chinuit. Când nu mai rezistă, o întreabă ce naiba e cu ea, dar nu obţine altceva decât un răspuns echivoc:

— Nimic. Sunt obosită.

Astăzi, biroul e singurul refugiu al unui bărbat nervos şi dezorientat. I se aduce cafeaua şi, în timp ce amestecă în ceşcuţă, privirea i se pierde în vârtejul negru asemănător gândurilor sale. Nu trec cinci minute până să audă bătăi timide în uşă. Apare Antonia, ştergându-şi palmele de poala şorţului de la uniformă, care e aceeaşi de pe vremuri, chiar dacă, odată cu moda, a devenit ceva mai scurtă, mai strâmtă şi mai puţin împopoţonată. Amadeo e şi el de acord: vechile fuste lungi nu erau bune la altceva decât să adune mizeria de pe jos.

— Se poate? întreabă femeia.

— Intră şi închide uşa.

Faţa Antoniei aminteşte de o pasăre speriată. Înaintează adusă de spate, cu umerii căzuţi, de parcă ar avea o cocoaşă pe spatele osos. Îşi împinge capul înainte, ceea ce acum o face mai mult ca oricând să pară o pasăre răpitoare.

— Ai cam întârziat, îi reproşează Amadeo.

— Iertaţi-mă, domnule. Am avut multă treabă la bucătărie.

— Ştii cumva ce are doamna?

Servitoarea nu şovăie. Din vocea ei reiese siguranţa trădătorului expert, fără probleme de conştiinţă.

— În această dimineaţă a primit o vizită neaşteptată.

— O vizită? Cine a fost?

— Don Octavio, domnule. A stat în jur de o jumătate de oră. De când a plecat, doamna plânge încontinuu.

Amadeo observă, cu fruntea plină de riduri, lichidul negru din ceaşcă, la fel de întunecat precum sufletul său şi intenţiile sale.

— Despre ce au vorbit?

— Nu ştiu, domnule. Au şoptit neîncetat. Tăceau doar când mă

apropiam de ei.

Amadeo duce ceaşca la buze şi soarbe cu grijă. Mişcările lui sunt lente, dar gândurile îi umblă prin cap cu o viteză ameţitoare.

— I-a adus iarăşi cadouri?

— Da, domnule, unul singur. Diferit de celelalte.

Antonia, triumfătoare, de parcă ar aduce ceva de pe lumea cealaltă, scoate din buzunarul din faţă al şorţului cartea cu coperte tari, învelite în piele maro.

— Am luat-o din camera doamnei când a coborât la masă, zice, victorioasă.

Datorită ei, Amadeo ştie despre toate cadourile care au ajuns în casă în ultimele luni, cadouri respinse până la unul de soţia lui. O dată a venit o maşină plină de trandafiri galbeni – preferaţii ei, altă dată a fost vorba de dulciuri, buchete de flori şi chiar o cutie cu o pisică persană înăuntru. Toate au fost trimise înapoi de unde au venit, după ce Teresa, cu o expresie indescifrabilă, citea biletul care le însoţea.

La puţin timp după primele cadouri, Antonia a început să pârască din propria voinţă.

— Poate că domnul ar fi mulţumit dacă ar şti ce se întâmplă în casă cât timp nu este prezent, a zis ea. Lucruri foarte grave, după cum am putut vedea.

Amadeo a întrebat-o ce voia în schimbul trădării. Bătrâna cea lacomă nu voia altceva decât bani. Îşi vindea stăpâna, pe care o crescuse, pentru un pumn de arginţi, ca un Iuda de serviciu, ciupit de vărsat de vânt. Lui Amadeo îi repugnau astfel de oameni, dar şi-a mascat sentimentele, pentru că informaţiile oferite de servitoare îi erau de folos. Până la urmă, serviciile Antoniei îi aduceau satisfacţie: trădarea Teresei faţă de el avea un revers, un surogat de pedeapsă în trădarea servitoarei faţă de stăpână.

Cadoul de astăzi nu prea are de-a face cu florile, dulciurile şi felinele. Amadeo se uită la carte. Un roman franţuzesc ce pare destul de uşor, bun pentru femeile sentimentale, desigur, în ale cărui pagini de gardă dă peste bine-cunoscutul ex-libris al prietenului său din copilărie, inspirat chiar din simbolistica utilizată de el când i-a făcut portretul, în urmă cu câţiva ani. Acum blestemă toate acele simboluri şi pe bărbatul care i le-a inspirat, şi dacă ar putea, le-ar schimba cu altele, mai potrivite cu realitatea. Şarpele, de exemplu. Imaginea vie a perfidiei reprezentată de prietenul său. Când începe să dea câteva pagini, Amadeo observă rândurile subliniate. Intuieşte, bazându-se pe experienţa proprie şi pe faptul că-şi cunoaşte bine prietenul, că ar putea conţine un cod, aşa că se hotărăşte să studieze cu atenţie sublinierile.

Îi cere Antoniei să plece. Ea îşi îndoaie puţin un genunchi în încercarea de a face o reverenţă, dar termină prin a semăna cu cineva

pe care-l lasă picioarele. Rămas singur în birou, Amadeo cercetează ceea ce ar putea fi un mesaj. Găseşte punctele de sub litere, paginile cu numărul scos în evidenţă, ia hârtie şi stilou, îşi notează, recompune. Descifrează mesajul. Turbează de furie.

Când mesajul îi apare dinaintea ochilor limpede, în întregime, loveşte cu pumnul în masă. Se ridică, împins de o grabă subită, şi se duce la vitrina cu cărţi de lângă portretul mamei lui. Scoate trei volume dintr-o Biblie ilustrată, bagă mâna şi extrage un pistol Little Tom de Alois Tomiska, cu şase gloanţe şi cu ţeava de 59 de mm, şi-l prinde la cureaua pantalonilor. Nu uită cartea. Coboară scara foarte hotărât. Antonia îl ajută să-şi ia haina şi îi întinde pălăria, în timp ce îi spune că doamna María del Roser şi Conchita încă nu au venit de la cumpărături. Când urcă în Rolls Royce şi porneşte motorul, Amadeo simte privirea întunecată şi pătrunzătoare cu care Laia îl urmăreşte din bucătărie. Va fi una dintre ultimele dăţi când fiica bucătăresei îşi va privi stăpânul cu ingenuitatea celui care intuieşte teribilele secrete ale lumii adulţilor, dar încă nu ştie nimic despre ele.

E patru fără douăzeci, când maşina condusă de stăpânul casei duduie în pasajul Domingo, gata să se alăture traficului din Paseo de Gracia, care într-o zi atât de importantă e foarte intens, foarte puţin diferit – dacă nu ţinem cont de trăsuri şi de cum arată maşinile – de cum va fi de acum înainte, în derularea vertiginoasă a decadelor.

E o seară rece şi Antonia se grăbeşte să aprindă focul şi să menţină jarul în sobă. Încă e prea devreme pentru a încălzi aşternuturile, dar nu şi pentru a-i duce stăpânei un ceai. O găseşte tolănită pe canapea, privind strada cu o tristeţe ce pare de nealungat. Văzând-o, Teresa îşi şterge lacrimile de pe obraji şi o întreabă:

— Ştii cumva unde e cartea pe care don Octavio mi-a adus-o azi-dimineaţă? Am lăsat-o aici şi acum nu o mai găsesc.

Servitoarea se eschivează, stingherită, şi o întreabă pe stăpână dacă vrea un ceai.

— Nu vreau nimic, mulţumesc.

Servitoarea clatină din cap şi se opreşte la câţiva paşi de ea. Nu se aude nimic în afară de respiraţia lor; cea a Teresei e agitată, a Antoniei e calmă şi adâncă.

— Ar trebui să-ţi revii, Tessita, îi zice Antonia, cu voce mieroasă. Soţul tău îşi va pierde răbdarea până la urmă.

Teresa ridică din umeri.

— Nu mă mai interesează ce crede el.

— Nu spune asta, vei avea un copil cu el.

Numai ideea aceasta şi e suficient pentru ca Teresa să izbucnească iarăşi într-un plâns de neoprit. Scoate din mânecă o batistă verde, perfect asortată cu volanele rochiei sale de gravidă, şi îşi şterge lacrimile. Ochii ei sunt plini de tristeţe.

— Mă crezi o proastă, nu-i aşa? O fetiţă care habar nu are pe ce lume trăieşte.

— Niciodată nu am crezut aşa ceva despre tine, Tessita. Tot ce cred e că nu ai avut soarta pe care o meriţi.

— Ce vrei să spui?

— Mă refer la soţul tău. Mult prea bătrân pentru tine. Şi neatent. Mai devreme sau mai târziu, norocul tot îi va surâde celui care umblă după o femeie abandonată.

— Don Octavio îţi pare un oportunist?

Antonia face pe neştiutoarea.

— Nu-l cunosc suficient pentru a putea să-l judec.

— Ce-mi reproşezi? întreabă Teresa cu o sinceritate înduioşătoare. Nu trebuia să-l bag în seamă? Nici măcar atunci când nu mi-aş fi putut imagina unde se va ajunge?

— Cum aş putea să-ţi reproşez ceva, draga mea? Nici măcar o singură dată nu te-am văzut comportându-te nepotrivit.

— Dar l-am dorit! Şi dacă păcătuieşti cu gândul tot păcat e. Şi infidelitate. Deci şi eu l-am trădat.

Teresa plânge cu atâta deznădejde, încât Antonia nu poate suporta. Se duce lângă ea şi o îmbrăţişează, aşa cum făcea atunci când Teresa era doar o fetiţă ce bombănea dacă sora ei mai mare îi lua pălăriile. E o îmbrăţişare ciudată, stângace, prinsă în lumina amurgului ca într-o operă de artă.

— Antonia, sentimentele sunt atât de stranii. Îl ador pe soţul meu. E tot ce iubesc mai mult pe lumea asta, ştii prea bine. L-am iubit încă de când eram doar o fetiţă şi l-am admirat încă şi mai mult. Dar în ultimul timp îmi inspiră doar milă.

— Milă?

— Nu-ţi vine să crezi, nu-i aşa? Ştiu că-ţi vine greu să crezi. Cine îl cunoaşte îl vede ca pe un om puternic şi sigur de sine, un artist de renume mondial. Dar eu ştiu că nu e chiar aşa. Neputinţă, dizarmonie, spaimă, durere. Şi alte femei, despre care aş fi preferat să nu ştiu niciodată.

Antonia se bucură de toate aceste confesiuni intime. Mereu i-a plăcut să-şi bage nasul unde nu-i fierbe oala.

— Dar asta e firesc, şopteşte ea.

— Ştiu, ştiu prea bine că bărbaţii sus-puşi au amante, zice Teresa făcând o grimasă de dezgust. Dar tu crezi că bărbaţii asemenea lui plâng ca nişte copii la pieptul soţiei, după ce o posedă? Că repetă neîncetat, printre sughiţuri de plâns: „Nu mă părăsi, să nu mă părăseşti niciodată”? Şi că o secundă mai târziu îşi şterg lacrimile şi dispar trei, cinci, şapte zile, fără să dea vreo explicaţie? La început m-am speriat. Credeam că aş putea să-l vindec, să-l aduc pe calea cea bună, că iubirea mea îl va face bine. Dar acum am renunţat.

Din stradă se aude sunetul înăbuşit al motorului de la Citroen. Epuizată, doamna María del Roser se întoarce de la cumpărături. Julián – căruia ea îi spune Felipe – le ajută pe doamne să coboare din maşină. Conchita îi oferă doamnei braţul pentru a se sprijini când urcă treptele. Doamna María del Roser se duce direct în apartamentul său. Se simte rău – doica zice ceva despre o indigestie provocată de nişte crochete – şi vrea să se odihnească. Antonia o ajută să se bage în pat, apoi îi aduce un ceai cu biscuiţi. Fără să se atingă de nimic, María del Roser alunecă într-un semisomn liniştitor, din care se va trezi repede pentru a duce la capăt penultimul act al acestei istorii, amintit de atâtea ori: căutarea cheii, amintirea Violetei, mulţimea de servitori şi Teresa, trecând peste faptul că ea însăşi nu se simte bine, având grijă de soacra sa în ceea ce, fără să ştie încă, se va dovedi ultima noapte a ei pe această lume.

Din toată acea noapte merită amintit că Teresa intră la María del Roser, chemată chiar de ea, şi e surprinsă de privirea lucidă a soacrei sale, acea privire pe care o avea când a cunoscut-o. La cererea bătrânei doamne se aşază lângă ea, pe pat, şi o ascultă vorbind de parcă dintr-odată nimic nu i-ar mai înceţoşa mintea.

— Bagă-ţi mâna în decolteul cămăşii mele de noapte, îi cere María del Roser. Vei da peste un lănţişor de aur de care e prins un inel. Ia-l. De acum e al tău. Vreau să nu-l mai dai jos niciodată. A ajuns la mine ca urmare a morţii unui bun prieten, căruia chiar eu i l-am făcut cadou. Pe interiorul inelului vei găsi numele său şi vei înţelege despre cine îţi vorbesc. El va avea grijă de tine, oriunde vei fi, când eu nu voi mai putea să o fac.

Teresa îşi stăpâneşte cu greu plânsul. Încăperea e cufundată în întuneric. María del Roser pare senină, chiar dacă mâinile îi tremură, fragile ca nişte porumbei adormiţi.

— Nu o să muriţi, e doar o indigestie, zice Teresa, speriată de vorbele Mariei del Roser.

Dar soacra ei nu o bagă în seamă.

— Pune-ţi lănţişorul. Vreau să văd cum îţi stă.

În ciuda rezervelor sale, Teresa face ceea ce îi cere soacra sa.

— Promite-mi că nu ţi-l vei da jos niciodată.

— Promit.

María del Roser suspină şi închide ochii. Are mâinile reci. Teresa i le ia între ale ei. Bătrâna doamnă respiră sacadat. Când Teresa crede că a adormit, aude vorbele sale şoptite:

— Au ajuns. Mă caută.

Teresa îşi dă seama că delirează din nou.

— Nu lipseşte nimeni, zice María del Roser, surâzând.

Nu pare să sufere. Delirurile sale par plăcute.

— Ce bine că eşti aici, Violeta, şopteşte brusc. Mi-a fost dor de tine.

Ceva straniu, vesel, inexplicabil pare să-i tulbure odihna. Începe să rostească lungi tirade de neînţeles. Par a fi replici dintr-o conversaţie care nu a avut loc niciodată, cu un interlocutor invizibil pe care îl pune la curent cu ce s-a întâmplat în ultimii douăzeci de ani.

— Şoricelule, iubirea vieţii mele…

Acestea sunt ultimele vorbe inteligibile rostite de María del Roser înainte să adoarmă.

Teresa îi veghează somnul un timp, apoi se ridică încet şi iese, cerându-le servitorilor să îi stea alături toată noaptea. Cameristele o veghează cu schimbul. Din când în când, intră în dormitorul Mariei del Roser, se asigură că doarme liniştită şi ies în linişte, pentru a n-o trezi.

Dimineaţa, când Conchita intră în dormitor pentru a-şi ajuta stăpâna să se îmbrace, o găseşte moartă, rece, cu un zâmbet îngeresc îngheţat pe buze.

Pare să fi trecut o eternitate de când am aflat ce s-a întâmplat în acea seară agitată de Crăciun, în 1932, când Amadeo a revenit acasă, tăcut, cu o privire severă care ar fi făcut pe oricine să îngheţe dacă s-ar fi oprit să-l privească. Să ne întoarcem la acel moment pentru a pune piesele cap la cap.

A sosit stăpânul casei. Nu mai are pistolul, doar cartea lui Gautier, pe care o lasă pe catifeaua galbenă a fotoliului din salon. Se retrage la mansardă, se descalţă şi se prăbuşeşte pe pat, cu privirea pe grinzile tavanului. Aşa îl găseşte Teresa când intră să-i spună ce se întâmplă în casă. Amadeo o ascultă imperturbabil, cu o expresie de dispreţ făţiş. Teresa e atât de preocupată de sănătatea soacrei sale, încât nici nu-şi dă seama că se petrece ceva cu soţul ei. Sau poate că a observat, doar că nu îi pasă. Nu se mai teme de el. Nici nu-l mai admiră. Doar îl compătimeşte.

După ce soţia lui pleacă, lui Amadeo îi revin obsesiv în minte cuvintele auzite în această seară. E ca şi cum în lume nu ar mai exista altceva, doar acel mănunchi de cuvinte rostite de prietenul său, Octavio, şi deznădejdea şi furia de care nu va mai scăpa niciodată. Ştie că tulburarea pe care o resimte acum nu e altceva decât o parte din ce va simţi în toţi anii care i-au mai rămas de trăit.

Închide ochii. Urăşte. Din toate puterile. Pe Teresa pentru bănuiala pe care i-a strecurat-o în suflet de luni de zile, bănuială care, în ultimele săptămâni, datorită informaţiilor Antoniei, i s-a confirmat. Urăşte paloarea tinerei sale soţii, lacrimile pe care nu el le-a provocat. Urăşte felul compătimitor în care îl priveşte de când şi ea a început să se îndoiască şi să-şi pună întrebări. Nu suportă ideea că ei i-ar plăcea să se afle altundeva, strânsă de alte braţe, departe de el. Urăşte onestitatea lui Octavio, acea a doua natură a lui pe care nu a reuşit niciodată să i-o învingă. Înfrângerea lui, pe care nu şi-a ascuns-o în

această seară când a răspuns întrebărilor sale, apărarea lui lipsită de ripostă, ineficientă în faţa unui inamic care, aşa cum a recunoscut, s-a dovedit a fi mai puternic decât el. Urăşte superioritatea combatantului şi cât de ridicol a ieşit el din toată povestea.

Pentru a mia oară, evocă ce s-a petrecut. S-a dus să-şi găsească prietenul şi l-a aflat acolo unde se aştepta: în biroul său de la etaj, acea încăpere cu pereţii din lemn nobil, ce a aparţinut lui Eduardo Conde şi care, într-un fel, continua să-i aparţină, sau cel puţin asta spunea tabloul său expus pe perete, chiar deasupra mesei de birou, veghind astfel toate mişcările fiului său.

Amadeo a intrat fără să bată. Octavio a tresărit, dar nu a zis nimic. L-a salutat scurt.

— Nu aveai de gând să vii să-ţi iei rămas-bun de la mine? a întrebat Amadeo, supărat.

— Cum să nu? Niciodată nu aş pleca fără să-mi iau la revedere de la tine, îi răspunde, cu sinceritate, Octavio.

— Bine că de la Teresa ţi-ai luat deja la revedere, îi zice Amadeo, cu reproş în glas. E terminată.

Amadeo tremură. Încearcă să-şi mascheze nervozitatea ascunzându-şi mâinile, dar buza inferioară îl trădează. Ochii săi, fixaţi asupra prietenului său, au o strălucire stranie. Octavio încearcă să-şi dea seama ce se întâmplă, dar nu reuşeşte. Când Amadeo lasă pe masă romanul lui Gautier, simte că ameţeşte pentru o clipă. Nu înţelege cum a putut ajunge cartea în mâinile lui. E ceva ce Amadeo ştie şi el nu?

— Ea te iubeşte, zice brusc Amadeo.

E ultimul lucru pe care Octavio se aştepta să-l audă în aceste clipe. Se duce la bar şi toarnă cu generozitate whisky în două pahare. Îi întinde unul lui Amadeo, apoi ia o înghiţitură zdravănă.

— Te iubeşte, blestemat să fii, insistă Amadeo, prăbuşindu-se pe scaun.

— Ţi-a spus ea asta?

— Nu trebuie să mi-o spună. Ştiu.

— Cred că te înşeli, Amadeo. Sincer, zice Octavio, convins de propriile vorbe.

Amadeo îl întrerupe.

— Nu era nevoie de toate astea. De înşelat, de făcut curte, de planul de a fugi în secret… Puteai să-mi spui, aşa cum niciodată nu ne-am ascuns nimic, şi ţi-aş fi lăsat calea liberă. Dar să mă umileşti în felul acesta e prea mult, şi nu mi se pare o recompensă potrivită după atâţia ani.

Pentru Octavio, Amadeo cel de acum, din faţa lui, e aproape un bărbat necunoscut. O singură dată l-a mai văzut atât de deznădăjduit ca astăzi: în acea noapte, cu ani în urmă, la pensionul din Sarrià, când

a plănuit să se răzbune pe cei care-i furaseră tablourile. În acea noapte învăţase ceva foarte important despre prietenul său: că e capabil de orice. Când se simte trădat, îşi pierde minţile. Octavio va înţelege asta pentru a doua oară în viaţă.

Amadeo scoate pistolul şi îl duce la tâmplă.

— Am venit să-ţi las calea liberă, zice şi atinge trăgaciul cu degetul.

Octavio tresare. Se repede la el, dar Amadeo face un pas în spate.

— Pentru Dumnezeu, Amadeo! Lasă pistolul!

Îl prinde de mână, se îmbrâncesc, Octavio reuşeşte să îndepărteze arma de tâmpla prietenului său, chiar dacă Amadeo se opune din răsputeri, gesticulează violent până când pistolul se descarcă. Octavio reuşeşte să pună mâna pe pistol fără ca vreunul dintre ei să fie rănit. Glonţul a lovit peretele, la o palmă de tabloul tatălui său. Octavio deschide uşa biroului. Mai mulţi angajaţi s-au adunat deja şi îl privesc îngrijoraţi. Îi linişteşte cu un gest, chiar dacă faţa lui nu e chiar atât de convingătoare. Se întoarce în birou, toarnă din nou în pahare, pune pistolul într-un sertar şi încearcă să împace spiritele.

— Amadeo, calmează-te, te rog, zice el, încercând să se stăpânească în primul rând pe sine însuşi. Niciodată nu mi-a trecut prin minte să-ţi fiu neloial, dimpotrivă. M-a trădat inima şi recunosc că m-am purtat ca un copil. Nu ar fi trebuit să fac asta, dar te asigur că a fost un joc nevinovat şi fără sorţi de izbândă. Teresa m-a respins întotdeauna. Niciodată nu am reuşit să-i smulg nici cea mai mică dovadă că ar simţi ceva pentru mine. Sentimentele mele pentru ea şi pentru tine sunt atât de puternice, încât nu am altă soluţie decât să plec. Te rog să mă ierţi. Nu-ţi cer să o ierţi şi pe Teresa, pentru că ea e nevinovată.

Amadeo pare gata să leşine, moale ca un manechin stricat. S-a aşezat şi bea în tăcere. Când termină băutura din pahar se ridică, îşi mai toarnă şi bea din nou. Explicaţiile prietenului său nu îl mulţumesc, dar înţelege că e tot ce a putut scoate dintr-o asemenea întâlnire care niciodată nu ar fi trebuit să aibă loc.

Nu mai scoate niciun cuvânt. Deschide uşa şi străbate holul până la scara modernă din marmură şi oţel. E târziu, dar în magazine încă e vânzoleală.

Coborând, aruncă o ultimă privire şi îl vede pe prietenul său aşezat în fotoliu, umplându-şi ochi un pahar, în timp ce don Eduardo îl contemplă din tablou cu o indiferenţă superioară.

Înainte de a ieşi în stradă, observă trenuleţul de jucărie care dă ture într-o vitrină, încărcat cu cadouri false. Nu ştie că acea imagine este deja o amintire. Încă una dintre cele pe care e condamnat să şi le amintească pentru totdeauna.

De la: Violeta Lax
Data: 14 aprilie, 2010
Către: Valerie Rahal
Subiect: Finalul bine dozat

Dragă mamă,

Tare mă tem că nu am trecut examenul pe care l-am tot amânat. Cea mai importantă poveste a vieţii mele mi-a plătit cu aceeaşi monedă. Mi-a dat finalul pe care l-am meritat. Vei judeca tu însăţi.

Margot a fost mutată la UCI şi nu poate primi alte vizite decât cele strict familiale. Alaltăieri, încă de dimineaţă, m-am dus acolo. Imediat ce m-a văzut, o infirmieră foarte tânără şi zâmbitoare m-a întrebat dacă eram „ceva rudă”. Cum ştiam că m-ar fi privit ciudat dacă aş fi spus „sunt trecutul ei”, m-am limitat la prezent şi i-am zis: „o prietenă”. „Cred că nu te pot lăsa să intri”, a zis ea, foarte amabilă. Mi s-a părut că zâmbea prea mult pentru un loc unde mureau oameni. Mă pregăteam să ies, când a adăugat: „Dar, dacă vrei, poţi vorbi cu fiica ei”.

Fiica ei? M-a surprins atât de mult încât primul impuls a fost să dispar de acolo. Să o şterg (incredibil!). Şi nu am făcut-o, doar pentru că exact atunci fiica ei a apărut pe coridor, cu capul plecat, şi s-a apropiat de noi. Şi-a ridicat ochii din pământ şi m-a privit curioasă. Cred că are douăzeci şi ceva de ani. E blondă, foarte înaltă. Prima impresie a fost că nu seamănă de loc cu Margot. Infirmiera a făcut prezentările la repezeală: „O prietenă a lui Margot. I-am spus deja că nu poate să o viziteze. Vrea să discute cu cineva din familie”. Apoi s-a întors spre mine şi mi-a zis: „Ea e Isabel. Vă las să vorbiţi”, după care a dispărut.

Am rămas fără cuvinte. Surprizei i s-a adăugat o oarecare senzaţie de familiaritate. Mi se părea că o ştiu de undeva pe acea fată. „Ne cunoaştem?” am întrebat-o. Cred că e obişnuită cu asemenea situaţii, pentru că mi-a zis: „Eu nu te cunosc pe tine, dar poate că tu m-ai văzut la televizor. Sunt actriţă”. „Nu cred. Trăiesc în Statele Unite”, i-am zis. A ridicat din umeri. Nu am mai scos niciun

cuvânt. Ce conversaţie stupidă! Umor cât se poate de absurd în anticamera morţii.

„Cine să-i spun că a venit s-o vadă?” m-a întrebat brusc.

Părea obosită. De la atâtea zile în spital, bănuiesc. Am şovăit. Tăcerea mea a neliniştit-o. A trecut la un ton mai dur.

„O cunoşti personal sau eşti o admiratoare?” m-a întrebat, uşor temătoare. Bănuiesc că nu aş fi fost primul fan care să o fi urmat atât de departe. Apoi a adăugat, încă şi mai crispată: „Nu eşti ziarist, nu?”

„Nu, nu. Doar că nu ne-am mai văzut de foarte mulţi ani”, i-am zis, apoi am adăugat, poate pentru a-mi justifica reacţia faţă de ea: „Atât de mulţi, încât nici măcar nu am ştiut că are o fiică”.

„Înţeleg,” zise ea zâmbind. „Păi… are, după cum vezi.”

„Pot să ştiu câţi ani ai?”

„Bineînţeles. Douăzeci şi unu.”

Aşadar, născută în 1989. Eu trăisem cu Margot între 1995 şi 1997, dar niciodată nu mi-a zis că avea o fiică. Nu mai ştiam ce să cred, până când ea a zis:

„Dar nu sunt fiica ei, ci a soţiei sale, Patricia, şi a unui simpatic donator de spermă suedez, sau cel puţin asta mi-a zis mama întotdeauna. Nu ştiai? Am povestit în mai multe interviuri”.

Am mărturisit că nu ştiam nimic.

„Eu am cunoscut-o în 2000, când s-a cuplat cu mama.”

„E conştientă?” am întrebat-o, arătând spre un loc nedefinit, din zona care îmi era interzisă.

„Tot mai puţin. Are momente de luciditate, dar tot mai rare.”

„Şi mama ta? Aş putea vorbi cu ea?” am întrebat-o, probabil jinduind după cineva de vârsta mea.

A negat dând teatral din cap.

„Cred că va trebui să te mulţumeşti cu mine. A murit anul trecut de aceeaşi boala de care suferă Margot. Tristă coincidenţă, nu? Ca şi cum cancerul ar fi contagios. Bănuiesc că urmez eu, pentru că am înţeles că e genetic.”

M-au şocat nepăsarea şi indecenţa cu care Isabel

vorbea despre întreaga dramă.

„Nu ai de gând să-mi spui cine eşti?” m-a iscodit ea.

„Ba da. Mă numesc Violeta Lax. Crezi că aş putea reveni?”

„Încearcă. Dar, după ce au adus-o aici pe mama, nu a mai trăit nici cât două emisiuni de actualităţi. Dacă ai venit să-i spui ceva important, cred că ai ajuns un pic cam târziu. Dar, dacă vrei, poţi să-i scrii ceva pe un bileţel şi eu am să-i citesc dacă o să prind ocazia.”

Nu-mi plăcea deloc ideea ca acea fată slobodă la gură şi fără complexe să fie portavocea sentimentelor mele cele mai intime, dar nu aveam de ales. Am scos o carte de vizită şi am scris: „Deşi mult prea târziu, vreau să-ţi cer iertare pentru că am şters-o fără să-ţi spun. Te sărut. Vio”.

I-am întins cartonaşul şi ea a citit pe loc ce scrisesem, fără să se ascundă. Apoi m-a privit cu ochii măriţi de uimire.

„Nu cumva eşti cea din cântec?” m-a întrebat.

Din tăcerea mea, ea a dedus că da. Şi-a dus palma la frunte, a ridicat din sprâncene, a făcut ochii şi mai mari. Ca şi cum tocmai i-aş fi dat o veste incredibilă.

„Ce tare! Asta e o adevărată bombă! Şi cât curaj să te prezinţi aici!” Nu aş mai fi suportat acea conversaţie niciun minut în plus. I-am cerut să-mi dea numărul ei de telefon şi am întrebat-o dacă puteam să o sun a doua zi. Nu era nicio problemă. Zâmbind prietenos, mi-a zis: „La revedere, Vio, la revedere, Violeta”.

Cred că acea melodie compusă în 1998 şi recuperată pe ultimul disc al ei răsuna la fel de puternic pentru amândouă: pentru mine şi pentru autoare.

Cuvinte de despărţire
Acum, când tu ai plecat, Violeta,
fetiţă, vis, poet, amintire,
iluzie în derivă.
Ai fost o căzătoare stea,
ai plecat din casa mea
fără să spui măcar un trist adio
şi sărutul tău de despărţire, nu uita,

a fost o bucată din viaţa ta
de care niciuna n-am avut parte, Vio.
Nu te-apuca de despachetat,
nu încerca să te liniştești, Vio.
La tine sufletul mi-am lăsat,
Adio, Violeta mea, adio.

Azi-dimineaţă am sunat-o. M-a luat pe nepregătite:

„Ai aflat, nu?”

„Ce să aflu?”

„La naiba, Violeta. Că Margot a murit. S-a anunţat la ştirile de dimineaţă pe toate posturile.”

„Îmi pare rău, nu am televizor”, m-am justificat eu.

Nazaliza. Eu îmi stăpâneam cu greu lacrimile.

„Îmi pare rău”, i-am zis, „mai mult decât crezi”.

„Auzi, dacă vrei ne vedem într-o zi şi mai povestim. Poate după înmormântare. Ce zici?”

Nu am fost capabilă să-i răspund. Nu am niciun chef să mă întâlnesc cu ea. Un cimitir nu e cel mai potrivit loc pentru reîntâlniri, mai ales când mortul eşti tu.

„În sfârşit, cum vrei tu”, a zis ea. „Acum nu prea am timp de vorbă, moartea îţi dă de lucru, nu glumă. Dar dacă vrei ne vedem într-o altă zi şi vorbim pe îndelete.”

Am fost de acord, deşi ştiam foarte bine – şi cred că şi ea ştia – că n-o să ne mai vedem niciodată. Voiam să-mi iau la revedere, când mi-a zis:

„I-am citit mesajul tău”.

Mi-a stat inima în loc.

„Şi ce-a zis?”

„Nimic. A tăcut drept răspuns. S-a dus fără să-ţi zică adio. Bănuiesc că acum sunteţi chit.”

Nu reuşeam să-mi dau seama dacă vorbea serios sau nu. Înainte de a închide, a adăugat:

„A zâmbit. Nu mai zâmbise de zile întregi. Cred că ai făcut-o fericită, Violeta”.

Mâine voi cumpăra toate ziarele.

XXV

Un compromis social de neevitat, deşi plăcut, a obligat-o pe Teresa să fie în Barcelona în noaptea de 17 iulie 1936, când a trebuit să participe, alături de Amadeo, la premiera unei comedii noi de Pedro Munoz Seca, intitulată *La tonta del rizo (Proasta cu şuviţe)*. După premiera de la Poliorama, au cinat cu faimosul scriitor care păstrase o caldă prietenie cu Amadeo de când se cunoscuseră cu câţiva ani în urmă, la Madrid. A fost o seară plăcută, condimentată de poantele şi verva lui don Pedro, care o impresionară pe Teresa. Cei doi soţi, mai puţin inspiraţi, au dat întâlnirii contrapunctul ei searbăd.

E trecut de două noaptea când soţii Lax intră în curtea casei. Amadeo e la volanul ultimului său capriciu: un Mercedes Benz 500K, roşu, decapotabil, o maşină căreia îi acordă mai multă atenţie decât a acordat vreodată unei fiinţe umane. Teresa e aşezată alături de el, inexpresivă ca un sfinx, incomodată de vântul care îi încâlceşte părul, deşi l-a prins cu un batic înflorat, şi îngrijorată de forfota de pe străzile pline de oameni gata să se năpustească unii asupra altora. Nu că barcelonezii s-ar mira de asemenea vânzoleală sau că nu le-ar fi familiar aerul agitatorilor; numai că, de data aceasta, atmosfera e încărcată de praf de puşcă şi de presimţiri rele.

Teresa e îmbufnată. Nu ar fi vrut să revină acasă înainte de a se fi terminat toate acele încurcate lucrări de reamenajare la *patio*. Nu suportă mizeria lăsată de meşteri peste tot, imposibil de evitat şi de curăţat pe deplin. Dar, şi mai mult, nu suportă ideea că a trebuit să părăsească paradisul de la Caldes d'Estrach, devenit refugiul ei, colacul de salvare, terapia împotriva neajunsurilor trăite de-a lungul anului şi, în sfârşit, singurul loc unde reuşeşte să uite de toţi şi de toate şi să fie cu adevărat fericită. Marea şi pinii o alină. Îi place să facă lungi plimbări pe ţărm, aşa cum a făcut de atâtea ori împreună cu María del Roser, în puţinele vacanţe petrecute împreună. Şi îi mai place să o aibă alături pe Tatín, cea care o vizitează adeseori, ba chiar uneori rămâne cu ea mai mult timp. „Sunt singurul membru al familiei care în casa ta are dreptul la farfurie, lingură, scuipătoare şi nuia", obişnuieşte să glumească sora ei mai mare, care mereu ajunge la Caldes într-o companie agreabilă. Anul acesta, de pildă, a venit însoţită de un domn rus, descendent al unei familii atât de vechi, încât nici nu îndrăzneşte să spună cu voce tare. Asemenea tuturor oamenilor bogaţi, ştie prea bine că, în aceste zile agitate, inamicul poate apărea de oriunde.

Dar ceea ce o liniştеşte cel mai mult pe Teresa în zilele de vară, deşi nu ar recunoaşte-o în ruptul capului, e absenţa soţului ei, a cărui aversiune faţă de proprietatea de la Caldes s-a menţinut neştirbită de-a

lungul anilor.

Teresa coboară din maşină după ce îşi salută monosilabic soţul, urcă scara cu o distincţie ostenită şi se duce direct în apartamentul ei. E suficient să se gândească peste ce va da acolo ca să i se înmoaie picioarele. Toţi servitorii sunt la Caldes, acolo e nevoie mai mare de ei, cu excepţia Laiei, pe care a lăsat-o în Barcelona ca să aibă grijă de Amadeo. Când ajunge sus, temându-se de ce e mai rău, îngrozită de praful alb care acoperă totul, Teresa are parte de o surpriză plăcută. Camerele sale sunt impecabile, husele de pe mobile au fost scoase – chiar dacă numai pentru această noapte –, aerul e proaspăt şi patul pregătit. Pe taburetul din camera de toaletă o aşteaptă cămaşa de noapte şi papucii de casă cu fundă. Pentru o clipă, văzând cu câtă grijă a fost făcut totul, are impresia că Antonia e încă acolo şi se întreabă dacă o apreciază îndeajuns pe acea tânără, care până acum două zile nu era altceva decât o mucoasă indiscretă.

În timp ce-şi dă jos rochia de seară, îşi aminteşte de o întâmplare din urmă cu câţiva ani. Pe atunci Laia nu avea mai mult de zece ani. Teresa şi soacra ei erau deja în maşină, gata să plece la biserică pentru slujbă. Trebuie să fi fost duminică, iar ea era din nou însărcinată, deşi încă nu ştia. Abia au ajuns în Paseo de Gracia, când a simţit o greaţă atât de puternică, încât a fost nevoită să-i ceară lui Julián să se întoarcă imediat acasă. A urcat scara acoperindu-şi gura cu palmele, chinuindu-se să nu vomite pe trepte, iar când a pătruns în holul de la baie, a găsit-o în camera de toaletă pe Laia, care îi proba pantofii, privindu-se în oglindă. Surprinsă, fetiţa a rămas mută de spaimă.

Imediat ce a putut reacţiona, Laia a lăsat pantofii, a stins lumina şi a ieşit cu inima gata să-i sară din piept. Apoi, zile în şir, s-a aşteptat la o pedeapsă care nu a venit. Dimpotrivă, de fiecare dată când se întâlnea prin casă cu Teresa, stăpâna o privea cu complicitate. Dar cea mai mare surpriză a fost când a primit de ziua ei o cutie de carton, învelită în hârtie roşie, care conţinea o pereche de pantofi cu toc. Primii pantofi din viaţa ei.

Teresa se simte mai bine după ce îşi dă jos toate hainele, cu excepţia pantalonaşilor, şi ia furoul de pe taburet. Capotul îl lasă la picioarele patului. E prea cald şi nu are chef să primească pe nimeni. Dar nici nu-i e somn. Se aşază pe canapea şi se uită pe fereastră la strada pustie. Nu e nicio adiere de vânt. Doar gândurile ei n-au astâmpăr. Se gândeşte la seara ce tocmai a trecut.

Piesa de teatru a fost destul de inconsistentă, dar amuzantă. I-a plăcut mai mult decât ultima pe care o văzuse semnată de acelaşi autor, *La OCA, o* satiră la adresa comunismului, care l-a distrat atât de tare pe Amadeo, încât mai că a făcut infarct de atâta râs. Există un comic de situaţie care Teresei i se pare agresiv. E amuzamentul celui care priveşte lumea de sus. În schimb, există un altul în care te

oglindeşti şi izbucneşti în râs, doar văzându-te. Acesta e comicul preferat de ea şi poate de aceea comedia ei favorită dintre toate scrise de prietenul lor continuă să fie, după atâţia ani, *La venganza de don Mendo*. Cât a mai râs prima dată când a văzut-o, la mulţi ani după premieră! Nu e de mirare că încă se joacă. Nu se mai satură să o vadă. Şi are impresia că, în viaţa de zi cu zi, Pedro Munoz Seca e ca teatrul său: plin de candoare şi de inspiraţie, cu harul atât de rar de a-i face pe ceilalţi să uite de probleme. De-a lungul vieţii ei, Teresa a mai întâlnit doar o singură astfel de persoană: draga ei Tatín.

Din gând în gând, ajunge la acea seară când a îndrăznit să-şi deschidă inima în faţa surorii sale, aşa cum nu o mai făcuse vreodată. S-a întâmplat chiar acolo, în salonaş. Tatín stătea pe fotoliu, iar ea pe canapea, mai mult moartă decât vie, pentru că trecuseră patru zile de când nu se atinsese de mâncare. Tatín venise pe neaşteptate şi a urcat scara ca şi cum ar fi luat cu asalt un teritoriu. A iscodit-o cu privirea imediat ce a deschis uşa, a strâns din buze, şi-a pus mâinile în şolduri şi i-a zis:

— Ce faci aici, dezbrăcată, la ora asta? Arăţi groaznic. Te simţi rău?

Versatei Tatín i-au fost suficiente câteva fraze pentru a-şi da seama de gravitatea răului de care suferea Teresa. A văzut cartea lui Theophile Gautier, pe care ea i-o arătase cu multă veneraţie, mărturisindu-i că în ultimii ani o citise de atâtea ori, încât aproape că ajunsese să o ştie pe de rost. I-a vorbit despre însemnătatea pe care acea carte o avea pentru ea şi a mângâiat cu vârful degetelor simbolurile lui Octavio din ex-libris, de parcă ar fi fost Octavio însuşi. În acea seară, Teresa i-a mărturisit lucruri pe care niciodată nu se gândise să le spună cuiva. Era bolnavă de îndoială şi nehotărâre. Şi orbită de o dragoste neprevăzută.

— Noapte de noapte, înainte să adorm, îmi imaginez că sunt cu Octavio la New York şi că suntem fericiţi. Doar aşa mă mai liniştesc cât de cât, a zis.

Tatín, al cărei spirit practic nu cedase niciodată în faţa unui romantism bolnăvicios, a atacat deschis toată problema:

— Şi de ce nu te duci la el?

Teresa s-a uitat la ea de parcă tocmai ar fi comis un sacrilegiu. Sora ei a insistat.

— Nu mai suferi fără rost, ia-ţi inima-n dinţi şi du-te la cel fără de care nici nu dormi, nici nu mănânci.

Teresa a privit-o cu ochii plini de spaimă.

— Cum să-l las pe Amadeo?

— Asta-i bună! Nu ai fi tu prima. Adulterul e vechi de când lumea.

Teresa s-a făcut roşie ca para focului. Nu putea să gândească aşa despre sine însăşi. Cu atât mai puţin despre Amadeo. Tatín, dându-şi seama că sora ei nu ar face niciodată un asemenea pas, a propus o altă

soluţie, la fel de pragmatică, dar mai legală, totuşi.

— Sau ai putea să divorţezi. E mai bine decât sa fii nefericită toată viaţa. Soţul tău e un egoist care se gândeşte numai la amantele, maşinile şi tablourile sale. S-au schimbat vremurile! Acum, noi, femeile, putem să şi votăm!

Teresa o asculta cu tristeţe.

— Ba mai mult, te-aş însoţi. New Yorkul mă entuziasmează. Tot aveam de gând să-mi cumpăr acolo un apartament. Odată instalate acolo, nu ne va fi greu să-l găsim pe Octavio. La New York am prieteni care ne vor ajuta cu drag. Trebuie să fie un motiv pentru care nu ţi-a scris. Bărbatul acesta e un domn şi amândouă ştim asta.

Tatín îi vorbea cu o asemenea siguranţă, încât Teresa a simţit pentru prima dată că nefericirea ei avea un remediu. După acea conversaţie a început să îşi privească altfel propria viaţă. Nu ca pe un jug greu care o ţinea legată de un bărbat şi de un loc cu care nu mai are nimic în comun, ci ca pe o răspântie cu multe poteci care duc la tot atâtea posibilităţi şi dintre care ar putea alege pe cea care i se potriveşte cel mai bine. Îşi aminteşte de vorbele Mariei del Roser: „Suntem libere să ne construim viitorul şi să scăpăm de exploatatorii noştri", a auzit-o zicând odată. Ce ar zice acum, când exploatatorul împotriva căruia încearcă să se ridice este propriul ei fiu?

Amintirile Teresei se fac tot mai negre pe măsură ce se gândeşte la Amadeo, la idolatrizatul său Amadeo. Se întreabă dacă aşa o fi fost dintotdeauna sau ea s-o fi schimbat. „Eşti mult prea bună, Tessita. Ţi se dă un bărbat şi într-un singur an faci din el un inutil", i-a zis cândva Tatín. În ultimul timp, Amadeo se poartă diferit. I-a interzis să mai ia parte la întâlnirile Cercului Spiritist – „o bandă de lunatici" i-a numit el – şi nu îi dă voie să iasă decât însoţită de Conchita. Uneori, o priveşte cu o răceală care o înspăimântă. Alteori, îi face cadouri şi îi spune că vrea ca totul să fie cum era înainte. O înnebuneşte. Şi o izolează, iar asta e cel mai rău. Dintre toţi oamenii importanţi pentru ea, i-a rămas doar Tatín.

Antonia părăsise serviciul la începutul lui 1933, foarte decisă şi fără chef de explicaţii. Îi păruse rău după ea, dar până la urmă se împăcase şi cu acea pierdere, una în plus, pe lângă marile pierderi din viaţa ei. Cea a lui Octavio, a Mariei del Roser, a lui Amadeo, cel pe care îl iubise…

Dar, trebuie să recunoască, Tatín face cât toţi ceilalţi. E capabilă de gesturi de un curaj incredibil. Cum a fost când s-a dus să discute cu Amadeo despre situaţia ei.

— Soţia ta se stinge ca o lumânare, i-a zis. Cred că ar trebui să faci ceva pentru a evita una ca asta.

Discuţia a avut loc în biroul lui Amadeo şi a fost marcată de tensiune şi de un aer mult prea oficial. Tatín, fidelă rolului său de cap

de familie pe care şi-l asumase cu ani în urmă, a expus faptele, sub toate aspectele, atrăgând atenţia asupra vârstei şi firii visătoare a tinerei sale surori, iar Amadeo a ascultat-o până la capăt, pentru ca apoi să spună cu o voce imperturbabilă:

— Sora ta are parte de ce şi-a dorit.

După discuţia cu Amadeo, Tatín Bruses s-a convins că Teresa trebuia să-şi părăsească soţul cât mai degrabă. Aşa i-a şi spus, şi de atunci amândouă au început să urzească o strategie care avea trei elemente principale: onestitate, oportunitate şi rapiditate. În timpul acelei veri din 1936, aşezate sub pinii de pe proprietatea din Caldes, au dezbătut îndelung întreaga strategie. Au gândit totul de-a fir a păr. Tatín a rezervat o cabină pentru ele două şi pentru micuţul Modesto pe un vas ce urmează să plece din Barcelona pe 10 septembrie. Totul în secret, bineînţeles, pentru că nimeni nu trebuia să afle de planurile lor. Mai rămâne de găsit un moment potrivit pentru a-i spune lui Amadeo.

Aşezată pe canapea, în noaptea umedă şi călduroasă, Teresa decide să-i spună a doua zi de dimineaţă, după micul dejun.

Dimineaţa e însorită, călduroasă şi războiul pluteşte în aer. Încă de la primele ore străzile sunt cuprinse de agitaţie şi răzbat de peste tot ţipete înăbuşite. În zori, Teresa a văzut trei tineri repezindu-se la paznicul de noapte şi luându-i arma şi s-a gândit cu spaimă că puteau să intre în casă. La cum mergeau lucrurile, te puteai aştepta la orice.

Şi Amadeo e îngrijorat, nu ştie ce se întâmplă pentru că nu a primit ziarele – astăzi nu s-a tipărit niciunul – şi încearcă să ţină sub control o situaţie pe care nimeni nu o mai poate controla Înainte de amiază, câţiva bărbaţi au bătut la uşă şi a trebuit să-i ameninţe cu pistolul pentru a-i alunga, sub privirile speriate ale Laiei. Se simte ca un boier dintr-un conac feudal în plină răscoală a robilor de pe moşie. Ştie că nu va putea rezista singur mult timp. La amiază, reuşeşte, în sfârşit, să iasă. Când se întoarce, după o discuţie cu Albert Despujol, prietenul său mai bine informat, are gândurile mai ordonate şi e mai liniştit. Dacă lucrurile nu se vor linişti într-o săptămână sau două, aşa cum speră toată lumea, atunci se va refugia în Italia. „Aici suntem în mare pericol, Lax”, i-a zis Despujol. „Dacă rămânem, sălbaticii ăştia de comunişti sunt în stare să ne treacă prin foc şi sabie.”

În această dimineaţă, Laia a servit separat micul dejun celor doi stăpâni. Nu a putut pune obişnuitul trandafir galben pe tava Teresei. Tufele de trandafiri, asemenea tuturor plantelor din *patio,* au fost smulse şi în locul lor domneşte acum o podea de lemn întunecat, înconjurată de pereţi granulaţi şi de un acoperiş de sticlă. De pe urma meşterilor au mai rămas numai sculele, ce urmează a fi luate în această seară. După ce le vor lua, Laia se va trezi că trebuie să cureţe totul singură. Când familia va reveni din vacanţă, va fi de parcă locuinţa ar avea un copil nou.

Teresa coboară scara fără grabă, îmbrăcată numai cu furoul şi cu capotul de culoarea somonului şi încălţată cu delicaţii papuci de casă cu funde de mătase. Tânăra Laia o priveşte la fel de fermecată ca atunci când era abia o copilă.

— Vrei să-l suni pe tatăl tău să vină să mă ia la cinci, te rog? îi zice, înainte de a intra în salon.

Laia amână pentru mai târziu îndeplinirea cererii stăpânei. Când va vrea să o facă, deja nu va mai fi nevoie.

Din dreptul fotoliilor de lângă şemineu, Teresa contemplă, dezolată, vechiul *patio.* Uşa din sticlă multicoloră e la locul ei, dar mai încolo se deschide un spaţiu necunoscut, care nu are nimic de-a face cu acel loc însorit, plin de verdeaţă, care îi plăcea atât de mult. Acum pereţii sunt goi, grunjoşi, aşteptând sosirea zugravilor. Nici măcar părţile lambrisate nu reuşesc să-i şteargă aerul funebru. De undeva se aud explozii îndepărtate. Teresa se întreabă dacă nu ar fi mai bine să plece deja. Exact în acel moment, aude în spatele ei vocea lui Amadeo.

— Bună dimineaţa, iubito. Îţi plac schimbările pe care le-am făcut?

Teresa se întoarce spre el. Amadeo e îmbrăcat impecabil în costumul său şi are în mâini pălăria de pai şi o cutie de carton împodobită cu o fundă. Ea dă din cap cu timiditate.

— Ţi-am adus un cadou, zice el.

Amabilitatea lui o dezarmează, iar inima începe să-i bată nebuneşte, ştiind că momentul adevărului se apropie.

— De ce? întreabă ea.

— E nevoie de vreun motiv? Nu aveai nevoie de motive în timpul lunii noastre de miere când îţi cumpăram toate capriciile.

Teresa surâde cu tristeţe. Cât de departe e acum luna lor de miere. Şi cât de puţin mai are ea acum în comun cu acea fetiţă inocentă şi moartă de spaimă care îşi idolatriza soţul.

Revin în salon pentru ca ea să deschidă cadoul. Se aşază în fotoliile cu tapiseria galbenă roasă.

— Trebuie schimbată tapiseria asta, e distrusă, zice ea, ca şi cum ar fi hotărâtă să rezolve problema.

Stau unul în faţa celuilalt. Teresa pune cutia pe genunchi, desface funda, ridică încet capacul. Apare un cap micuţ, îmblănit, care o priveşte cu ochi luminoşi, migdalaţi. E un pui de pisică persană. Cu părul alb şi lung. Poartă o zgardă cu o plăcuţă pe care scrie *Dickens.*

Teresa întreabă, uitându-se la plăcuţă:

— Dickens?

— Ţi-a plăcut întotdeauna, nu? Bănuiesc că e o vietate foarte victoriană. M-am gândit că ţi-ar plăcea să o primeşti gata botezată.

Teresa scoate pisica din cutie şi o mângâie ţinând-o în poală. Animăluţul dă ochii peste cap şi începe să toarcă mulţumit.

— Lui Modesto o să-i placă foarte mult, şopteşte ea, gândindu-se la

interesul pentru animale de care micuţul ei e cuprins în ultimul timp.

Amadeo se uită la ea în tăcere, clătinând uşor din cap. Teresa se teme de această privire, pentru că ştie prea bine ce înseamnă. Amadeo a trecut de la a o dispreţui la a avea nevoie de ea cu disperare. E preludiul uneia dintre izbucnirile sale. Mai demult o îngrozeau, acum nu le mai suportă.

— Vreau ca lucrurile să fie din nou ca mai demult. Erai întotdeauna atât de mulţumită. Te uitai la mine ca nimeni altcineva.

Amadeo întinde un braţ şi o atinge cu degetul, o atingere ca în joacă, puerilă. Dar Teresa îi îndepărtează mâna cu un gest brusc.

— Nimic nu mai poate fi ca înainte, Amadeo.

A spus-o, a avut curajul. Inima i-a luat-o razna şi simte pulsul dureros în tâmple. Ştie că odată cu aceste cuvinte a trecut un prag. Amadeo o priveşte fără să înţeleagă nici ce vede, nici ce aude. Pisica sare din poala Teresei, aterizează neîndemânatic pe dale şi sare într-un alt fotoliu, de parcă se pregăteşte să asiste la un spectacol ce urmează să înceapă. Teresa respiră cu greutate. Are gura uscată. Prinde un curaj pe care nu l-a avut niciodată şi zice:

— Vreau să divorţăm.

Acum el e cel care se simte pe altă lume. Într-o lume a dispreţului şi înşelătoriei. Neagă dând din cap. Îi e foarte limpede. Ceea ce spune Teresa pur şi simplu nu se poate petrece. Nici măcar nu se poate gândi la aşa ceva. Nu. Teresa nu-l va părăsi. Nu poate să permită aşa ceva. Nu a simţit nimic, niciodată, cu atâta siguranţă: ea nu va reuşi să-şi vadă de planurile ei. Chiar dacă pentru asta va trebui să-i interzică să se mai vadă cu cineva, inclusiv cu vipera de cumnată-sa.

Conchide:

— Nici vorbă.

Ea tremură. Are mâinile îngheţate. Şi simte o spaimă subită.

— Nu mai pot trăi cu tine, Amadeo. Nu te mai iubesc cum te iubeam. Simt că relaţia noastră e o farsă. O clădire cu o faţadă frumoasă, dar cu structura putredă, gata să se prăbuşească. Nu meriţi aşa ceva.

— Eşti o tâmpită şi o neştiutoare, strigă el, brusc, speriind-o. Continui să te gândeşti la Octavio, nu-i aşa? Crezi că nu-mi dau seama?

Teresa nu se teme de adevăr. Dimpotrivă, mereu a fost de partea adevărului. Adevărul mai presus de minciună, oricât de dureros ar fi. Dar această regulă de aur nu se poate aplica în cazul lui Amadeo. El e vulnerabil, ea ştie asta atât de bine, şi pentru el adevărul poate fi o rană fatală.

— Asta nu are nicio importanţă acum, Amadeo.

— Ba da! Crezi că el te aşteaptă de cealaltă parte a Atlanticului? Că o să puteţi începe o viaţă nouă, pur şi simplu, într-un loc unde nimeni

să nu vă cunoască? Idioată ce eşti, nu te-ai întrebat niciodată de ce nu ţi-a scris deloc? Nici măcar pentru a-ţi transmite noua adresă? Tot ceea ce ţi-a trecut prin cap a fost să suspini după el, ca o tinerică stupidă?

Teresa şovăie. Se simte ridicolă şi rănită. Ştie prea bine că Amadeo e capabil de orice când acţionează mânat de ură. Îl vede cu ochi reci şi simte pentru el o milă nesfârşită. Amadeo are faţa congestionată, venele de la gât şi tâmple stau gata să-i plesnească, strigătele lui au alertat-o pe Laia, care a urcat scara, dar apoi a coborât imediat. Niciun muşchi nu se mişcă pe faţa Teresei, aşezată în fotoliul tapisat cu catifea galbenă ascultă, uitându-se prin uşa de sticlă la *patio,* la şemineul gol, aşteaptă ca furtuna să se domolească.

Nu ştie că Amadeo are în mânecă un as câştigător şi fatal. Iar el, pentru a-i spulbera siguranţa pe care ea continuă să o afişeze, se hotărăşte să-l folosească. Ultima soluţie. Răzbunarea învinsului.

— Şi ce-ai zice dacă ai afla că Octavio nu e în America?

Ea dă din cap cu fermitate. Nu vrea să audă. Mimează indiferenţa. El îi prinde faţa între palme. Teresa îi simte mâinile calde, transpirate. Privirile lor se întretaie, se luptă. Până când el zice cu o voce răguşită:

— Octavio e mort, nenorocito. Mort!

Prada a muşcat momeala. Marele prădător e mulţumit. În sfârşit vede cum se prăbuşeşte fiinţa aceea rigidă care astăzi s-a trezit gata să-l înfrunte. Iar acum o vede cum se înroşeşte, începe să plângă, să implore. Dar e ca şi cum nu ar auzi-o. De parcă se bucură numai de spectacolul prăbuşirii ei. În tăcere, aşa cum se ia parte la marile victorii. Redevine atent la ea numai când începe să-l lovească cu pumnii în piept, scuturată de plâns.

— Ce vrei să spui? Spune-mi ce vrei să spui?

Atunci Amadeo îi vorbeşte despre noaptea de Crăciun din 1932. Vizita lui la Octavio. Discuţia lor din birou. Îi spune că atunci când el a plecat, l-a lăsat pe Octavio ameţit şi turnându-şi al patrulea pahar de whisky. Mai erau trei sticle în birou şi e gata să facă pariu că toate trei au fost golite înainte de ora închiderii. Octavio i-a trimis acasă pe paznici pentru ca să rămână singur, le-a zis că va porni el sistemul de alarmă. Le-a dat liber pompierilor de serviciu din clădire. Ultima persoană care l-a văzut în viaţă a fost chiar unul dintre pompieri. Jose Sánchez. A zis că şeful său era atât de beat, încât abia se mai ţinea pe picioare. Chiar s-a gândit să nu asculte ordinele şefului său şi să rămână în clădire, dar, cum era Crăciunul, şansa de a-şi petrece noaptea cu familia a învins, aşa că a închis totul şi s-a dus acasă. În ziua următoare, soţia lui l-a trezit ca să-i spună că ardea El Siglo. Imediat s-a gândit la Octavio. Când plecase, şeful său dormea, prăbuşit pe masa din birou. Când a reuşit să ajungă în Las Ramblas, să se strecoare prin mulţime şi să întrebe de el, nimeni nu ştia nimic de cele

întâmplate. Toată lumea i-a zis că Octavio plecase chiar în acea dimineaţă în America. Pompierul a ajutat la stingerea incendiului şi mai că şi-a dat viaţa încercând să ajungă la biroul de la etajul al doilea. A trebuit să fie spitalizat ca urmare a arsurilor grave de pe tot corpul. A supravieţuit şi a aflat că printre dărâmături nu s-au găsit resturi umane. De altfel, era imposibil să cauţi rămăşiţe printre toţi munţii aceia de fier contorsionat. Până la urmă, pompierul şi-a zis că Octavio părăsise clădirea. Bănuiesc că sărmanul angajat avea lucruri mai urgente la care să se gândească, acum, când rămăsese fără slujbă. Şi întreaga poveste a fost dată uitării. Trebuie să recunosc că bunul Conde a fost discret şi în moarte. Un om cu adevărat mare!

— Toate astea nu sunt adevărate, ţipă Teresa, ieşindu-şi din fire. Cum să fie mort? Ar fi fost înmormântat. Ar fi scris în ziare.

— Bineînţeles, răspunde Amadeo, liniştit brusc, dacă ar fi ştiut.

— Şi cum se face că tu ştii, iar ei nu? Ştii tu mai bine decât forţele de ordine?

— Mi-a spus chiar Jose Sánchez, în schimbul unei sume neînsemnate. Şi, în plus, nu uita că eu am fost acolo, draga mea. Şi i-am dat lui Octavio motive să se îmbete. Bănuiesc că atunci când a adormit era atât de beat, încât nu şi-a dat seama de nimic. Sau poate că s-a omorât înainte, cine ştie. De asta i-am lăsat pistolul meu. Tot ceea ce ştiu sigur e că nu s-a îmbarcat.

— Chiar ştii? Ai verificat tu?

— Da, zice Amadeo şi zâmbeşte, satisfăcut. Am trimis pe cineva să-l aştepte la New York, chipurile pentru a-l ajuta la bagaje. Bietul om mi-a telegrafiat, surprins, şi mi-a zis că niciun domn Conde nu a călătorit cu *Magallanes*, cabina rezervată a fost goală pe toată durata călătoriei. I s-a spus că la clasa întâi se întâmplă des astfel de lucruri, pentru că bogaţii sunt foarte nepăsători. Ce zici de asta? Nu e nemaipomenit?

Teresa nu mai are forţa să răspundă. Se chinuie degeaba să-şi pună ordine în gânduri. Încearcă să găsească o ieşire. Amadeo a încolţit-o, iar acum îşi savurează victoria.

— Şi acum, ce vei face? Mai vrei să pleci la New York?

Teresa, fără să ştie cum, găseşte suficiente forţe pentru a-i răspunde răspicat:

— La New York, nu. Dar vreau să plec.

Cuvintele ei toarnă gaz pe foc, şi Amadeo explodează. Teresa simte cum o cuprinde panica. Oroarea ce însoţeşte fulgerul de final. El se ridică şi îi trage un picior pisicii cu atâta forţă, încât aceasta se izbeşte de marginea şemineului şi cade lată. Teresa se cutremură de scârbă, se ridică cu gândul de a se retrage în apartamentul ei, dar Amadeo o prinde de păr şi o trage spre el. Are privirea unui om nebun. De pe frunte îi cad broboane mari de sudoare. O apucă de umeri, o scutură.

Îi strigă cuvinte încărcate de ură, insulte umilitoare, niciodată spuse până atunci. S-a aprins ca un foc de paie. Cu cât strigă, cu atât simte nevoia de a striga mai tare. Cu cât îl ia valul, cu atât mai mult simte nevoia de a se lăsa dus de val. Până când mâinile sale înconjoară gâtul ei palid. Strânge.

Când deja e prea târziu, Amadeo regretă. Urechile îi ţiuie. Îşi ia mâinile de pe gâtul învineţit al Teresei. Trupul ei cade la pământ ca o păpuşă stricată. Îi rosteşte numele pentru ultima dată. De mai multe ori, printre sughiţuri de plâns. Se cuibăreşte lângă ea, cu capul între sânii ei şi scânceşte ca un copil. Rămâne aşa mult timp, până când trupul Teresei începe să se răcească. Atunci îşi dă seama că trebuie să facă ceva.

Îşi şterge lacrimile, se ridică. Contemplă întreaga scenă de parcă nu ar avea nimic de a face cu el.

Apoi îşi dă seama că Laia îl priveşte, îngrozită, din uşă. Plânge şi ea.

Între zidurile casei, în seara zilei de 18 iulie 1936, e multă forfotă. Când zidarii vin să-şi recupereze sculele, găsesc o mică schimbare la biroul construit recent. Uşa magaziei, pe care o lăcuiseră cu atâta grijă, e încuiată şi nu mai are mâner. Mai mult, stăpânul casei îi ia prin surprindere când le cere să-i facă o treabă urgentă, pentru care îi plăteşte dublu faţă de obicei. Încep lucrul imediat, fără să pună întrebări: acoperă cu un strat gros de ghips zidul principal din vechiul *patio* şi, ciudat, uşa de la capătul lui. Când termină, nimeni nu ar zice că în zid e o cavitate. Cât despre ce se află în acea cavitate, nimeni nu ştie nimic, desigur.

În timp ce muncitorii îşi văd de treabă, Amadeo se plimbă dintr-o parte într-alta, preocupat. Te bagă în toţi sperieţii, văzându-l aşa, agitat la culme, izbucnind pe neaşteptate în plâns uneori, iar alteori făcând compulsiv te miri ce lucru. Umblă prin casă adunând obiecte, aruncându-le fără chef într-un geamantan ce aparţinuse mamei lui, burduşindu-l cu documente, bijuterii, bani peşin.

În jur de ora şapte seara, părăseşte casa. Pentru a nu atrage atenţia cu una dintre maşinile sale luxoase, preferă să ia un taxi. Revine după o jumătate de oră, se duce la Laia şi îi arată nişte acte obţinute recent, zicându-i triumfător:

— Paşapoarte spaniole şi viză germană. Ne îmbarcăm mâine pe un vas care pleacă la prima oră. Tu vii cu mine. Le-am zis că eşti fiica mea.

— Unde mergem?

— În Italia. Renunţă la uniforma de serviciu. Du-te şi alege ce vrei dintre hainele Teresei.

Laia face exact ce i se cere. Dar niciodată nu şi-a imaginat că îndeplinirea unui vis atât de mult dorit îi va provoca o durere atât de adâncă. Hainele Teresei continuă să-i poarte parfumul şi o vor face

atâta timp cât va purta îmbrăcămintea ei, pe care niciodată nu ar fi trebuit să o îmbrace. Paralizată de spaimă, Laia se uită la hainele pe care le-a admirat atât de mult şi nu ştie ce să aleagă.

Între timp, mai furios ca oricând, Amadeo face ultimul act din viaţa lui în acea casă. Se va întoarce, peste câţiva ani, dar nimic nu va mai fi la fel ca înainte de această noapte. A dus jos cutia cu vopsele, paleta şi pensulele. Întinde mult violet, ocru, indigo şi albastru, culori care îi reflectă starea sufletească. Cu ele, cocoţat pe scara lăsată de zugravi, pictează prima lui frescă. Nu cea pentru milionarul din Tiana. Aceasta e prima, din propria casă, în vechiul *patio*, transformat în mormânt. Şi nu va fi un motiv floral, o natură moartă sau o fantezie mitologică. Va fi ea. Obsesia lui. Teresa lui. O frumuseţe nepământeană, cu privirea piezişă, aşa cum o avusese dimineaţă, când voise să-l părăsească. Teresa privind dincolo de viaţă, dincolo de orizontul pe care el i-l trasase. Teresa lui, singura femeie pe care şi-a dorit să o facă fericită. Captivă între acele ziduri, dar pierdută pentru totdeauna.

Când Amadeo părăseşte casa, însoţit de servitoarea îmbrăcată în hainele stăpânei, fresca încă nu s-a uscat de tot. Scârţâitul uşii mari de la intrarea principală răsună ca un ecou prin încăperi, înfundat şi persistent, mulţumit că a rămas singur şi stăpâneşte casa după bunul său plac.

De la: Violeta Lax
Data: 16 aprilie 2010
Către: Valerie Rahal
Subiect: Decizii

Dragă mamă,

Ieri am stat mult de vorbă cu Daniel. Locul era idilic de-a dreptul (ştiu că îţi plac detaliile ambientale), pe o terasă la mare, la un restaurant numit Aqua, unde am fost pentru a-mi sărbători ziua de naştere. Mă bucur foarte mult că a venit (sunt sigură că şi asta îţi place), pentru că ar fi fost trist să sărbătoresc fără el împlinirea a patruzeci de ani de viaţă.

M-am hotărât să accept funcţia de director al Muzeului Amadeo Lax. Asta şi datorită ţie şi vorbelor tale. Ai dreptate: pot să-l admir pe Lax-pictorul şi să-l urăsc pe Lax-omul, fără ca aceste două aspecte să-mi influenţeze munca în vreun fel. Acum pot să fac totul pentru ca adevărul să iasă la iveală. Să fac cunoscută adevărata personalitate a Teresei Bruses, de exemplu. Să scriu ceva despre ea şi despre viaţa ei alături de un artist atât de talentat şi de complex, cum a fost bunicul.

Tocmai de aceea, ieri m-am dus să-l cunosc pe domnul Gabriel Portal. E un strănepot, sau ceva de felul ăsta, al lui Octavio Conde, presupusul amant al Teresei, cel despre care s-a zis întotdeauna că a fugit cu ea la New York, în 1936. Pare greu de crezut că această afirmaţie s-a bazat numai pe presupuneri, bârfe sau bănuieli, dar chiar aşa e. Pentru că data plecării a coincis cu izbucnirea Războiului Civil se poate să fi contribuit la faptul că niciodată nu s-a făcut o anchetă serioasă. Singurul care a încercat să afle ce s-a petrecut e acest aristocrat, apărut pe neaşteptate, şi pe care am avut onoarea să-l cunosc şi să aflu că şi-a dedicat viaţa scrierii unei istorii a familiei. Când l-am întrebat ce s-a întâmplat cu Octavio Conde, a ridicat din umeri şi mi-a zis: „A dispărut”.

Mi-a zis că tot ce a reuşit să afle despre ruda sa a fost că şi-a rezervat o cabină, pentru data de 25

decembrie 1932, pe vasul *Magallanes,* care făcea ruta între Barcelona şi New York. Dar, oricât de mult a încercat, nu a reuşit să-i mai dea de urmă în niciuna dintre escalele vasului. Nici în Insulele Canare, nici în Cuba, nici la New York. Ani de zile a crezut că-şi schimbase numele pentru a trece neobservat, astfel încât să poată duce o viaţă liniştită alături de amanta lui. Dar această idee nu are sens dacă amanta lui nu era cu el. Nu l-a găsit nici în vreunul dintre cele peste douăzeci de cimitire pe care le-a cercetat. E o enigmă căreia nu i se poate da o singură explicaţie. Don Gabriel are câteva ipoteze: „Ori nu a plecat niciodată şi a continuat să trăiască în Barcelona sub un nume fals, sau a fugit în altă ţară, poate în Italia lui Mussolini, acolo unde s-au refugiat mulţi dintre industriaşii bogaţi ai Barcelonei din acele timpuri. Sau a murit în timpul Războiului Civil".

Până la urmă, a tras următoarea concluzie: „E o ecuaţie imposibilă. Are prea multe necunoscute".

Aşadar, iată că periplul meu barcelonez se apropie de sfârşit. L-am dus ieri pe Daniel să vadă casa familiei. Zugravii încă meşteresc la noul Muzeu Amadeo Lax. Biroul meu va fi la subsol, acolo unde cândva se aflau încăperile servitorilor. Bucătăria, destul de bine conservată, va face parte din expoziţie. Muzeul va fi gata la sfârşitului anului, iar inaugurarea se va face pe 22 ianuarie, dată care coincide cu ziua de naştere a bunicului. Atunci voi reveni şi eu la Barcelona, împreună cu toată familia. Numai gândul acesta şi mă face fericită, iar Daniel e foarte mulţumit.

Dar, până atunci, mâine voi face bagajul şi mă voi întoarce. Trebuie să o recompensez cumva pe Drina pentru toate problemele pe care i le-am cauzat de-a lungul acestor săptămâni şi să mă pregătesc să suport perdaful din partea şefilor mei de la Art Institute. Cred că vor fi foarte surprinşi când le voi prezenta demisia mea. În altă ordine de idei, am reuşit să-l conving pe tata să asiste la inaugurare şi mi-ar plăcea foarte mult dacă ai veni şi tu, asta în cazul în care nu ai nimic mai bun de făcut. Aş fi fericită să fiţi aici amândoi.

În încheiere, îţi mai spun că azi-dimineaţă am

fost la mormântul Teresei. Am cumpărat un buchet imens de trandafiri roşii şi am străbătut aleile cimitirului pentru a-mi lua la revedere de la ea. Înainte de a ajunge la mormânt, m-am gândit că e nedrept ca resturile sale să zacă sub o piatră anonimă de ciment, aşa că am comandat o placă de marmură cu numele său. Dar, când am ajuns la mormânt, nu mică mi-a fost surprinderea văzând că avuseseră loc schimbări. Nu mai e un mormânt anonim. Pe o piatră funerară foarte frumoasă, din granit negru, stă scris cu litere de argint:

„TERESA BRUSES BESSA
(1907-1936)
FIUL Şi NEPOATA TA, CARE NU TE VOR UITA NICIODATĂ”

Cineva lăsase un buchet de margarete albe, acum ofilite. Le-am luat şi am pus în locul lor buchetul de trandafiri. Nu tu mi-ai spus odată că florile preferate ale tatei sunt margaretele albe?

Am trecut şi pe la mormântul Sfinţişorului. L-am găsit la fel de plin de flori, de cereri şi de ofrande ca şi data trecută. M-am uitat la faimoasa fantă care străbate piatra funerară pe diagonală şi am aşteptat cu nerăbdare să văd lumina de dincolo, dar nu s-a întâmplat nimic. Deşi trebuie să recunosc că mi-a împlinit dorinţa. Dacă mă gândesc bine, cred că ţi-am promis să-ţi spun despre ce dorinţă era vorba, dacă mi se va îndeplini. Deci: l-am rugat să mă ajute să mă mut din Chicago. Nu mai suportam să trăiesc acolo niciun minut.

Surprinsă?

Drept răsplată pentru serviciile sale eficiente, i-am lăsat lui Frances Canals Ambros lănţişorul şi inelul care îi poartă numele. Habar nu am cum au ajuns la gâtul Teresei şi ce semnificaţie or fi avut pentru ea, dar mi s-a părut corect să-i rămână lui.

În sfârşit, mai bine mă opresc aici. Îmi place atât de mult noua tastatură, încât încep să cred că exercită asupra mea un soi de vrajă, încep să scriu şi am impresia că povestea nu se va mai termina niciodată.

Mai vreau să adaug doar o scurtă atenţionare, ca să nu te sperii: revin acasă cu un picior în ghips.

Mi-e şi ruşine să-ţi spun ce s-a întâmplat. Pe când vizitam casa împreună cu Daniel, coborând scara, m-am împiedicat de vrejul ornamental de la prima treaptă, m-am dezechilibrat, am călcat strâmb şi a fost suficient pentru a-mi rupe ligamentele. Ştiu că sunt stângace, dar cui naiba i-a venit ideea să pună chiar acolo acel ornament tâmpit?

Şchioapa, prolifica, barceloneza şi noua ta,

VIOLÍN

Barcelona, 30 noiembrie 1940

Dragă Amadeo,

Am mari îndoieli că această scrisoare va ajunge în mâinile tale. Cum nu am nicio adresă de-a ta, m-am gândit să o trimit la hotelul din Roma unde ai stat ultima dată când am avut veşti despre tine, în speranţa că poate ţi-o va trimite cineva. I-am scris verişoarei Alexia, gândindu-mă că poate ştie ea cum să dea de tine, dar nici vorbă. Totuşi, mi-a zis că Modesto e bine. Deja e mare (are şapte ani!) şi pare gata să o apuce pe urmele tatălui său: cică are mână bună la desen. Şi că îi place să inventeze poveşti.

Pe aici s-au schimbat mult lucrurile. Tocmai de asta îţi scriu, ca să afli ce s-a mai petrecut. Tot mobilierul a fost furat, la fel şi maşinile, lămpile, covoarele, pianul, gramofonul şi orice a fost cât de cât de valoare în casă. Chiar dacă am apărat totul ca nişte lei. Partea bună e că am salvat casa de la incendiile ce au distrus alte imobile din zonă, deşi flăcările ne-au ameninţat serios. Şi, nici acum nu ştiu cum am reuşit, am mai salvat şi tablourile, ascunzându-le în vechea odăiţă unde era telefonul. Nici unuia dintre acei sălbatici nu i-a trecut prin cap să se uite acolo, sau poate că nu îi interesau operele de artă.

Am reuşit să păstrăm intactă şi camera Violetei. A fost ideea îndemânaticului Higinio. Ţi-l aminteşti? Înainte de război a fost administrator şi de atunci a prosperat mult. A venit într-o zi şi mi-a zis că enoriaşii din câteva parohii zideau capelele şi altarele ca să nu fie distruse de cei ce erau împotriva clerului. A făcut rost de cărămizi şi de ciment şi a înălţat un perete pe care mai apoi l-am zugrăvit noi toţi. Pe atunci încă mai eram toţi cei din ultima vară: Julián, Vicenta, Aurora şi eu. După cum ştii, lipsea Carmela, cea care, ascultând ordinul tău, se dusese cu Modesto în Avignon, pentru a-l lăsa în casa verişoarei tale. Nu a mai revenit niciodată, nici nu am mai auzit de ea. Probabil că s-o fi întors în satul natal, unde cred că încă mai trăiau bătrânii ei părinţi.

Dar vorbeam despre camera Violetei. Înainte ca zidul să astupe uşa, am pus înăuntru câteva amintiri: cartea învelită în piele pe care Teresa o ducea mereu cu ea, o cărticică de rugăciuni pe care mama ta mi-a făcut-o cadou după ce am învăţat să citesc şi cutia mea cu suvenire. Ştiu că nu sunt altceva decât vechituri, dar păstrându-le aveam impresia că păstram câte ceva din amintirea Violetei, a mamei tale şi ale acestei familii, în general, care a fost şi familia mea, în cea mai mare parte a vieţii mele.

În cele de mai sus, ai observat, desigur, că nu pomenesc de biata Laia. Când a izbucnit războiul, avea doar şaisprezece ani. Îţi aminteşti, desigur, că a rămas cu tine în Barcelona. Dar nu mai era aici când am ajuns vii, printr-un miracol, la sfârşitul lui iulie 1936. Părinţii săi mereu au păstrat speranţa că e în viaţă, pe undeva, sau că poate s-o fi alăturat vreunui grup revoluţionar. Nu le-am zis niciodată nimic, dar sunt convinsă că a fost

omorâtă de cineva care a ştiut că e singură în casă şi lipsită de apărare. Li s-a mai întâmplat şi altor servitoare, tinere şi frumoase ca ea. Important e că niciodată nu am mai văzut-o. Julián şi Vicenta au murit fără să mai ştie ceva de fiica lor şi eu cred că acum trebuie să fie toţi trei în rai, împreună.

Apoi a devenit ceva obişnuit ca oamenii să dispară şi să reapară fără să spună o vorbă. Higinio, de pildă, a intrat în rândul miliţiilor, convins că lupta muncitorească era viitorul şi că trebuia luptat împotriva celor care voiau să-i asuprească toată viaţa. În acele zile au fost omorâţi mulţi oameni importanţi şi nici nu-ţi poţi imagina de câte ori i-am mulţumit Domnului că te-a ajutat să scapi din acel infern. Ciudat e că Higinio s-a întors după câteva luni, când războiul era deja pe sfârşite, dar acum era transformat în învingător. Niciodată nu ne-a spus ce l-a făcut să schimbe tabără şi nici noi nu l-am întrebat. Adevărul e că nici nu mi-a păsat, atât de mare mi-a fost fericirea să văd că se întoarce viu şi că oamenii buni sunt buni indiferent de ideile lor. Higinio a intrat în Barcelona cu trupele naţionaliste şi la prima ocazie a venit acasă să vadă ce se întâmplase cu noi. Aurora şi cu mine l-am primit cât de bine am putut şi am împărţit cu el bruma de mâncare pe care o aveam. I-am spus că pe Vicenta o omorâseră pe stradă pentru că purta un steag catalan şi striga sloganuri separatiste şi el ne-a îmbrăţişat şi ne-a zis că începând din acel moment va avea grijă să nu ni se mai întâmple nimic rău. Şi aşa a şi fost! Îngerul nostru păzitor, şi al casei, de asemenea. Ne-a găsit de lucru la cusut şi călcat. În fiecare săptămână ne aducea saci cu haine, le lua pe cele terminate şi ne plătea peşin. Niciodată nu l-am întrebat pentru cine lucram, dar aveam atâtea comenzi şi vizitele sale erau atât de dese, încât am început să trăim demn, chiar dacă pentru asta ne speteam muncind. Tot văzându-se, Aurora şi Higinio au prins drag unul de celălalt. S-au căsătorit în urmă cu două luni şi eu am avut onoarea de a le fi naşă. Acum, când sănătatea mea e tot mai şubredă, se îngrijesc de mine ca de o mamă. Am mare noroc cu ei.

Nu doar Higinio s-a întors, ci şi Antonia. Dar cred că în cazul ei surpriza nu a fost chiar atât de plăcută. A venit îmbrăcată în miliţian. Dacă ai fi văzut-o cum urla! Ceilalţi credeau că era o călugăriţă care-şi renegase credinţa, iar ea îi lăsa să creadă ce vor. A venit dându-şi aere de şef şi amenințându-ne că dacă nu ne puneam în slujba ei ne va ucide şi va da foc la casă. Să moară de ciudă, nu alta, când a văzut că aici nu mai rămăsese aproape nimic de furat, pentru că furaseră totul cei ce veniseră înaintea ei. Nu ne-au lăsat nici oale la bucătărie. Julián a sărit la ea şi unul dintre gealaţii ei l-a împuns cu baioneta în stomac. După trei zile, l-am îngropat. La înmormântare a luat parte şi fratele tău, Juan. A venit pe neaşteptate, îmbrăcat în civil, atât de slab încât era de nerecunoscut. La începutul războiului, iezuiţii au fost persecutaţi dur, iar el reuşise să fugă şi să se ascundă pe la casele unor credincioşi curajoşi. Dar acum lucrurile luaseră o altă turnură şi nicăieri nu se mai simţea în siguranţă. Am încercat să-l

ajutăm, dar în ziua următoare au venit câţiva călugări şi l-au luat cu ei. Aveau de gând să plece într-o ţară din America Latină, după câte mi-au spus. Sper că au reuşit.

Timp de trei luni, trupele republicane au transformat casa în cartierul lor general şi atunci am văzut iar câteva feţe cunoscute. Unii ziceau că au fost muncitori la fabricile Lax şi se uitau în jur cu mult respect şi admiraţie. Aduceau alimente şi eu le găteam. Noaptea cântau şi beau în vechiul patio *şi întotdeauna închinau pentru Teresa, cea care îi privea, misterioasă, din fresca de pe perete. Într-o zi au plecat fără să se mai întoarcă vreodată. În locul lor a rămas o linişte tristă, întreruptă de sirenele ce izbucneau ziua şi noaptea. Au fost nopţi, mai ales cea din blestematul an 1938, în care nu reuşeam să dormim neîntrerupt mai mult de o oră. Întreg oraşul era terorizat, cădeau bombele din cer şi de pe mare, uneori atât de aproape, încât auzeam urletele răniţilor şi scâncetele copiilor. O bombă a lovit un tramvai ce trecea plin cu călători prin Piaza de Catalunya. Pe străzile principale creşteau grămezile de cadavre. Sirenele întrerupeau iarăşi şi iarăşi căutarea de supravieţuitori printre dărâmături. Toată lumea fugea, îngrozită, abandonând muribunzii. Se zice că avioanele erau italiene. Când auzeam asta mă gândeam la tine şi mă întrebam ce-or fi având italienii împotriva noastră? Bombele, doliul, furturile, incendiile, războiul, sărăcia, umilinţa şi lacrimile, multe lacrimi.*

Acum, oraşul e din nou ce a fost, doar că e împărţit în două tabere. Învingătorii profită de victorie. Învinşii pleacă încet capul. Nu ştiu de care parte mă aflu. Ştiu doar că aparţin altor vremuri. Foarte îndepărtate, dispărute pentru totdeauna. Un timp care ne-a învins pe toţi, bogaţi şi săraci.

Nu-ţi poţi închipui cât de surprinsă am fost să găsesc portretul Teresei pe zidul fostului patio. *Seamănă atât de bine cu ea, atitudinea ei e atât de reală, că şi acum când mă uit la ea mă ia cu frig. Cred că te vei bucura să afli că nu a suferit nicio stricăciune, deşi nu ne-a fost uşor să o păstrăm în bune condiţii. Nu am avut ocazia să vorbim despre asta, dar încă tot nu-mi vine să cred ce s-a întâmplat. Nu înţeleg cum a putut Teresa să plece şi să abandoneze tot ce avea ea mai scump pe lume: pe tine şi pe fiul vostru. Ar fi trebuit să vezi expresia surorii sale când i-am spus, după ce am aflat de la tine. Nu a părut surprinsă deloc. „Asta trebuia să se întâmple de mai demult", a zis. Apoi s-a prăbuşit într-un fotoliu în grădină şi a stat acolo toată după-amiaza fără să scoată o vorbă. Iar noaptea a plecat. Julián i-a zis să nu plece, că era nebunie pe străzi şi prea periculos pentru o femeie singură, conducând propria maşină. Dar ea nu l-a băgat în seamă. Era înarmată şi se simţea sigură pe sine. În acele momente, nimeni nu îşi putea imagina cât de grave erau cu adevărat lucrurile. Au încolţit-o la intrarea în oraş. I-au luat maşina şi bijuteriile. Poate că nu i-ar fi făcut nimic dacă nu ar fi scos arma. Însă i-a ameninţat cu pistolul, şi ei au fost mai rapizi decât ea.*

Cam aşa stau lucrurile, Amadeo. Nu-mi rămâne altceva de spus decât că am făcut tot ce am putut în aceste timpuri atât de grele. Pentru tine, cu siguranţă că e o simplă chestiune de timp pentru ca lucrurile să intre pe făgaşul lor. Există mulţi oameni care aşteaptă întoarcerea ta, iar în oraş, cei de condiţia ta au început să ducă viaţa lor obişnuită. Bineînţeles că te aştept şi eu, dar tare mă tem că nu voi mai trăi destul ca să te pot revedea. Dacă, din noroc, privirea ta va ajunge să se lase peste aceste rânduri, vreau să ştii că te-am iubit mereu ca pe propriul meu copil. Toată viaţa mea. Exact aşa cum ţi-am promis în acea zi de acum patruzeci şi unu de ani.

Dumnezeu să te binecuvânteze, dragul meu.

CONCHITA

XXVI

Timpul – acest subiect universal. Anihilează oamenii. Toceşte pietrele. Dogeşte vocea scriitorului. Plictiseşte fantomele.

Exultând de bucurie, asistăm nevăzuţi la inaugurarea muzeului. Locul s-a umplut de necunoscuţi gata să vorbească şi de o mulţime de curioşi. Noile ziduri nu mai ascund secrete, iar camerele au fost extinse şi transformate în săli spaţioase, impersonale, unde tablourile sunt personajele principale.

Ne amestecăm printre pânze şi vizitatori, fericiţi ca nişte copii de faptul că o vedem pe Violeta în mijlocul spectacolului. Ascultă, vorbeşte, străluceşte. În sfârşit, şi-a găsit locul. Lângă ea, Fiorella Otrante poartă o rochie neagră şi ochii i se umezesc la auzul atâtor vorbe de mulţumire venite din partea politicienilor. Trupul mamei sale, tânăr pentru totdeauna şi frumos pentru totdeauna, îi uimeşte pe toţi din tablourile expuse în sala principală. Sunt atracţia expoziţiei, alături de tablourile cu Teresa, grupate pentru prima dată, după ideea directoarei, care ştie că prin această alăturare se face dreptate. Modesto e şi el prezent, ţinându-se de mână cu o tânără blondă. Iat-o şi pe Valerie, împreună cu profesorul de engleză. Silvana stă deoparte şi contemplă totul, mulţumită. Gemenii Iago şi Rachel, cuminţi, dar sătui ca şi noi de discursuri – fantomele, asemeni copiilor, detestă monoloagele –, se uită spre tatăl lor şi îl întreabă din ochi cât mai durează. Daniel zâmbeşte şi îi calmează fără să spună o vorbă. Pentru acest eveniment, Arcadio s-a îmbrăcat ca un adevărat domn. Poartă un costum gri, cu pantalonii şi sacoul asortându-se perfect, iar cravata merge de minune cu pantofii. Pentru el, acest eveniment plin de splendoare şi de plictiseală e punctul culminant al unei lupte lungi, în care şi-a consumat viaţa şi, uneori, chiar şi sănătatea. Când va călca linia care încă ne desparte, vom găsi o modalitate de a-i mulţumi.

Din *patio,* revenită la locul său, privirea absentă a Teresei veghează asupra muritorilor. „Biete fiinţe, incapabile de a se perpetua pe ele însele”, pare să zică. „Memoria urmaşilor noştri e slabă”, zicem cu toţii, mulţumiţi totuşi că măcar ceva, chiar dacă acest *ceva* e doar o parte neînsemnată şi înşelătoare precum subiectul unui roman, rămâne de pe urma trecerii noastre prin lume.

Acum, cel mai simplu ar fi să lăsăm timpul să se scurgă în sensul acelor de ceasornic. Dar apele viitorului sunt prea domoale, iar noi ne-am obişnuit cu senzaţiile tari. Mai bine să biruim calendarul. Să mergem înapoi. Să inventariem de-a fir a păr, cu minuţiozitate, până când vom găsi o distracţie pe măsura aşteptărilor noastre. Să începem „Jocul de a pune totul la locul său”. Pregătiţi-vă.

Înainte de strălucirea inaugurării, vreme de 263 de zile, zidarii

umplu totul cu zgomote, schele şi cuvinte în limbi străine. Când pleacă, încăperea Violetei e din nou zidită şi ascunsă, cu toate secretele ei bine păstrate pentru lungul drum care le aşteaptă, iar hainele şi pantofii încep să recupereze zi de zi câte puţin din strălucirea de altădată. Teresa se întoarce în mormântul său, care, odată închis şi făcut neştiut, pune stăpânire pe locul ce a fost cândva un *patio,* în timp ce scorojeala dispare de pe pereţi şi umezeala se retrage în zidurile tot mai noi. Apoi urmează trei mii de zile de singurătate, întreruptă arareori de câte o vizită inoportună, care ne distrage de la rătăcirea noastră lipsită de ţintă. Nu ne referim la Arcadio, pe el îl cunoaştem şi ne e simpatic, ne distrăm pe seama hainelor sale şi deplângem nepriceperea sa în vestimentaţie la fel de mult precât îi mulţumim din suflet pentru tenacitatea sa atât de improprie oamenilor. Arcadio e de-al nostru. Nu el ne deranjează, ci aceşti politicieni graşi ce petrec fără să ştie nimic. Ne place să le zădărnicim planurile, deşi posibilităţile noastre, împotriva a ceea ce crede majoritatea oamenilor, sunt foarte limitate.

Brusc, ne aflăm la priveghiul lui Amadeo Lax, loc potrivit pentru noi, fantomele, şi suntem mulţumite că primim un nou membru, numai că mortul începe dintr-odată să se simtă mai bine, deschide ochii, se ridică, uimit, începe să meargă prin salonul cu şemineu, care e gol şi plin de praf, exact aşa cum crede el însuşi că se simte astăzi. Şi nu e de mirare să fie aşa, ştiind că îl aşteaptă aproape treizeci de ani de recluziune. Respiră greu, tuşeşte, îşi trage sufletul. Pielea lui se face gălbuie. Prinde viaţă tot mai mult, închide ochii din când în când, se simte obosit şi slăbit, jinduieşte după moartea care nu mai vine, se plictiseşte. Asta e viaţa singuraticului Lax: retras în mansardă, se satură să-şi tot amintească ce a fost şi să aştepte sfârşitul. Gândeşte puţin, pentru că şi-a dat seama că gândurile îi fac rău. Învaţă să trăiască fără amintiri. Această dureroasă aşteptare ia sfârşit odată cu o decizie: se va întoarce la pictură, pentru totdeauna. Îşi caută pensulele şi paleta prin geamantanele jerpelite unde le-a ascuns şi revine la obsesiile sale, pentru prima dată după mult timp. Întinde prima pânză, pictează primul său tablou din această viaţă întoarsă în sens invers, cuprins de o teamă ce îi rămâne inexplicabilă până când contemplă pânza şi vede un autoportret cadaveric şi monstruos. E ceea ce a devenit. „Pentru un asemenea om nu poate exista viitor”, îşi zice.

Şi totuşi, îşi revine repede, îşi recapătă forţele pe măsură ce pictează. Se întreabă cum se poate trăi fără să pictezi. Amintirile se estompează, dar rămân suficient de clare pentru a continua să umple pânză după pânză. În această etapă de maturitate târzie, Teresa e omniprezentă. Numai el ştie cât de pedepsit a fost pentru crima comisă. Nu contează că a fost prescrisă, conform legilor omeneşti, căci pe el îl judecă Dumnezeu, iar pedeapsa Lui e eternă şi exemplară. Dar

şi mai neîndurător decât Dumnezeu e el însuşi. Nu se va ierta niciodată.

Trec 352 de luni fără nicio schimbare. Zece mii de zile. Douăzeci şi nouă de ani. Nu contează ce unitate folosim pentru măsurarea timpului, pentru că acesta este întotdeauna de neoprit. În această perioadă, Amadeo abia dacă iese din casă, se mulţumeşte să fie îngrijit de o femeie în casă, foarte tânără şi foarte tăcută, cu care abia dacă are alte legături în afară de cele gastronomice. Şi nu e ca servitoarele de altădată, aceasta de acum are propria casă, vine zilnic de dimineaţă şi pleacă seara. Amadeo aproape că nu mai cinează, căci numai ideea de a coborî patru etaje pentru a deschide frigiderul îl face să-i piară tot cheful de mâncare. Rămâne în mansardă, iarna la căldura sobei, vara cu minunea aerului condiţionat, singura tehnologie, alături de câteva alte piese, pe care a acceptat-o în viaţa lui. Când vine Arcadio, o trimite pe fată să cureţe vechiul birou şi aduce două scaune care par vechi, dar de fapt sunt false, ca atâtea lucruri din viaţa lui. Acolo, sub privirea Teresei, are loc prima întâlnire cu obstinatul şi simpaticul student la arte plastice. Uneori se întâlneşte cu Trescents, ajuns acum un bătrân nostalgic şi văicăreţ, şi discută împreună cu el despre hotărâri pe care ar fi vrut să nu le fi luat. În acelaşi loc, într-o bună zi, citeşte o scrisoare venită din Peru, cu antetul congregaţiei San Ignacio de Loyola. I se aduce la cunoştinţă că părintele Juan a murit de malarie, undeva în Amazonia, într-un loc numit Aucaya. După o scurtă descriere a circumstanţelor morţii, îl binecuvântează şi îl lasă în grija lui Dumnezeu. Scrisoarea e din 1963, dar întâmplările descrise par să fie mai vechi. Nu se ştie cât de vechi.

De la o zi la alta, nişte muncitori în salopete albastre scot din casă puţinul mobilier ce mai rămăsese. Amadeo Lax, tot mai abătut, îşi adună lucrurile şi le păstrează într-o valijoară. Pe măsură ce coboară scara, urmele paşilor săi se acoperă imediat cu un strat de praf imaculat şi omniprezent. Groaza îi revine în privire când ajunge din nou în curtea destinată maşinilor şi vede urmele incendiului, pereţii fără uşi, bucătăria pustie, iar într-un colţ o roată abandonată, singurul vestigiu al nebuniilor lui din altă epocă. Citeşte chiar acolo o lungă scrisoare scrisă de mâna dragei lui Conchita. Tremurul hârtiilor îi trădează emoţia. Apoi pune scrisoarea la loc în plic, închide plicul cu grijă şi se uită la el îndelung. „Destinatar necunoscut. Retrimisă expeditorului”, citeşte pe dosul plicului. Destinatarul e chiar el, iar adresa e Grand Hotel, Roma. Lasă plicul jos şi îl ascunde printre gunoaiele care invadează totul – frunze uscate, hârtii, resturi de mâncare, animale moarte –, dar un colţ al plicului rămâne vizibil, ca prin minune. Se uită la el cu surprindere, aruncă o ultimă privire în jur, oftează şi iese în tăcere, se pierde în dimineaţa strălucitoare. Îl vom revedea peste nouă ani şi atunci va semăna tot mai mult cu sine

însuşi.

În această perioadă are loc un cataclism care duce totul cu el. Feţe cunoscute umplu locul de strigăte şi declaraţii de război. Au loc asalturi şi în curtea interioară se înalţă un rug aprins cu cărţile din bibliotecă. Au loc atacuri, violuri, crime. Vin tot felul de străini care aşază la locul lor fotoliile îmbrăcate în catifea galbenă. Alţii aduc covoarele, pianul din lemn cubanez, lămpile şi candelabrele, gramofonul, hainele şi mesele de birou. Câţiva gălăgioşi înarmaţi aduc automobilele de lux ale domnului Lax şi le pun, unul câte unul, la locul lor. Urmează servitorii speriaţi de zgomotul bombelor şi de veştile despre omoruri cumplite şi revolte. Dar, încetul cu încetul, şi acestea se împuţinează, servitorii pleacă şi rămânem aşteptând ca Amadeo să închidă uşa pentru ultima dată.

Zgomotul uşii trântite e acum un ecou îndepărtat, un scârţâit groaznic ce străbate încăperile, prezice mari schimbări, începutul şi sfârşitul multor lucruri, până când explodează, cu forţa unui tunet, în inima pietrelor.

Am putea să mergem şi mai departe, bântuind la nesfârşit.

Să-i redăm viaţă Teresei, să o întinerim pe Laia şi să o ducem în pântecele matern, să facem să strălucească din nou soarele în *patio*, să replantăm tufele de trandafir şi iedera, să o lăsăm pe Antonia să revină şi să o înviem pe María del Roser, să mergem iarăşi la nuntă, să o redăm pe fetiţa Bruses familiei sale de nebuni, să ne hrănim cu speranţa că fraţii se vor împăca, să-l scoatem pe don Rodolfo de la mănăstire, să comandăm litri din parfumul cu care Rorro îşi stropea corsetul pentru a-şi îmbuna soţul, să vedem strălucind din nou mobilele şi draperiile, să sărbătorim splendoarea catifelei galbene de pe fotoliile din salon şi, în sfârşit, ca să terminăm o dată pentru totdeauna, să punem fiecare bucăţică la locul ei, să desfacem pereţii piatră cu piatră şi să lăsăm locul pustiu, aşa cum a fost atunci când don Rodolfo Lax Grey, vizionar, s-a oprit aici, s-a uitat în jur şi a început să viseze la casa lui.

Acest roman a fost scris la Mataro, Madrid, Turegano şi Como, între aprilie 2009 şi noiembrie 2010.

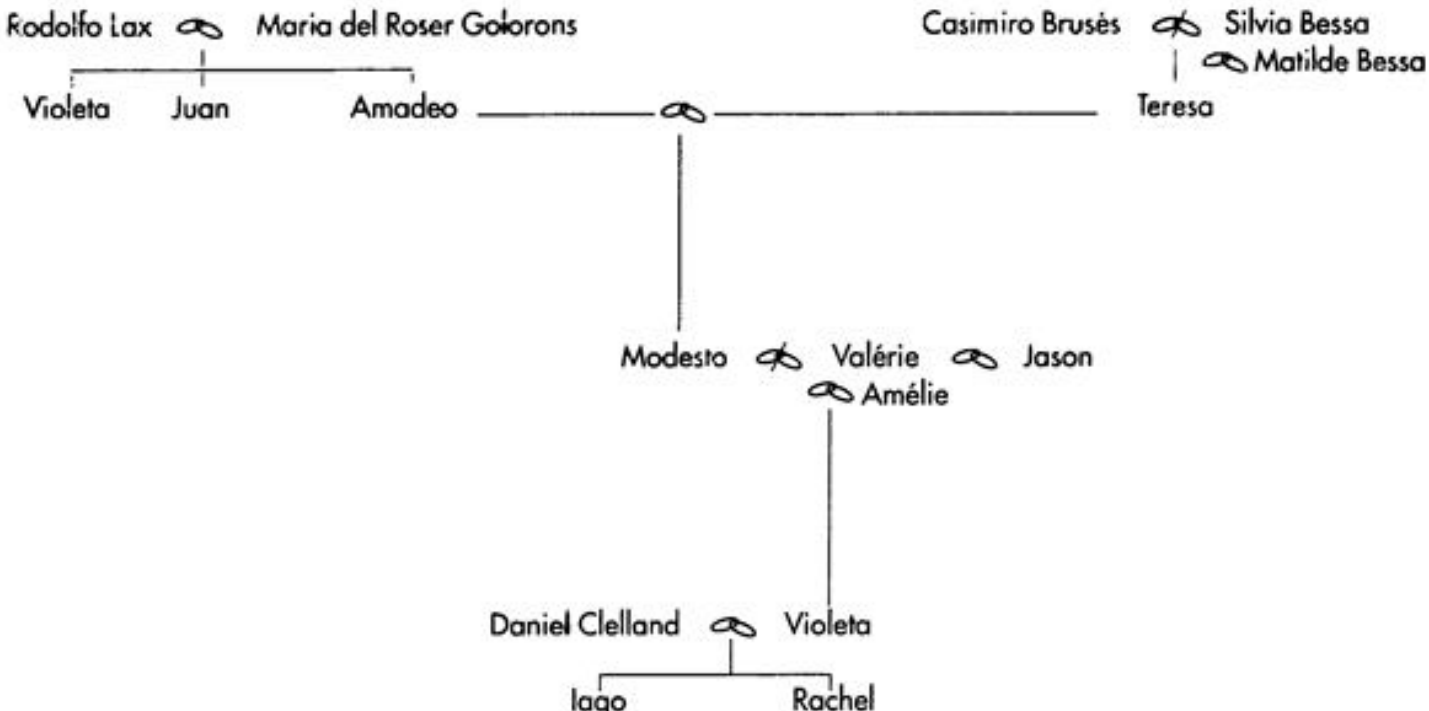
Rodolfo Lax
Maria del Roser Golorons
Violeta
Juan
Amadeo
Casimiro Brusès
Silvia Bessa
Matilde Bessa
Teresa
Modesto
Valérie
Jason
Amélie
Daniel Clelland
Violeta
Iago
Rachel

Precizări şi mulţumiri

Consider necesar să precizez că *Încăperi ferecate* este, dincolo de ambianţa istorică bine documentată, o operă de ficţiune. Amadeo Lax şi familia lui sunt personaje fictive, la fel cum fictive sunt toate legăturile din roman cu Guvernul Catalan şi Muzeul Naţional de Artă al Cataluniei (MNAC) şi toate publicaţiile care descriu opera lui Lax sau ce s-a întâmplat cu moştenirea lăsată de el. Desigur că muzeele citate există, sunt de mare interes şi conţin multe date despre perioada reflectată în acest roman. De asemenea, Octavio Conde e un personaj fictiv, deşi familia lui a existat într-adevăr şi, la sfârşitul secolului al XIX-lea, a pus bazele magazinelor El Siglo, o afacere exemplară în domeniul său, precedând supermarketurilor din Spania şi fiind un adevărat simbol pentru barcelonezi. La un moment dat a ajuns să aibă o mie cinci sute de angajaţi. Magazinele El Siglo au ars în dimineaţa zilei de Crăciun, în 1932. Conform versiunii oficiale, incendiul a fost provocat de un scurtcircuit produs la un trenuleţ de jucărie care era expus într-o vitrină. Nu au existat victime. Magazinele au fost reconstruite într-un timp record, pe strada Pelai, dar iminentul Război Civil, apoi al Doilea Război Mondial şi profundele schimbări sociale care au avut loc au făcut ca magazinele să nu-şi mai recâştige strălucirea de altădată.

E real şi tragicul naufragiu al vasului *Principe de Asturias,* în care îşi pierde viaţa Casimiro Bruses, deşi, în realitate, naufragiul a avut loc ceva mai târziu decât mi-am permis eu să-l situez în roman, adică pe 6 martie 1916.

Societatea spiritistă care se reuneşte în fiecare miercuri în casa familiei Lax nu a existat în realitate, dar au fost altele, similare, precum *Sociedad Espírita Fraternidad Humana,* cu sediul în Sabadell, condusă de Miguel Vives. Această societate, inspirată din altele asemănătoare din Anglia şi Statele Unite, se reunea tot miercurea. Spiritismul a fost un curent care a lăsat urme adânci în societatea spaniolă de la sfârşitul secolului al XIX-lea. Avea mulţi adepţi şi s-au fondat mai multe societăţi în diverse oraşe din ţară, cele din Andalucía fiind primele. În 1882 s-au pus bazele a ceea ce mai târziu avea să fie Federacion Espiritista Espanola, iar în 1888 a avut loc, la Barcelona, primul congres internaţional de spiritism. Au apărut multe reviste de gen, printre care s-a distins *La Luz del porvenir* (Lumina viitorului), condusă de Amalia Rodrigo Soler. Pe mapamond, mişcarea a avut în rândurile ei nume sonore precum Arthur Conan Doyle şi Victor Hugo. Celui din urmă îi aparţin cuvintele care ies din scriitura automată a lui Francisco Canals, în capitolul al XV-lea. Campaniile de denigrare duse de Biserica Catolică au dăunat imaginii publice a spiritismului, încă

înainte de a Doua Republică, pentru ca mai apoi regimul generalului Franco să-l mătură de pe harta ţării. Adepţii curentului au supravieţuit în ilegalitate vreme de cincizeci de ani, iar în ianuarie 1984, au ţinut un congres în oraşul Terassa.

Francesc Canals Ambros, cunoscut drept *Sfinţişorul poporului*, e venerat ca un sfânt la Cimitirul de Est din Barcelona, deşi nu a fost canonizat niciodată. Mormântul său, doldora de ofrande şi de flori, e de zeci de ani cel mai vizitat din întreg cimitirul.

Cronica incendiului de la magazinele El Siglo a fost luată aproape în totalitate, aşa cum a apărut, în *La Vanguardia,* ediţia din 27 decembrie 1932. Mi-am permis să o scurtez puţin, să-i adaug uşoare efecte dramatice, cum ar fi prăbuşirea scării – care a avut loc, dar fără să fi fost cineva de faţă – şi apariţia singurului membru fictiv al familiei Conde, Octavio. Şi nu am rezistat tentaţiei de a aduce un omagiu ziaristului anonim care a dat societăţii din timpul său acea excelentă viziune a haosului şi distrugerii.

Călătoria lui Alfonso XIII, din 1908, e conform datelor istorice, mai puţin răceala şi guturaiul care îl obligă să intre în casa familiei Lax. Din articolele de presă mi-am dat seama că regele ar fi putut suferi oricând o indispoziţie pe timpul vizitei sale în Catalunia. Programul său în timpul acelei vizite a fost atât de încărcat şi călătoriile atât de numeroase, încât s-a ales cu porecla „en Cametes" (Picioare Scurte).

Mănăstirea Montesion, situată în prezent în Esplugues de Llobregat, e cunoscută pentru existenţa ei nomadă. Provenind dintr-o veche mănăstire situată în actuala stradă Montsio, vreme de secole a ocupat terenurile din apropiere de Via Laietana. În 1886 s-a decis mutarea ei, piatră cu piatră, în Rambla de Catalunya, unde a fost reconstruită. Mănăstirea, devenită biserica parohială San Ramon de Penyafort, a ieşit cu bine din evenimentele petrecute în Săptămâna Tragică şi din Războiul Civil, după care călugăriţele au obţinut un teren în Esplugues, unde s-au mutat cu pietre cu tot. Dar de data aceasta au mutat doar mănăstirea în sine, pentru că autorităţile municipale nu au fost de acord şi cu mutarea bisericii parohiale.

Vicenta cântă fragmente din *La Pulga*, un cuplet interpretat mai întâi în Spania de către Pilar Cohen şi făcut celebru de Bella Chelito, iar Olympia cântă *Batalion de modistillas*, compus de Álvaro Reta y Aquino şi cântat de La Troyana în 1915. Satira la adresa lui Wagner, spusă de Emilio de la Cuadra în capitolul al XIII-lea, îi aparţine lui Cesar González Ruano, conform memoriilor prietenului său Ignacio Agustí, care o citează. Versurile satirice zise de Julián în capitolul al XXI-lea sunt anonime şi le-am luat din secţiunea de divertisment a publicaţiei bilunare pe care o editau El Siglo, în 1887. Rândurile despre Barcelona scrise de Conchita legat de Războiul Civil îi aparţin poetului Joan Maragall, care le-a scris la puţin timp după Săptămâna

Tragică.

Nu aş fi putut scrie aceste pagini dacă nu aş fi citit câteva cărţi cărora le sunt îndatorată: *Cendra i anima, La matinada* şi *Entre Ariei i Caliban*, din *Memorias,* de dramaturgul, romancierul şi poetul Josep Maria de Sagarra; cartea de memorii *Per camins de Franţa,* semnată Gaziel, pseudonimul ziaristului Agustí Calvet i Pasqual; *Abans que el temps ho esborri,* de Francesc Xavier Baladia; *Episodis de la burgesia catalana,* de Francesc Cabana; *Edificis viatgers de Barcelona,* de Jordi Penarroja; *L'Esplendor de la Barcelona burgesa,* de Lluís Permanyer; *Cartas europeas. Cronicas en El Sol, 1920–1928*, de Josep María de Sagarra şi Josep Pla; *Escrits sobre art,* de Joaqui'n Torres Garda; *Un senyor de Barcelona,* de Josep Pla; *Historia critica de la burgesia de Catalunya,* de Antoni Jutglar; *Ganas de hablar,* de Ignacio Agusti; *Quan Barcelona portava barret,* de Sempronio; catalogul expoziţiei *L'Encis de la dona. Ramon Casas al Liceu i a Montserrat* şi următoarele periodice: *La Vanguardia, El Siglo, Organo de los grandes almacenes, Diario de Barcelona*, *El Diluvio, Illustracio catalana* şi *La luy del porvenir: Revista de estudios psicologicos y ciencias afines.*

De asemenea, ţin să le mulţumesc câtorva oameni pentru generozitatea lor şi pentru ajutorul pe care mi l-au acordat la scrierea acestei cărţi: Eduard Paredes, Carles Arola, Salvador D. Aznar Cervantes, Adela Farre, María Luisa Izaguirre, Monica Montana, Javier Rodriguez Alvarez, Valeria Martinez Franco şi angajaţilor de la Biblioteca de Catalunya şi, în special, lui Luis Conde. De asemenea, îi mulţumesc Aliciei Soria pentru ideea de început. Mulţumiri pentru Ángeles Escudero, Francesc Miralles, Sandra Bruna, Claudia Torre şi Deni Olmedo, primii cititori ai fiecărei versiuni a romanului. Editoarelor mele, Míriam Vall şi Perna Maymo, pentru entuziasmul lor. Şi tuturor celor pe care câteva cuvinte încă îi mai emoţionează.

Dramatis personae

(Numele subliniate corespund personajelor reale)

Albert Despujol, Josep Maria (1886–1952). Baron de Terrades, monarhist, industriaş şi primar al Barcelonei pe timpul dictaturii generalului Franco. În 1909 s-a căsătorit cu María del Carmen Muntadas i Estruch, devenind directorul fabricii de textile La Espana Industrial, moştenite de soţia lui. În 1936 a fugit din Barcelona republicană şi s-a refugiat în Italia, iar mai târziu a ajuns în Sevilla, unde s-a alăturat mişcării Alzamiento Nacional.

Aldo. Soţul Silvanei Gentile, medic în Nesso.

Alexia. Verişoara de-a doua a lui Amadeo Lax. L-a crescut pe Modesto Lax de la vârsta de patru ani până la majorat.

Alfonso XIII (Madrid, 1886 – Roma, 1941). Regele Spaniei de la naştere până la proclamarea celei de-a Doua Republici, în 1931. Fiul lui Alfonso al XII-lea şi al celei de-a doua soţii a acestuia, María Cristina de Habsburg-Lorena (regentă până în 1902, an în care fiul ei a devenit major), s-a căsătorit la 20 de ani cu Victoria Eugenia de Battenberg. A plecat în exil în urma alegerilor din aprilie 1931.

Amelie. Mai întâi asistenta personală a lui Modesto Lax Bruses, tatăl Violetei, iar mai apoi cea de-a doua soţie a acestuia.

Antonia. Doica Teresei Bruses şi a surorilor ei, iar din 1928 cameristă şi călcătoare de haine în casa familiei Lax.

Aurora. Cameristă în casa familiei Lax. Mai târziu, soţia lui Higinio.

Bassegoda, Ramón. Familia Bassegoda a fost un neam de arhitecţi, politicieni şi academicieni de la începutul secolului al XIX-lea; cu timpul va deveni principala păstrătoare a operei lui Gaudí. Personajul e construit liber după mai mulţi membri ai familiei.

Bastardas, Albert (1871–1944). Avocat şi politician din Barcelona, membru al Partit Republicà Autonomista, cu sprijinul căruia în 1908 a fost numit viceprimar al Barcelonei. A plecat în exil după ce dictatorul Primo de Rivera a dizolvat Mancomunitat de Catalunya, organizaţie al cărei membru fondator a fost. S-a întors în Barcelona odată cu proclamarea celei de-a Doua Republici şi în 1932 şi a fost deputat în Parlamentul catalan. A plecat în exil la sfârşitul Războiului Civil, în 1939.

Bessa, Matilde (1832–1919). Mătuşa Silviei şi cea de-a doua soţie a lui don Casimiro Bruses.

Bessa, Silvia (1874–1907). Prima soţie a lui don Casimiro Bruses. Mamă a şapte copii, printre care Luisa, María, Silvita, Tatín şi Teresa.

Bruses, Casimiro (1868–1905). Tatăl Teresei Bruses. Făcea comerţ cu tutun şi lână. A murit în naufragiul transatlanticului *Principe de*

Asturias. În roman, nefericita întâmplare e situată cu câţiva ani mai înainte decât a avut loc în realitate (5 martie 1916). Au murit 457 de persoane.

Bruses, Luisa. Sora Teresei Bruses. A patra născută.

Bruses, María. Sora Teresei Bruses. A cincea născută.

Bruses, Silvita. Sora Teresei Bruses. A şasea născută.

Bruses, Tatín (1897–1936). Sora Teresei Bruses. A treia născută.

Bruses Bessa, Teresa (1907–1936). Cea mai mică dintre fiicele lui Casimiro Bruses şi ale Silviei Bessa. Soţia şi muza lui Amadeo Lax.

Canals Ambros, Francesc (1877–1899). Cunoscut sub denumirea de „Sfinţişorul Poporului", e înmormântat în Cementiri de l'Est din Barcelona, acolo unde continuă să facă obiectul unui cult popular. Din câte se pare, a lucrat la Marile Magazine El Siglo.

Carmela. Cameristă în casa familiei Lax începând din 1890.

Clelland, Daniel (1965). Soţul Violetei Lax Rahal. Scriitor.

Conde Giménez, Eduardo (1838–1914). Născut în Madrid, încă de tânăr a emigrat în Havana, unde şi-a început afacerile. După ce a călătorit prin toată lumea şi a dobândit o solidă formaţie de economist, l-a cunoscut pe cel care avea să fie asociatul lui, Pablo Puerto, şi pe tatăl viitoarei lui soţii, Dionisio Gomez, care pe atunci era unul dintre cei mai renumiţi industriaşi din întreaga lume. După ce s-a căsătorit cu Cecilia Gomez del Olmo, s-a mutat în Spania şi a ales Barcelona pentru a pune bazele, în 1881, ale unei afaceri cu confecţii, purtând numele de Conde, Puerto şi Compania, având primul sediu în Rambla de Santa Monica. Mai târziu, afacerea ia proporţii şi este mutată în Rambla de los Estudios, unde, începând din 1921, va lua numele de Marile Magazine El Siglo. Interesat de cultură, a fost un mare protector al artelor şi în multe aspecte cu un pas înaintea timpului său. Totuşi, afinităţile sale spiritiste sunt doar ficţiune. A avut mai mulţi copii, unii dintre ei au continuat afacerea familiei.

Conde Gomez del Olmo, Octavio (1899–1932). Fiul lui Eduardo Conde Gimenez şi al Ceciliei Gomez del Olmo. Director fictiv al Marilor Magazine El Siglo.

De La Cuadra, Emilio (1859–1930). Industriaş din Valencia, fondatorul Companiei Generale Spaniole de maşini Automoviles E. de la Cuadra. S-a ocupat de dezvoltarea vehiculelor cu motoare electrice. După eşecul cu unul dintre omnibuzele sale destinat hotelului Colon din Barcelona, a solicitat reprimirea în armată, ajungând să fie general de brigadă. Tot ce-a mai rămas de pe urma muncii lui a fost cumpărat de unul dintre principalii săi creditori (J. Castro), cel care a fondat marca de maşini Castro. Lui i s-a alăturat Mark Birkigh şi Damián Mateu, împreună cu care a creat cunoscuta marcă Hispano-Suiza.

Domingo Soler, Amalia (1835–1909). De origine umilă, a fost una

dintre pionierele spiritismului în Spania, fondatoarea revistei *La Luz del Porvenir,* apărătoarea drepturilor femeii şi a libertăţii religioase. Pe la 1870 s-a aflat în centrul unei polemici mediatice cu clericul Vicente de Manterola, cel care afirmase că spiritiştii erau conduşi de diavol. A scris 125 de articole numai în anul 1880. A participat activ la primul congres spiritist care a avut loc în Barcelona în septembrie 1888.

Estruch, Josep. Dintr-o familie bogată, fiul unui senator progresist, era director la Banco de Barcelona în 1920, când aceasta a falimentar. Guvernul autonom l-a acuzat de falimentul băncii.

Eutimia. Guvernantă în casa familiei Lax din 1880 până în 1919.

Espelleta Torres, Montserrat (1895–1930). Muncitoare la fabricile de textile Lax, de la vârsta de nouă ani până la şaisprezece ani, când a debutat în lumea spectacolului. Transformată în Frumoasa Olympia, a triumfat în Barcelona înainte de Expoziţia din 1929, pe scenele teatrelor Salon Dore şi Arnau.

Gambus, dr. (1856–1922). Medicul familiei Lax.

Gentile, Silvana (1971). Fiica Fiorellei Otrante. Soţia lui Aldo şi mamă a doi copii.

Golorons, María del Roser (1866–1932). Moştenitoarea imperiului textil Manufacturas Golorons, s-a căsătorit cu Rodolfo Lax în 1888. Mama lui Amadeo, a lui Juan şi a Violetei.

Fraţii Golorons. Bogătaşi din industria textilă din oraşul Mataro, cu domiciliul pe strada Lariera – principala stradă din oraş – şi cu o locuinţă de vară în Argentona. Tată şi, respectiv, unchi ai Mariei del Roser Golorons.

Güell, Eüsebi (1846–1918). Industriaş şi om politic catalan, ginere al marchizului de Comillas. A făcut avere în Cuba şi când s-a întors în Spania a pus bazele mai multor afaceri. Numele său este universal cunoscut datorită faptului că a fost mecena arhitectului Antoni Gaudí.

Jason. Al doilea soţ al Valeriei Rahal (căreia i-a fost profesor de engleză) şi tatăl vitreg al Violetei.

Juanita. Bucătăreasă în casa familiei Lax. Soţia lui Felipe, şoferul familiei, mama lui Julián, cel care a fost şi el şoferul familiei Lax.

Monsenior Laguarda I Fenollera (1866–1913). Episcop al Barcelonei din 1909, numit de către Papa Pius al X-lea. Conform unor cronicari contemporani, era un bărbat implicat politic, spunea lucrurilor pe nume şi avea faimă de sfânt.

Lax Frey, Rodolfo (1860–1909). Născut în Vic, îşi vinde repede toată moştenirea şi se mută la Barcelona, acolo unde va deveni unul dintre responsabilii creşterii şi puterii economice ale oraşului. În 1890 se căsătoreşte cu María del Roser Golorons şi e tatăl lui Amadeo, Juan şi Violeta.

Lax Bruses, Modesto (1932). Fiul lui Amadeo Lax şi al Teresei Bruses. Profesor de teatru la Universitatea din Avignon, specialist în

Bertold Brecht.

Lax Golorons, Amadeo (1889–1974). Primul născut al lui Rodolfo Lax şi al Mariei del Roser Golorons. Pictor de renume mondial, aparţinând curentului Novecento. Tatăl lui Modesto.

Lax Golorons, Juan (1894–1963?). Al doilea fiu al lui Rodolfo Lax şi al Mariei del Roser Golorons.

Lax Golorons, Violeta (1898–1914). Fiica cea mică a lui Rodolfo Lax şi a Mariei del Roser Golorons.

Lax Rahal, Violeta. Fiica lui Modesto Lax şi a Valeriei Rahal. Specialistă în opera lui Amadeo Lax.

Lopez Bru, Claudio (1853–1925). Al doilea marchiz de Comillas, fiul lui Antonio Lopez Lopez şi unul dintre cei mai bogaţi oameni din vremea sa. A fost proprietar la Transatlantica Espanola, Compania General de Tabacos de Filipinas şi la Ferrocarriles del Norte. Nu a avut urmaşi.

Macià, Francesc (1859–1933). Militar şi om politic republican, separatist catalan şi preşedinte al Guvernului Catalan între 1931 şi 1933. Fondatorul partidelor Estat Català şi Esquerra Republicana de Catalunya. Opunându-se făţiş dictaturii lui Primo de Rivera, a fost nevoit să se autoexileze. În 1931, la 14 aprilie, a proclamat Republica Catalană ca parte a unei Spanii federale. După ce proiectul a eşuat, în urma negocierilor a reuşit să impună Statutul de autonomie pentru Catalunia.

Mallais, Margot (1962–2010). Cântăreaţă şi compozitoare, la modă în anii ’90 în Spania şi Franţa.

Higinio. Administrator în casa familiei Lax din 1922 până în 1936. Mai târziu, militar şi soţ al Aurorei.

Martínez Cruces, Concha (1870–1941). Doică, dădacă şi doamnă de companie în casa familiei Lax din 1890 până la moartea sa.

Maura, Antonio (Palma de Mallorca, 1853—Torrelodones, 1925). Politician spaniol, de cinci ori preşedinte al Consiliului de Miniştri între 1903 şi 1921.

Montull, Felipe. Şofer în casa familiei Lax din 1889 până în 1903. Tatăl lui Julián, soţul Vicentei.

Montull, Julian. Şofer în casa familiei Lax din 1900 până când a izbucnit Războiul Civil.

Montull Serrano, Laia (1920–2010). Fiica Vicentei Serrano şi a lui Julian Montull. Cameristă în casa familiei Lax.

Muñoz Seca, Pedro (1879–1936). Scriitor şi dramaturg spaniol de mare succes în epoca sa. Cea mai cunoscută operă a lui este *La Venganza de don Mendo*. Conservator, a prezentat în premieră mai multe comedii prin care a criticat guvernul celei de a Doua Republici. Când a izbucnit Războiul Civil se afla în Barcelona, unde asista la premiera piesei lui *La Tonta del Rizo*. A fost reţinut în Piaza de

Catalunya, dus la Madrid şi împuşcat după câteva zile de către forţele republicane în timpul măcelului de la Paracuellos del Jarama.

Olympia (vezi Espelleta Torres, Montserrat).

Otrante, Fiorella (1938). Moştenitoarea italiană a tablourilor lui Amadeo Lax, fiica Eulaliei Montull şi mama Silvanei Gentile.

Paredes, Sargento. Sergent în jandarmerie.

Perez, Arcadio (1947). Secretar personal al lui Amadeo Lax, începând cu anul 1968. Prieten de familie.

Plandolit, Jose Rafael. Om de afaceri barcelonez, asociat al lui Manuel Girona la Banco de Barcelona.

Primo de Rivera, Miguel (1870–1930). Militar, politician şi dictator spaniol. Al doilea marchiz de Estella, al şaptelea de Sobremonte şi grande de Spania. A fost comandant-general în Valencia, Madrid şi Barcelona. Susţinut de Alfonso XIII, de biserică, de armată şi de forţele conservatoare, a instaurat o dictatură militară care a înglobat toate puterile statului. Renegat de rege şi de statul-major al armatei, a demisionat în 1930 şi s-a autoexilat la Paris.

Puig I Cadafalch, Josep (1867–1956). Arhitect, istoric al artelor şi politician născut în Mataro, oraş unde a şi fost arhitect municipal timp de cinci ani. E considerat ultimul arhitect modernist şi primul novecentist. Nu numai că a creat nişte edificii emblematice, dar a fost şi consilier la primăria Barcelonei, preşedinte la Mancomunitat de Catalunya în 1917 şi deputat din 1913 până în 1924.

Rahal, Valerie. Mama Violetei Lax şi soţia lui Jason.

Rosalía. Responsabilă cu călcatul rufelor din casa familiei Lax din 1890 până în 1925.

Sanllehy Alrich, Domingo (1847–1911). Primarul Barcelonei între 1906 şi 1909, marchiz de Caldes de Montbui. Mare proprietar, avocat şi economist. A susţinut întemeierea şcolilor laice şi a iniţiat reformarea zonei istorice a Barcelonei.

Samà, Salvador de (1861–1933). Politician liberal, *grande* de Spania, senator pe viaţă. A fost primarul Barcelonei în două rânduri: între 1905 şi 1906 şi între 1910 şi 1911. Avea un palat de inspiraţie orientală în Paseo de Gracia, colţ cu Gran Via. În 1899 i-a vândut lui Eüsebi Güell terenurile pe care astăzi se întinde Parcul Güell.

Selvas, Ricard. Arhitectul responsabil cu proiectul Bibliotecii Amadeo Lax.

Serrano, Vicenta (1889–1937). Bucătăreasă în casa familiei Lax începând din 1910, când a înlocuit-o pe Juanita, până la izbucnirea Războiului Civil.

Torres-Solanot, viconte de (1840–1921). Antonio Torres-Solanot y Casas. A participat activ la revoluţia din 1868, fiind secretarul juntei revoluţionare din Huesca. În 1871 devine interesat de spiritism şi fondează revista *El Progreso Espiritista.* Din 1872 a fost preşedintele

Societăţii Spiritiste Spaniole. A publicat mai multe cărţi şi studii despre spiritism. A inaugurat în Spania primele şcoli laice împreună cu Fabian Palasí Martin. Nu a fost niciodată căsătorit.

Urgell, Modest (1839–1919). Pictor şi comediant catalan, cunoscut pentru peisajele sale rurale şi imaginile cu cimitire, faimoase la sfârşitul secolului al XIX-lea. Din 1894 a fost profesor de peisagistică la Llotja. S-a bucurat de o mare popularitate şi de succes în afaceri. A făcut parte şi din lumea teatrului ca impresar, scenograf şi regizor.

Viñas, Francesc (1863–1933). Tenor în Moià. Şi-a făcut debutul la Mataro în 1888 şi în acelaşi an a debutat şi pe scena de la Gran Teatre del Liceu de Barcelona, iar în anul următor la Scala din Milano. Au urmat concerte susţinute în cele mai celebre teatre din Europa şi Statele Unite. S-a specializat în câteva dintre operele lui Wagner. Cu puţin înainte de a se retrage, în 1918, a devenit foarte popular pentru că a îndrăznit să cânte Wagner în catalană.

Victoria Eugenia (1887–1969). Nepoata reginei Victoria a Angliei. A ajuns regina Spaniei cu regele Alfonso XIII.

Vives, Miguel (1842–1906). A fondat Societatea Spiritistă din Valles, care a stat la baza Societăţii Spiritiste din Catalunia. Datorită nobleţii sale sufleteşti, a fost numit Apostolul Binelui.

Walden, Drina. Secretara Violetei Lax.

Care Santos s-a născut în 1970, în orașul Mataro din apropierea Barcelonei. A scris de la vârsta de opt ani, câștigând prima competiție literară la 14 ani. A studiat mai întâi dreptul, urmând tradiția familiei, iar apoi filologia la Universitatea Autonomă din Barcelona. Și-a început cariera jurnalistică la *Diari de Barcelona*, lucrând ulterior în redacțiile cotidienelor *ABC* și *El Mundo*. A debutat în 1995 cu volumul *Cuentos cítricos*. Este autoarea a opt romane, șase volume de proză scurtă, două volume de poezii, precum și a numeroase cărți pentru copii și adolescenți, pentru care a primit o serie de premii importante: Ciudad de Alcalá, Ana María Matute, Alfonso Cossío, Gran Angular, Edebé. Printre volumele publicate de Care Santos se numără *Intemperie* (1996, povestiri), *Aprender a huir* (2002, roman), *El dueño de las sombras* (2006, roman), *La muerte de Venus* (2007, roman), *Los que rugen* (2009, povestiri). Roman ambițios și scris admirabil, ***Încăperi ferecate*** (*Habitaciones cerradas*) a apărut în 2011, având o carieră internațională spectaculoasă. În prezent, Care Santos este critic literar la suplimentul *El Cultural* al ziarului *El Mundo* și coordonează site-ul dedicat literaturii spaniole *La Tormenta en un Vaso*. Este fondatoarea Asociației Tinerilor Scriitori Spanioli, a cărei președintă a fost timp de opt ani. Cel mai recent roman al său, *El aire que respiras* (2013), consemnează istoria unei celebre librării barceloneze, care o reflectă deopotrivă pe cea a familiei care o moștenește din tată-n fiu, dar și pe cea a orașului.

ISBN 978-973-689-626-2

Amintind de *Umbra vântului* de Carlos Ruiz Zafón și de *Orașul minunilor* al lui Eduardo Mendoza, acest roman ingenios dovedește că mai tânăra scriitoare catalană Care Santos a dat o lovitură îndrăzneață pariind pe Barcelona istorică. În mai puțin de doi ani, *Încăperi ferecate* a fost tradus în peste 15 limbi.

O galerie de tablouri misterioase, în care poate fi citită istoria întunecată a unei celebre familii barceloneze. O serie de povești de dragoste și răzbunare ale căror ecouri nu se sting nici peste secole. O tânără și ambițioasă moștenitoare care alege să dezgroape trecutul și să-i deslușească enigmele, indiferent de consecințe. Ipostaze în timp ale orașului, dar mai cu seamă cea a Barcelonei anilor '30, surprinsă în plină glorie modernistă.

Când Violeta vine din America pentru a supraveghea renovarea vechiului *palazzo* moștenit și a deschide aici muzeul dedicat tablourilor bunicului său, renumitul pictor Amadeo Lax, poveștile familiei sale stau încă închise în sertarele memoriei. Treptat însă, din încăperile ascunse ies fantomele trecutului, iar Violeta înțelege că nici frumoasa ei bunică, Teresa, a cărei dispariție inexplicabilă a intrigat societatea epocii, nici alți morți ai familiei nu-și vor găsi liniștea până ce istoriile lor nu vor fi dezvăluite.

„Un roman de epocă despre decăderea și opulența Barcelonei surprinse între sfârșitul secolului al XIX-lea și mijlocul secolului XX, despre destinul secret al unei familii îngropat în zidurile unui *palazzo*. [...] Care Santos deschide aceste *Încăperi ferecate* cu măiestrie."

El Mundo

„În cartea ei, Care Santos intră în culisele unei întunecate și secrete moșteniri de familie, combinând romanul de mistere și narațiunea istorică într-o rememorare a unei epoci a refugierii în artă, dragoste adulteră și spiritism."

ABC

„Prin intermediul hârtiilor, al articolelor de ziar, e-mailurilor, cronicilor de artă și mărturisirilor directe, angrenând în narațiunea sa deopotrivă personaje reale și fictive, evenimente ce au marcat istoria Barcelonei și povești inventate, Care Santos creează saga puternică, întortocheată a familiei Lax."

La Vanguardia

{1} Muntele Şarpelui.
{2} *Falsa amintire,* în italiană în original. (N. tr.)
{3} Probabil Carlos Herrera Crusset, un cunoscut jurnalist şi om de radio care are un matinal la postul de radio *Onda Cero.* (N.tr.)
{4} Modest Urgell (1839–1919), pictor peisagist spaniol, fondator al *Societăţii artistice şi literare din Catalunia.* (N.tr.)
{5} Romà Ribera i Cirera (1848–1935), pictor catalan, printre cei mai cunoscuţi pictori spanioli ai epocii, alături de Francesc Masreira y Manovens (1842–1902). (N.tr.)
{6} Novecentismo a fost un curent literar-artistic spaniol, din prima parte a secolului XX, integrat mişcărilor de avangardă. Termenul *novecentismo* l-a impus Eugenio D'Ors. (N. tr.)
{7} În italiană, în original. (N. tr.)
{8} Ildefons Cerdà i Sunyer (1815–1876) a conceput planul extinderii urbanistice a Barcelonei.
{9} *Trăiască regele*, în catalană, în original. (N. tr.)
{10} Susţinători ai lui Alejandro Lerroux (1864–1949), ziarist şi politician spaniol, critic vehement al naţionalismului catalan.
{11} „Sfântă Marie, maica lui Dumnezeu, roagă-te pentru noi, păcătoşii, acum şi în ceasul morţii noastre", în latină, în original. (N.tr.)
{12} Masa (sau tabla) *ouija* este cel mai utilizat instrument în şedinţele de spiritism. Pe ea sunt gravate literele alfabetului şi cifrele de la 1 la 9, plus cifra 0. Pe masă mai apare scris „la revedere", „da" şi „nu". *Ouija* vine din alăturarea cuvântului „da" în limbile franceză şi germană. (N. tr.)
{13} *Terry@Co, for rapid writers,* în engleză, în original. (N.tr.)
{14} „Asociaţia şoferilor susţine statutul aprobat de poporul catalan", în catalană, în original. (N.tr.)
{15} Robert Mapplethorp (1946–1989), fotograf american, renumit pentru portretele sale foarte stilizate, în alb-negru. (N.tr.)